

Oscar Levertin

Samlade skrifter. Fjärde delen. Lífvets fiender. Magistrarne i Österås

Stockholm. Albert Bonniers förlag 1909.

[– Läs mer om verket här](#)

Det avbildade exemplaret tillhör Göteborgs universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Göteborgs universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/författare/LevertinO/titlar/SamladeSkrifter4/faksimil?om-boken>

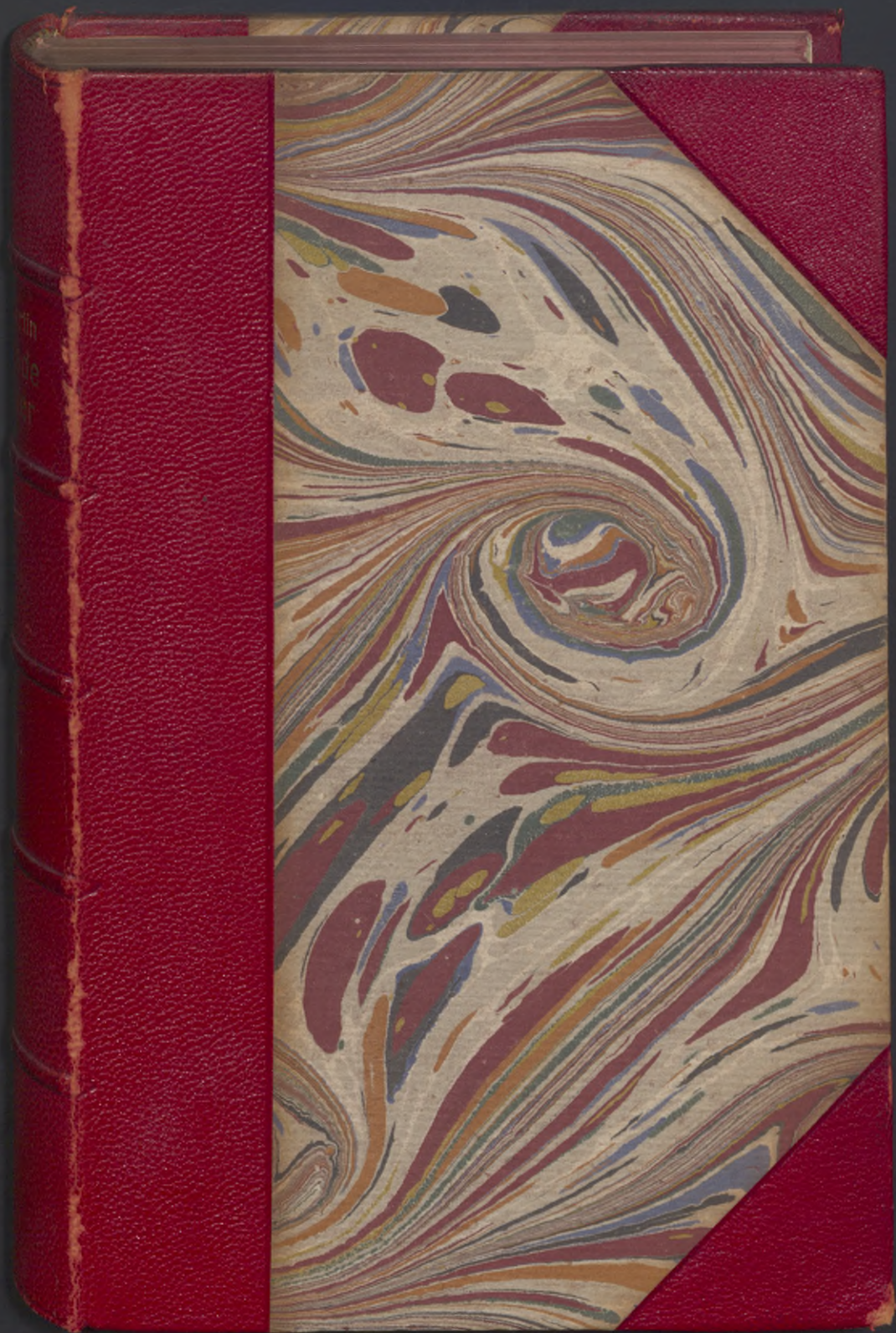
Permanent länk (URN):

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb284671-faksimil>

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Allmänna Sektionen

Polygr.
Sv.

ALBERT HALLBERGS
DONATION

TILL

GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK

1937

SAMLADE SKRIFTER

AF

OSCAR LEVERTIN

FJÄRDE DELEN

LIFVETS FIENDER
MAGISTRARNE I ÖSTERÅS

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

LIFVETS FIENDER

BERÄTTELSE

AF

OSCAR LEVERTIN

TREDJE UPPLAGAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

BIBLIOTEK. C.

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1909

Verner von Heidenstam

Tillgifnaet

från

Oscar Levertin

BLIOTEK. G.

I.

Otto Imhoff steg långsamt ned från Stockholms-Postens redaktion och stannade på trottoaren för att invänta spårvagnen.

Det var en strålande septembermiddag med den för denna månad egendomliga klarhet i luften, som tillät ögat att följa gatornas perspektiv långt bort mot det ljusblå fjärran. Solskenet började mista sommarens fasta, nästan materiella utseende; lättare, tunnare flöt det längs husrader och gator med något bristande och blidt i skimret, som ledde tanken på klangen af en älskad kvinnas afskedsord. Detta genomskinliga i atmosfären, detta spröda i solljuset förlänade staden ett luftigt behag, en stämning af snart förflyktigad men utsökt lifsglädje. Också människorna, som strömmade af och an, hade något lifslustigt och muntert öfver sig. Från sommarnöjen vid sjö och skog, från västkustens salta hafsbrisar och skogshöjdernas doft af terpentin förde de in i staden ett nyförvärfvadt kvantum hälsa, hvars glöd brann fram i pupillerna och i rodnaden på solbrända kinder.

Men Otto Imhoff såg blek och aftärd ut, som en arbetsslaf, hvilken hela sommaren trälät i en

glädjelös syssla, fängslad i en kvaf kammare. Med ett steg utan ungdom och elasticitet trädde han upp i den förbiilande spårvagnen. Till sitt yttre erinrade han om en typ, som icke sällan förekommer bland officerare, tillhörande de gamla adliga familjerna. Hans spensliga och finlemmade gestalt hade en ansträngdt rak hållning, en stelhet utan styrka. Med det smala, toppiga hufvudet, morbidezzen öfver den bleka hyn och de nervösa rashänderna på sina kraftlösa handlofvar liknade han en af Velasquez' figurer från Escorial. Själfva anletsdragen företedde en korsning af något martialiskt och något förfinadt, en blandning af soldat och artist, med den borstiga mustaschen, som krökte sig militäriskt öfver läppen, och de sorgmodiga, blå ögonen med sin drömmande och inåtvända blick.

Där han sjönk ned i sitt spårvagnshörn, såg han ut som han vore uppgifven af trötthet. Redan en längre tid hade han också känt sig kroppsligt och andligt nedsatt. Han hade öfveranstängt sig däruppe på tidningsbyrån under de gångna sommar-månaderna, då han som vanligt skött sin politiska afdelning och därjämte äfven vikarierat för redaktören, och denna dubbla börda hade känts så mycket mer betungande, som han i växande missmod fört ett besegradt partis talan.

Under sina första år som publicist hade han genomlevvat en ung och förhoppningsrik framstegsperiod. Men nu hade det lyckats den gammalkloka reaktionen att fatta spiran i sin vissna och maktlystna hand. Slaget var förloradt. Hvad stod då annat åter än att slunga sin kritik som gnistor

af hån efter triumfatorns trespann, och om och om med en dödslockas dofva entonighet upprepa profetian, att äfven det gamlas heliga Ilion en gång skulle falla?

En dylik stämning af missmod och vanmakt hade under hela sommaren gjutit sitt agg i Ottos själ och i hans sinne lagt frön till en hel vegetation af sjuka och hetsiga tankar. Han var ingen nykter natur, intet af dessa klarsynta och ihärdiga hufvuden, som dagsstridernas utslitande möda kräfver, han var en fanatiker med dennes hänförelse och orättvisa, med dennes själfförbrännande lidelse och dennes lyriska resonans, som omsätta hvarje spörsmål till en känslsak, till en levande del utaf ens person. Med ett sådant temperament var Otto af sig själf anlagd för denna sjukliga växling af upphetsning och apati, som är en journalistisk yrkesåkomma — den ena timmen ett öfvermod af trotsiga initiativ och starka planer, en lust att gå fort, tala högljudt och handla dristigt och i lidelse, den andra en tillintetgörande af trötthet, där tanke och vilja verka som sår och en enda längtan fyller sinnet, längtan efter den vises undangömda Thebain, att få slå sin klädebonad om sig och med ansiktet mot väggen drömma om den förintelse, hvars skugga träder allt närmare ens läger.

Det var därför med formlig beklämning, som Otto hvar morgon tog afsked af stockholmsgatornas sorglösa sommarlif för att uppe på redaktionsbyrån begynna dagens arbete. Där lågo de färska tidningarna redan och väntade på hans skrifbord. Han öppnade dem som man bryter ett oväntadt

telegram, nervöst och oroligt. Hvad hade icke allt sedan i går kunnat hända de många därute och hemma, hvilka han ärade som sina mästare och älskade som stridskamrater! Ty de voro för honom icke blotta namn, alla dessa män, små och stora, hvilka rundt om i länderna sträfvade för en friare synvidd och en rikare tillvaro för alla. Han hängde fast vid hvar och en af dem som vid en köttslig anförvant med en samhörighetskänsla, som kunde förvåna honom själf. Och därför kunde han heller aldrig, hur tunga tiderna än blefvo, öppna sin tidning utan en spänning af samma art som den, med hvilken en fotgängare på vandring granskar himmelns löften om väder och vind. Han var ännu ung nog för att tro på det gamla ordstäfvet, att fanns det endast så mycket blått på himmeln, att man kunde göra en sjömanströja däraf, skulle det dock blifva vackert och solen stiga skimrande upp öfver molnen.

Men denna första nervositet stegrades under läsningens fortgång till formlig upphetsning. Blodet steg honom åt hufvudet och hans läppar darrade. Hans aldrig hvilande fantasi gaf hvarje tidningsnotis verklighetens kött och blod. Allt blef syner af lefvande lif, af segerdruckna skratt och sorg, som snyftade, och längs tidningens spalter tecknade sig en fortlöpande följd af bilder, precisa som på en fotografiplåt. Det var först den utländska politiken... Där stod den politiska bankettens lysande hästskobord med champanjen gnistrande i de flata glasen och frackärmarna svarta mot bordduken. En right hon. tory höll en vältalig speech

om det förbättrade tillståndet på Irland. Talarens stämma ljöd trygg och sympatisk och han lyfte sitt glas med bravur. Men bakom honom öppnade sig väggen och som genom en hägring skymtade den »gröna ön», där Paddy larfvade bland de brinnande kojorna, vräkt från hus och hem, nertrasad och utmärglad, med ginflaskan halftömd i sin hand... Längre ner tedde sig Belsasars gästabud, strålände af färger, klingande af sång, doftande af frukt i rika skålar. Men in bland skratt och skämt, bland toner från puka och cymbal trängde utsvultna arbetarmassors strejkrop som regn af slungade stenar, och skrämmande mene tekel tecknade sin blodfärg bland festsalens glitter.

Otto läste vidare, läste om fredsutsikter, förhandlingar och kungabesök. Tunga regementen marscherade upp och ner för tidningen i parad-uniformer med flygande fanor och klingande spel, diplomaternas extratåg gingo som skottspolar, och slutligen löpte hela spalten ut i ett ändlöst galleri, där spegel vid spegel aftecknade bugande kammarherreryggar och behandskade händer, som mottogo briljanterade snusdosor med idylliska får och mysande rococo-herdinnor på bottnen.

På detta vis växte det upp bilder, hvart Otto vände sitt öga. Ja, äfven från själfva de stereotypa annonserna slog verklighetens heta och flämtande andedräkt honom till mötes. Där rasade kampen för tillvaron i all sin brutalitet mellan bullrande reklamer på halfva sidor och blygsamma tillkännagifvanden i petit, mellan alla de olika annonserna, där handelsmännen utskreko sina varor, där den

arbetslöse tiggde tjänst och den utarmade allmosor. Otto såg den lille detaljisten stå i sin tomma butik och med stel blick åse, hvilken ström af guld som rann in i konkurrentens kassaskåp, han såg den urspårade i skymningen stiga in på kommissionskontoret och med försagd stämma falbjuda sitt arbete, han såg änkan, som lytt och lam låg i sin vindskupa och huttrande drömde om siffror, tecknade på barmhärtighetslistan å bokhandelsdisken... Ja, tidningarna, i dem susade lifvet i hela sitt blinda och planlösa virrvarr. Kärlekens myrten och orange åkte i bröllopsglam öfver dödens granris, deputationen på väg till den värdige medborgaren mötte fångkärnan, som förde hans broder till häktet, och lyckans jubelfanfar smälte samman med nödens snyftning till ett enda, outgrundligt ackord.

Så bragte tidningarna in på redaktionsbyrån en storstads rikedom på växlande intryck, all dess buller, brådska och nervositet. Det ringde oupphörligt i telefonerna. Notisjägare kommo med dagens nyaste nytt. Medarbetarna dryftade stadens »on dits» öfver sina skrifbord. Med allt detta vimmel susande genom hufvudet skulle så Otto författa sin ledare, skrifva logiskt och kallblodigt. Det var en ytterlig ansträngning för hans öfverretade hjärna och hans passionerade inbillning. När han äntligen för sista gången genomläste den långa, våta korrekturremsan, innan den lämnades åt tryckeripojken, dansade bokstäfverna för hans ögon utan inbördes sammanhang. Det kom en slapphet öfver honom, som påminde om den dofva reaktionen efter ett kokainrus, öfverproduktionen af före-

ställningar följdes af en tomhet så gränslös, att den förfärade honom själf.

På sådant vis brukade Ottos arbetsdag gemenligen förflyta däruppe på tidningsbyrån. Så hade den också gått denna septemberdag, då han i spårvagnen for hem till Östermalm. Han kände sig som en utkramad svamp, där han satt i sitt hörn. Han slöt ögonen, människor kommo och gingo i vagnen, utan att han urskilde det. I en sådan dvala satt han, ända till dess en okänd stämma, som plötsligt hviskade hans namn, kom honom att spritta till. Hvad var det? Han erfor en plågsam känsla af att någon fixerade honom och på samma gång kände han en stickande smärta i bröstet. Han blef ängslig utan att veta hvarför, svettdropparna pressades fram ur porerna. Så lyfte han skyggt ögonen för att se efter, hvem det var som betraktade honom, och varseblef midt emot sig tvenne obekanta herrar, af hvilka den ene synbarligen mätte honom från topp till tå. Det var en man öfver medellängd, imponerande genom sin väldiga och axelbreda gestalt. Hufvudet var, också det, ovanligt stort, äfven i proportion till den högresta figuren, fränstötande med sina tinningar, som sköto fram som kulor öfver ögonen, och det massiva underansiktet med sina grofva käkar. Det fanns intet blidt, ömt eller leende i detta våldsamma anlete, som bristen på skägg — han hade blott en gles mustasch öfver den hoppressade munnen — förlänade en ökad karaktär af hårdt och dystert allvar. Men mest pinades Otto af hans ögon — de riktade sig emot honom med något hemskt och hotfullt i blicken. Högra handen

höll mannen om en spatserkäpp med ett grepp så fast, som han hållit i ett vapen.

Otto tillslöt åter ögonen för att slippa se sin vis à vis. Men hans fantasi arbetade feberaktigt. Hvem var mannen där midt emot, som betraktade honom med ett sådant uttryck af hat, och hvilken roll skulle denne obekante spela i hans lif? Så frågade Otto sig själf, ty han erfor den pinsamma förnimmelsen af att han än en gång skulle stöta samman med denne främling... Det kunde vara en snöig decembernatt, då Otto vandrade ensam öfver en skum och folktom gata. Steg skulle närma sig bakom honom, nalkas och nalkas. Förgäfves ilade han, sprang; just där gatan var mest mörk och öde blef han upphunnen af den högreste främlingen, som höll om sin käpp som om ett vapen... Eller det kunde vara i en svart trappa. Han trefvade sig fram steg för steg, för att just i vinkeln vid trappafsatsen komma ansikte mot ansikte med mannen med den svarta elden i sin hätska blick... Min Gud, sådana fantastier! Otto fick lust att stiga ur vagnen för att komma in i en annan tankegång, men han kände sin vilja totalt förlamad under den andres inkvisitoriska blick. Så satt han där som fastnaglad vid bänken med ett växande tryck öfver bröstet och en växande rädsla i blodet.

Ändtligen stannade spårvagnen vid Humlegården. Den okände gick ut, samtalande med sin granne, och åter tyckte Otto sig uppfatta sitt eget namn. Strax därefter steg också Otto ut, lättad öfver att vara ensam, men fortfarande plågad af en kvaljande visshet att detta möte icke skulle blifva

det enda. Han grubblade häröfver under sin ensamma måltid. Missmodet följde honom hack i häl som en trist kamrat ännu då han på eftermiddagen vandrade upp för de tre trapporna till sitt rum på Sturegatan.

Därrupe hos sig brukade Otto eljes alltid få sitt humör igen. Själfva rummet var så ljust och gladt med sin vida utsikt öfver Humlegårdens gräsplaner och lummiga löfhvalf, villastadens ljusa kvarter och längst bort Lilljansskogen, som omgärdade staden med sin ringmur af dunkel grönska. Men mest bidrogo rummets minnen att bringa Otto i jämnmod. Det fanns knappast en vrå därinne, vid hvilken icke någon ljus och klingande hågkomst lefde kvar, minnen från alla gångna år, sedan Otto först ankommit till Stockholm för att blifva litteratör. Det var minnen från de unga dagarna med deras vingstarka entusiasm och ostäckta förhoppningar, deras arbetslust, rusande som ett ädelt vin, minnen af genomkämpade bildningprocesser och striden för en lifsåskådning, som brottade sig till klarhet, af långa arbetsnätter, då boken man läste fick en mer fantastisk glans och ens tanke en stoltare flykt under småtimmarnas ljudlösa tystnad, intellektuella ansträngningars frigörande rikedom.

Men sedan Ottos förlofning förra hösten hade rummet fått en hel ny skala minnen af ännu innerligare och intimare art. Ty allt sedan den dag, hans fästmö först stod in effigie på hans skrifbord, riktande till honom sin välkomsthälsning, så fort han lade från sig hatten, och lät hans arbete glida raskare undan genom sin blick af ömt och

kärleksfullt intresse, hade rummet förvandlats. Detta kvinnoporträtt förlänade med ens publicistens studerkammare, ramen för celibatärens ensamma sorg och glädje, den förtroliga lyckan i ett hem, hvars tröskel man icke kan beträda utan att mötas af en varm bölja af tillgifvenhet, af ett långt famntag af tröst och hägn.

Men i dag ville Ottos misstämning icke ens häruppe gifva med sig. Hans sjukliga exaltation och trötthet, det agg, som under långa månader af beständigt grubbel öfver tidsrörelserna afsatt sig i hans själ, mötet i spårvagnen slutligen, som kväljde honom på ett så oförklarligt vis, allt smälte samman till detta djupa svårmod, som kan fatta människan, äfven när hon tror sig hafva framgången som säkrast i sin hand, aningen om att något snart skall brista, som med ett slag dräper ens lycka. Tungsint blickade han ut genom sitt fönster. I solnedgångens sista skimmer fick septemberdagens klarhet en så immateriell och eterisk glans, att den skrämde som en lungsiktigs allt för genomskinliga hy. Solen dog i förbleknande reflexer längs fönster-raderna. Därute i Humlegården svepte vinden genom de gröna kronorna, ref då och då af ett blad, som kunnat lefva längre, hvirflade det om i luften och lät det dö i sanden... Och den rysning for öfver Otto, som är rädslan för ålderdomen, rädslan för den grå tiden, då känslan fryser i vår barm och våra hjärtan slå trögt och dorskt; och den klocka ringde för hans öra, som är tanken på döden, tanken att ens afsikt och ens handling en gång skola multna lika fullständigt

som det döda bladet därute, att af hela den fyllighet, som bildade ett jag, skall intet lefva kvar mer än ett tynande minne, en bleknande bild, som en hjärncell endast med möda kan hålla fast.

Otto strök sig öfver pannan. Han ville slå bort sina tunga tankar. Så tog han sin fästmörs porträtt i handen, och medan han väntade på henne själf lät han alla skiften af sin bekantskap med henne stiga upp för sin fantasi i den nyckfulla följd af taflor, i hvilken våra minnen gömma det förgångna. Liksom ur ett soligt töcken steg bilden upp för hans syn, som hon såg ut den första kvällen, han råkade henne. Hur förunderligt noga in i de minsta detaljer erinrade han sig icke den aftonen!

Det var på en litterär supé hos en af Stockholms vittra damer. Ehuru gammal tidningsman och socialpolitisk skriftställare, kände sig Otto dock en smula främmande i denna poetiska krets, där så godt som hvarenda medlem åtminstone genom en volym dikter eller noveller visat en beundrande samtid, hur långt han hunnit i sånggudinnornas bevågenhet. Vårdinnans ideal var 1700-talets franska salong — man skulle sålunda kåsera om allvarliga saker — filosofi, sociologi och estetik, men lätt och spirituellt. Detta föll sig en smula svårt, men som intelligensen gemenligen depenserades med förstånd och utan något slöseri, som kunde vara lättsinnigt, behöfde ingen deltagare absolut råka under isen. Samtalet flöt lungt och öfvertänkt med obligata roligheter och obligata citat,

ända till dess en själfkänsla plötsligt stötte mot en annan, och Trissotin och Vadius begynte sin i litterära cirklar aldrig riktigt avslutade ordväxling... Men denna ljusa aprilkväll kände Otto sig helt uppspelt till mods. Efter att en stund hafva presterat sig som bokkännare och bildad, fick han sålunda en längtan att skämta och prata tok, och han såg sig ikring efter en medbrottsling. Så fick han se en ung dam, som satt ensam i en vrå och ej såg lycklig ut, fastän värdinnan gifvit henne ett album med berömda män att titta i. Hon såg ut som en familjeflicka utan hemliga synder med bläck och penna, eller om hon verkligen hade blå strumpor på sig, visade hon dem åtminstone icke i sällskap. Otto betraktade med välbehag hennes lilla käcka hufvud och hennes sirliga figur. Hon hade kortklippt, kastanjebrunt hår, som småkrusigt föll ned öfver pannan, ett par bruna ögon med sammetsmjuk pupill, munnen var liten och leende med små otåligen och lekfulla veck. Gestalten var under medellängd, fyllig men välproportionerad, med en smeksam gratie öfver alla lemmar. Han lät genast presentera sig.

»Vår ryktbare politiske skriftställare, herr Imhoff, fröken Annie Hörlin!»

Otto gjorde en grimas vid ordet »ryktbar» — det blef man i en handvändning i doktorinnan X:s salong — och satte sig så resolut på puffen bredvid sin nya bekanskap. Det växlades först ett par likgiltiga repliker. Så frågade Otto plötsligen:

»Ni skrifver sålunda ingenting?»

»Hvad menar ni?»

Annie betraktade honom ett ögonblick med ett konstladt allvar öfver sina sammetsbruna ögon.

»Författar menar jag... Jag skulle i så fall känna mig djupt olycklig öfver att icke känna till det.»

»Det behöfver ni verkligen inte... Jag författar aldrig annat än i mina kontorsböcker.»

Hon afgaf denna förklaring med ett så allvarligt eftertryck, att det lät dem båda falla i skratt, ett högt, hjärtligt skratt, som med ens gjorde dem förtroliga. Och hela kvällen sutto de samman, fortsättande ett långt, godmodigt gnabb.

Så hade det varit den första gången, Otto Imhoff såg och samtalade med sin älskade i doktorinnan X:s högvittra salong, medan konversationen rundt ikring gick lärorik och solid om filosofi, sociologi och estetik, och Trissotin högljudt fortsatte sin aldrig riktigt avslutade ordväxling med Vadius.

Efter detta första möte vidtog den eviga historien, historien om eggad egenkärlek och om tycke, som gror på djupet, om ord, hvilka vägas på guld-vikt, granskas och upprepas under långa, ångestfulla timmar, om skratt utan mening och tårar öfver hufvudgården, om miner och blickar, dechifferade af hjärtat i en smärtsam och ljuf blandning af misströstan och förhoppning, hela det sus af stridiga toner, ur hvilket kärleken en dag stiger despotisk och motsägelöslös med doft och drömmar, så man vill dö därunder, som under den hvita häggblommen, när den en majkväll döfvande faller öfver ens ögonlock. Och från denna de ömsesidiga landvinningarnas tid såg Otto Annie för sig i tusen olika situa-

tioner, hennes ansikte med tusen växlande minspel, Annie leende åt hans paradoxer eller i stillhet lyssnande till hans stämnings allvar, Annie slutligen, som hon såg ut, då allt var klart och hon blott väntade hans bindande ord, med ett glitter öfver hela sin varelse, en klang af segerviss och skälfvande lycka i rösten, som fyllde honom med svindlande glädje.

Så kom förlofningen och den hösten, då Otto för första gången tyckte sig lefva, icke blott som en tänkande maskin, hvars egentliga förnöjelse var den lilla puerila stoltheten öfver att dagsverket gick väl och alla tankemekanismens kuggar skötte sin sak behändigt, men med hvarje darrande nerv i sin organism, som en klaviatyr, från hvilken livets hela oändlighet af toner genljöd. Företeelserna voro icke längre skemata, människorna icke längre rubriker. Det var en rikedom, en mångfald af nyanser i tillvaron, som han aldrig förut haft någon föreställning om. Det vaknade i hans inre en för honom oanad förmåga att förstå allt det tallösa och myllrande, som bildar ett människolif. Inga döda punkter funnos kvar inom hans känslovärld. Allt skälfde, allt vibrerade, och dessa tusen intryck och idéer, som dygnet om strömmade genom hans själ, de glömdes icke bort som oväsentligheter, skrattades icke bort i lättsinne och stelnade icke heller till agg. Nej, hvarje känsl gång och hvarje infall gömdes, synades, ompräglades med kärlekens stämpel och spanns in i den fina och dock evighetsstarka tråd, som förenade två människoöden. Men denna känslans mottaglighet

sög icke bort kraften från Ottos handling och beslut. Tvärt om, den fyllde arbetshågen, som vinden fyller ett segel. Otto kände sitt uppsåt växa sig starkt, nu sedan han fått någon att ödmjuka sig för, någon att bikta för hela vidden af sin svaghet.

Men hur hade han till dato kunnat lefva ensam? Hur existerade alla de andra, som färdades som ensamma passagerare genom lifvet? Otto undrade däröfver hvar gång han själf blott för en dag var skild från Annie. Och dock var hans korta och tillfälliga ensamhet ju blott ett oskyldigt puts, hvilket spelades hans lycka, en skilsmässa på narri, hvars lilla smärta, äfven den, var ljuf att njuta. Men alla de andra, som voro ensamma på allvar, som icke ägde två öppna armar, som väntade, icke en tanke, som följde alla deras vägar och stigar, hur kunde de lefva? Det var icke lätt att förstå, när man var två lyckliga, hvilkas själar alltjämt, som vattnet i ett par kommunicerande rör, stodo i ett och samma plan, hvilkas tankar slingrat sig samman oskiljaktigt som initialerna i ett monogram.

Kanske kände Otto och Annie också så mycket djupare sällheten och mystiken af detta ständiga hand i hand, som de lefde alldeles ensamma i den stora staden, öfverlämnade åt sig själfva. De hade hvarken familj eller hem, som värnade om deras dagar och lade beslag på deras tid; Ottos föräldrar bodde uppe i bergslagen och Annies voro döda. De voro två vilda, ensamma fåglar, som funnit hvarandra och nu kunde flyga samman, hvar de ville. När Otto var fri från sin tidnings-

byrå och Annie från försäkringsbolaget, där hon var anställd, låg hela det glada Stockholm med dess gator, torg och glittrande vatten framför dem, en solbelyst och vidsträckt tummelplats för deras kärlek. De hade alla de många gatorna att gå arm i arm på, de tysta bakgatorna, där man kan gå och hviska förtroligt i hvarandras öron, som i aflägsna parkalléer, och de stora stråkvägarna, där alla de kalla och likgiltiga ögonkast, man möter, fylla ens bröst med en tacksammare ömhet än vanligt. De hade restaurangerna med sina muntra måltidstimmar med skratt och glam öfver bordet. Kyparen titulerade Annie »fru», och när de skålade logo de länge och ljust emot hvarandra genom vinglansen i de slipade glasen. De hade teatrarna med deras vida riken af dröm och fantasi på andra sidan rampen — hvad det var ljust att sitta där i en loge sida om sida, med alla de obekanta rundt ikring, och öfverraska sig med att betrakta hvarandra just i samma ögonblick, just då kärleksduettens samklang ljud innerligast och älskaren riktade sin varmaste replik till primadonnans hjärta... Så ströfvade deras kärlek ikring öfver hela det glada Stockholm och alla dess gator, torg och glittrande vatten, obekymrad som kärleken är om allt annat än sig själf, okänslig för hela den mångstämmiga korus af död, sorg och undergång, som i en storstad aldrig ett ögonblick förstummas.

Men när de ledsnade på staden och dess vimmel, på gatornas korseld af nyfikna och afundsamma blickar, hade de i Ottos rum ett undangömdt skjul

att dölja sin lycka i. Däruppe hade också Annie ordnat en fönstersmyg till surrogat för ett hem. Där stod en schäslong och ett blomsterbord, från hvilket det ångade af väl lukter från lökar och heliotroper. Det var deras Sans-Souci, och där slog de sig ned bröst mot bröst, när skymningen föll på, resonerande om giftermål och bosättning, till dess de tomma orden dogo i en sång af kyssar. Skymningen svepte ömmare om dem sitt dunkla hölje, heliotropen sände sin mest smekande mandeldoft mot deras kinder, det kom på samma gång en sällsam stillhet öfver deras tankar och en ljuflig oro i deras blod. Så sutto de stilla, länge, medan staden nedanför dem alltjämt larmade och äflades, och lyktorna, som tändes i glimmande zigzag, spunno sitt nät af ljus öfver alla dessa människoödens öfvermått af brådska och bekymmer.

Så gick vintern, och den årstid kom, då allt är par om par och man och kvinna, och det känns om möjligt ljufvare än eljes att vara två... Hvad Otto kom väl ihåg den första vårdagen! Det var icke första gången, man såg vårhimmel och vårsol, men den dag i maj, som inne i Stockholm är den egentliga, första vårdagen, den dag, då damerna lägga af pälsverk och regnkappor, vinterns vanställande och mörka plagg, den dag, då det på nytt kommer gestalt och färg på gatan. Hvert man ser, fina axlar och höfter med en amforas mjuka böjning, hvert man blickar, klädningar, som lysa i solskenet, och parasoll brokiga som fjärilar. De många dalkullorna, som skola ut som staffage till grönskan på stockholmarnas landställen, gifva

gatorna en ton af karneval med sina mångfärgade dräkter. Framför hvarje kyrkport skymtar en lefvande vårsådd, läsflickorna med det ungdomliga allvaret öfver dragen och händerna troskyldigt knäppta kring psalmbokspärmarna. Pianotonerna från ett öppnadt fönster och doften från en blomsterbutik dröja länge kvar i den ljumma luften med minnen om ung glöd och löften om lidelse och lycka. Men i en portgång sitter våren själf och säljer liljekonvaljer. Det är en spenslig flicka på gränsen mellan barn och kvinna med darrande, blekröd mun och skygga, svarta ögon. Hennes buketter föra in i staden hela skogens vårliga förtrollning, doften af käle, som löser sig och mark som gror, af daggvätta blads fuktighet och tjärnens bruna svalka, af drömmier, blida och melankoliska som gransus.

Denna första vårdag fingo också Otto och Annie en okuflig längtan att komma ut från stadens hank och stör, från damm och vagnsrassel. De vandrade in i Lilljansskogen, lämnande bakom sig de solstekta Östermalmsgatorna, som sågo helt sommarlika ut med sina led af hvita markiser. Närmast staden var skogen nertrampad och fördärfvad, och folkmötenas buller och öfverord hängde kvar och orenade luften. Men längre in funnos djupa, orörda dungar, där skogsensamheten slog ogrumlad emot dem. Björken stod ännu olöfvad med en rödbrun ton öfver sitt kvistverk. Fjölårets torra löf och tallkottar, som ekorren bitit sönder i oräkneliga fjäll, lågo spridda som tobaksflarn öfver trädrötterna. Men sälgen hade redan fått sina

hängen, lena som dunet på en flickas kind, hvit-sippan sköt fram ur tufvans bleka gräs, och ur den sank myllan steg en arom af växtlighet och värme. Fästfolket följde sakta den slingrande gångstigen framåt. De kände sig helt högtidliga till mods inför all denna spirande och återuppvaknande natur. De drogo långa andetag och stannade allt emellanåt för att blicka hvarandra djupt och länge in i ögonen. Och där de stodo med den blå himmeln öfver sina hufvuden, fågelkvittret ikring sig och vårsolens lätta glans öfver sina anletsdrag, förekom det dem båda, som inga ord och inga smekningar kunde bättre tolka deras samhörighet än dessa långa blickar, själ i själ, utan skuggan af en aldrig så flyktig baktanke.

Men när de väl hunno ner till Uggelvikskällan och drucko det friska vattnet med sin bismak af jord, blef deras stämning plötsligt uppsluppen. Det var så härligt att det var vår, att man var ung och fick vandra på tu man hand med den man höll af, höll af in i bleka döden. Storskrattande som två ostyriga barn gåfvo de sig att springa upp för de gröna backarna, så att den gamla häxan, som skänkte ut vattnet vid källan, sneglade förbluffadt på dem med sina sura ögon, medan hon med vemod tänkte tillbaka till Uggelvikskällans klassiska tid, då lenonskjortlar och nankinsbyxor svängde kring buskarna hela de långa Valborgsmässönätterna, och Filikromens visa fyllde luften med sin stojande munterhet... Så ströfvade Otto och Annie hela guds långa dag samman i Stockholms omgifningar och återkommo först sent till

staden, när majkvällen redan gjutit sin drömfina skymningsdager öfver Stockholms höjder och vatten. Rusiga af vårluft skildes de åt och slumrade in med en trötthet i sina lemmar, som skulle de under natten växa i kapp med plantor och blad för att som de med nytt friskt blod och ny lifslust möta nästa soliga majmorgon.

Här slutade plötsligen alla bilder för Ottos syn. Det var, som hans minne gått i lås, och upprörd dolde han ögonen uti sin hand. Hur långt, långt borta stod icke redan denna ljusskimrande majdag och ändock hade blott några månader förgått sedan dess. Hvarför hade den förflyktigat, den dagens stämning af vår, omedelbarhet och lycka? Hvad hade under denna sommar växt upp inom honom, som hindrade honom att vara glad? Hvad hade händt, för att detta varsel om olycka beständigt skulle slå sitt svarta vingslag öfver hans hufvud?... Han begrep icke orsaken, men det förekom honom, som tillvaron åter började förlora den rikedom, som denna vinter berusat hans sinne och gjort hans lifssyn fri från vrånghet och dogmatism. Företeelserna skrumpo åter samman till skemata och människorna till rubriker. Och dessa skemata och rubriker dömdes i en handvändning, några kallades goda och andra onda. Det hela var abstrakt, höger och vänster, men icke lif och människor. Men det var icke nog därmed, denna de gamles triumf — reaktionen — låg öfver honom som en mara. Det var icke en missräkning, icke en kränkning, liten eller stor, hvilken drabbade honom själf eller någon af hans vänner, som han icke genast förde tillbaka

till detta osynliga spöke, som förbittrade hela den unga generationens lif. Han blef till sist formligt själssjuk af allt detta — hur hade icke mötet med den obekante mannen i dag fyllt honom med en besinningslös ångest!

Otto hade just hunnit till denna punkt i sin tankegång, då det knackade på dörren. »Det är Annie,» mumlade han, och hans ansikte ljusnade.

»Stig in, fröken Hörlin,» ropade han skrattsjukt.

Och Annie sprang in, kastade sig om hans hals, och han kysste genom floret hennes friska läppar.

»Jag satt just och tänkte på dig,» började Otto.

»Och när man tänker på trollen, stå de i farstun,» svarade hon muntert, i det hon med en åtbörd, som var henne förtrogen, slätade sitt hår, som blifvit tillrufsadt af hatten. Så stannade hon ett ögonblick framför honom och betraktade honom med denna klara blick ur de bruna ögonen, som på en minut ställde diagnosen öfver hans stämning.

»Är stackarn så trött och nedslagen i dag,» sade hon och strök hans kind.

»Nej, barn,» och han sökte le. Men hans leende var konstladt.

II.

»Så ter sig det moderna samhället som en jättebyggnad, hvilken vacklar från grundval till takkrön vid de första känningarna af ett jordskalf. Det har

kommit lif och uppror bland de grå stenarna därnere i soubasementen, de röra på sig, som de ledsnat att längre bära...»

Septemberskymningen, hvars dunkel föll grått som en dimma in på tidningsbyrån, tvang här Otto att göra en paus i den socialpolitiska revy, på hvilken han arbetade. Dagens tidning hade kommit ut, och Stockholms-Postens redaktionslokal låg där tyst och öfvergifven, bildande en enda mörk fil. Otto skulle tända sin lampa, men försjönk i drömerier innan han kunnat besluta sig därför, och hans trötta ögon sågo med verklig lisa, hur skuggorna täckte hvarje skarp kontur i sina mjuka veck. Så föll ljus oförmodadt in genom fönstret från lyktan, som tändes utanför, och upplyste med plötslig klarhet ett ansikte, som hotfullt stirrade emot honom ur djupet af den svarta ensamheten i rummet näst intill. Ett ansikte! Han ryckte till. »Är någon där?» hviskade han med sakta men dock hörbar röst. Ingen svarade. »Är ingen där?» upprepade han högre. Men allt var fortfarande tyst. En synvilla alltså, tänkte han, obestämda linjer, som i det plötsliga skimret tecknade sig som ett anlete. Men nej, ju längre Otto blickade dit in, dess nogare urskilde han alla dragen i ett fullt lefvande och individuellt ansikte: en höghväld panna, tinningar, som sköto fram som kulor öfver ögonen, en mun sluten i dystert och despotiskt allvar... Han... min Gud... mannen i spårvagnen. Otto bleknade. Darrande ref han eld på en tändsticka, såg närmare efter, och med ett förtrytsamt skratt öfver sitt eget hysteriska tillstånd märkte han, att det blott var ett

porträtt i en uppställd illustrerad tidning, som stirrat mot honom från en hög skrifpulp. Men på samma gång grep han tidningsbladet i otrolig spänning, viss att nu äntligen få veta, hvem det var, denne obe-kante, som under de gångna veckorna hetsat hans fantasi i feber.

»Bernt Gottfrid Hessler,» läste Otto under bilden och blef om möjligt ännu blekare. »Jag hade bort ana det,» mumlade han för sig själf, »jag hade bort ana det.» Förgäfves sökte hans tanke resonera bort udden af det obehag, han erfor öfver denna upptäckt... »Du visste ju sedan gammalt,» sade han till sig själf, »att Hessler måste vara din fiende, denne fanatiska partiman, reaktionens korade banerförare, hvilkens skriftställarskap du belyst i en hel broschyr, bräddad af inkast och förakt, hvil-kens verksamhet du i din tidning aldrig tröttnat att hugga in på»... Men långt ifrån att lugna, upp-hetsade detta tankens försök att duperas hans känslor honom ännu ytterligare. Och med ens ljödo på nytt för hans öron i en lång följd af ord hvarje sarkasm, hvarje infall, hvarje vändning af strids-lystet patos, som han slungat emot Hessler, och samtidigt såg han med visionär tydlighet, hur denna hans envisa kritik förbittrade motståndarens dagar och trängde sig som ett ovälkommet budskap in i hans hem...

Det var kväll och tidningen kom, där Otto skref. Genast var den Hesslerska familjekretsens trefnad kring aftonlampan störd, störda de gläd-tiga samspråken och den lugna hvilan. Otto såg Hessler med konstlad likgiltighet gripa tidningen,

skifta färg och åter kasta den ifrån sig med denna min af hat, som man har mot det tryckta ordet, hvilkets anfall och beskyllningar man vet i samma ögonblick upprepas tusenstämmigt, åter-skallande i tusen olika hem. Ja, Hessler hatade honom! Som en blix gick den tanken upp för Otto. Hessler hatade honom — hur väl hade han icke märkt det af dennes hätska ögonkast i spår-vagnen! Hessler hatade honom och ville också göra honom oskadlig. Otto visste intet bestämdt därom, men han erfor en känsla af, att han i hvarje obehagadt ögonblick kunde vänta ett åskslag från detta groll, som växt sig starkt under årtal, från denna så länge återhållna lust att hämnas. Hvad de voro sköra, de band, uppfostran och samhällsvanor spunno man och man emellan — deras hållkraft brast för en fientlig andedräkt, som dvärgsnät för morgonblåst, och där stod den ena människan som den andras varg, med hat i hjärtat och armen lyft för att slå till.

När Otto hämtat sig från den första öfver-raskningen, slog han sig åter ned vid skrifbordet och började läsa biografien, som i tidningen beledsagade porträttet. Den innehöll emellertid ingenting, som han icke kände till förut. Bernt Gottfrid Hessler var son till en värmlandsbonde, och det slog Otto vid läsningen därom, hur mycket den osköna, framåtlutade hållning, med hvilken Hessler bar sin tunga öfver kropp, erinrade om jord-arbetarens envisa böjning öfver sin åkerlapp. Som student i Uppsala ådagalade Hessler all den mot-taglighet och arbetsföret, som icke sällan utmärka

personer, hvilka i första ledet få ägna sig åt intellektuella sysselsättningar inom en släkt, där son efter far förut blott arbetat med händerna. Med ovanlig snabbhet och framgång avslutade han sina juridiska studier och förespåddes en lysande framtid på ämbetsmannabanan. Men det giftermål, han kort därpå ingick med enda dottern till en af landets största jorddrottar, satte honom i besittning af stora egendomar. Torfvan, som ägt hans förfäders om-tanka, svett och möda, drog också honom till sig med det fäderneärfdas hela kraft. Så lämnade han ämbetsrummet för arbetet under fri himmel och var snart en passionerad landtbrukare. Redan som ung student hade han emellertid gjort sig känd för den hetsiga ifver, med hvilken han vid alla tillfällen uppträdde som den oböjliga konservatismens svurne riddare, och äfven härute på sin landtegendom följde han dagens alla litterära och politiska tvistefrågor med noggrannheten hos en man, hvilken anser sig utkorad att värna en god sak. Och han fick tid att författa en hel rad af ströskrifter och tidningsuppsatser, i hvilka han med lidelsefull och agitatorisk våldsamhet angrep de sista decenniernas hela förhärskande idékrets, hvarje modernt färgad åskådning om stat och människa, religion och kyrka. Denna apologetiska verksamhet lade emellertid mer och mer beslag på hans tid — och hans intresse. Han blef stor i norden som partigångare, och en vacker dag måste han som riksdagsman och partichef lämna sitt landtliga herresäte, hvilkets förhållanden han fullkomligt lyckats ordna efter den idealbild af en stat, som han bar

inom sig, strängt patriarkaliskt och hierarkiskt. Han hämtades från denna arkadiska mönsterstat i smått för att — så uttryckte sig tidningen — »såsom en modern Cincinnatus på forum möta radikalismens anstormande folktribuner».

Om Otto ägt något af naturvetenskapsmannens opartiskhet eller blott en smula af världsbetraktarens ödmjukhet inför alla de olika former, i hvilka människolifvet kan kristallisera sin rikedom, skulle det hafva varit en njutning för hans tanke att söka sätta sig in i och lära sig förstå Hesslers egendomliga temperament. Hvilken klar insikt i denne mans väsen skulle han till exempel icke vunnit blott genom att studera det sätt, på hvilket den nyförvärfvade bildningen afsatt sig hos denne novus homo, för hvilkens förfäder den bokliga kunskapen varit ett oupptäckt Amerika. Otto hade ofta satiriserat Hesslers vana att i hvarje aldrig så kort artikel han skref inblanda språkets officiella ordenstecken, de stora plikternas ord: religion, patriotism, moral. Men för Hessler voro dessa ord helt säkert icke några jettonger. Religionen... det var hans gamla mor, som med sin klanglösa, af åren liksom utmärglade stämma läste i familjebibeln med dess grofva träsnitt och dess klumpiga bokmärken med de gamla symbolerna för tro, hopp och kärlek... Det var landskyrkan i hans födelsebygd med dess frid och svalka inom de hvita murarna, det stilla draget öfver ansiktena på arbetsveckans trälar, julisolen, som föll in, och orgelmusiken, som högtidlig steg mot hvalfven. På samma vis med patriotismen. Patriotismen... det

var den blågula flaggan i klar morgonluft, lejonet, som reste sig stolt öfver sina tre strömmar, furuskogen med rimfrost och bjällerklang, rågkakan, som hängde i taket på menige mans stuga... Det var Riddarholmskyrkan, sådan den nitat sig in i hans skolgossefantasi i en stämning af stolt allvar med de stora kungarnas namn på sarkofagerna, med praktklädnaden af slitna fandukar och vunna standar, alla minnena från de sagolika äfventyren på tysk botten.

Så lefde för Hessler dessa för andra mer eller mindre omtvistade eller af biföreställningar grumlade ord med enkla och höga makters vördnadsbjudande lif. Han såg själfva orden för sig med stora bokstäfver, med något af den glans ikring dem, som de trogna sett kring hjässorna på sina heliga. Kanske låg det i denna egenhet hos hans fantasi, hvilken stod naturmänniskans närmare än teoretisk bildning vanligen tillåter, i detta primitiva sammanhang mellan ord och bild en icke betydelselös orsak till den vördnad för alla dogmer, hvilken hans motståndare kallade hyckleri eller icke begrepp.

Ett verkligt grepp på egendomligheterna i Hesslers temperament kunde Otto också hafva fått genom att strängt fasthålla tanken på att han tillhörde en gammal oblandad bondesläkt, som länge lefvat oberörd af alla stadselement i sin aflägsna landsända. Det låg verkligen i Hesslers oryggliga konservatism den förkärlek för det häfdvunna och stabla, det hårdnackade fasthållande vid gamla gudar och gammalt skick, som utmärka bonden, hvilken liksom sin far före honom utan längtan efter något nytt och okänt framlefvat sina dagar på en mils-

lång areal af jordytan. Ja, i själfva hans polemik, i den förbittrade intolerans, med hvilken han bemötte alla motsatta åsikter, fanns något som karaktäriserade bonden, hvilken i ordets allra egentligaste mening är herre på sin täppa — det var hetsigheten, otåligheten gent emot motsägelser hos en husfader, som vant sig vid att betrakta sig själf som för-synens ställföreträdare.

Men för Otto, som inga bemödanden gjorde för att sätta sig in i motståndarens karaktär, var Hessler helt enkelt en maktsjuk och ärelysten lyck-sökare, hvarken ärlig i motiv eller afsikter, en fiende, dubbelt förhatlig genom de råa vädjanden han ständigt riktade till makt och våld, som vore de rätta skiljedomare i denna strid om åsikter. Men Ottos förutsättningar voro också å sin sida minst af allt ägnade att låta honom vinna någon sorts sympati för denna otyglade och våldsamma natur.

Otto var lika genomgående patricier som Hessler var plebej. Familjen Imhoff hörde till dessa släkter inom det högre borgerskapet, som hafva de gamla adelsfamiljernas karaktär af att vara ett litet folk för sig med egna minnen och egna lynnen, med ärfda traditioner och ärfd förfining, och flera andliga släktdrag återfunnos också vid sidan af de yttre hos nästan alla, som buro namnet. I all synnerhet var detta fallet med en viss fin och gammaldags ironi, en skepticism ur den voltaireska skolan, världsklok utan att vara lifstrött, ett förträffligt reagensmedel, när det gällde att få fram grundfärgen i de många tvifvelaktiga blandningar, på hvilka lifvet bjuder, en hälsosam dosis fronderi, som

njöt af att loda tomheten i en fras och lyfta en flik af humbugens inkognito. Flera medlemmar af familjen hade uppträdt som satiriska skriftställare. Ottos far, grosshandlare Edvard Imhoff, hade vunnit ryktbarhet inom sällskapslivet just för det maliciösa leendet kring sin mun och den uddiga kvickheten i sina repliker.

Denne Edvard Imhoff var på sin tid en bemärkt medlem af Stockholms gyllene ungdom. Man såg honom icke sällan med en lycklig min på sitt ansikte vänta i sitt ekipage utanför teatern för att därifrån — efter hvad det berättades — föra Emilie Högqvist till hennes sanctuarium vid Salvigränd. På en jämförelsevis kort tid hade han lyckats på främmande händer placera större delen af en betydlig förmögenhet, då han blef dödligt kär i franske ministerns dotter, gifte sig och slog sig på bruksrörelse. Hans äktenskap blef lyckligt, men affärerna gingo upp och ned, till dess en kris i slutet af 1860-talet i det närmaste ruinerade honom. Edvard Imhoff var då icke längre ung, men denna ohjälpliga motgång förmådde dock icke grumla hans filosofis leende sinneslugn. Han realiserade sina tillgångar och flyttade med sin hustru till ett för detta kaptensboställe uppe i bergslagen. Här installerade han sig med alla de spillror, som han kunnat rädda från sin släkts storhetstid — möbler, porslin och antikviteter från de många gods, som bortåt ett sekel varit i familjens ägo. Det mesta af detta var rococo, och det bredde sig också något af denna tids småtacka och leende elegans öfver hela det gamla kaptensbostället, när alla dessa saker hopats

från golf till tak därinne i de små rummen. Man kunde hallucinera toner från en clavecin, sirliga menuettoner af Monsigny och Boccherini, när man såg alla dessa kupiga byråar, de svängda sofforna med sina förgyllda snirklar, fåtöljerna med ljusa blommor på ljus botten, när man såg ateniennernas grupper af saxiskt porslin, där blekhylta herdar blåste flöjt och högvristade herdinnor spetsade läpparna bak solfjädern, eller väggarnas gravyrer efter Boucher, där allt, människor och natur, bosque-ternas stammar och nymferna, som skalkades i det grunda skogssjön, smälte samman till en enda smeksam och behagsjuk linjelek. Det var i detta hus, Otto växt upp, utan stojande syskon eller lekkamrater, ensam med de båda gamla. Af dem lärde han den världstakt och den förbindlighet, som de aldrig glömde äfven i sitt ensamma hvardagslif, och i växelspråk med deras gamla artiga och passionslösa röster blef hans egen stämma lågmäld och behärskad. Hans åtbörder blefvo få och reserverade, som ofta hos ungdom, som växer upp samman med gammalt folk utan hetsighet eller entusiasm. Man kunde se på det varsamma sätt, med hvilket han handskades med saker och ting, att hans händer tidigt vant sig vid att röra vid gamla och bräckliga föremål.

Lyckligtvis bjöd dock det gamla kaptensbostället Otto äfven på ett umgänge af mer eldig och elektriserande art än de båda gamlas, ett umgänge, som verkligen besatt all ungdomens trotsighet, tillförsikt och hänförelse. Det var böcker — 1700-talets franska litteratur, ty bland andra minnen

från detta århundrade hade Imhoff från en af familjens herrgårdar räddat ett bibliotek, omfattande upplysningstidehvarfvets alla värtaliga evangelier. Half fransman som Otto var både till börd och uppfostran, lefde han sig redan som ung gymnasist in i dessa märkliga verk, hvilka inom sina eleganta pärmar af läder och marokäng, på de fina sidorna med guldsnitt gömde så mycket allvar, så mycket ännu pulserande lif, så mycket lärdomar af alla slag, ädel vrede mot samtidens vrångheter och käckt hopp på framtiden, kritik skarp som svafvelsyra och patos väldigt som stormflöden; men allt ändock förfinadt, älskvärdt ända in i den revolutionära carmagnolen, icke förgäfves så ofta tryckt inom ramar af blomsterguirlander, mellan vignetter med kärlekssjuka gudar och gudinnor och culs-de-lampe med amoriner och fjärilar. Det finns många litteraturer, som äga mera djup och skönhet än denna, mer af middagssolens klara glans eller af aftonrodnadens drömmande melankoli, en större rikedom på kondenserad människosorg och människolycka, men det finns få med så mycken käck ungdomlighet öfver sin fysionomi — och det trots skepticismens gammalkloka leende kring munnen och pudret, som gör lockarna hvita som en gubbes. Ja, helt säkert finns det ingen litteratur, som med en så manlig lust att syna allt i sömmarna förenat en så ungdomlig och naiv tilltro till sin egen generations kraft och sitt århundrades framsteg. Det breder sig öfver dessa verk en stämning, som man trots ögonblickets vedervärdigheter ständigt hade orsak att ropa halleluja, som det rent af blott fattades några dagsresor,

innan mänskligheten nådde fram till själfva portalen till det tusenåriga rike, där fullkomlighetens sol aldrig går ner, där »dygd» och »fördragsamhet» sammanbinda alla jordens bebyggare till en enda samdräktig syskonkedja... Läser man denna litteratur, när man själf är ung och mottaglig, smittas man ovillkorligen af denna klippfasta optimism, och hur ofta lifvet än sedermera gifver en klara papper på att allt här i världen har gått och fortfarande går snedt och vindt, till fromma för våldet och till glädje för humbugen, bevarar man alltjämt inom sig en ungdomlig lust att protestera mot det, som är dumt och orättfärdigt, och en ungdomlig illusion af betydelsen af hvar enskild frihetsmans anspråklösa dagsverke.

Dessa dubbla ungdomsintryck — af gammaldags förfining och revolutionär entusiasm — hade utöfvat ett grundläggande inflytande på Ottos karaktär. Oppositionsmannens glöd och fanatism parade sig med världsmannens sym- och antipatier, och med denna egendomliga sammansättning af hans väsen var det lätt förklarligt att en person som Hessier skulle vara honom djupt förhatlig. Hvilken bjärtare motbild kunde också tänkas till hans eget förfinade och komplicerade jag än denne våldsamme uppkomling, som försvarade sin kodex intill dess lumpnaste skolier förbittradt, hänsynslöst, med ett stenregn af otidigheter, ja, med öfver hufvud taget hvarje än aldrig så ofin projektil, som han hittade på sin väg.

Otto hade äntligen slutat den svassande biograf, tidningen meddelade öfver Hessier. Mot hans

vilja började hans tanke interfoliera den lästa lefnadsteckningen med alla de mer eller mindre absurda anekdoter, som i de radikala kretsarna gingo på den förhatlige motståndarens konto. Det var en hel sådd af giftiga smådrag, som på kaféer och gator berättades om Hesslers privatlif, om hans ungdomsäfventyr, husliga förhållanden o. s. v. Otto blygdes öfver att han ens lyssnat till detta prat, hopväfdt af rykten och misstydanden, och icke dess mindre iakttog han, att han dock erfor en viss skadeglädje öfver detta förtal, som nersölade fienden. Det kom ett bittert svärmod öfver honom, där han i ensamheten satt och ransakade sig själf. Hur den förgrofvade, förråade, denna partianda, som mer och mer ryckt honom och hans meningsfränder in i sin hvirvelgång! Hvad allt på dessa sista år åldrats, dammats ner och blifvit grått och tungt! Med en suck öfver tidernas förändring började han drömma sig tillbaka till lyckligare dagar, till sin och sina vänners första verksamhetstid som unga litteratörer i Stockholm.

Mot det vintertöcken, som nu bredt sig rått och skumt öfver deras lif, tedde sig dessa år, 1880-talets första, i ett enda skimmer af sol mot en bakgrund af ständigt blå himmel. Men så hade det också varit en strålande dag i vårbrytningen, den dag, som för Otto inledde dessa år, dagen då han sade Uppsala sitt sista farväl och reste ned till Stockholm för att blifva skriftställare. Hur väl min-des han icke, hvad det hade känts sällsamt att lämna studiernas stilla vattendrag och styra sin farkost ut på det riktiga hafvet, ut på djupet, där lifsböl-

jorna brottades, passionernas stormbyar blåste sitt saltskum mot ens kind, och horisont öppnade sig bak horisont för ögat, den ena ljusare än den andra. Där han satt i kupén, som förde honom bort från de händelselösa dagarna och de stilla drömmarna, växlade oro, trots och förhoppning i hans själ. Men när han steg af vid centralstationen, bar han hufvudet upprätt. Hans mun log som en segervinnares, som visste han med sig, att han skulle lägga för sina fötter hela den stora hufvudstaden, hvilken för honom som oberest landtbo frestade med det okändas alla lockelser af glans och rikedom. Och där låg också aprils ljusa Stockholm med snösmältning på gatorna och islossningsbuller öfver vattnen, med solglittret genom fukten som ett leende genom tårar, låg där och lät sig godvilligt tagas i besittning af hans ungdomliga fantasi. Otto tröttnade icke att ströfva från tull till tull, att insupa de olika stadsdelarnas skiftande stämning och lära känna kvarterens olika utseende i skymning och i soluppgång. Gatan fångade hans inbillning med en nästan magisk kraft. Dess aldrig sinande omsättning af människor och händelser eggade hans tankar och fyllde hans bröst med ett tummel af oväntade känslor. Vagnrasslet, stegen, rösterna, allt framhäfde melodien i hans innersta som ett brusande ackompanjemang framhäfver sångstämman. Han lät sig i timmar drifvas kring stråkvägarna af hvarje äfventyr, som vinkade från ett par leende flickögon eller en blond, hängande fläta.

Med allt detta följde ungdomsårens lyckliga kamratlif, deras osjälfviska gemensamhet i sträfvan-

den och förhoppningar, deras unga drömmar och glada öfvermod. Otto hade gifvit ut sin första bok — en liten samling karaktäristiker öfver samtidens ledande politiska personligheter — och strax märkte han med en blandning af häpnad och glädje, att han i den obekanta staden hade en hel krets af okända vänner, som gästvänligt öppnade för honom sitt kamratskap och sin förtrohet. Det var tidningsmän, författare, artister med vers och prosa, färg eller toner, men alla med något, som slog Otto såsom befryndadt med hans eget jag. Alla använde de ord, som ofta kommo honom själf på läppen, och synpunkter, som föresväfvade honom själf i ensamma stunder af tänkande och grubbel. De rörde sig i olika tempon, dessa lynnen, men det var dock något samstämdt öfver dem, som gjorde det förunderligt ljuft att sitta långa aftnar samman och drömma högt och oförbehållsamt inför hvarandra. Man hörde samman utan några frimurarlöften eller någon organisation, hörde samman helt enkelt därför att allesammans voro unga och hade ett nytt surr af tankar i hufvudet och en annan rytm öfver puls och blod än de gamla.

Något nytt! Ja, i det ordet fanns kanske nyckeln till hela den lycka, som spred sitt solljus öfver dessa år. Lifvet bjöd på så mycket nytt, beständigt på nytt. Nya ansikten och nya erfarenheter. Nya voro lidelserna, som vaknade i ens barm, och ny och obrusten den ungdomens slöja af illusion, som lät dem som barn fröjdas åt kvinnans löftesord och majkvällens perspektiv. Nya tänkare läste man, som timrade för ens ögon hela världs-

byggnader af ny och dristig resning. Nya vers och toner gånge intryck, rusande och oanade som doften af sällsynta kryddor och exotisk frukt. I långa drag drack man ur dessa de nya idéernas och de ofläckade skönheters bågare. Hvem var icke i de dagarna med om att se arbetstimmarna flyga förbi som minuter, att glömma världen, som larmade utanför, och sin egen lilla värld af vanda önsningar och behof, medan man satt försjunken i sin läsning och en ström af idéer steg het till hjärnan från den volym af Spencer, Renan eller Taine, som låg uppslagen på skrifbordet. Hvem var icke med om att med ett förtrytsamt ögonkast se morgonljuset plötsligt falla in i lampskenet och med sin ovälkomna påminnelse återkalla fantasien från den färd på solstrimmor och tonböljor, som den under nattimmarna företagit med Swinburnes vingade lyrik. När decemberdagen var rå med blygrå luft och mulen vinterhimmel, då kunde man samlas i en atelier och med ett glas vin i handen lyssna på målarna, som talade om konst, gammal och ny, om Rembrandt och Millet, till dess ens egna ögon drömde om alla dessa dukar, där fantasien hade gjutit sin mest underbara mångfald af fröjd och sorg eller verkligheten aflockats de lönligaste beståndsdelarna af sin skönhet. Ett par gravyrer efter »Nattvakten» eller »Angelus» — mot den första bekantskapen med dem kunde icke ens en svensk vintermelankoli stå bi, och hjärtat greps af vördnad för detta äkta och oförgångliga i konsten, som evigt föryngrar och lyckliggör.

Men mäktigast var dock stämningen kring den

unge kompositörens piano. Ur det Wagnerska partituret steg en hel värld af längtan och mystik. Med ett tag flyttades man tillbaka till den stora hänförelsens och den stora fördömsens tid, den tid, då hatet var blodigare och barmhärtigheten oändligare, dygden mer öfversvinneligt hvit och synden mer hemlighetsfullt syndig än eljes. Ty i medeltiden, där rasade genom allt, från människotanken till stoftgrandet, den stora kamp mellan det goda och det onda, som upprörde världen från det ena himmelsstrecket till det andra. Gud Fader och Djäfvulen kämpade om hvarje enskild människosjäl så väl som om hela det skapade allt. Gud Fader förde murarslefven och fogade sten till sten ända upp till korsblomman i sin Helighets prisorum, han räckte oss gissel och radband för att spåka kött och tanke till den förkrosselsens sällhet, som är nåden. Men Djäfvulen skapade dans och lustig visa, klädebonadens prakt och dryckesgillets skratt öfver kastad tärning, han tände törsten i vår gom och begäret i vårt kött för att förgöra oss med hvar klunk ur bågaren och hvar kyss på kvinnans läppar. När Gud Fader ledde korsbärarens fot på tistelvägen till Jesu graf, drog Djäfvulen regeln från berget Horsel, ur hvars purpurgrotta fru Venus sträckte sitt nakna famntag från bädd af ros och vallmo... Så gaf Wagners musik medeltiden med all dess trolska brygd af andakt, ruelle och vällust.

Men det fanns därjämte något helt annat i denna musik, en helt modern känslogång, all den halfklara längtan, allt det obestämbara svärmod, som en nutidsmänniska omedvetet erfar tusen gånger

i sitt lif, vid åsynen af en stjärnströdd himmels oändlighet, vid mottagandet af ett bref från fjärran länder, som man icke sett, men i hvilka kanske just lyckan väntade, ja, till och med vid det dagliga förströdda betraktandet af fickuret, som berättar oss, hur fort och hur innehållstomt de gå, vårt lufs njuggt tillmätta timmar. Det är smärtan öfver dagarnas, årens grå enformighet, längtan efter något förmer än den karga kost, hvardagslifvet bjuder på, längtan att känna lifvet rikt och icke som dagligdags i fattiga, homöopatiska doser.

Allt detta smälte samman i Wagners musik till något ojämförligt. Att höra den var som att förstummas inför en lycka, för stor för människo-bröst att bära. Att med Parcifal nå upp till Montsalvat var ljust och farligt på en gång som bekantskapen med den idéernas rena och förtunnade lifsluft måste vara, om hvilken stora tänkare drömt.

På detta vis lefde Otto, ehuru själf upptagen af mer fackvetenskapliga studier, sig in i dessa artisters föreställningsvärld. Han var med på vinterförmiddagarna, när man satt länge på kaféerna vid ölsejdeln eller absintglaset — det sista såg så franskt och fördärfvadt ut — och på eftermiddagarna, när man dref genom staden med händerna i fickorna och skymningen ikring gjorde sällskapet meddelsammare än vanligt. Det var i dessa timmar, som oskrifna dramer diskuterades och scener och repliker hallucinerade för ens ögon i djärfva, fantastiska konturer; kompositören gnolade ett tema ur sin nya suite, målaren gjorde ogenerad af

kringsittande eller förbigående en hel pantomim med händerna för att klargöra idén till en ny tafla. Och man lyssnade till dessa planer i kärlek och respekt, därför att man kände skälfva genom dem alla en lifsuppfattning, som var dyrbar för en själf, en känsla, som äfven inom ens eget jag anslog en intim och darrande sträng.

Men gladast tecknade sig dock detta kamratskap, när man en kväll slog sig samman till ett symposion och mellan dussinet och tjoget till antalet samlades i festvåningen i någon af restaurangerna. Det var redan i trapporna ett jubel öfver att råkas, och vinterkylan, som låg skarp öfver gatorna, ökade behaget af att träda in i en festligt smyckad matsal med ljus i kandelabrar, blommor framför kuverten och vin, hvilkets purpur och guld glödde i karafterna. När så bourgognen löst tungbanden, kastade man sig hufvudstupa in på den sista litterära eller konstnärliga tilldragelsen. Och man njöt af att få tala om konst bland idel invigda, njöt med människans outrotliga lust att bilda skrå af att få diskutera alla de handtverkets hemligheter, som borgarna icke förstodo och herrar kritici icke kunde lära sig ur Brockhaus, att fritt få entusiasmera sig öfver en gul fläck mot en röd fond, öfver en ovanlig versrad eller ett adjektiv, som koncentrerade en stämning. Man hade sin egen slang, mesopotamisk för de profana, men full af glada minnen och anspelningar för de invigda, med ordsammanställningar, toklustiga som maskeradupptåg. En grammatiker kunde få slag om han hört dem, och dock föllö de så pikanta på artisternas läppar, pikanta som

BIOTEK.C

dessas kvintgångar, förbjudna af den ortodoxa harmoniläran. Med vinflaskorna, som tömdes, blef samtalet allt mer bullersamt. Alla skrattade och pratade hvarandra i munnen. Paradoxer och galna omdömen foro som piskade snurror öfver bordet. Så blef stämningen hög och måste resultera i musik. Kompositören sköts till pianot. Med en min af motvilja betraktade han de nötta och nerfläckade tangenterna. Pianot var ett af dessa prostituerade instrument, som offentliga lokaler bjuda på, förnedrade af balttillställningarnas dansmusik och svensexornas slagdängor från gathörnen och varietén, men kompositören fick dock fram all dess återstod af klang och ungdom, när han slog an de första tonerna af Schumanns Karneval.

Först när det ljusnade troppade man af. Men när sällskapet kom ut från stemmet, tobaksröken och gaslågorna, ut till den slumrande stillheten i gryningstimmens fina, pärlgrå ljus, förstummades plötsligt alle man. Gatorna löpte så långt blickarna nådde tomma och döda utan ett fotsteg eller ett vagnshjul, som bullrade. Alla de tillskjutna luckorna och nedfällda gardinerna gåfvo husen ett uttryck af dvala. Nattdimmorna böljade sakta undan för morgonvinden och några träd tecknade sitt rimfrostiga grenverk mot den bleka himmeln, som stängelknippen af hvit korall. Tystnaden var så skör, att snöns knarrande under sulan skar i örat som ett missljud. Det var timmen, då drömmarnas genier uppsöka människornas läger. Man gick i en drömd stad och drömde själf ungdomligt, ömt och klockrent...

Så tedde sig dessa år, så rika på hopp och ungdom. Helt visst, det var fullt upp af hån och motstånd, men hvad kunde det göra? Ens dag skulle i alla fall snart randas. Det gamla var så gammalt att dödslockan snart måste ljuda öfver dess sotsäng, och då var ens egen tid tronarfvingen, som blott väntade på det gamla utropet: konungen är död, lefve konungen! för att stiga fram, sätta kronan på hjässan och i sin tur triumfera öfver belackarna.

Ja, så hade det varit. Otto drog en lång, djup suck, där han i ensamheten satt och synade sina minnen. Så hade det varit, men hur var icke nu allt förändradt och fördärfvad, och hur föga hade verkligheten gifvit uppfyllelse åt hvad man drömt om och hoppats i dessa gångna dagar. Den konstens, tankens, känslans emancipation, som var den unga kretsens gemensamma förutsättning utan att något meningsutbyte därom behöfts, stod nu i hårdare bann än kanske på en mansålder, och den gamla kamratkretsen var själf splittrad och förintad. Många hade dragit sig bort till någon undangömd vrå för att få odla sin kål i fred, uttröttade på att under massans applåder bli smädade af hvar tanklös gycklare och ryckande på axlarna åt dessa års unga hopp och unga vrede. Andra stodo som Otto kvar i dagsstriderna, men nedtryckta af den sorgmodiga känslan att vara en handfull utposter, dömda att uppoffras. Med möda värnade man sitt lilla öde mot fiendernas mäktiga lock out. När man samlades, hade man blott bitterheten att göra sig skadeslös med, detta van-

maktens och den förföljda minoritetens vanliga vapen, som är så tveeggadt — ty det sårar lika mycket den, som för det, och den, som träffas därpå. Men det var också bittert att just vid ingången till sin mannaålder mötas af en reaktion, som ej skulle låta en se förverkligadt något af det, som ens ungdom gjort dyrbart för hjärtat, att kanske behöfva använda all sin mannakraft för att hindra dunkelmännerna att återförvärfva den terräng, som redan vunnits under kamp och ansträngning af ens fäder.

Så resonerade den öfverspände och ohjälplige drömmare, som lydde namnet Otto Imhoff, i det han åter kastade ett hatfullt ögonkast på Hesslers porträtt framför sig. Ja, Hessler, han kunde triumfera — han hade sett sin sådd mogna. Hur hade han icke hetsat fördomarnas stora koppel emot de unga och talat om ungdomens fördärfvare, marodörer, herostratiska ryktbarheter, ända till dess borgarna förskräckta foro upp ur matsmältningsprocessen framför eftermiddagsbrasan och utan vidare proskriberade den ene efter den andre af de farliga männen med sin ostracism.

Men Hesslers porträtt stirrade ännu stelt och oförsonligt på Otto. Den unge drömmarens hufvud böjdes trött och tungt under intrycket af den våldsamme motståndarens öfvermäktiga kraft.

III.

Vid ingen tidpunkt af året gifver en promenad genom Stockholm en sådan stämning af tungsinhet som i höstflyttningen. Det hvilar en oemotståndlig melankoli öfver himmelns regnmoln, den däfna oktoberluften och dimman, som höljer de fuktdrypande husväggarna med sin vitgrå väf. Hela staden vimlar af människor med bekymrade anletsdrag och hemlösa miner, af tjänstflickor, som till nya matmödrar öfverflytta sin klumpiga byrå och sin glädjetomma existens, af landtfolk, som strömmat till från bygderna för att söka tjänst och nu bärande på sin lätta packning irra kring gatorna med ett på en gång nyfiket och bortkommet uttryck öfver dragen. Länge stanna de i gathörnen: flickor med svarta sidendukar öfver lingula hårtottar och drängar med kasketter på runda hufvuden, stanna där beklämda och undersamma inför denna aldrig slutande labyrint af vägar. Framför de öfverlupna kommissionskontoren, där de i regnet stå och vänta på sitt öde, äro stadens förtroendemän dem till mötes, värfvaren och värdinnan, som hyr ut enskilda rum.

Öfverallt varsnar man flyttsaker. De fylla porthvalfven, slängas vårdslöst upp i vagnar med höga sidoräcken och köras långsamt bort genom dimman. Det är de rika salongernas utsökta lyx, stickande fram genom inpackningen, med bräckliga former och ömtålig färg, och det är plågsamt att se all denna förnäma elegans af siden och förgyllning ute på den smutsiga gatan i oktoberdagens grå luft,

plågsamt som att möta i tiggarlumpor och vanställd af nödens skabb den förfinade ättlingen af en gammal släkt. Det är vidare alla dessa ärfda familjeinventarier, som mer än andra möbler samla kring sig minnen af ett hem, åldriga länstolar och skåp, som i decennier stått och gonat sig i samma vinkel af ett rum. Ens öga ömmar för dem, där de släpas ikring på gatorna, som för gamla människor, hvilka tvingats lämna den lugna spiselvrån, deras ålderdoms sista kärlek. Det är slutligen, öfverallt hvart man tittar, dessa massor af uttjänta husgeråd, af luggslitet och lemlästadt bohag, som midt i dagsljuset utbreda den gradskala af nöd och armod, som hemmen eljes dölja inom sina väggar...

Otto och Annie vandrade i middagsstunden en dylik flyttningsdag genom gatorna. All denna oro och rubbning, all denna fattigdom, oblygt blottad för hvar förbigående, fyllde deras bröst med missmod. Det var därför nästan med välbehag, som de lämnade de folkrika farlederna med deras oundslippliga scener af äflan och bekymmer och trädde in i den tysta Humlegården. Den gamla parken låg där dufven i den tunga dimman, oberörd af allt flyttningsbuller rundt omkring. Därinne i stillheten under kronorna, i ensamheten mellan de gamla stammarna dämpades den bittra känsla af att lifvet ingen ro och ingen varaktig stad äger, som detta flyttningslarm väckt till lif i de båda ungas hjärtan. Den dämpades till en sorgsenhet af mildare art, en blid smärta, nästan ljuf att bära, när man var två. Långe och väl gingo Annie och Otto härinne i de disiga alléernas värme och talade stilla samman

om livets många trista och oundvikliga ting: om pannor, som fåras, och hår, som grånar, om ord och smekningar, som skola förgätas och förgå, om än människan fyller dem med all sin varelses rikedom. Och de undrade, hvarför dagarna skulle rinna bort som sand genom ens fingrar, hvarför hvar flyktigt och soligt »nu» så fort skulle skymmas af ett grått »i morgon», hvarför allt skulle söndras och kärleken själf till sist skilja åt så bittert. Men vemodet öfver deras stämmor var icke tungt, utan blidt och resigneradt, liknande en kyss växlad genom tårar. Å, än skulle det dröja länge, innan ålderdomen klappade på deras dörr, många, långa år med ömsesidig morgonhälsning och ömsesidigt »god natt», innan blick förgäfves måste leta efter blick.

Så tänkte de, och själfva luften därinne i parken inbjöd till att gå och klema med sin smärta. Den var tung af blidt kvalm från våt sand och blad i förmultning, och dimman flöt mot kinden, ljum som vattenångan från ett bad. Det rådde därinne bland träden liksom en paus i höstens stora förödelseverk. Helt visst, allt det förfärliga skulle komma, regnet, som piskade, snö, is och den stora döden. Naturen skulle snart ligga där vanmäktig, en förstenad Niobe, som i stum förtviflan ser all sin stolthet dö för vinterns pilar. Men ännu fanns en illusion af lif, ännu buro grenarna löf med hektisk rodnad och bärnstensfärgad glans, ännu lyfte sig från den vissnande växtligheten en doft stark som sötman af öfvermogen frukt.

»Kanske vi nu filosoferat nog öfver denna världens fåfänglighet och kunde komma på gladare

tankar däruppe?» sade Annie och pekade småleende med sin paraply upp mot Ottos fönsterluffer, som lågo midt emot dem i ett af Sturegatans höga hus. Otto nickade jakande. Slutna mot hvarandra gingo de båda unga öfver gatan och skulle just stiga in i huset, då Otto grep tag i Annies arm och häftigt ryggade tillbaka. Samtidigt trädde en högre man raskt ur portöppningen och aflägsnade sig utan att fixera dem.

»Hvad i alla dar är det åt dig?» sade Annie och betraktade häpet sin fästmans ansikte, som med ens blifvit mycket blekt.

»Vet du, hvem det var?» frågade Otto kort.

»Nej! Hvarför skulle jag veta det?»

»Hessler, Bernt Hessler!»

»Såå! Nå, det var roligt att en gång få se själfva ärkefienden.»

Otto skakade på hufvudet åt hennes skämtsamma ton.

»Tycker du inte han ser obehaglig ut?» frågade han med allvarsam stämma. »Jag känner mig alltid illa till mods, när jag möter honom. Sådana ögon, en riktig förbrytarblick!»

»Vet du, det tyckte jag inte. Tvärtom, han hade snarare en melankolisk blick, något tungsint öfver ögonen, som jag icke sällan iakttagit hos mycket starka naturer, hvilka världen icke vill tillerkänna den rättighet, vi andra ha — att visa oss svaga och beklaga oss.»

»Nej! Stämmer det gamla talet om onda ögon in på någon, skulle det då vara på honom... Men hvad vill han i huset, där jag bor?»

Annie betraktade ännu en gång helt förbluffad Ottos allvarliga ansikte och brast så ut i ett klingande och smittsamt skratt.

»Logerar du i alla fem våningarna?» och hon tillfogade muntert, »var du glad att du tycker att Hessler ser ut som en bandit. Ty skulle det inte en smula afväpna ert stora, sköna hat, som ni kallar det, om han såg riktigt sympatisk ut, som någon hjärtegod gammal onkel?»

»Ack, Annie, om vi kunde se på människor som ni kvinnor, och inte alltid tvärt igenom de eviga programmen och tidningsartiklarna.»

Så gingo de tysta uppför trapporna. —

På aftonen samma grå flyttningsdag vandrade Otto ensam nedåt staden för att på ett kafé sammanträffa med ett par vänner. Hans vänkrets, som varit ovanligt vid, hade på det sista året mer och mer dragits ihop och förminskats. Hans förlofning hade först och främst upplöst alla dessa flyktiga förbindelser, som en man håller vid lif utan egentlig entusiasm eller tillfredsställelse, blott i den oklara rädsla, som alltid genombärfvar den ensammes bröst, rädslan för att en vacker dag stå isolerad, utan att ha någon att vänta en nick och ett godt ord af, när tomheten i ens kammare drifvit en ut på vandring genom kaféerna, på jakt efter ett sällskap att döda tiden med. Af Ottos närmaste vänner hade många som flyttfåglar rymt hemifrån till gladare länder, andra hade satt foten under eget bord och gingo nu så upp i sin nya värdighet som hus- och familjefäder, att de knappast hade annat än beskrifningen på sin egen lycka att bjuda på, när

någon mindre väl utrustad kamrat närmade sig dem med sin stumma bön om deltagande för sitt ensamma lif och sina ensamma planer. Men med två af sina gamla vänner höll Otto obrottsligt ihop och bildade med dem en trio, hvars samklang icke lidit något afbräck af åren. De brukade råkas en afton i veckan — ena gången tankspridda, trötta, hvar och en med sin tidning i handen, nöjda att sitta tysta och läsa kring samma bord, en annan gång uppspelta och meddelsamma, förlängande sitt samtal under växande munterhet till långt in på småtimmarna. De kände hvarandra ut och in och hade dock alltid samma glädje af att råkas — det var som en ersättning för alla de falska eller innehållstomma blickar och försäkringar, som de mottogo under arbetsveckans färd, detta sammanträffande med trofasta ögon och händer, som man ville trycka fast och länge.

Det var också till dem, Otto nu vandrade af, och i kvällskylan tänkte han med välbehag på kaféets varma vrå och välkomsthälsningarna, som väntade. Och där han gick, såg han sina två trogna stallbröder för sig, som de plägade taga sig ut i sin stamkundsvrå. Arvid Hjort hade slagit sig ned i soffhörnet med sin cigarrett i spetsig vinkel mot mungipan. Ottos fantasi urskilde hans långa, litet sneda öfverkropp, det fågellika ansiktet med sina skarpa och trotsiga drag, det spotska leendet kring munnen och blicken, som sammandrogs till ett spefullt kysande, när han replikerade. Hjort var en ung nervläkare, som nyss slagit sig ned i Stockholm, men ännu hvarken förvärfvat namn eller

praktik. Också brukade han i mulna stunder tala om att utvandra till Södra Amerika och helst till någon af denna kontinents barbariska stater, där människan icke förföljdes af den despotiska europeiska etiketten. I själfva verket hörde Hjort också till dessa människor, som icke kunna pressa in sig i sällskapslifvet utan att komma på tvären mot rådande regler och konvenansbud. Han hörde till de människor, som signalera misstag, hvilka vilja passera oanmärkta, och utsätta andras felgrepp för en sarkastisk, en smula katedermässig kritik, till dem, som aldrig lägga något i, när någon räcker fram håfven, eller protestera, när någon anklagar sig själf i ändamål att bli motsagd — goda och dåliga vanor från kretsar, där man diskuterar mycket, där hyckleriet demaskeras, men sanningskärleken också får en bismak af rätthafveri. Att diskutera var också Hjorts hufvudförnöjelse, och han älskade teorier för deras egen skull, isynnerhet om de voro ultra och fantastiska.

Af en helt annan sorts lera var mannen midt emot honom danad, Olof Wærn, Ottos knäkamrat i skolan och äldste vän. Det var en nordisk vikingagestalt, bred öfver skuldrorna med en allt igenom bastant kroppshydd. Hans hufvud bar en man af guldgult hår, och hans anletes hull, som skvallrade om hög diet och långa siestor med tobakspipan i munnen, infattades af ett yfvigt, gult helskägg. Han skulle blott med sin knubbiga hand lyfta en jätte-sejdel, öfverskummande af porterfradga, för att med sin figurs leende flegma blifva den bäst tänkbara personifikationen af en ölstuga, där samtalet alltid gick

gemytligt och mumman sjöd i de fyllda fastagen. Wærn var tulltjänsteman, men hans egentliga lifsintresse var politiken i all dess vidd och utsträckning. Han hade granskat hjärtan och njurar på alla de politiska personligheter, hvilkas namn genljödo öfver Europa, och visste till punkt och pricka, hvad de gingo för. Spanska cortez och den bulgariska sobranjan hade lika litet några hemligheter för honom som kulturparlamenten. Han fröjdades och led med det radikala partiets öden öfver hela världskartan, men lifligast intresse ägnade han dock, som billigt var, partimanövrerna hemma, och aldrig var han mer i sitt element, än när han genom en plötslig partichoc tog lofven vid ett val eller öfverrumplade någon fredlig och oberedd stämma. För öfrigt var han hjärtagodheten och välviljan själf, ett af dessa stora, älskvärda barn, i hvilkas sällskap ens eget skratt blir hjärtligare och ens lynne lättare än eljes, meddelande till höger och vänster något af ett varmt hems trygga belåtenhet.

Precis som Otto föreställt sig de båda vännerna, fann han dem strax därpå i deras vanliga hörn af kaféet. Whiskyflaskan stod framför dem, och de refvo sockerbitar mot citron, kännande sig milshögt öfverlägsna den stora obildade massan, som använder citronskifvor i sin toddy utan att förstå att denna frukts mest karaktäristiska smak finnes i skalet. Otto slog sig ner, bryggde sitt fluidum, och så drack man hvarandra till med en kort blick öfver glasen, som sade så mycket som att allt var i sin rätta ordning, precis som sist och härnäst, samt att saker och ting nog voro

trista i allmänhet och isynnerhet, men att det ändå var någon vän, så länge man kunde sitta samman vid ett rykande glas whisky. Och den varma drycken med sin vidbrända smak gaf en hemtreflig illusion af att man satt och drömde framför julbrasan i en öppen kakelugnshärd och kände den varma ångan från sprakande ekknubbar slå mot sitt ansikte.

Samtalet uttömde hastigt dagens nyhetsförråd, och sedan lirkade hvar och en samspråket i riktning mot sin egen persons tycken och förkärlek. Hjort talade om Krapotkin, Wærn om en toryseger i England, och han drog sitt långa skägg och sökte se politiskt dyster ut, utan att dock nämnvärdt lyckas förmörka sin humoristiska Gambinusfysionomi. Så beskref Hjort några sjukbesök han gjort i arbetarkvarteren vid Liljeholmen.

»Ja,» slutade han, »vore jag romanförfattare, skulle jag taga till ämne ett sådant där stort bolagshus' historia, skildra det allt från det byggdes, hyresgästerna, som bo i fukten och armodet i de grå rummen och slutligen barnen, som växa upp därinne, skjutande upp på gården som ogräs för att sluta som förstärkningssiffror i vår statistiks dystraste kolumner. Det blefve en nyttig bok, en sida af Stockholms sociala lif, mer lärorik än all privatsentimentalitet, som bjuds i böckerna här hemma, eller hur, Otto?»

»Det kan vara,» svarade Otto, »och dock, om jag vore författare, hvad jag litet skulle bry mig om dylikt. Jag skulle hålla mig just till det du kallar privatsentimentalitet... Eller rättare hvar

människolifs två stora knutpunkter skulle jag skriva om och aldrig tröttna att skildra, kärleken och döden. Jag skulle tala om kärleken så länge jag kunde, om dess ofattliga rikedom, dess outgrundliga blandning, där gemensamt jubel sjuder som vinskum och gemensam smärta bildar bottenfats... Och blefve jag riktigt gammal eller olycklig, skulle jag tala om döden, om den slutliga smärtan och den slutliga trösten för oss alla... Genien med den lyfta och genien med den sänkta facklan... hvad kan dikten utom dem bjuda på annat än grå prosa?»

Inom Ottos bröst fortfor sålunda den känsloträng att vibrera, som kommit i dallring under hans och Annies vandring genom flyttningsdagens melankoliska Stockholm. På samma vis talade äfven de andra denna kväll om saker, som lågo dem om hjärtat, utan att strängt höra på grannen. Och det var kanske också ett af de största behagen med denna trio, att samspelet gick lika väl ihop, äfven de dagar då de exekverande försjönko i sina egna drömmar och blott lyssnade till tonerna från sina egna instrument.

Senare på aftonen besökte Wilhelm Sivers dem. Så snart de tre vännerna sågo hans högväxta dandygestalt, insvept i den engelska ulstern, träder in i kaféet, sprutto de till i denna spänning öfver hvad som stod på färde, som alltid de unga inom dessa kretsar plägade erfara, när han nalkades. Sivers var nämligen allas deras höfding, han var en af dessa män, på hvilkens skuldror en generation lägger hela bördan af sitt

hopp och sina bekymmer och under hvilkens diktatur den frivilligt böjer sina stridiga viljor. Han var ledaren, den blifvande segerherren, i hvilkens hand redan alla trådar af partiets agitation löpte samman, det synliga eller osynliga drifhjulet för hvarje slag för den goda saken. I hans namn samlades som i en brännpunkt all den eld, som lågade öfver hundrades stridslystna och otåliga önskningsar. Själf var han också medveten härom och gick upp i sin ställning som partichef. Hela lifvet gestaltade sig för honom som en strid af två partier, hvilka kämpade om makten, och af världens oändlighet låg allt dödt och oförstådt för hans öga utom den snäfva terräng, som berördes af denna fejd. Människorna hade i och för sig icke mer intresse för honom än schackpjäser, som först finga värde, när kampen stod om de gula och de bruna fälten. Hans tanke, som dagen om rufvade öfver denna jättematch med sina tusen drag, betraktade människosorg och människolycka kallblodigt och abstrakt, som räknemästaren bokstäfverna och siffrorna i en ekvation, hvilka blott hafva värde som medel att lösa ett problem.

Sivers var en lång, smärt man med något engelskt både öfver sitt utseende och sin klädsel. Han hade ett markeradt, glatt ansikte, slätkammat, svart hår och korta, svarta whiskers — öfver hela fysionomien låg något af en anglosaxisk sektledares fasta och beräknande energi. Ögonen voro stora, svarta, med en sällsam, kall blick. Förgäfvos letade man i dessa pupiller efter en återspegling af ens egen sorg eller glädje eller af

intresse för det afhandlade ämnet. Men blicken var heller icke den isande själfviskhetsens. Den blott gled undan, liksom gled förbi det närvarande och fixerade osynliga ting i fjärran, redan på förhand upptagen af nästa timmes intressen, af nästa dags planer och omsorger.

Sivers hade några förhållningsorder att gifva och slog sig därför ett ögonblick ned i de tres krets. Vid hans ankomst rycktes Otto upp ur den känslonihilism, som hela dagen behärskat honom, och började ifrigt tala om den politiska situationen. Allt det missmod, som länge och väl glödt inom honom, all hans öfverretning och förbittring slogo plötsligt ut i ljus låga, och i en ström af lidelsefulla ord hudflängde och brännmärkte han den reaktion, som med ens börjat blåsa öfver landet. Han slutade med att våldsamt anfälla Hessler, fienden, hvilkens förhatliga bild alltid med hallucinatorisk klarhet tedde sig för hans syn, när talet kom på detta tema. Hans röst skälfde, och när han tystnade, kände han sitt hjärta slå med en orolig och våldsam rytm. Men Sivers satt bredvid och smålog lugnt åt Ottos hetsighet. Han njöt af att se all denna brännande passion, som han visste sig kunna regera med sin kalla tanke, trots all dess våldsamhet, lika säkert som maskinisten blott med en tryckning af sitt finger behärskar en maskin, tusenfaldt starkare än han själf...

»Ja, Hessler borde du nu kunna omvända, sedan ni bo i samma hus,» — sade Sivers med ett kort skratt.

»Samma hus?»

»Ja, han har flyttat dit i dag... Min sekreterare sökte honom i hans gamla bostad.»

Ottos vänner funno den tanken, att de båda antagonisterna nu skulle kampera under samma tak, synnerligen humoristisk.

»Få se, om ni inte nu i alla fall en vacker dag röka fredspipan samman!» sade Hjort och log sitt spotska leende. Men Otto blef plötsligen mol tyst och föll stel tillbaka mot soffkarmen. Det lade sig något tungt öfver hans bröst, hans händer darrade.

Så lämnade Sivers dem åter för att till en annan krets utdela lösen och paroll, och han trädde ut ur kaféet med steg, som, äfven de, vittnade om den fasta och behärskade energi, som låg öfver hela hans väsen.

Kvällens historiska ögonblick var öfver. Stämningen blef en smula dåsig i kotteriets stillsamma vrå. Whiskyn gick flera hvarf ikring, och för hvarje glas, som tömdes, kändes den drömda röken från ekknubbarna i spiselhärden mer kvalmig och söfvande.

Men Otto satt stum och genomgick i tankarna alla de möten — från det första i spårvagnen — genom hvilka Hessler förvärfvat en makt öfver hans tanke, dolsk och förfärande som en lönlig sjukdom, för hvilkens trollskott man förr eller senare skulle segna vanmäktig till marken. Det var, som dessa gångna veckor upptogos af en enda hetsjakt mellan Hessler och Otto. I stigande ångest ville Otto fly. Men ikring honom var draget ett förhäxadt pentagram, hvars gränslinjer hans fot ej hade makt

att öfverskrida. Dagligen snörde sig snaran närmare kring hans person. Och nu skulle Hessler bo i samma hus som han! I samma hus, och sålunda ständigt störa alla hans dagar och korsa alla hans vägar. Hädanefter hvarken frist eller andrum. Hessler bodde i samma hus. Tusen gånger skulle de stå ansikte mot ansikte; han, fienden, skulle plötsligt slå upp sin dörr, när Otto gick förbi, och när natten kom och det blef riktigt svart i trapporna, hur skulle icke Otto då med andan i halsen och handen krampaktigt vriden om trappträcket lyssna till stegen, som dofva och hotfulla närmade sig genom de mörka hvalfven. Förgäfves sökte Otto resonera sin tanke sund, säga sig själf att det kunde växa upp en farlig sådd af dessa giftiga frön, som han dagen om pysslade med. Men hans fantasi kunde icke komma ifrån dessa tvångsföreställningar. Som ett system af koncentriska ringar snärjde de honom mer och mer, beständigt lyktande i en och samma slutpunkt — en bild af Otto själf. Maktlös såg han sig ligga öfver ett par trappsteg, medan Hesslers ansikte böjde sig allt närmare mot hans hufvud. Hatet i fiendens ögon brände honom, där han låg blödande utan hjälp, och motståndarens skratt klang skadegladt i hans öra.

IV.

Det hus, där Hessler och Otto bodde, var en af dessa moderna kasernbyggnader, som ögat fåfängt söker afvinna något intresse. Utan minnen och utan stil, utan ett ornament, som ledde tanken utöfver teglet och murbruket, sträckte det öfver ett helt kvarter sin grå stenrektangel, likt ett modernt idealbygge: den jämngrå, slätstrukna familisteren Själfva vestibulen var, också den, kal och otreflig med skymningen mellan sina väggar. Det var med en känsla af olust, man steg dit in och utsatte sig för portvaktens inkvisitoriska öga. Gick man uppför trapporna, mötte äfven där en utsikt, som gjorde en beklämd, en utsikt utan sol och färg öfver en grå gård, på alla sidor omgifven af fönster-rader, genom hvilka man kunde blicka in i olika rum och våningar. I dessa hundratals glasrutor skymtade med de växlande timmarna alla dygnets scener från de mest upphöjda till de mest triviala. Människor passerade förbi i nattrock och peignoir lika väl som i frack och siden eller tecknade sina skuggor på de nedfällda gardinerna med åtbörder, som läto en tänka på skratt och kyssar, gråt och misshandling. Detta aldrig afstannande skuggspel med sina tusen silhuetter af lifvets största och likgiltigaste ögonblick föreföll som en världskarikatyr, visad af någon Timon i groteska laterna-magicabilder — så oskön och tragikomisk tedde sig denna sammangyttring af människoöden kring den mörka gården, där solstrimman såg ut

som på fattigbesök, när den någon enstaka gång gled in öfver asfalten.

I första våningen af detta hus bebodde Hessler en lång fil af stora rum, möblerade med en gammaldags lyx, som icke var utan sin värdighet. Hesslers starka afsmak för allt modernt hade frälsat våningen från den allmänna nutida grosshandlarelegansen och dess blandning af kuriositetsbod och möbelmagasin. Här fanns intet af den moderna uppsjön på konstföremål och fantasisaker, draperier och portier. Ej heller stodo soffor och bord i sneda grupper framme på golfven, som gällde det att evinnerligen spela franska proverb — allt gaf tvärtom intryck af något kallt och afmätt, spridande en stämning som af ett gammaldags ämbetsmannahems ceremoniella tyngd. De stora möblerna från århundradets begynnelse med sina raka guldornament och sina stela empireformer stodo med behöriga mellanrum längs väggarna och intogo sina platser med en pondus, som icke ville veta af någon rubbning.

För Hessler själf var denna ram den bäst passande. Den stämde samman med allt det tvungna och tillknäppta i hans väsen, med hans oförmåga att slå sig lös, med den en smula officiösa hållning, som han bevarade äfven i sitt privatlif. Man behöfde blott se honom spatsera genom rummen för att förstå, huru väl denna tunga omgifning öfverensstämde med hans person, med det bundna allvaret öfver hans ansikte och hans åtbörder, den styfva rytmen i hans steg och det puritanska snittet af hans dräkt. Äfven hans barn — den unge amanuensen och de båda fullvuxna döttrarna — föreföllo

hemma i dessa kalla, stela rum. De liknade alla sin far, voro storgväxta, viljestarka och allvarliga som han, tunga, lidelsefulla lynnen, utan skämt och utan gracie. De beundrade och efterliknade honom. Men den gammalsvenska konservatism, som imponerade i faderns mäktiga, stridsamma natur, föreföll hos dem komisk, som en rustning, hvilken de voro för unga att bära.

Men den, som absolut icke föreföll hemma här, var frun i huset, hur mycket hon än bemödade sig att foga sig efter sin omgifning. Hon, dottern af en gammal, rik släkt, hvilken mer än ett sekel fört de stora godsägarfamiljernas förfinade existens, hörde till en annan värld än den man, hon valt, och de barn, hon gifvit lifvet. Redan i sitt yttre var hon så olik dem som en kokett liten Tanagrafigur är olik några af groft material tillhuggna människobilder. Hon var liten och spenslig med smala händer på tunna handlofvar och små fötter med höga vrister. Åldern hade icke nänts störa det sirligt afvägda i hennes gestalt eller beröfva åtbörderna något af deras medfödda behagfullhet. Ehuru hon, kufvad som hon var af allt det tunga och allvarsamma ikring sig, i sin toalett eftersträfvade allt annat än just den färgrika och glädtiga lyx af band och blommor, som ensamt skulle hafva passat henne, kunde dock icke alla de mörka tyger och de tunga hårklädslar, hon begagnade, förtaga det drag af ungdom, som ännu dröjde i hennes lätta gång, i ögonens leende och i glansen öfver hennes hår, där blott en ensam silfverstrimma vittnade, att ägarinnan passerat lifvets middagshöjd.

Äfven hennes inre människa hade ursprungligen varit lika skild från sin omgifning som den yttre. Det rådde mellan henne och Hessler den djupa klyfta mellan dem, som hafva sin odling ärfd genom långa ätteled, och dem, som förvärfvat den i första hand. Det finnes i dessa gamla familjer, där rikedom och intelligens gått hand i hand, en egendomlig epikureism, som i det offentliga lifvet yttrar sig som en aldrig svikande förbindlighet och i det privata som ett nästan religiöst svärmeri för allt hvad tillvaron bjuder på af fest och skönhet, en epikureism, som har tviflets allra älskvärdaste småleende för dagens dogmer och kannstöperier och en stålsättande ironi för världen och dess brokiga orättfärdighet. Det är denna epikureism, som teoriernas allvarsmän kalla tanklöshet och frivolitet, utan att förstå, att den är resultatet af en orygglig visshet om världskomediens eviga oförbätterlighet och en stark känsla af den makts närhet, som låter allt, som är ljuft, förvissna — dödens. Det är på grundvalen af detta, som denna epikureism djupt hatar allt rätthafveri, men finner något af evighet i hvarje flyktigt moment af lycka, vinkande oss i ett vinglas eller ett kvinnoöga...

Att fru Ida Hessler en gång hört till just en dylik krets af älskvärd flärd och världsklok munterhet, föresväfvade henne ännu, trots den långa tid hon lefvat i en rakt motsatt atmosfär. Icke tydligt, men i oklart vemod, som öfver skratt, som hon ej fått skratta ut, och en lust efter lyx och umgängeslif, som hon ej fått tillfredsställa, kände hon detta helst de långa förmiddagarna, då hon,

öfvergifven af de sina, satt ensam i sin stela våning. Ofrivilligt drömde hon sig tillbaka till sin ungdom, och i minnets förskönande dager återsåg hon sitt fädernehem, hvarje vrå af den stora egendom, där hon vuxit upp...

Hon gick en ljuflig sommardag genom den vidsträckta engelska parken, genom lindalléer med bisurr i kronorna och solfläckar på marken, förbi dammar med brunt vatten och simmande näckrosblad, till ett gammaldags vänskapstempel i kinesisk rococo. Hon gick genom den soliga trädgården, en gammal klosterplantering med Gravensteiner och Bon-Chrétiener, där våra mormödrars gammaldags rosarter blommade på häckarna, och ett tropiskt vinddrag drog genom luften från det öppna orangriet. På terrassen bakom den gamla solvisaren reste sig byggnaden med en viss fläkt af svensk storhetstid öfver sin fasad med de slottslika barocktornen, och än i dag förnam fru Ida med en rysning af välbehag den högtidliga svalka, som mötte, när man steg in i vestibulens hvita hvalf... Därinnanför lågo alla de rum, där hon tillbragt sitt flicklif. De befolkade sig med ens med anletsdrag, en gång skrattande och lifliga, men nu döda, med stämmor, som förstummats, minnen och episoder, slingrande i hvarandra som arabesker. Därinne funnos barnkammare, så fulla af äfventyr som sagböcker, och lekstugor, så rika på upptåg som gammaldags bilderark. Där funnos sofkammare med de tokigaste drömmar om bandrosetter och kyssar under de brokiga sängförhängena, förmak med smussel och skalkstreck i skymningen och halfkvädda förkla-

ringar på de små sofforna, salonger genljudande af julgillens och släktkalas' bullersamma glam, med skratt och pantlekar, doft af dadlar och Constantia, sorl af socker, smältande genom brylåns halster. Där funnos balsalar fulla af gammal dansmusik, Lanners valser och Sailor Boys polska, med netteldukskjolar och frackskört, som figurerade öfver tiljorna. Men rikast pulserade kanske lifvet vid jakttiden, när hela grannskapet samlades till festtaffel i högtidssalen. Ljusen i malmstakarna kastade reflexer af guld och blod på alla vapen, med hvilka väggarna voro täckta, och på de dryckeskärl af fajans och tenn, som prydde ekskåpen. Jägarna förde in i samkvämet det öfvermod, med hvilket friluftslifvet och den tillfredsställda jaktpassionen rågat deras sinnen. När de sade sina damer artigheter eller drucko hvarandra till, hade deras blickar ett uttryck af lifslust, som stegrades till skryt och feber inför alla de minnen om död kraft och multnad glädje, som fyllde rummet, inför värj-fästen, hvilka döden vridit ur seniga händer, inför dessa välkommor och stop, hvilka en gång gömt allt dryckesklubbarnas larm och skratt, men som nu blott voro vittnesbörd om döda mäns döda lycka...

I ingen omgifning kunde Hessler hafva varit mer främmande och vilsekommen än i denna, och dock var det just därigenom, som han lyckats bemäktiga sig Idas fantasi. Det lidelsefulla i hans natur och det stränga i hans lifssyn, hans energi och hans härsklustnad, allt gjorde honom till en man för sig, i allo skild från de dådlösa njutningsmän-

niskor, med hvilka Ida eljes umgicks. Det drag af kväkaraktig tyngd, som präglade hans person och som först förefallit henne löjligt, oroade henne snart som en protest och en förebråelse. Till sist behöfde hon blott se honom för att, ung och svärmisk som hon var, erfara denna för döttrarna inom de högre samhällsklasserna icke ovanliga ängslan att lefva i okunnighet om lifvets verkliga mening, på sidan om dess stora och väsentliga ting, och hvar dag, som förgick i skämt och nöje, i veckornas vanliga muntra flärd, började plåga henne som stulen från tillvarons allvar. I denna känsla, som på en gång var ett ungt blods dunkla lust att verka och en leda vid för många balkonversationer, började hon intala sig själf att idel tomhet rådde i den omgifning, hvori hon lefde, och ju mer hon slog fast som innehållslös sin umgängeskrets sorglöshet, hvilkens leende visdom hon var för ung att begripa, dess starkare terräng vann Hessler i hennes själ. Hon diktade upp honom till en formligt apostolisk representant för allt, hvad lifvet ägde af mærg och kärna.

Själ f befäste Hessler detta intryck genom att uppträda med hårdheten hos en straffpredikant. Men denne straffpredikant var förälskad öfver öronen, och inför den unga flickan i sin trollkrets af förfining och elegans fick hans sträfva väsen en tafatthet, som var älskvärd. Äfven om han ansträngt all sin en smula bondsluga förmåga att bedöma människor, kunde han icke hafva valt en position, som passade honom bättre än denna blandning af sträng domare och försagd tillbedjare...

Så hade det gått till, när Titania räckte Bottom sin hand och Ida Kempf mot hela sin familjs vilja äktade Bernt Hessler.

Sedan dess hade nu många år gått och fru Ida hade icke blifvit lycklig. Hon begrep icke rätt hvarför, ty ännu i dag älskade hon den starke despot, som blifvit hennes make, och beundrade hans kraft, hans outtröttliga kamp för sina ideal... Hon hade barn, som hon höll af och ett hem, där hon vant sig att lefva. Och ändock kände hon sig icke lycklig. Men förmiddagar som den i dag förekom det henne, att hennes fantasi en gång lupit bort med henne, och sedan dess hade hela hennes lif varit ett långt misstag. Hon hade längtat till en värld, dit hon ej hörde, och nu hade det gått henne som en sydländsk växt, omplanterad i ett berglandskaps hårda luft och karga jordmån. Den växer, känner tacksamhet mot torfvan, där den står, synes ett tanklöst öga frodas, men glömmar dock aldrig den helt annorlunda glänsande blomning, den kunnat ernå därnere i yppigheten, i det varma solskenet...

Men just då fru Ida hunnit denna punkt i sina fantasier, brukade det ringa på tamburklockan. Hon for upp med den olust inför verkligheten, som vi erfara, när en objuden realitet väcker oss ur våra drömmar. Bestört såg hon på vägguret att det redan var middagsdags. Åter hade hon drömt bort en förmiddag, och hon sprang till sin spegel, rädd att icke i sitt yttre finna den stillfärdiga värdighet, som blifvit hennes andra jag... Det finns speglar, som de stora venetianska, liksom enkom till för att i all dess glans återgifva den bländande skönhetens

reguliära drag, det finns andra, som de buktiga rococospeglarna, leende frestare till moucher och puder, till puts och koketteri. Men fru Idas empire-spegel var en rigoristisk mentor, som alltjämt kräjde äldre, mer missklädande moder och lät henne trycka den tunga hårklädseln allt djupare ned öfver sitt ännu ungdomliga hufvud.

Vid middagstiden samlades åter den Hesslerska familjen. Sonen i huset kom hem från sitt ämbetsverk, lade ifrån sig sin portfölj med något af den varsamhet, med hvilken man i pietistiska hus lägger från sig bibeln, och satte sig i en tankfull ställning, som han lärt af sin byråchef, med högra handens pekfinger vid tinningen. Han hade något vekt och osäkert i ansiktsuttrycket, som mildrade det ansträngdt stela och tunga i hans hållning. De båda döttrarna kommo hem från syföreningar och kvinnomöten och gingo långa och karlavulna genom rummen. Ändtligen anlände Hessler själf, upphettad af ett plenum i kammaren eller trött efter en förmiddag vid skrifbordet. Man bad till bords och spisade förströdt och under tystnad — ensamt fru Ida syntes njuta af maten — en smula gourmand satt ännu i henne i trots af en omgifning, hvilkens kulinariska ideal var den heliga svenska husmanskosten... En fråga för dagen bragtes på tapeten, men samtalet gick trögt, som i alla kretsar, där det blott finnes en och därtill mycket absolut mening. Efter middagen satte man sig kring kakelugns vinterbrasa, och denna skymningsstund, då bränderna sprakade och dunklet täckte ansiktena, var kanske den enda af dagens timmar, då familjens

salvare fick en förtroligare karaktär. Hessler slog sin son på axeln eller smekte någon af döttrarna; han räckte fru Ida sin hand med en åtbörd, som kunde vara ett kärlekstecken, en bön om tillgift för någon dunkelt känd orättvisa, eller en förbifående skymningstanke på döden, och var han riktigt vid lynne kunde han vända sig till sin son och i en för honom ovanligt öm ton säga:

»Om vi skulle be mor läsa något för oss!»

Här visste att han gjorde henne en glädje med denna fråga. Ty fru Ida hörde icke blott till de många, hvilka i dikt finna tillfredsställelse för ett lifsbehof, men äfven till den långt fåtaligare klass af läsare, för hvilka fantasiens värld ter sig med samma frestande påtaglighet som en roll för skådespelaren. Hennes stämma ryckte henne själf med, och när hon läste högt kände hon bedårande starkt det dubbellif, som konst låter oss leva.

Läsa något högt! Det var icke så lätt i detta hem, där en så ofantlig del af litteraturen var satt på index. Lyckligtvis ägde man folksagorna, och det var ett område, där Hessler och hans fru — bondsonen och herrgårdsdottern — kände sig lika hemma. Med sin höga, spröda sopran, som ännu trots åren darrade af lif och munterhet, började fru Ida läsa dessa sagor, som man endast kan läsa dem, när man under en fantasirik barndom lefvat samman med den fria natur, ur hvilkens sköte de kvällt med sin friska doft af skog och äng, när man hvar vintermorgon i märkena på snön sett fotspår af tomtar, som under natten gjort puts med kornas jufver och sädesbingarna på logen, när man hvar

sommarkväll sett Soria-Moria slott tindra i aftonrodnaden. Men särskildt älskade hon alla de sagor, genom hvilka drog som ett gäckande eko af naturens egen lustighet, sådan den, sammanväfd af skräck och spefullhet på en gång, lockar och isar oss i löfvens prassel i skogsdjupet, i ett regnväders retsamma lekfullhet med de fallande dropparna, i kärrets gutturala skratt, när foten sjunker på den osäkra tufvan — det är den halft hemska lustighet, som skapat skogsråna, myrens irrbloss och furumons huldra.

Midt i ett dylikt äfventyr brukade man störas af jungfrun, som kom in. Med en suck stannade fru Ida midt i en mening — hon visste att nu var denna stilla timme och dess sällsynta stämning af förtrolighet förbi. Det var aftonens post, som kom: bref, tidningar, korrektur och böcker, alla de bullrande fridstörarna utifrån. Hessler sprang upp och kastade sig nervöst öfver sin korrespondens. Från sin låga stol vid brasan iakttog hustrun med stigande spänning minspelet i hans ansikte. När han slutligen grep Stockholms-Posten, klack det till inom henne. På sista året hade denna tidning blifvit själfva hufvudfienden till hennes lugn; där skref ju Otto Imhoff, denna unga galenpanna — hon använde ofrivilligt i sin tankegång sin mans uttryck — som slumpen låtit bo i samma hus som de. Det var henne en daglig orsak till undran, hur denne unge man, som såg så vek och barnsligt lycklig ut, där han gick med sin fästmö's arm i sin, kunde vara så djupt fördärfvad och hysa sådana förfärliga åsikter. Hade han nu också i dag skrivit några

gemenheter mot hennes man? Ja, det måste vara en artikel igen — hon kunde se det på det uttryck af förbittring, som flög öfver Hesslers ansikte.

»Är den uslingen nu framme igen,» ropade den unge amanuensen och sprang upp. »Och den skall man vara tvungen att möta här i trapporna alla dar... Gud vet hvad han kan taga sig till. Jag tycker han stirrar riktigt hemskt på en, när man möts.»

Hessler instämde. Han kastade tidningen ifrån sig och gick med stora steg af och an i rummet. Han talade för sig själf afbrutna ord om bitterheten af att dag ut och dag in se sin gärning misstydd och förhånad. Det var en verklig grämelse, som sjöd inom honom, men hans åtbörder voro offentlighetens stora och oäkta, och hans röst fick något af skådespelarens beräknade patos.

Så tog han sina papper och gick tyst och mörk in i sitt arbetsrum. Det kom en tung förstämning öfver kretsen och strax därpå bröto barnen upp. Fru Ida blef ensam i den tysta salen. Brasan hade brunnit ned. Väggurets pickande hördes sträfft genom tystnaden. Hon sökte läsa vidare i sin sagbok, men det var, som orden plötsligt förlorat all makt öfver fantasien. Rummet var fullt af offentlighetens stora ord, och leende i mjugg skyndade sagovärldens bebyggare mot dörren. En gammal fru, som ej var lycklig, blef ensam kvar vid en kolnad vinterbrasa och en sagbok, som ej ville gifva illusion. —

Tre trappor upp i samma hus låg Otto Imhoffs rum med dess dubbla karaktär af förmak och

studerammare. Det fanns en smyg därinne med soffor, blommor och små broderade möbler, som bar prägel af hem och kvinna, utan en skynt af ungarlägenhet, och en annan med skrifbord, bokhyllor och stora högar med tidningar och broschyrer, som skvallrade om skribleryrket. Själf tycktes Otto en smula förändrad utseende allt efter de delar af rummet, i hvilka han befann sig. När han på den lilla schäslongen mellan blomsterbordens alla doftande växter väntade på Annie hade hela hans figur en lycklig ung dandys älskvärdhet. Mun och ögon logo skalkaktigt och fint. De hvita fingrarna rörde ofrivilligt vid broderiets frans i en otålig lust att smeka. Med den intagande motsatsen mellan de drömmande ögonen och den styfva hållningen, mellan den veka munnen och de martialiska mustascherna liknade han en älskare i ett italienskt maskspel, som på lek antagit capitanons krigiska värdighet. Det var uteslutande en människa för sig, som sörjde och gladdes med sitt innersta och äkta och med handen sträckt mot sin älskade vandrade genom människohoparna på en drömd stig. Men när han slog sig ned vid skrifbordet modifierades hans yttre. Han blef med ens mannen, som har andra bakom sig och talar i fleras namn, med ett drag af sektledarens salfvelse öfver sin person. Medan han skref upprepade han orden med folkmötets effektfulla tonvikter och gester, som voro deklamatoriska.

Denna januarioftermiddag hade Otto helt och hållet sin officiösa min, där han satt nedhukad öfver ett pappersark och tyckte sig icke finna nog starka

tillvitelser för den polemiska ledare han författade. Tid efter annan kastade han pennan och lyssnade med ett förhårdnad drag af skrämsel öfver sitt ansikte. Det var alltid en och samma hörselhallucination, som plågade honom, bullret af någon, som långsamt steg uppför trapporna och närmade sig hans dörr — men alltid med samma tunga gång och samma hotfulla rytm öfver stegen. Det blef till sist outhärdligt. Otto smög sig på tåspetsarna till dörren och tittade ut. Ingen människa syntes till, men han hade icke väl satt sig igen, förr än det dofva trampet på nytt genljöd i hans öra. Slöt han ögonen en sekund, var det som dörren flög upp för ett isigt vinddrag och Hessler trädde in. Otto vågade knappt se upp af rädsla att finna fiendens resliga gestalt lutad öfver karmen på sin stol.

Två månader hade förflutit, sedan Hessler flyttat in i huset, och för hvar dag, som gått, hade Ottos oförklarliga oro blifvit starkare. Tanken att Hessler förföljde honom hade bemäktigat sig honom som en fix idé, hvilken han förgäfves sökte skämta bort — den terroriserade honom med mörka aningar och syner om öfverfall och blod. Den sög näring ur dagens minsta obetydligheter, seende hat i blickar, skadeglad triumf i skratt, faror och försåt bakom dörrar, som öppnade sig, omskapande det borgerliga huset med sina lugna trappor till en fantastisk skräckens boning, där allt varslade undergång: Hesslers min, när man möttes, ett ord hördt i förbifarten, ett obekant ansikte, som plötsligt dök fram i en trappafsats. Och när Otto, utmattad af alla

dessas oräkneliga sinnesrörelser, sent på aftonen släckte sitt ljus, slog mörkret hemska ljud af ängslan för hans öra. Halfsofvande och halfvaken drömde han vilda feberdrömmar, som i sin trollspiegel förvredo dagens intryck. De växlade i småsaker, dessa drömmar, men kunde dock alla återföras som till en grundtyp, i hvilken Ottos egen oro på ett egendomligt vis förband sig med en af dagens rymningshistorier.

Otto såg sig själf sitta och studera en af Hesslers artiklar på sin egen redaktionsbyrå. Men bäst han läste, flög tidningen ur hans hand som ett lefvande väsen med två stora, hvita vingar, och gripen af vansinnig ångest kastade Otto sig på dörren och kom ner på en gata. Det var en oändlig aveny, snötäckt, med flämtande lyktor i hörnen, och barhufvad sprang han som för lifvet, förföljd af steg, som nalkades från alla håll. Tungt som af regementen trampade de ner för backar, knarrade mot snön och gensköto från svarta gränder. I en allt vildare flykt ilade Otto vidare, förbi ansikten, som han sett, han visste icke hvar, och hus, som han varit i, han visste icke när... Ändtligen slog han sig fram genom trängseln vid en järnväg och kastade sig handlöst in i en mörk kupé. Så vidtog en aldrig lyktande hetsjakt genom okända kontinenter och städer, ned för floder och ut på en hafsbukt med hvita gäss, och öfverallt följdes han hack i häl af Hessler och dennes hundra handtlangare. Han bytte tåg. Han kröp ned i en trång koj på en ångare och gick genom en hamngata med ostronskal till ett litet hotellrum med

blå schagg, och där låg han en evighet gömd under en tung dunkudde... Och åter ut på resa. Han bytte tåg. Åkte öfver ett mörkt torg. Folk med blek, hvit hy vände sig och tittade efter honom. Han var visst igenkänd. Han gick till en coiffeur och lät raka af sitt skägg. Det var i Paris på Rue Rivoli. Men när han steg ut, stod han i porten på sitt hus i Stockholm, och en liten man med ögon som eldkol under en sliten stormhatt — det var portvakten — grep honom i rockskörtet och ropade med hes röst: Otto Imhoff... I detsamma kom Hessler. Lugnt och obevekligt som ödet gick han emot Otto... med ett vapen i sin hand...

Här brukade Otto skrika till och vakna. Det var morgon. På ömse sidor om rullgardinen rann vinterns glåmiga gryningsljus in, spående snarare död än dager med sitt bleka som från ett svepningslärfä återkastade sken...

Denna januariafton kände sig Otto mer än vanligt nedstämd och missmodig. Som en följd af Hesslers oförtrutna agitation hade det mot ett par unga fritänkare riktats åtal och andra åtgärder, hvilka tycktes Otto vara det mest upprörande uttryck för den reaktion, som allt tyngre lade sig öfver landet. Partiman som han var, såg han icke de åtalades ofördragsamhet — de uppträdde själfva med små kolportörnaturers hela fanatism — men blott maktägarnas, och deras sätt att möta åsikter med våld föreföll honom som en brutalitet utan like. Hans hjärta sammandrogs af harm. Nu i dag hade domen fallit — den löd på fängelse. Otto sökte förgäves samla all sin lidelsefulla vrede här-

öfver i en artikel. Orden sveko honom — otålig gick han af och an i rummet. Så dref öron honom ut — han längtade att råka någon likatänkande, någon, för hvilken han kunde få utgjuta sin harm, ty blodet kokade i hans ådror, som hade han varit vittne till den scen i Pisa, då ofördragsamhetens typiske representant riktade sin knytnäfve mot ateisten Skelleys hufvud. Det föreföll honom, som en allmän uppståndelse skulle råda öfver denna moderna inkquisition.

Men därute mötte Stockholm tvärtom med sitt allra sorglösaste leende, koketterande i januaris snöhvita galadräkt, lik en skön kvinna, skälfvande af njutningslust. Med sina glädtiga steg och sin doft af fest tycktes gatorna vara förrum till alla de gemak, där vinterns karneval dansade fram. Öfverallt stannade vagnar. Unga damer stego ut i ljusa baldräcker med pälsverk öfver axlarna och spets-hufvor öfver blond frisy. Ett ögonblick tecknade de sig i all sin blomsterlätta lyx mot den kalla vinterluften, bedårande att se på mot gatans bakgrund af snö som persikoträd i blom mot en hvit alp. De till hvardags så döda husen genljödo af lif och lefnadslust. Skratt och skämt trängde ned för trapporna öfvermodigt, som när det gör ondt i bröstet af lycka, och när dörrarna slogos upp till de med grönt smyckade porthvalfven, slog en berusande strof om valstakt, kvinnoskönhet och champagne ut på den mörka gatan.

Men hvem mer än Otto tänkte på åtalet, på samvetsfriheten, som kränkts? Med allt växande bitterhet i sinnet gick han sakta ner mot stadens

centrum för att dock råka någon allvarsam människa, någon, som sörjde som han och var missmodig och förgrämd som han...

Men öfverallt gingo böljslagen af lust och nöje lika höga, ryckande alla in i sitt sorl. Högljudda skaror skyndade till alla förlustelseställen. Utanför teatrarna stodo skrattande grupper — det var mellanakt — med den eld i ögonen, som är en återglans från fantasiens land och dess sorg och glädje, rikare än verklighetens. De stora kaféerna voro öfverfulla. Genom de skimrande salarna trängde det bedöfvande bullret af människor, som passioneradadt sökte glömska. Orkestrarnas operettmelodier trängde med otålig lifslust och hetsiga drömmar genom af alkohol tändt blod. Småningom hade Otto på sin vandring sett alla sina vänner och bekanta, frihetspartiets alla framskjutna medlemmar, och samtliga tycktes de lika ifrigt som alla andra deltaga i hetsjakten efter nöjet utan tanke på något annat. En satt och drack punsch med ett kotteri glada medicinare, en annan gick ner på en varieté för att s'encanailler efter en familjemiddag, med hvita halsduken dold under pälskragen, och i ett gathörn såg Otto slutligen Sivers själf öppna dörren till en hyrvagn för en florhöljd dam. Den store partichefen hade en min på sitt halft bortvända ansikte, som stred han mellan sin plikt att vara inkognito och sin lust att blifva ertappad på äfventyr. *

Ottos sorgsenhet blef allt djupare, där han ensam med sin kränkta frihetsdröm gick bland alla de nöjets lusteldar, som glimmade rundt ikring.

Hans steg förde honom vidare och vidare, till dess han äntligen fann sig stå på Lejonbacken med Stockholm framför sig. Där såg man först helt den nimbus af fest, som glänste öfver staden, då den log under en vinterhimmel också den i festskrud med gnistrande stjärnor. De liksom sjöngo en enda kör af nöje, alla de tusen ljus, hvilka i tindrande paralleller och bågar följde byggnadsräckorna och aftecknade sig i vattnet med reflexer, som liknade gyllene kommata. De svarta människohoparna sorlade muntert af och an. Stadens buller nådde dit upp, förvirradt som från en aflägsen kermis.

Men när Otto stod där, ansikte mot ansikte med denna nöjets stad, fick han plötsligt klart för sig icke blott orsaken till det svärmod, han erfor denna afton, men äfven det ohjälpligt tröstlösa i hela sitt öde. Han var en drömmare och en fantast i en nykter tid och midt bland nyktra människor. Därför skulle hans lif också blifva en enda ofruktbar själfförbränning, ty allt, som för de andra var litet harm och litet axelryckning, något, som kunde skrattas bort och glömmas, det var för honom aldrig lyktande grubbel och smärta, något religiöst, sammanvuxet med hans varelses alla fibrer. Som en ensam, allvarlig Don Quixotte tog han del i partiväsandets stora skenfäktning, där alla de andra blott tänkte på att göra mesta möjliga effekt i de roller de valt, och medan han nu såg ned på de sorlande massorna, upptagna af det, som alltid upptager dem — bröd och skådespel — fick han en svärmodig längtan till de extasens pingsttider, då mänsklig-

heten, ensamt rusig af sin inre dröm, lyckats slita sig lös från vardagens små omsorger och förlustelser för att ensamt lyssna till den idéernas helg, som tonade inom dem... För ett ögonblick förändrade Stockholm — genom någon omedveten idéassociation i hans inre — sitt utseende, trängde mörkt och medeltidsaktigt ihop sig inom en svart ringmur, blef till Gustaf Vasas Stockholm, sådant det ligger i vår fantasi, med gammaldags vaktorn och gaflade hus med vindsvalar längs de skumma gatorna. Men genom dessa gator blåste reformationens högtidsväder och besatta af sin hänryckning stormade vederdöparna kyrkorna...

En sekund räckte synen, och Otto stod åter ansikte mot ansikte med nittonhundratalets lugna och lättsinniga Stockholm. Ensam med sin sorg och sin kränkta frihetsdröm gick han åter hem genom de skrattande folkhopar, som fyllde gatorna, hem till det grå huset, där hans kraft förrann i en vanmäktig kamp mot hans egen tankes sjuka hugskott. Om hans bleka gestalt slog porten igen doft som en fängelsedörr.

V.

»Ja, älskling, slå an en melodi och spela mig långt bort, hvart du vill, blott bort från verkligheten.»

Otto hviskade dessa ord i en upprörd ton, där han med blekt ansikte och febertindrande ögon stod

lutad mot Annies flygel, medan hon själf satt vid den öppna klaviatyren. Det var en skymningsstund i Annies rum. Genom fönstret, som mellan de tunga gardinerna afskar en trekant af en mulen vinterhimmel, föll dunklet in, bredande veck efter veck af sina svarta skuggor öfver hvarje föremål därinne. Snart varnade de älskande icke mer af hvarandra än ögonen, och deras blickar försänkte sig i hvarandra med skymningens sjuka längtan efter en värld, där deras tankar kunde bygga och bo i evig maj, bortom allt det vintriga och grå, som var verkligheten. Men utanför fönstret låg Stockholm, kallt och hårdt mot en blek luft, en förvirrad stenmassa, kring hvilken människorna kretsade förvirradt genom dimman, i bekymmer och förtret.

»Men hvad vill du då jag skall spela?» frågade Annie med en stämma, som ofrivilligt efterliknade Ottos och utan att hon visste hvarför blef lidelsefull och låg.

»Spela hvad du vill, blott något, som leder oss bort från gatorna där vi gå och husen där vi bo, mot okända kuster och länder, som icke finnas... Märker du icke» — han fortsatte i samma lidelsesjuka ton, ordrikt, som fantiserade han öfver en dikt — »märker du icke, hur allt ikring oss blir damm och smuts, förgrofvadt och förråadt? Låt oss fly bort, innan lifvet hinner andas rost på våra sinnen, medan ännu vår längtan är ung och för-
mår bära oss, medan ännu vår kyss har festens rus och vår leda sorgedagens allvar... Jag är så öfvertrött på att evigt genomleva den gamla almanackan,

att möta tisdag efter måndag och tomhet efter tomhet, och olidligt grå är hvarje dag, som hvardagsklädd kommer till min hufvudgård och bjuder sin vanda plåga... Jag är så öfvertrött på gamla ansikten och gamla ord, på skratt, som klinga tomt och sorger utan storhet, på människornas strider, af hvilka aldrig någon frukt blir... Jag längtar till de drömda länder, där leendet lyser evigt ungt och människorna hafva en lyckligare daning, till de länder, som mellan guirlander af okända blad och rosor med opröfvad vällukt stråla emot oss på målade solfjädrar och gammalt porslin... Du spelar en menuett af Monsigny, skalkaktigt öm och sirligt sorgsen. Stäm upp den! Som en snäcka med en förgylld svan i stäfven för den oss öfver aftonstilla vatten till de öar, Watteau ensam sett, där springvattnens sorl är lycka, trädens sus sällhet och skuggan en enda smekning. Och du är Celine och jag är Mezzetin; mitt hufvud hvilar i ditt sköt och din blick smeker min panna. Det är ditt hjärtas strängar, som mitt finger leker med på mandolinen, och mina tankar äro solreflexerna, som komma och gå bland sidenblommorna på din kjol...»

Otto tystnade plötsligt, som väckt ur sina drömmier, skrattade förtrytsamt och slog sig ned på soffan i fönstersmygen. Men ansiktet vände han in mot det mörka rummet, där Annies lilla kraftiga figur skymtade otydligt bakom flygeln. Ändtligen började hon spela. Först skyggt och osäkert, som fruktade hon att tonerna skulle ljuda allt för lekamligt mot deras längtan, allt för jordbundet i skymningstimmens tystnad. Men efterhand

blefvo hennes anslag säkrare. Melodi fogade sig till melodi utan att hon tänkte därpå eller valde. Hon spelade icke hvad Otto talat om, icke heller sin egen älsklingsmusik. Hon spelade, som man talar i skymningen, då bekännelser och dolda tankar ofrivilligt komma på ens läpp, medan ord rada sig till ord skenbart på måfå och dock med inre samband, med en skymningsbikts omedvetna logik.

Hon hade velat få fram all den tillförsikt, som var hennes väsens grundfärg, en brusande hymn af kraft och hälsa, stark nog att förskingra det missmod, som i dag fjättrade dem båda, förlamande deras viljor. Men i detta skymningsmörker, var det icke hon, som ägde herraväldet öfver tonerna, de behärskade tvärtom henne och rörde för henne hemligheter, som lågo gömda i hennes eget bröst utan att hon förut vetat därom, en oro, som växte och som hon ej förstod, dunkla aningar om sorger och ofärd, som smugit sig in i hennes blod, hon visste icke hvarför, men som nu brände som gift i hennes ådror.

Hon spelade Schumann, fragment af de mest patetiska delarna af Kreisleriana och Arabeskerna. De oroliga tonerna aflöste hvarandra likt ängslans frågor och gensvar om lif och lycka, som ljödo brustet genom tomma hallar. De brusade upp i en paroxysm af fröjd med rop af lidelse och ett regn af kyssar öfver halfblundande ögon och föllo åter tillbaka i sorg med dyningar af ångest, händer, som vredos i mörkret, och löpte till sist ut i dof entonighet, något som den tröstlösa stillheten i en öfvergifven kvinnas kammare.

Hvad var det för ett svart spöke, som när-made sig och skulle kasta sin skugga öfver hennes framtid? Hon var ung och stark och kräpde sin anpart af lyckan, men hur kunna kämpa för den mot det formlösa och hotfulla, som nu sänkte sig öfver hennes lif, och bakom hvilket hon, som bakom tragediens förhänge, anade förtviflans stelnade anletsdrag och en ångest, som isade hennes blod?

Så grubblade hon, och medan hennes fingrar trefvade af och an i ängsliga kromatiska gångar, sökte hennes öga genom mörkret Ottos ansikte... Det såg åldradt ut som en gammal mans, där det skymtade i fönstersmygen med vinterdagens sista ljusstrimma darrande öfver kinderna glåmigt som från en veke, hvilken brunnit ned i staken. Hon ryckte till. Hvad var det för en hemlig sorg, som kunnat så förändra den man, hon älskade? Ty han var förändrad och blef dag för dag annorlunda, mer orolig och böjd. Det var som något hemlighetsfullt fortskridande förstörelsearbete rasade inom honom, underminerande hans lifskraft.

Hon ville springa upp och kasta armarna om hans hals. Men hon kom icke loss. Hennes fingrar voro som bundna vid tangenterna. Den tröstlösa musik, hon mot sin vilja utförde, fängslade henne som en smärtsam njutning, skrämmande och dragande på en gång med en afgrunds trollkraft af lockelse och fasa.

Mekaniskt fortsatte hon att spela, och tonerna blefvo allt tyngre och dofvare. Det var Chopins sorgmarsch, hon kommit in på och som hon varierade med ett öfvermått af dissonanser och kval-

tyngda tongångar. Omsider blef det alldeles mörkt därinne, och samtidigt tycktes tonerna få en förökad, fantastisk klang, som af jättelika kyrkklockor, hvilkas slag fyllde upp en steps tystnad.

Det blef olidligt. Men en sista ansträngning af sin vilja for Annie upp och slog igen instrumentet. Långsamt gick hon fram till fönstret, där Otto satt. Ute tändes just lyktorna längs de skumma vägarna. De rödgula gasblossen lyste längs torg och kajer ända bort i ödsligheten mot malmarnas utkanter, och husens mörka väggytor lifvades af de upplysta fönsterrutorna.

»Se bara, nu tändas alla ljusen,» började Annie lågmäldt för att dock säga något. »Det är tusentals.»

»Ja, och för hvart och ett en människas bekymmer... Ack, Annie, Annie!»

»Men Otto, hvad i Guds namn är det med dig? Jag känner icke igen dig.»

»Å barn, det är ingenting. — Bara griller! Trötthet! Jag är visst öfveransträngd... Ser du, det är en evig ängslan, som gnager mig och förföljer mig hela de långa dagarna, och på natten är det en marridt genom ett helvete af drömmar... Jag tror ibland att det är gudarnas afund. De vilja slå ner mig, därför att jag är ung och lycklig och äger dig... Tyst! Nu börjar det igen! Hör du det icke, älskling, svara mig, hör du icke stegen, som komma. Det låter tramp, tramp, allt tyngre och tyngre. Nej, du hör det nog icke, men jag jag hör det jämt, bittida och sent. Och det är händer, som famla bakom ryggen

på mig, när jag stiger ned för trappan, någon, som skyndar efter mig för att hinna i kapp mig, när jag går öfver gatan, och en hel andedräkt i nacken, när jag sitter ensam, hukad öfver min bok... Annie, Annie, klockorna skola klinga öfver mig, lika tungt, som när du spelade nyss, och du skall gråta öfverljudd, och jag skall hvarken höra dig eller kunna gifva dig tröst.»

Han hade talat med flämtande röst. Nu grepo hans fingrar krampaktigt i bordskanten för att åter släppa den med denna känsla af leda, som man med dödstanken i sinnet erfar mot de döda tingen, dessa likgiltiga vittnen till ens sorger, hvilka skola fortlefva sin tunga existens, långt sedan de brustit isär och förskringrats, de tusen darrande atomer, som samman bilda ett människolif.

»Otto, min älskade!»

Annie kände sitt hjärta svalla öfver af medkänsla. Hon ville hviska i hans öra ord bräddade af all den kärlek, hvaraf hennes väsen var mäktigt, ord med all en kvinnoömhets läkedom, men hennes strupe snörde sig samman — hon kunde ej få fram en stafvelse. Vildt och stormande slog hon armarna om honom, som ville hon rycka honom ur händerna på mörkrets makter. Hon pressade sig så tätt intill honom, som skulle hon med sitt hjärta emot hans följa honom på den ångestens midnattsfärd, om hvilken han talat. Men när Otto kände värmen i hennes famntag och sötman i hennes kyss, den sunda rytmen af hennes hjärtas slag, stannade hans oro af och domnade. Han erfor

en djup blygsel öfver sin brist på själfbehärskning, och för att förskingra intrycket af sina ord började han hviska henne kärleksord i örat.

»Förlåt min barnslighet, älskling. Det är bara skymningens hugskott. När du famnar mig, försvinna de... Se, barn, hur skuggorna bölja rundt omkring oss — det är som färdades vi redan på Styx svarta vatten... Men än skola vi lefva, älskling, och narra dem på sina byten, både sorgen, som står och lurar på oss i sin vrå, och döden, hvilken likt en skyltvakt bevakar våra dagar... Mun mot mun skola vi glömma lifvets larm och plågor, som två fågelungar hopkrupna mot hvarandra under sin gren glömma höststormarnas oväder, som två barn, hvilka i ett gömställe njuta af en stulen lycka, som lifvet icke unnar dem och snart skall återtaga... Räds icke för mörkret, älskling, det är sagornas svarta trollkappa, som vi skola svepa in oss i för att få flyga bort... Och bort fara vi till vårt sommar-slott bland hägg och hagtorn och snöhvit äppelblom... Bort...»

Och mörkret vecklade sig också om dem, där de sutto bröst mot bröst, som en trollkappa, och de kysste hvarandra bort från en trist och vintrig skymningsvärld. Otto lyfte Annies hufvud mot sin mun med en åtbörd, rik på skönhet. Det var samma sköna handrörelse, med hvilken man på en gång i vemod och i en stolt känsla af att man är sitt ödes konung och ej dess träl, lyfter till sin mun alla de befrielsens gåfvor, hvilkas gudomlighet människoläpp ej nog kan prisa — vinet, som i pokalen gömmer festlig glömska af

hvarje sorg och oförrätt, morfinet, som förjagar smärtan som guld förjagar nöd, och dödsdrycken, hvad helst den är, som gifver förlossning, när en oblid och ojämn strid blifvit oss för tung.

VI.

Mot aftonen af den längsta dagen skymtade en kvinnogestalt högst på det vindblåsta Golgata, där himlen hängde svart öfver bergskränet. Med en fjällros' stela fägring öfver sina anletsdrag och en marmorstods hvita ro öfver sin gestalt stod hon där hölj'd i sin mantel och blickade ut i skymningen.

Hon såg korsfästelsens mysterium: törnet kring Kristi hjässa och blodet, som sipprade ur hans sår, Marias och Magdalenas gråt och längst bort vid bergets fot Jerusalems stad, sorglöst delad mellan kvällens hvila och nöjets strängalek, med dunklet rufvande öfver de lyckta husen — hon såg allt detta, utan att något af den glans slocknade, som lik skimret af en vinterstjärna låg öfver hennes tinning, utan att det isiga löje domnade, som spelade kring hennes mun. Ensamt ögat hade ännu kvar en glimt af känslornas och lifvets värme, men den tycktes flykta, äfven den, för blickens allt växande, uttryckslösa skärpa.

Så stod hon där hög och stel och blickade ut i kvällen, lik en drottning, som med armarna och den smyckade barmen stödda mot en loggias

marmorbalustrad ser ned på en marknadsplats, likgiltig för den låga hopens lycka och förtviflan.

Men där hon stod och grubblade i dunklet stördes hennes eftertanke af steg, som närmade sig. Ännu en kvinnogestalt skymtade däruppe på det vindblåsta Golgata, trädande fram ur en mörk hålväg, och raskt skyndade hon upp för de öde hållarna.

»Caritas,» sade den hvitklädda för sig själf med en stämma utan klang.

I detsamma stod den, hon så benämnt, vid hennes egen sida och rörde med fingret vid hennes mantelflik.

Det var en ung österländsk kvinna med mandelformade ögon i ett olivbrunt ansikte och en mun, frisk och röd som ett berberisbär. Allt hos henne var på en gång knopp och blomma, barn och kvinna. Ungmöns lätta rodnad gled öfver moderns fullmogna kind, och sjuttonårens spänstighet bäfvade genom hennes dock så yppiga och kraftfulla lemmar. De strålande ögonen hade lätt till leende och lätt till gråt, men syntes lika outtömliga på bäge, outtömliga som solens guld och himmelns blånad, som allt, hvilkets ömhet man ej kan tänka sig försinad. Hennes dräkt hade mättade, djupa färger, som af eklöf, hveteax och drufklasar.

Hon lyfte sin arm med en åtbörd full af skönhet, pekade på Kristi kors, där det svart stack upp från Hufvudskalleplatsen, omgifvet af grafläggningens mörka grupper, och med en röst, som var hänförelsens och förtrytelsens, började hon tala:

»Du beskådar din triumf? Ty det är du, som dödat honom. Jag såg dig stå bakom Pilati skuldra och hviska orden: hvad är sanning? i hans öra. Jag känner väl din isgrå blick och ditt kalla skratt. Det är du, som evigt tager utan att någonsin gifva och evigt frågar utan att svara. Det är du, som låter länkarna i bönens kedja brista, som lägger misstankens kyla i kyssar mellan föräldrar och barn och älskare och älskarinna och hejdar hvarje hand, som sträcker sig för att uppoffra eller hjälpa... Du är Scepsis, min dödsfiende, som korsar alla mina vägar. Du är skuggan för min sol och frosten för mina frön, beskan i hänförelsens dryck och den skorrande biton i människornas sinnen, som lockar dem från fromhet och församling, tempel och fädernehärd. Du har intet hopp och ingen tröst att bjuda på, och ändock vill du att människorna skola släcka ljusen på sina altare och trampa blommorna på sina gårdar.

Du beskådar din triumf? Men från sitt kors därnere skall han besegra dig och alla de kalla marmorfolk, som hyllat dig. Människor och länder skola vända sig från dig och förbanna dig. Fredlös och hemlös, utan dyrkare och utan hägn skall du irra genom världen — och blott i skuggan af min nåd skall du finna en fristad, bröd att mätta dig med och strå att hvila på.»

Så talade hon, och som hon ej värdigats höra något svar, skyndade hon bort och försvann åter i den mörka hålvägen. Men Scepsis stod orörlig kvar på samma plats. Ej en muskel störde den förstenade skönheten i hennes drag, och med löjet

öfver sin mun, kallt och oåtkomligt som solstrimman öfver en alp, betraktade hon Kristi likbegängelse och Jerusalem, som i kvällen sjöng eller sof. —

År och århundraden föringo som böljslag mot stranden och åter kom en afton, då Scepsis och Caritas möttes. Det var sent en allhelgonadag utanför Nôtre-Dame i Paris. Klädd i en svart kåpa med det svarta docket neddraget för ansiktet satt Scepsis i dömens skugga på stenen under portalens arkivolt, och öfver hennes hjässa tronade den triumferande kyrkan i sten med hedendomen och synagogan trälbundna vid sina fötter. Rundt omkring svallade mörkret tungt och svart öfver torget bort mot husens torn och gaflar — endast kyrkans rosettfönster lyste som en jättestor passionsros med kalkblad af eld.

Men medan Scepsis satt där och log åt sina egna tankar, fingrande på himmelstuben och solskifvan, som hon gömt under sin kåpa, slogos dörrflyglarna upp och de strålande skeppen blefvo synliga och altarna med sina broderier i silfver och sina skatter af guld och onyx. Medan orgorna brusade exodus och sången och rökelsen i ett sista trånsjukt famntag lyfte sig mot hvalfven, närmade sig en procession utgången. I dess spets gick Caritas, följd af aldrig lyktande leder af hillebardiarer, korgossar och munkar. Där hon sakta kom mellan bänkarnas rader af böjda hufvuden, samlade sig all kyrkans glans och all andaktens rikedom öfver hennes gestalt med tusende reflexer öfver ädelstenarna i hennes dräkt och ett fras af majestät öfver klädebonadens veck och fällar.

Hon hade åldrats. Hennes ansikte hade fått matronans fylliga kinder och hakpåse, hennes kropp medeltidskvinnans egendomliga hållning med de smala, sluttande axlarna och pösmagen. Men ännu hade hennes anlete den stora barmhärtighetens skönhet och ögonen en oändlighetsglans. Munnen var frisk och röd med ett segergladt drag öfver de stolt leende läpparna. På hennes hufvud glänste ärkebiskopsmitran med sina ametister och den gyllene kräcklan i hennes hand.

Så steg hon långsamt ut ur kyrkan, omhvärd af ljus, rökelse och sång, men när hon såg den ensamma kvinnan på tröskelstenen, stannade hon, som om hon igenkände hennes ansikte genom doket. Hon stannade och log, och med en röst af makt och nedlåtenhet började hon tala:

»Du ser, jag spådde sant. I hans namn, som du spikade på korset, har jag segrat öfver världen, och själf söker du skydd vid foten af min helgedom... Hör då upp med din förmättna kamp och fall till föga! Se dig omkring! Lifvet är en enda fejd, obeveklig som mellan varg och lo i skogen. Jag ensam skänker frid, förbarmande och helg. Ty det är jag, som är kyrkklockornas klang af maning och väckelse, och hoppets sång i dulcianer och psalterion. Jag är kyrkans andakt och klostergårdens stillhet, glömskan, som ler i bågaren och i kvinnans blick, den ömma hand, som helar och hugsvalar och ensamt icke ryser tillbaka för slamret af den spetälskes skramla. Jag är famntagets, som står alla öppet, bettlaren, skökan och publikanen, kalken, hvilkens tröst och läkedom aldrig kunna

förbrukas, och ej skall jag rasta, förr än jag samlat alla i min kärleks stad, inom min barmhärtighets ringmur.

Men du, hvilkens sår har du vårdat och hvilkens plåga har du lindrat? Hvar är det goda, du kan lägga i dina gärningars vågskål? Ångest och oro, se där allt du gifver. Du sysslar i mörkret, bygger underliga verktyg och instrument för att narra händerna till synd och ögat till förmåtenhet. Du lockar till svartkonst och hemliga vetenskaper, förvillar sinnena bland deglar och retorter och för fromheten i förtviflan med dina gåtors anfäktelse.

Lägg ned ditt högmodiga trots och dina fåvitska vapen. Kläd dig i ödmjukhetens hätta och i ångerns botdräkt. Blif den minsta och den lydigaste i mitt följe, och än kan du finna tillgift.»

Så talade Caritas. Hög och myndig gick hon vidare på sitt kungståg genom natten. Munkarna lyfte de blänkande monstranserna, korgossarna svängde sina ciselerade kar, och skaran försvann i mörkret. Men Scepsis, som åhört tyst och leende, tog af sig sin svarta förklädnad och stod nu framför Nôtre-Dame i all sin hvita skönhet, där intet tydde på år och nöd, och där sekler, som gått, ej efterlämnat några spår. Snedt öfver platsen gick hon in i en klostergång upp i en tyst cell, där en munk med blekt ansikte satt och läste bland gamla manuskript, lutad öfver sin Averroës. —

År och århundraden förgingo som trädens blad grönska och förvissna, och åter kom en afton, då Scepsis och Caritas möttes. Det var sent en valdag

på en vintrig storstadsaveny. Mellan höga byggnader löpte gatan med nybyggda stadsdelars snöräta likformighet, och så långt ögat kunde nå, lyste det elektriska ljuset med sitt hvita skimmer öfver husväggar, snöhöljda trottoarer och långa rader af träd, hvilkas kvistverk tecknade sig svart och skarpt mot vinternattens kalla klarhet. Det rådde ett dött ögonblicks stiltje öfver gatan. Ingen människa syntes till, men från angränsande torg och gränder strömmade allt det mångstämmiga buller, som en vinterafton fyller en hufvudstads city, sorlet af steg och röster, slamrande åkdon och spårvagnarnas gälla klockor.

Ur ett af de höga husen, som, mer entonigt och kasernlikt än de andra, liknade ett sjukhus eller ett räddningshem, steg Caritas och vandrade långsamt med glidande gång utför gatan. Åter hade hon åldrats och förändrats. Hon hade blifvit en lång, mager kvinna, utan en skymt af matronans fylliga värdighet. Hufvudet bar hon nedtryckt mot bröstet. Öfverkroppen med de spetsiga skuldrorna skakade, när hon gick, och hennes steg voro utan kraft och rytm. Med den magra gestalten i den slitna, svarta regnkappan, det gråsprängda håret, som oredigt föll fram under hufvan och det stora fårade ansiktet med sina tusen rynkor liknade hon »det röda helgonet», »folkets jungfru». Ögonens glans hade förändrats, stegrats till den smärtsamma branden hos den, som vet sig så all sin kärlek på hälleberget, men som ändock sår, och läpparna rörde sig i smärtsam innerlighet, som för att löna otack med ytterligare ord af tröst och hopp.

Så gick hon med en stor hög tidningar och broschyrer under armen långsamt nedför gatan. Men plötsligt stannade hon. Under den närmaste bågglampan såg hon Scepsis, och hennes gamla motstånderska tycktes i sitt rätta element i det elektriska ljusets hvita sol, i nattens vinterluft, bland snön, som blänkte isigt och kristalliskt. Hon tycktes yngre, men också mer okroppslig än någonsin, ett väsen utan ben och blod, af idel leende, frost och eter. Och när Caritas såg all den andras oförgångliga ungdom, skar det till af smärta i hennes bröst. Hon kände med ens all sin egen ålderdom, besvikenheten af sitt fåfänga kärleksvärf och tröttheten af alla förgäfvnes gångna vägar.

»Scepsis,» och hon började tala, först en smula förvirradt, som en gammal kvinna, hvilken gifver luft åt årslång grämelse, blandande smått och stort, men småningom blef hennes stämma fast och orden föllo bräddade af kraft och mening. »Scepsis... Jag har gifvit människorna allt, som kunnat skänka dem tröst och lära dem förbarmande, de blå himmelsdrömmarna på guldgrund, trons sötma och kyrkans fristad... Jag är sången vid deras fester och befrielsen i deras glädje, hvart återtaget hån och hvart framräckt handslag, den lefvande glöden i skaldens ord och världsförbättrarens system, handlingskraften i diakonissans bröst, i nihilistens arm, det tusenåriga ropet och de tusenåriga drömmarna om lycka för alla.

Som Elias' oljekruka har min kärlek varit och jag har skänkt dess rikedom med fulla händer... Och ändock synes mig ännu allt som det var. Sorgen lika tung, nöden lika hård, människolifvet lika grymt

och uselt. Lazarus och Magdalena bida olyckliga den dag i dag, som alltid förr. Och om framtiden också skulle ändras och en lyckligare tid spira, är det väl värdt allt hvad jag sett och än skall få se af blod och tårar...?»

Hon strök öfver pannan med sin långa, knotiga hand, teg ett ögonblick. Så rätade hon upp sig i sin fulla längd och i det hennes ögon glänste med all den stora extasens längtan och tillförsikt sade hon: »Och ändock måste det vara saligare att gifva än att taga.»

Hon fick intet svar på sina ord, ty innan hon talat ut hade Sceptis åter försvunnit. Hon hade försvunnit och åter blifvit den osynliga makt, som är den världskloka likgiltighetens axelryckning gent emot de växlande dygnens skratt och sorger och människoödenas pockande på lyckan, den tviflets aldrig förstummade röst, som lockar därborta i det svarta töcken, som omflyter den mänskliga kunska-pens fastland.

Men Caritas, som återfått sin böjda hållning af trött bekymmer, gick långsamt vidare nedför gatan, vidare på sin rastlösa kärleks tistelväg. Hennes långa, tärda gestalt i hufvan och den slitna svarta kappan tecknade sig mot snön och de spetsiga skuldrorna skakade, när hon gick.

VII.

»Ja, Hessler börjar spela samma fatala roll för Imhoff som Karl den förstes hufvud för mr Dick i David Copperfield... I början tyckte jag det var originellt nog, detta sätt att i allt han skref inblanda Hessler, men nu går det icke längre... Det stöter på förföljelsemani.»

Det var Stockholms-Postens redaktör, som sade dessa ord, där han stod i sitt mottagningsrum på tidningsbyrån och rökte sin cigarrett framför eftermiddagsbrasan, samtalande med en af medarbetarna... Han var en högväxt, blond man med ett vackert, men en smula fadt ansikte, mer lik en tenor än en radikal politiker.

»Ja, tyvärr,» svarade hans interlokutör, teaterkritikern. en estetisk typ med vårdadt helskägg och monokeln i ögonvrån... »På de här sista veckorna har Imhoff verkligen sett bra besynnerlig ut. Jag har iakttagit honom, då han går ensam på gatorna. Bäst det är kan han plötsligen stanna och stå en lång stund alldeles stilla, spejande sig ikring, som väntade han någon fara. Han går tätt utefter husraderna och man kan knappt förmå honom att gå öfver ett torg... Och när han sitter och skrifver häruppe, ha hans ögon en flackande oro. Kanske skulle man tala med någon af hans vänner, men det är icke lätt.»

»Min sann jag vet, hvad som är att göra... Det berättas i stan, att Hessler själf börjat bli rädd för honom och tagit en detektiv i huset.»

Här afbröts samtalet af Imhoff, som steg in med en rättad korrekturremsa i handen. Han var mycket blek, och de båda männen hade en pinsam känsla af att han hört deras ord. Redaktören, som hade lätt att rodna som en yngling, vände sig in mot elden och gnuggade sina händer som om han frös, och teaterkritikern trummade på fönsterrutan och tycktes med ens helt upptagen af snöfallet, som fyllde den eftermiddagsskumma luften med en oändlighet af hvita fjun. Otto lade från sig sitt korrektur och tog farväl. Han var färdig med dagens arbete, och med en suck af olust lämnade han tidningsbyrån, där han alltid erfor en välgörande känsla af säkerhet, och steg ut i snön, mot allt det ovissa och hotande, som lurade därute.

Det var en skymningsstund i april, då snön föll, icke med vinterförmiddagens glädtighet, då flingorna dansa genom den klara luften och knäppa mot rutorna, utan med skymningstimmens tunga melankoli, flock efter flock, säfligt och obönhörligt i allt tätare massor. Det blir så tungt att gå och så tungt att tänka. Där man mödosamt stretar fram genom gatorna utan att se annat i den grå rymden än snöns hvita klasar, som falla och falla, får man den förtröttades lust att uppgifva det hela, att sträcka ut sig rak lång och låta snöns svepning begrafva all den saknad och besvikenhet, som utgör ens lif.

Otto huttrade i sin ulster, och dunklet föll med en rysning in i hans själ. Hessler hade tagit en detektiv i huset! Det var allt, hvad Otto hört af

redaktörens ord, men hvad behöfde han också höra mer?... Det var sålunda en detektiv, den långe mannen med det bleka ansiktet och de röda polisongerna, som Otto så många gånger mött de sista dagarna. En detektiv! Otto rodnade af harm och blygsel, och samtidigt tyckte hans fantasi sig se denna figur öfverallt. Den bleke mannen med det röda skägget skyntade i fönster, bakom dörrar, i alla mörka vrår, spionerande, förvridande munnen till en gäll hvisslingssignal, så fort Otto nalkades. Han talade med portvakten i huset, där Otto bodde, rådgjorde med Hessler, hviskade med främmande ansikten, som logo elakt, han sände af bref och bud i smyg och fick hemliga order tillbaka. Det blef en hel komplott, som utspelades därinne rundt omkring honom... min gud, hvad skulle man taga sig till, hur skulle man komma undan?

Otto stannade plötsligt ett ögonblick och vände all sin uppmärksamhet inåt, lyssnande till sig själf, som man gör i stunder af ångest och spänning, med ett halfklart hopp att få höra sitt ödes orakelsvar kvälla fram ur sitt eget inre... Men ingen räddningens lösen ljöd genom sorlet af hans tankar. Åter började han gå framåt i snön, drifven framåt, han visste icke hvart.

Emellertid kom kvällen och det blef mycket mörkt, i det de tunga snömassorna skymde ljus och lyktsken. I detta dunkel, där den enda dagern var den hemska reflexen af snön, i denna tystnad, där bullret af steg och hjul förtogs som emot spån, fingo gatorna en fantastisk, spöklik karaktär. Man gick genom en sagans stad, där människorna drefvos

102

some hvita skepnader mot okända mål af någon makt, som icke unnade dem att hvila, och där slädarna flögo fram på sina ljudlösa medar som sällsamma dödens fordon stadda på dunkla färder.

Otto ryste, där han gick, och ofrivilligt frågade han sig själf, hvart han drefs denna afton genom snön. Kanske skyndade han just nu mot sin undergång, rakt in i dödens käftar. Ty sådant var människolifvet, att ingen visste, hvart ens steg ledde en, och man hastade mot de orter, där olyckan gick på post och väntade. Just i kväll kunde det slutliga mötet med Hessler äga rum och han själf blifva ohjälpligt slagen till marken. Just i kväll kunde han med dödsskriket kväfdt uti sin strupe få ligga och förfrysa i den kalla snön, medan spöklifvet rörde sig oafslåttligt öfver gatan, hvitt och ljudlöst.

Men samtidigt med att alla dessa bilder af döden dröjde som en sorgmarschs dofva ackord i hans själ, rörde sig också alla lifvets instinkter inom honom med en våldsam lust att lefva, och hans ängslan tog plötsligen formen af en feberaktig åtrå efter ett försvarsvapen. Han skulle i alla fall sälja sitt lif så dyrt som möjligt. Ett vapen, ett vapen! Hans hand krökte sig efter en revolver, som ett barns fingrar efter en leksak, och utan öfverläggning vände han in på en annan gata och gick rakt på en vapenhandel.

Men när han väl steg in i butiken, ångrade han bittert sin idé. Han stannade strax innanför tröskeln och blef likblek i ansiktet. Det föreföll honom, som han var genomskådad, som om bokhållaren bakom disken läste i hans inre som i en öppen

bok. Otto fixerade honom och tyckte sig finna belåtenhet öfver en gissad hemlighet i leendet kring hans mun. Otto skulle blott behöfva säga sitt ärende, och han skulle le ännu bredare och ropa: »Otto Imhoff, jag känner er!» Och medan han säger detta, gifver han ett tecken i fönstret, så att polisen kommer...

Otto teg, men tystnaden blef omöjlig. Så började han tala med en stämman, som förekom honom tjock och främmande som kom den ur en annans strupe. Men bodbetjanten blott log och bugade. Han tog fram några revolverar, strök öfver deras blanka pipor och lekte med dem på disken. Han hade en hvit, mjuk hand med en grön sten på ringfingeret.

»Det här är nyaste modellen,» sade han.

Otto tog en i handen, och samtidigt var det som om han i ett ögonblick varsnat en hart när oräknelig mängd af bilder — det var en lång kedja med händelser, som skulle inträffa från och med morgondagen ända in i framtidens dunklaste år, och alla dessa scener såg Otto för sig i en och samma sekund med visionär tydlighet. Det var han själf, som gick emot Hessler med revolvern i sin hand, och Hessler, liggande utsträckt framför honom, med ett märke efter en kula i tinningen, ett svart hål icke större än en ärt... Förfärad ansikten sprungo till, och plötsligt bredde sig kring honom ett tomrum, hvilket som en trollkrets skilde honom från allt och alla... Det var en sal med en domare, som talade ord, som Otto icke rätt begrep, medan bakom honom mångtaliga röster

sorlade, med hvilka han en gång glammat och skämtat, men hvilka nu nämnde hans namn med förskräckelse och kall nyfikenhet... Så mynnade allt ut i de hundra olika sorter af mörker, som man varsnar i halfvakna decemberrätter; det är mörkret, som ser på en sorgbundet och tungt som en förtviflad moders öga, det är mörkret, hotfullt som den svarta hösthimmelen, när den spänner sig öfver oceanen, det är mörkret, som på samma gång är tyngd och ångest, tryckande som lager af svart mull. Och detta mörker tycktes evigt, ljusnande till dagar och tätande till nätter inom samma kala, orörliga väggar.

Så spratt Otto till, betraktade kommis'en, men denne stod i samma position med samma leende på läppen. Han betalade och gick.

Men när han väl kom ut på gatan, kände han sig med ens märkligt lugnare till sinnes. Det utstrålade en egendomlig säkerhet från den lilla tingensten han bar i fickan. Blott han vidrörde den, erfor han en känsla af kraft, som han ej förnummit på långa veckor, en trotsig lust att söka bekämpa sitt öde. »Min lilla revolver,» mumlade han för sig själf med en smeksam ton, »min lilla revolver,» och vapnet verkade upplifvande på hela hans organism som alkohol eller en morfininsprutning. Med ens föreföll hela den hotande katastrofen uppskjuten. Han blef lättare till sinnes med det begär att skämta och att sorglöst njuta ögonblicket, som alla de erfarit, hvilka med klar panna stått inför farans och afgörandets stund.

I stället för att gå hem beslöt han att öfver-

raska Annie, som denna afton ej väntade honom, och det kom en förälskad brådska öfver hans steg. Strax därpå var han uppe i våningen, där hon bodde, och han knackade på hennes dörr med en rytm, beräknad att vilseleda hennes gissningar om besökaren.

»Stig in,» svarade Annie därinifrån med hela missnöjdheten af att blifva störd i rösten, och detta förtretade tonfall roade Otto obeskrifligt. Varsamt som en supplikant sköt han upp dörren och steg på.

I det halfskumma rummet, genom hvars förgrund en brasas fladdrande reflexer kommo och gingo, lyste en lampa längst borta på skrifbordet i fönstersmygen, och där bakom skymtade Annie, skrivande ett bref. Hennes bröstbild med det framåtböjda hufvudet och den korta bysten tecknade sig skarpt mot den mörka gardinen. Där hon satt i lampskenet, som förgyllde det krusiga pannhåret och varmt föll öfver de gropiga kinderna, liknade hon med sitt lilla runda hufvud och sin sirliga, nästan knubbiga figur, en af Kate Greenaways ingenuer, klädd som de i ett långt ljust förkläde, under hvars bård med den sommarglada blomsterslingan en cendrillonsko stack fram med sin bandrosett. Hon var het i kinderna af ifver, ögonen glänste — det var en obehagad ensamhets kärlekstankar, som präglade hennes antelsdrag med sin hängifvenhet.

I ett ögonblick hade Ottos öga uppfattat allt detta, Annie och hela rummet, där hon satt, med dess stämning af ljus och hem. Det var ett helt

rike, som han hade nyckeln till, ett rike med sin historia, sina minnen och sitt framtidshopp. En varm blodström rann genom hans bröst. Det kom sång i hans sinne. För ett ögonblick glömde han allt utom lyckan att vara älskad.

»Otto, är det verkligen du? I detta herrans väder!» Annie sprang emot honom med ett enda leende öfver ögon och ansikte.

»Joo!... Och när jag steg in, kändes det som jag var långt fram i tiden, en annan snöig vinterkväll än den i dag, och jag kom hem och ertappade min egen fru vid mitt skrifbord, sysselsatt med att fuska i mitt eget handverk med något misstänkt författeri.»

Annie drog honom fram till skrifbordet och visade honom brevets öfverskrift.

»Nej, men satt liten verkligen och skref till mig i sin ensamhet?»

»Jag hade en sådan lust att samtala med dig. Jag hade suttit och klinkat som vanligt i skymningen och blifvit tungsint till mods... Det förekom mig, bäst jag spelade på din älsklingssonat, Appassionatan, att tonerna vid sidan af sin klangskönhet hade en fördold mening, som vi människor icke förstodo, men som kanske ägde lösningen på all vår oro... Hvem vet om svaren på alla våra frågor icke finnas i ett par ackord af Beethoven... Det ena gaf det andra, och så grubblade jag öfver oss, öfver dig, och öfver...»

»Tyst, tyst!» afbröt Otto. »Icke något om det i dag! Det ha vi glömt... Låt oss sätta oss här vid elden... Hvad här är lugnt och varmt. Tänk

bara, nu snöar det och är kallt öfver hela staden, och i en sådan här vrå har man lyckan.»

»Ja,» svarade Annie, med en röst som skalf. »Det är med lyckan, ser du, som det berättas om eau-de-colognen i Köln. Öfverallt på de stora torgen och midt emot dömen annonseras Maria-Farina på stora skyltar, men sägnen säger, att det blott är i en undangömd butik på en afsides plats, man finner den enda riktiga, äkta 4,711.»

Så sutto de stilla, och sågo in i brasan, som falmade efterhand. Eldskenet, som förut kastat en bred tunga öfver golfvet, kröp samman på kakelugnsstenen och smalnade till en blekröd gadd. Utanför fönstret föll snön alltjämt flinga vid flinga i tunga, hvita klasar.

Men Otto blef allt mer fåmäld och förströdd, ju mer tiden för uppbrottet nalkades, och rysande såg Annie det vanliga ängslade uttrycket lägga sig öfver hans ansikte. »Nu måste jag gå,» upprepade han flera gånger, men satt dock kvar, hållande feberaktigt fast vid denna flyktiga stund af ro och lycka. Brasan kolnade snart. Snön föll. Klockorna i ett närbeläget kyrktorn slog o åtta tunga slag. Ottos hand blef kall.

»Farväl,» sade han och reste sig, »nu skall jag hem.»

»Du skall få ett sällskap,» sade Annie. Hon hade blifvit blekare; med darrande fingrar tog hon brevet från skrifbordet.

»Jag skall stoppa det i din rockficka... och när du stiger in i ditt mörka rum skall du taga upp det och kanske känna dig mindre ensam.»

Hon följde honom ut i tamburen och med konstlad lekfullhet stack hon brevet i hans ulster. Men i samma ögonblick drog hon åter upp handen och tog fram revolvern.

»Jesus!» utropade hon, »hvad vill detta säga... Hvad i guds namn skall du göra med den här?»

Hon gick rakt emot honom, tvang honom att se sig in i ögonen, och där de stodo i den halfskumma entréen, bristfälligt upplyst af en darrande gaslåga, stirrade de stelt, nästan hotfullt på hvarandra.

»Gif hit den,» sade så Otto, först lågt, doft, men sedan halfskrikande i plötslig upphetsning. »Gif hit den. Jag måste ha den. Har du då inte märkt att Hessler förföljer mig, vill anfälla mig? Eller vill du att jag skall låta honom slå ner mig som en hund?»

Annie vacklade mot väggen. Det svindlade för hennes ögon och hon pressade handen hårdt mot hjärtat. Så förmådde hon behärska sig.

»Se här... Du vet att du bär ansvaret för bådas vår lycka.»

Hon räckte honom vapnet med en afmätt åtbörd. Rösten hade en dödsstunds högtidlighet.

»Förlåt, förlåt!» var allt hvad han kunde svara. Han tryckte henne konvulsiviskt till sitt bröst, kysste hennes panna, hennes ögonlock och sprang sin väg utan förklaring, löften eller afskedsord.

När Annie blef ensam, föll hon i häftig gråt, kraftlös och förlamad, som man blir ansikte mot ansikte med en olycka, som man ej har makt att afstyra. Det rörde sig en förvirrad massa bilder

och tankar i hennes hufvud. Medan tårarna strömmade ned för hennes kinder, vaggade hon af och an med kroppen, och hennes skugga rörde sig i grotesk förstoring på väggen bakom henne. Men småningom återkommo dock det hopp och den handlingskraft, som bildade djupet af hennes väsen. Det kom reda öfver hennes tankars hoptrasslade härfva. Smärtan vek tillbaka för hennes klara förstånd, och med ens belyste ett beslut det virrvarr af planer, som korsade hennes hjärna.

Redan i afton skulle hon gå och rådföra sig med Wilhelm Sivers, ty nu begrep hon med ens, att Otto genast måste i ro, bort från Hesslers närhet, att den eviga oro, som dessa månader förtärt honom, var en själssjukdom, som slagit rot inom honom och hotade att döda all hans besinning.

Hon gick några slag i rummet af och an. Så kastade hon i febril hast på sig sina ytterplagg och erfor en egendomlig bedöfning i att handla. På en minut var hon färdig och stod där höljd i sin pälskrage. Hon såg ut som en annan människa än för en halftimme sedan. Allt det småtäcka och flickaktigt koketta i hennes anletsdrag var borta, och där ansiktet blekt, med ett drag af tyglad smärta kring de hoppresade läpparna, skymtade mellan pälsmössan och boan hade det fått något af en antik statys stränghet.

Hon gick med en nervös gång ned på gatan. Snön föll öfver henne och täckte hennes spår...

Vid middagstiden dagen därpå kommo Wilhelm Sivers och Otto Imhoff samman nedför trapporna i det hus, där Imhoff och Hessler bodde. Parti-

höfding som Sivers var till hela sin natur, fann han mycket nöje i att spela rollen af *deus ex machina*, och sedan han åhört Annie med hela den öfverlägsna förbindligheten hos en diplomat, som gifver audiens, hade han strax tröstat henne och lofvat att taga saken om hand och »rädda» Otto. Hela denna morgon hade han också spelat försyn med en oklanderlig aplomb. Han hade utverkat tjänstledighet för Otto på Stockholms-Posten, talat med en psykiatriker, och nu förde han själf patienten — halft mot dennes egen vilja — till en annan bostad långt bort från den ödesdigra omgifning, där Otto alltför länge vistats. Otto hade först erfarit en blandning af blygsel och verkligt hat, när Sivers trängde in till honom och utan mis-kund vidrörde den hemliga sjukdom, som sedan månader tårt honom, men denne unge partichef med det energiska, slätrakade ansiktet och den okufliga viljan i de kalla, blå ögonen, hade i dag, som alltjämt förr, haft en hypnotisörs befallande makt öfver hans handlingar. Otto hade lydt, om också slappt och likgiltigt.

Men när han nu steg nedför de halfskumma trappor, där alla ångestens furier hetsat honom, från det hus, som för honom varit ett fängelse, hvars mörker hotat att helt omhölja hans själ, frågade han sig själf, om det verkligen var möjligt att han nu för alltid fick lämna denna ängslans och förtviflans boning. Det föreföll honom hart när otroligt. Han kände det, som den verkliga Otto Imhoff ännu alltjämt var fängslad därinne i det grå huset, rufvande i sin ensamhet öfver förföljelse,

blod och undergång, och att den Otto Imhoff, som gick därute på gatan och inbillade sig vara fri, blott var en fantasibild af det bleka, utpinade jaget däruppe... Men småningom växte befrielsekänslan sig medveten i hans inre. Det kändes som en oändlig lättnad; och han såg sig ikring som på en ny värld med en ny blick, med denna glada rörelse, som konvalescenten känner första gången han kommer ut från sjukhuset.

Med aprils vanliga nyckfullhet hade vädret totalt skiftat sedan gårdagen. Nu var det en strålande snösmältningssdag med ljus himmel och drifvande töblåst. Husen stodo med breda strimmor i solen, och väggarna tycktes hafva förlorat något af sin tyngd i det tunna vårluset. Det stod ett regn af skimrande stänk kring knutarna, och ur takrännornas mynningar plaskade glimmande droppar. Dagsmejan förminskade snölagren så drifvorna blefvo svartådrade och porösa och marken tittade fram, brun och våt. Kring de kala träden genljödo sparfvarnas staccaterade vårrop, och genom luften drog som en doft af de första violernas frostbitna kalkar.

Otto genomströmmades af lifslust och hopp. För första gången på oöfverskådligt länge fick han tro på att hans öde dock ännu kunde vändas till sol och allt det fasansfulla och mörka försvinna som hugskott, glömda ögonblicket sedan de födts.

Han fattades af en ödmjuk vördnad inför detta lif, som är så outtömligt om icke på verklig läkekraft, så dock på drömmar och illusion.

VIII.

Det var med en matt men välbehaglig känsla af konvalescens, som Otto nu mer efter sin flyttning från Humlegården brukade slå upp ögonen om morgnarna. Han pinades icke längre af dessa uppvaknanden, hvilka i den gamla bostaden plägade lyfta hans nätter med en kris af rädsla. Örngottet låg icke längre fastklibbadt mot hans kind som en flik af en svepduk, och täcket tryckte icke mer som järnvikter hans lemmar. Ännu voro dock hans nätter fulla af hemska drömmar: fall nedför afgrunder utan botten eller förtviflade flyktförsök genom pass, där fienden lurade i hålvägen, och stegen ekade i dunklet. Fortfarande var han i drömmen uslingen, som på blödande fötter sprang gata upp och gata ned för att rädda sig undan Hessler, eller brottslingen, som med alla Europas detektiver efter sig kastade sig från det ena snälltåget till det andra, hetsad som ett värnlöst villebråd af hela koppel utaf hundar.

Så härskade ännu ångesten öfver hans nätter, men när morgonen kom, lyfte sig skräckbilderna från hans läger och flydde med bleknande konturer för dagsljuset. Hesslers jättegestalt, som hvarje ögonblick hallucinerat för honom i hans bostad vid Humlegården, hade ingen skum vrå att manas fram ur i den glädtiga kammare, dit han nu tagit sin tillflykt.

Huset, dit Otto flyttat, låg högt upp på Norrtullsgatan, på gränsen mellan stad och land. Det

var ett urmodigt trädgårdshus med gröna fönsterluckor, gömdt bakom ett brunt plank, inbäddadt bland alléer med ålderdomströtta träd. Själfva rummet, som han bebodde, var ett täckt flick-näste. Det tillhörde värdinnans nittonåriga dotter, och af en ren slump hade Otto fått hyra det på en månad under dennas bortovaro. Alla hennes småsaker funnos ännu kvar därinne och bundo en krets af vårliga och älskvärda föreställningar om den okända unga flickan själf. Kammaren var ungdomlig och sommarglad med möbler i gammaldags hvit herrgårdsstil och gardiner af brokig kretonn med fladdrande fjärilar och granna blomsterbuketter. En smal, hvit hand hade helt säkert placerat stolarna just så förtroligt som de stodo i grupper för intima förtroenden och öppen hjärtigt samspråk, prydt väggen med sin festong af fotografier och blomsterkort med minnen af ung vänskap och erinringar om betydelsefulla data, och under midsommarveckans skrattsjuka tystnad afplockat de strån och dallergräs, som stucko upp ur vaserna. Myrten i fönstret hade kvar något af ägarinnans ömmaste skymningsdröm, kudden i soffhörnet en återstod af doften från hennes hår, och öfver flickbyrån med sin spegel hängde tyllen fin och lätt som en brudslöja.

Ottos sjuka nerver insöpo med välbehag denna rummets stämning af ung och drömmande kvinnlighet — den smekte hans sönderslitna tankar som en visa med en mors ömhet i den halftförglömda refrägen. Trånsjukt som ett barn drömde han

härinne om möjligheten af egen lycka och den tid, då han aldrig skulle behöfva sakna den atmosfär af trofasthet och sommarro, som en kvinna kan gjuta kring den man hon älskar. Och han tänkte på att redan om en månad skulle han hemföra Annie som sin brud — så snart hade de nu beslutat att gifta sig. Men var det verkligen möjligt? Skulle hans ensamhetstid så snart kunna taga slut? Då skulle han i och med detsamma vara frälst — så tänkte han — frälst från alla de tankar, som dessa gångna månader likt irbloss lockat honom bort från det sunda lifvets allfarväg. Frälst? Ja, ty hur skulle icke Annie skydda honom med blotta kraften af sin närvaro mot hvarje anfall af ångest och förtviflan. Till och med när hon slumrade skulle hennes sömns jämna andetag hägna honom som en förbön, bräddad af kärlekens beskydd.

I dessa drömmar fann honom den första tidiga våren i detta flicknäste, som lifvade upp det gamla huset bakom det bruna planket som ett svalbo, fullt af fågelkvitter. Genom sitt fönster såg Otto, hur majdagen på en gång lät de första gröna skotten spricka ut på grenarna och totalt sopade bort och förintade alla fjolårets vissna löf, som under den nu smältande snön tillbragt en lång vinter-slummer. Och konvalescent som han var, symboliserade han sitt lif ömsom med det nya, som knoppades, och ömsom med det kraftlösa, som lefvat ut och måste dö. Sol, sång och en yppighet af hvit vårblom eller den drömlösa hvilan under den gröna grafkullen, mellan dessa båda poler rörde sig hans tanke. Viljelös och vårtrött lät den sig

drifvas upp och ned på majstämningens växlande ebb och flod af förhoppningar och melankoli.

Så tedde sig vid denna tidpunkt själfva ytan af Ottos sinnesstämning, men under dessa lätta krusningar gick på djupet en tung dödsjö efter alla de gångna månadernas stormar. En gammal vana, ett minne, som plötsligt dök upp, ett ord, hördt i förbigående, en åtbörd af en obekant, det allra minsta var tillräckligt för att blifva idéassociationen, hvilken som en dunkel brygga åter ledde Ottos själ ned i den värld af ängslan, där den så länge dvalts. Det blef andlöst tyst ikring honom. Det svartnade för hans ögon. Stönande som under all världens smärta, hörde han plötsligt stiga ur djupet bruset af dödens flod, den långsamt rinnande, isklara Acheron. Tungt slog dess vågor mot hvarandra med brustna afskedsord och tankar darrande som fågelvingar, med händer slitna från hvarandra och slitna från det sista ångestfulla greppet om allt, som var lifvets lycka, med sorl af saknad aldrig stillad, af kyssar, som inga läppar möta, och famntag, som ingen famn nå. Och när denna rekviemsklang trängde till hans öra, då kunde han kasta sig handlöst på golfvet och snyfta utan hejd inför det förfärliga, som förestod. Det var icke längre vårdöden med sin milda ro, kring hvilken majtankarna lekte, det var den verkliga döden, vinterdöden med all dess ofattliga ve, inför hvilket hvarje lefvande blodsdroppe spjärnar tillbaka, som näfverbiten, hvilken ända till dess den förkolnat vrider sig under lågan, som förtär.

Men när Otto efter dessa genomkämpade ögon-

blick råkade Annie, var det en sällsam och högtidlig extas öfver honom. Hans väsen var liksom stämdt flera oktaver högre än vanligt. Han lyfte sin flicka som ett barn uppå sitt sköt och hviskade i timmar i hennes öra om sin allra innersta kärlek och sin allra innersta svaghet. Det var som ville han gjuta i hennes hjärta själfva essencen af sin person. Det kom något hemlighetsfullt öfver hans smekning, när han långsamt strök hennes kind eller pressade sin mun mot hennes, febrilt, som gällde det att blanda blod. När han en gång var död och det var slut för alltid med allt det ljufva, då skulle hans Annie, så drömde han, minnas det alltsammans, hans ord, hans famntag och hans kyss, minnas det som mättadt med allt hvad kärleken ägde gränslöst och ytterligt. Och det blef en sorts tröst för honom, när dödstanken satte åt, detta att han äfven hädanefter skulle lefva länge och rikt i hågkomsten hos den kvinna, som han älskade.

Annie själf tog dock icke längre sin fästmans öfverspända tillstånd så allvarligt, ty hon hade numera fått som en plötslig säkerhet af, att hans exaltation snart skulle gifva med sig. Sedan hon nu en gång åter sett honom på bättringsvägen, relativt lugn och förhoppningsfull, hade hon lyckats intala sig själf att all fara var öfverstånden. Hon var en af dessa sangviniska människor, åt hvilka naturen skänkt ett öfvermått af spänstighet och läkekraft. Hoppet behöfde blott räcka henne ett finger för att hon skulle fröjdas, som ägde hon hela dess hand tryckt för evighet i sin. Nu var det lyckligtvis förbi, allt det skrämmande och hemska, förbi

som en dröm, på hvilkens verklighet hon nästan hade svårt att tro, och med glad tillförsikt gick hon framtiden till mötes.

Tanken på att hon snart skulle få helt förena sig med den man hon älskade fyllde dessutom hennes bröst med en så stormande lifsglädje, att ingen oro och inga bekymmer höllo stånd mot allt jubel och all sång inom henne. Klingande lågo drömmarna om att blifva maka och mor och tonade i hennes blod, och under deras värma slog hennes väsen ut i blomning. Det kom rent af en ny karaktär öfver hennes yttre. Ögats spelande och skälmska glitter blef till en varm, lifserfaren glöd, det spotska leendet kring munnen fullt af medvetenhet och ömhet, och den flickaktiga gratien öfver hennes lemmar efterträdades af en djupare och mäktigare kvinnlighet, som gjorde hvarje hennes åtbörd rik på bredd och skönhet. Lifvet strålade för henne som solgatan på en blå hafsyta, och hon kände sig så öfversvallande sund och stark, att det föreföll henne omöjligt att den man, som skulle dela hennes dygn, kunde tåras bort af inbillningar och fantasier. Å, hon skulle kämpa med mörkret själf om denne drömmare, som hon älskade lidelsefullt och moderligt på en gång, kämpa tills hvarje hugskott af ängslan lämnade hans sinne. Hon skulle kyssa honom sund med sin röda mun, pressa honom frisk mot sitt varma hjärta och jaga hvar Saulstanke bort ur hans hjässa med sitt ungdomliga skratt... Men när Otto mötte henne, där nu hon på detta vis formligt glänste i vårsolen af öfvermodig lycka, kände

han på en gång beundran och beklämning inför denna kvinnogestalt med dess levande hymn af hälsa och lifsmod.

Denna sollysta maj månad använde Otto och Annie för att ordna sitt hem till bröllopet, som skulle äga rum i början af juni. De hade hyrt två rum och kök uppe i Vasastaden, och som de båda voro ett par fattiga skåpråttor utan andra kapital än löpande löner, måste de med många nationalekonomiska om och men diskutera hvarje post i budgeten för bosättningen. Och för att köpa billigt gjorde de samman långa promenader genom Stockholm på upptäcktsresor efter en salsskänk eller en schäslong. Vid middagstiden brukade Otto komma och hämta Annie på lifförsäkringsagenturen, där hon arbetade. Han steg in, stängde dörren till hennes rum som för en viktig affärskonsultation, kysste hennes hårfäste, som var nedlutadt öfver kontraboken, och uppspelt, som han alltid blef vid dessa möten, började han strax öfverösa henne med en ström af förslag för att riktigt få njuta af den lustiga min af praktisk öfverlägsenhet, med hvilken hon brukade upptaga hans projekt. Hon snörpte på munnen, satte pennan bakom örat och såg ned på honom från sin höga kontorsstol med en »smart mans» hela förakt för en ideolog.

Så vandrade de samman ut på de vårfriska gatorna, som strålade i majdagens middagsljus med breda, skinande bälten öfver husväggarna och silfrade reflexer på fönsterrutor och lyktglas. Sol hade alla människor öfver ansiktena, och särskildt tycktes de unga damerna, hvart de än gingo, följas

af en gyllene våglinje, som lyste upp hårknutarna under hatten och med sitt skimmer kantade vårdräkternas mjuka veck. Käckt, med en rytm af trots och ungdom, steg stadens sorl i den blå luften.

Otto och Annie gingo sakta utmed trottoarerna, stannade länge framför bodfönstren, som i vårljuset utbredde alla sina skatter, dubbelt frestande för två unga, som gingo och drogo till bo, och de suckade inom sig öfver de alltför strikta siffrorna i sin civillista. Annie, som dock lefvat så länge ensam och hemlös i en pension i Stockholm och alltid uttryckt sin lifliga förkärlek för det amerikanska boarding-house-systemet, erfor nu till sin förundran en formlig åtrå efter just de förråd af ägodelar, som liksom konstituera ett hem. Hon drömde om att hafva rymliga skåp att öppna, ur hvilka det ångade hemmets lugna doft af rentvättadt linne från duktyg i staplade högar, omknutna med röda band och med monogram som sköldmärken i allt det hvita. Hon drömde om hyllor, där porslinet sken med sina ljusa färger och sin glädtiga blomsterflora mot hvit glasyr, om kökets rader af blanka kopparkärl, i hvilka spiselden kastade glödröda brandreflexer. Så fantiserade hon som en prudentlig och småborgerlig husmor, och hon log åt sig själf och åt teoriens öden. Otto svärmade i stället för all den vekliga, moderna lyx, med hvilken man kunde göra sitt sofrum till en ombonad och ljudlös fristad för kyssar, kelnamn och midnattsro. Han vurmade för mattor med mjuk väfnad och plysch, som smekte fotbladen, för siden-

täcken, där händerna skulle trefva smeksamt efter hvarandra till dagens första, halfsofvande god morgon.

Men under afvaktan på något oväntadt Amerika-
arf eller på högsta vinsten i något lotteri, där de
ingen lott hade, måste Otto och Annie möta dylika
fantasier med spartansk resignation, och skrattande
veko de af från de rikas gator för att på de fattigas
vägar gå på jakt efter bohag. De gingo så till
auktionskammaren på Riddarholmen. Hvilken egen-
domlig stämning var det icke öfver denna undan-
gömda vrå af Stockholm. Rundt ikring lågo alla
ämbetsverken i sina gamla, stilfulla hus, gifvande
detta hörn af hufvudstaden en prägel af något värdigt
och magistralt, spridande en ton af orörlighet och
tradition från stela arbetsrum och dammiga arkiv.
Midt ibland dessa stabilitetens tempel låg så auktions-
kammaren med allt sitt buller och bång, en bränn-
punkt för den eviga fluktuation, som bildar män-
niskolifvet. Där såg man resultaten af förtviflade
ansträngningar att hålla sig fast vid eller nå lyckans
hjul, förmögenheterna hvirflade upp och ned, och
den moderne Lazarus, som hätsk deklamerar utan-
för portalerna till de rikas öfverflöd, kunde där se
alla afundade skatter underkastade flytandets eviga
lag. Hit samlades de i auktionskammarens stora
afloppsränna för att gå under klubban och på nytt
begrinna kretsloppet mellan rikedom och ruin...
Midt ibland denna trakts egendomliga befolkning,
bland månglerskor med klädståndens damm häftande
kvar vid bahytter och väderhufvor, och schackrare
med hyn blekt smutsgrå i grändernas kyffen, stodo

så Otto och Annie leende för att ropa in och med sitt nya hem förbinda något föremål ur denna stora hvirvel.

Eller också gingo de efter annonser i enskilda våningar, där döden gått fram och kvarlämnat något af doften från sina hvita liljor, eller nöden kräfft offer på offer, tills den helt och hållet splittrat det, som var ramen till ett hem. In i många störde hem gingo de som nyfikna spekulanter, mötande dessa familjesorger öfver död och sköfling med frånvarande och likgiltiga blickar. Vid bohag, rika på gamla minnen, fäste de nya planer, och på klaviatyrrer, som under årtal haft vanda toner för andras sorg och glädje, slog de an melodier om nytt hopp och ny lycka. Så drar kärleken till bo, själfvisk och sublim, byggande oförskräckt sitt hus af spillror från död, förtviflan och undergång.

Andra dagar voro de åter uppe i sin våning och ordnade. De båda rummen lågo tre trappor upp vid en bred gata, och i dessa majdagar föll solen in med hela sin vårliga glans, och solfläckarna satte spektrums grannaste färger på de ljusa tapeterna. En djup stämning af rörelse och lycka betog Otto och Annie, blott de trädde öfver tröskeln. Hvad det var ljust och stilla därinne, och hvad det kändes förunderligt att där från alla håll möta löften om ett ogrumladt samlifs hela ljufva gemenskap af skratt och tårar, arbete och hvila. De bildade en hel liten värld för sig, dessa tvenne rum, en värld, icke förvirrad och förgrämd som den stora, men enkel, vänlig och trygg, och dock trots all sin begränsning rik på allt, som lifvet har stort och

högtidligt. Dagarna skulle komma därinne, icke brokiga som öfverraskningarna ur trollkarlens hatt, men jämna och lyckobringande som bladen i en gammal kär bok, där man redan vid läsningen af den ena sidan ler i tankarna åt hvad som kommer på den nästa.

Men när de började flytta med möblerna därinne, blefvo de uppslupna och lekfulla som ett par barn. Hvar gång de stego in i sofkammaren måste de stanna och kyssas, och de hade tusen infall, när de resonerade om allt, hvad det andra rummet skulle tjänstgöra till. Det skulle på en gång vara matsal, studerkammare och förmak. Salen representerades af ett ekbord och några vålastolar, studerrummet af Ottos skrifbord och böcker, förmaket af en schäslong och ett dörrdraperi, hushållets stolthet, en äkta orientalisk kelim, som lyste upp rummet med sina arabesker af guldtråd och sina ornament, brokiga och samman slingrade som äfventyren i Tusen och en Natt.

»Det är ett svårt rum att kräfva mycket möbler för att se hemtrefligt ut», sade Annie med en liten suck, i det hennes öga ännu fann det en smula kalt därinne. »Otto, du, tycker du inte att stolarna därborta stå och ropa efter hvarandra?»

»Ah,» svarade Otto, där han stod uppspetad på en stege och gjorde en vildt koloristisk hörndekoration af ett par japanska parasoll och en röd fez, »fröken Oförnöjd skulle läsa i Ottar Tralling och se hvad han hade i sin bosättning, när han gifte sig... En säng, ett bord och en vagga.»

»Vill du vara så god och behålla dina fula romaner för dig själf... Ska vi sätta akvarellen här?»

I stället för att svara hoppade Otto ned från stegen, gick hvisslande några steg baklänges och betraktade med synbar själfbelåtenhet sitt gesällstycke som dekoratör.

»För tusan, en riktigt briljant röd fläck,» sade han med en vändning, som han lärt af målarna, och i det han tog Annie om lifvet, tillfogade han småleende:

»Hör du, älskling! Tycker du inte som jag, att alla de skrifvande damerna, som mäsas om enkelhet och tidiga giftermål, borde bli förda hit upp och se, hur gladeligen man drar sig igenom på existensminimun... Jag tycker jag ser dem, doktorinnan X. i spetsen och alla de andra samhällsförbättrarskorna i guldlorgnnett och reformdräkt efteråt. En tidningsman och en lifförsäkringskvinna, som realisera äktenskapets idé, det vore allt gefundenes Fressen!»

Det kom ett för Otto sällsynt drag af tjuftöjaktighet öfver ansiktet, när han sade detta, och båda skrattade hjärtligt emot hvarandra, med en berusande känsla inom sina bröst af verklighetens öfverlägsenhet öfver alla abstrakta och välmenta program för lyckan.

Så gingo timmarna, och det blef tid att gå och spisa middag. På äkta kamratmanér drogo Otto och Annie upp sina portmonnäer, salade och gjorde öfverslag öfver de gemensamma tillgångarna. Befunnos dessa mindre tillfredsställande, måste de

stilla och beskedligt vandra af till Hushållsskolan, där just ej någon våldsammare glädje trufdes vid svagdrickat bland stillsamt landsortsfolk, som under tystnad inmundigade sin husmanskost, och väckta löjtnanter, som studerade bibeln mellan rätterna. Men om finanserna tillfälligtvis florerade, vips kastade man sig på äfventyr med artistnaturers hela sorglöshet för morgondagen. Och Otto och Annie foro af till Djurgården, just då majmiddagen göt sin mest skimrande härlighet öfver Stockholms vatten och kajer. Strömmen glänste som öfverströdd med oräkneliga gnistrande paljetter, och måsarna seglade med raska vingslag genom den ljusa rymden. Ute på Hasselbacken hade vårväder och vin i glad förening gifvit det fina Stockholms utelif sin mest utsökta prägel af glam och lustighet. Buskar och träd bjödo på nyutsprucken grönska, matsedeln på primeurer, och in i orkesterns valsmelodi lade stojet från en karusell vid Alkärret sin strof om bullersamt folknöje. Upprymda slog Otto och Annie sig ned på verandan och hängåfvo sig under stigande munterhet åt allehanda lukulliska orgier. Men när de hunnit till chartreusen, föll talet på, hur man värdigt skulle avsluta sin dag.

»Hästopera eller kim, det är frågan,» sade Otto, hvilken, när han blef upplifvad, gärna anlidade »slangord», liksom ofta allvarliga naturer, som i grund och botten hafva svårt att skämta.

Saken diskuterades och man beslöt att skatta åt tidens laxa moral och besöka varietén. Fästfolket slog sig ned i Tivoli, beskådande sedesamt dekolletterade skönheter, hvilka med stämmor, som

för ett par decennier sedan haft toner, sjöngo sina visor, konstmakare, som åkte på monocykel — på monocle, sade Otto — och gymnastiska familjer, som dinglade lifsfarligt i trapez och hänsynslöst använde de yngre telningarna i slakten som kautschukbollar.

Men när föreställningen var slut och Otto och Annie kommo ut från sorlet och stimmet därinne, blef det med ens oändligt tyst och tomt inom dem. Den högljudda, för dem båda ej fullt naturliga munterhet, som hela eftermiddagen låtit dem gap-skratta samman, fördunstade på ett ögonblick, och det dröjde blott en kvalmig bottensats däraf i deras inre. Ordknappa och förströdda slog de sig ned på ångbåten för att åter fara hem. Hur förändradt var icke allt sedan i middags, hur grått och kallt vid detta kvällsliga klockslag! Hela majs vårförtrollning var bruten. Det var frost i luften, vattnet hade en vintrig, blågrön färg och himmeln var blek och utan färg, så när som på en svag rodnad från solnedgången, en rodnad, melankolisk att se på som en återstod af vin, kvarglömd i de öfvergifna bågarna från en lyktad fest.

Och de båda unga blickade på hvarandra med stumma, oroliga frågor. Hvad var det för en skugga, som plötsligt föll så svart öfver deras glädje? Hvarför dog skämtets ord plötsligt på ens läppar och ängslans kalla luftström isade ens hjärta? Hvarför var människan så viljelös och så usel att hon ej mäktade vara glad och ej tålde vara förtvivlad? Hur värna sig mot dessa tusen impulser, som drefvo en ut i mörkret, till ångestrop och tårar.

Ottos tystnad blef allt djupare och Annie sökte förgäfvets hålla något af stämningen vid lif.

»Få se,» sade hon plötsligt utan att veta hvarifrån tanken kom, »få se, om vi komma ihåg denna glada dag, när vi bli gamla, när du är en knarrig gubbe och jag en fet gammal matrona, när vi bli femtio år?»

»Femtio år!»

Otto log som en, hvilken vet sig snart skola gå ur tiden, ler åt en anförvants uppmuntringsord.

De hade kommit till staden. Gasbelysningen därinne på gatorna skar otrefligt mot majnattens kalla luft. Deras gemensamma olust kändes allt större. De gingo steg för steg öfver de folktomma gatorna, fastän de kände en lust att springa af alla krafter, som kunde de komma undan sitt öde. De talade torrt om likgiltiga ting, och de hade en enda stor lust att slå armarna om hvarandras hals och så snyftande vänta på ovädret, som skulle storma fram öfver deras hufvuden.

Ändtligen voro de vid huset, där Annie bodde. Med darrande hand öppnade hon dörren och Otto gaf henne en lång kyss till afsked. Men hans läppar voro så kalla att hon skälfde under dem. »Min Gud, hur är det med dig?» ville hon fråga, men hon vågade ingenting säga, och hon vågade icke heller klargöra för sig, hvad det var hon fruktade. Hon fick icke längre fram ett ord, och där hennes hufvud tecknade sig skarpt mot den grå husväggen, omböljadt af majnattens klarblå luft, fick det ett så främmande och stelnadt uttryck öfver

alla drag, att Otto själf ryste till. Det var som han kysst en Mater Dolorosa af sten.

»God natt, min älskling, sof godt, vi ses i morgon,» och han lyckades för ett ögonblick lyfta sig ur sin oförklarliga melankoli och gifva orden en lättare accent.

»God natt!» sade hon. Det kom tonlöst, doft, och de tyckte båda, att hon i stället sagt »farväl».

Så försvann hon i det skumma porthvalfvet och Otto vandrade långsamt hem. Han såg ingenting omkring sig, hörde hvarken steg eller vagnsbuller, utan skred framåt som en sömngångare. Men nu i natten, när alla nerver icke längre upptogs af arbetet med dagens tusen intryck, kände han genom hela sin kropp varsel om undergång, och icke längre doft och aflägsset, men dånande som en ocean ljud för hans öra bruset af dödens flod. Med brustna afskedsord och tankar darrande som fågelvingar, med händer slitna från hvarandra och sorl af saknad aldrig stillad, af kyssar, som inga läppar möta, och famntag, som ingen famn nå, flöt den genom midnattstimmen från hus till hus, den långsamt rinnande, isklara Acheron.

IX.

Maj skred framåt och ingenting inträffade, som kunde rättfärdiga den ömsesidiga paniska förskräckelse, hvilken betagit Otto och Annie efter

deras Djurgårdsutflykt i början på månaden. Ottos lynne blef tvärtom lugnare och det enda ovanliga, som kunde upptäckas i hans väsen, var något visst förströdt och frånvarande, som plötsligen lät honom liksom totalt glida bort från allt, som hörde lifvet till. Midt i en skymningstimmes växelspråk eller en afskedsstunds handslag kunde hans anletsdrag med ens förlora hvarje glimt af leende. Ögonen fingo dödsspänningens dystra brand och munnen dödsfarans bistra, hopbitna allvar. I sådana ögonblick ringde ödets klocka hörbart för hans öra. Lifvet och döden spelade krona och klafve om hans lott, och döden log sitt segertrötta gubblöje, medan lifvet bekymmerslöst kastade Otto Imhoffs lyckoslant med sin lilla lättsinniga barnahand. Men blott en sekund brukade denna hans varelses förstening inför förintelsens Medusahufvud räcka, så kvällde ånyo tillvarons blodflöde genom hans ådror, och han smålog åter mot Annie, som i en dunkel känsla af hans oro smugit sig närmare hans hjärta. Men veckorna gingo, och för hvar dag växte hans lifsmod sig starkare, och ödets hot tedde sig aflägsnare. Medan han flanerade genom majs vårklara Stockholm, flätade hans sysslösa tanke en hel väfnad af fantasier i rosenrödt om bröllop och smekmånad, och han började betrakta alla ensamma fyrrar bland sina bekanta med den glada öfverlägsenheten hos *beati possidentes*, de lyckliga, hvilka kära välkomstord vänta innanför den egna tröskeln.

Slutligen stod bröllopet för dörren. Annie skulle blott dessförinnan göra ett skyldighetsbesök hos släktingar på landet. Denna lilla resa, som hon

länge hade uppskjutit i en oklar rädsla att lämna sin fästman ensam, stod för dem båda två som en verklig olycka, ty de hörde båda till den sorts människor, för hvilka själfva ordet skilsmässa har en pinsam klang. När nu färden äntligen blef verklighet, sökte de öfverbjuda hvarandra med godt humör och i afskedsstunden skämtade de uppsluppet på perrongen. Men Annies ansikte hade icke väl försvunnit i det bortilande kupéfönstret, förrän en tung sorgsenhet steg upp i Ottos själ, och med sänkt hufvud vandrade han långsamt hem genom den ljusa vårvällen.

Morgonen därpå vaknade Otto upp med våldsam hjärtklappning och ett tryck öfver bröstet som efter maran. Hvad var det han hade drömt? Han kunde icke erinra sig det, men det föreföll honom som något oändligt tungt och sorgmodigt, ett af dessa sömnens oklara varsel, hvilka först en olycka eller ett dödsfall återkalla i minnet.

Eftertänksamt drog han upp rullgardinen och möttes af ett solljus, som nästan bländade hans ögon med sitt hvita skimmer. Åter detta eviga solsken och denna eviga blå himmel! Blef det då aldrig en smula mulet, litet töcken att gå och dåsa i? Hans tanke längtade i detta ögonblick formligen efter höstens disiga och grå luft, där allt som är aggande domnar till ro, och åter lät han rullgardinen glida ned som ett skydd mot dagern och det brutala lifvets bekymmer och maningsrop. Så kom han med ens ihåg gårdagens skilsmässa, och orsaken till hans misstämning gick plötsligt upp för hans själ. Annie hade rest ifrån honom

och han var ensam. Först om en vecka skulle hon komma tillbaka. En vecka, han ville le, men samtidigt tänjde denna korta ensamhetstid ut sig för hans blick till en hel kritisk följd af Tycho Brahedagar, på hvilka alla slags olyckor kunde drabba honom. Han var allena, ensam i den stora hufvudstaden, för hvilken han alltjämt bevarade något af landtbons osäkerhet, och i detsamma upprullade sig hela detta Stockholm som en karta för hans öga med alla sina skilda stadsdelar och sin skrämmande labyrinth af hus och gator. Öfverallt voro människoboningar och människoöden, men för honom var denna tallöshet ett enda stort tillslutet och förstenadt Babylon. A., B. och C., de hade tusentals förbindelser, som gjorde stenmassorna lefvande och stråkvägarna välbekanta. De hade barndomshemmets kakelugnsvrå, där man drömde sig glad på sina skolårs soffa, medan den gamla raphönshunden smeksamt lade sitt hufvud på ens knä, och föräldrarnas trygga fönstersmyg, där det spåddes godt för dem bland åldrade krukväxter och blekta broderier. De hade tusen tillflykter med välbekanta stämmor och besläktade anletsdrag, med skämt, blomdoft och fåglar, som häcka, tusen portar att klappa på, i hvilka deras ankomst hälsades af leenden och blickar, som lyste upp. Men hvar hade han en tillflykt sedan Annie rest? Jo, det var sant — vänner hade han. Han kunde taga ensamhetens tiggarpåse på sin rygg och gå och bettla om en smula ömhet. Men lika litet som han ville gå ikring och låna penningar, skulle han gå och knacka på dessa hemlösa ungkarlsrum, där man med ansiktet

bortvändt i sin gungstol söker med konstladt skämt tiggas sig till ett sällskap. Och dessutom — han ville icke råka sina vänner. Han ville icke höra deras frågor om hans hälsa, under hvilken han anade nyfikenhet och beklaganden, han ville icke utsätta sig för att fixeras i smyg af misstänksamma ögon. Han var icke sjuk. Eller kunde han rå för att andra människor förföljde honom? Å, min Gud, hvad han var ensam! Och han gaf sig till att snyfta, medan han erinrade sig sin mor, hur hon kunnat smeka honom glad, då han var liten, i det hon med sin djupa, sydländska altröst hviskade »du courage, mon p'tit, du courage».

Nej, detta gick icke ihop, han måste in i en annan tankegång. Nervöst grep han hatt och käpp och skyndade ut. Därute på Norrtullsgatan mötte förmiddagens vanliga skådespel. Öfver den stilla småstadsgatan rullade liktåg på liktåg mot kyrkogården. Vårsolen strålade i all sin klarhet öfver den svarta kistan och det svarta vagnsföljet. Tung-sint vandrade Otto mot Stockholms centrum och för hvar steg han tog brusade lifvet kraftigare ikring honom. I den vårljusa luften tedde sig staden som en myrstack, lifvad af den mest idoga beskäftighet. Människor gingo raskt, talade fort, hastande som hade de alla tusentals ärenden och uträttningar att bestyra. Det var en rörelse och en glädtighet, ett stim och en sträfsamhet, som lät det kännas förunderligt pinsamt att ingenting hafva att uträtta och ingen att möta. Lifvet tycktes med ens gömma så mycken mening och så mycket intresse. Som ett väldigt vattendrag samlade det

alla krafter i sin mäktiga strömfåra. Otto ensam var kastad på sidan om det hela, ett vinddrivet vasstrå, slitet af för att försvinna.

Åter lade sig ensamhetskänslan som ett isande band kring hans hjärta. Men hvad hade han också ute i vimlet att göra? Hvarför hade han icke stannat därhemma i sin ensamma vrå? Där hade han kunnat ligga i ro bakom de nedfällda gardinerna och drömma bort de onda timmarna. Här ute skulle hvirfveln brusa öfver honom. Sorlet pinade hans nerver och trängseln lade sig som en tyngd på hans bröst. Till sist kände hela hans varelse en formligt fysisk rädsla inför denna gatans aldrig sinande liflighet, en art svindel, som om han stått för nära ett bantåg. Han smög sig allt närmare husväggarna. Så vandrade han febersjuk gata upp och gata ned ända till dess middagstimmen lockade honom in på en restaurang. Mekaniskt slog han sig ned vid ett bord, och härinne i den kvalmiga luften slog hans stämning plötsligt öfver i ett barns hjälplösa sentimentalitet. Han erfor med ens ett oändligt medlidande med sig själf. Han studerade matsedel och vinlista så noggrant som gällde det att med alla tänkbara medel traktera denne stackars ensamme och förföljde Otto Imhoff. Efter måltiden gick han så med cigarren i mun ut i kaféet i det säkra hoppet att där träffa en vän, någon bekant, detsamma hvilken, blott en, som tryckte hans hand och lyssnade till hans stämma. Så helt och hållet hade nu hans misstänksamhet besegrats af den öfvergifnes behof att få trygga sig till någon. Men hans hopp gäcka-

des fullständigt. Vårvädret hade gjort stamgästerna otrogna, lockande dem ut från stadens damm och värme. Förgäfvess spejade Otto efter ett bekant ansikte. I alla dessa drickande lag satt icke en, som han kände, icke ens någon af dessa urspårade kafékunder, hvilka äro de ensammas sista tillflykt och af hvilka man, när allt annat slår fel, kan för punsch och konjak tillhandla sig en stunds uppmärksamhet, en stunds sällskap.

Otto gick vidare till andra kaféer och förlusteställen, men öfverallt med samma resultat. Öfverallt sutto vårlikt upprymda och språksamma kottierier, glammande inbördes med den obesvärade förtrolighet, som gemensamt kamperande på offentliga lokaler alstrar, men ingenstädes syntes något sällskap, i hvilket Otto kunde bedja att få slå sig ned. Det var kuriöst, det var tragiskt, hundratals och åter hundratals människor, och ingen af dem alla betydde något för honom eller kunde skänka honom bistånd mot hans ensamhet och hans ängslan. Till sist kände han sig formligt generad öfver att gå ikring och leta utan att någonstädes råka ett bekant ansikte. Det kändes som en skam att vara så ensam. I ett behof att visa att han icke var någon utstött paria, frågade han en kypare så högljudt efter herrarna X. Y. Z., att de kring sittande fixerade honom med förvåning. Men kyparen hade icke sett någon af de omtalade herrarna. Röd i ansiktet skyndade han ut, irrade ett stycke på en och ett på en annan gata, till dess han äntligen fann sig hafva stannat framför ett tidningskontor.

Ett tidningskontor! Det klack till i bröstet på honom, som när man känner att man kommer att falla offer för en frestelse. Att icke läsa några tidningar var nämligen en af de viktigaste förhållningsregler Otto pålagt sig själf, medveten som han var om den ödesdigra roll tidningarna spelat vid utvecklandet af hans exaltation. Men i dag betog honom på nytt och oemotståndligt den fanatismens och agitatorskapets åtrå att passionera sig för alla dagens fejder, som var en af hans väsens grunddrifter. Han längtade efter tidningsspaltarnas stridslystna sorl af slagord och invektiv, efter deras af partilidelse och meningsbrytning heta atmosfär, som drinkaren efter alkoholens upphetsning. Som drifven af sitt öde steg han dit in.

Butiken, dit hans steg ledt honom, låg vid en melankolisk bakgata, där bräckliga gamla byggnader lutade mot hvarandra och solskenet såg vilsekommet ut, där det smög sig efter den mörka husraden. Själfva boden var kal och otreflig och dess hvita väggar luktade fukt.

Otto gick fram till disken och började sitt studium. Och snart gick han igenom hela linjen, från de stora hufvudstadsbladen, som agerade grand-seigneurer och öfverstepräster, stoltserande i sina dräkter af papper med så stora åtbörder, som vore dessa produkter af gammal lump lysande som ädlingens sidenskört och ärevördiga som prelatens mässkrud, ända ned till de minsta boulevardbladen, hvilka uppträdde med grändernas alla ogenerade fasoner, koketterande med hålen i sina trasiga mantlar, stänkande ner de förbigående med smutsen

från körbanan och frossande i nöjet att skrifva ohöfviskheter på husfasaderna. Och alla dessa, små och stora, dömde och etiketterade allt mellan himmel och jord lika oförskräckt — mänsklighetens hjärtan och njurar ägde tydligen ej en hemlighet, fördold för dessa pappersgudars ögon.

Tidningarna utöfvade också sin vanliga verkan på Otto. Medan han läste vaknade på nytt allt som var partiman och fanatiker inom honom. Han kände sig som en desertör, hvilken återvändt till slagfältet, där hans lifs stora batalj stod. Hans hjärta dunkade af lidelse och spänning, medan han i de olika bladen efterspanade, hur förhållandena i detta ögonblick artade sig för hans parti och de män han älskade. Stunden var emellertid föga lämplig för en generalmönstring af denna art. Där icke reaktionen sjöng sitt larmande *Te Deum*, dagtingade man med idéerna, förde ett skyggt och modstulet guerillakrig; till och med den tidning, där han själf ledt kampen, balancerade sig försiktigt fram utan att våga uttala de ord, som en gång varit de stora härropen. Detta intryck, som alltid måste verka upprörande på en natur som Ottos, blef i dag i den gränslösa exaltation, som behärskade honom, en formlig kris af förtviflan och raseri. Han krymte ihop af smärta under motståndarnas segerhymner. För hvarje hånord som drabbade hans parti — de få och de förföljda — bet han ihop läpparna i ett hat, som var själssjukt i sitt vilda hämndbegär.

I en dylik upphetsning bläddrade Otto i tidning efter tidning, ända till dess en stämma lät

honom spritta upp ur sin läsning. Det var en gammalklok röst, hes som en korps, och dess gäckande tonfall tycktes begabba hans vanmakt. Otto for upp och såg sig ikring med en brännande, uppretad blick. Så upptäckte han först att han ej var ensam därinne på tidningskontoret. Midt emot honom satt en gammal herre, fördjupad i sin ortodoxa tidning, och det var han, som med skadeglada instämmanden beledsagade sin läsning. Hvem var det? Otto urskilde en hånfull blick och en spotsk min, men anletsdragen kunde han ej få klara för sig, ty de tycktes växla medan han fixerade dem, växla för hvarje ögonblick och förvandla sig till alla de fysionomier, som voro Otto förhatliga, till motparternas och segrarnas alla öfvermodiga ansikten, och dessa fientliga anletsdrag stirrade emot honom med samma hånfulla blick, begabbade honom med samma spotska mun och gäckade honom med samma skadeglada stämma. Till sist smälte hela denna kedja af förvandlingar samman till en enda syn, som ej ville förflyktiga, en syn, lefvande och precis som en vision. Det var en höstbild, som en gång glidit in i Ottos själ utan att då ens väcka hans eftertanke, men som i dag plötsligt steg upp ur minnet, stor och betydelsefull som en symbol. Midt i det skumma tidningskontoret sprang ett höstlandskap fram med sin klara septemberluft, sin stämning af förgängelse och svärmod i den vissnande skogen, där löfven prunkade i brons och guld, medan syrsorna med sitt sorl höllo grafmusik öfver sommarens sista rus med färger och växtlighet. Men skogsensamhetens ro

och högtid stördes af envisa yxslag. Det var en gubbe, som högg träd. SjälF var den gamle ledbruten och öfverårig, ryggen kutig, ansiktet skrumpet som en mummies, dragen stela och förhårdnade, men den vissna gubbhanden ägde ännu kraft och lust att döda. Och den ena unga granen föll efter den andra, böjde resigneradt kronan och sjönk så med ett stönande till marken. Men alla dessa unga träd, de voro Ottos fränder och vänner, de unga, hvilka knäböjde för samma tankar som han och lika innerligt som han gömde samma framtidshopp i sina hjärtan, en hel ung generation med rättighet och möjlighet att lefva, men som undertrycktes och dödades af det, som var visset och öfverårigt.

Denna syn trängde sig in i Ottos själ, med dofva klockslag förkunnande hans undergång. Han skulle falla, också han, och höstens vissna löf mylla till döds hela den vårbrodd af unga drömmar, som grodde inom honom. Dödsvissheten ringde tungt genom hans ådror. Bårtäcket lyste svart för ögat. Därute på gatan gled solstrimman undan för hans blick, lik ett djur, uppskrämdt ur sin hvila. Den motstående husväggen tycktes närma sig allt mer och mer och vilja falla öfver honom med sin massa. Förgäfves sökte han resonera sig lugn — hans tanke ville icke lyda honom. Den gled undan och försvann med en vallmokrans kring pannan bland korsen på en gammal kyrkogård, medan han själf satt fastnaglad därinne i butiken, bidande sitt ödes fullkomning. Och åter hveno yxhuggen tungt genom skogen. Ljudet af fallande stammar blef doft som ett rekviem. Den lille

gubben, som höll yxan i sin vissna hand, förvandlades plötsligt till en jättelik mästerman med mask för ögonen och blodröd kåpa. Otto var själf kättaren, som satt hukad under hans hugg, iförd »San Benito». Men just som bödeln lyfte sin blänkande bila föll masken från hans ansikte och Hesslers drag lyste fram där bakom, leende åt den förestående njutningen att få låta den hvassa eggen genomskära offrets hud.

Hessler! Ett ögonblick satt Otto förstenad — så reagerade med ens inom honom detta sista och yttersta i allt skapadt, självbevarelseinstinkten, driften att än i det förtviflade ögonblicket kämpa för sin tillvaro, som den skeppsbrutne simmaren ännu medvetlös kämpar mot de begravande stört-sjöarna. Med stela, feberglänsande pupiller for han upp. Det fanns icke längre någon undflykt — tvekampen mellan honom och Hessler måste utkämpas. Det så länge uppskjutna enviget måste äga rum. Med darrande hand letade Otto i fickorna efter sin revolver. Den fanns där icke, men en tung portnyckel, som låg där, fattade han och smekte med ett välbehag, som om den varit ett vapen med slipad egg, och samtidigt blef det bestämdt inom honom med en ingifvelses hela oemotståndliga säkerhet, att han skulle slå denna nyckel med sitt tunga ax mot den andres tinning. Det var en ljuf befrielse i detta beslut, en lättnad, som när man efter svåra själsstrider bestämt sig för en uppoffring. Med oknäppt rock och hatten på nacken skyndade han ut på gatan.

Därute göt pingstaftonen öfver Stockholm hela

sitt vårliga tummel af känslor, i hvilket allt smälter samman, de skäraste drömmar och den vildaste lust. Genom den eftermiddagsvarma luften droppade ett osynligt guldregn af begär och nöje, som tände ung glöd i ögonen och unga leenden på läpparna. Människornas tankar löpte som gatorna ut i solrök och blå himmel. Öfverallt såg man ungdom, par om par och man och kvinna. Äfven mellan de ensammaste tycktes hemliga trådar af underförstådd förtrolighet gå med löften om kyssar, lösta lockar och gemensamt vemods lycka.

Men oberörd af allt detta soliga och jublande skred Otto sin väg framåt, säkert och mekaniskt som en sömngångare, och han log emot den fixa synen af sitt däd, som man ler mot bilden af en varm och öppen famn. Klirret af nyckelaxet mot de krossade benen i Hesslers panna låg i örat och eggade hans nerver. En spårvagn kom förbi. Han sprang upp för att hinna fortare ditbort mot målet, mot Hesslers boning. Ett ögonblick stod han däruppe på plattformen med handen otåligt tryckt om nyckeln i sin rockficka. Men just som spårvagnen svängde om Humlegården utstötte han plötsligt ett doft, ett förtvifladt skrik, och i en svindlande känsla af att Hessler åkte öfver honom, som en segervinnare på en tung kvadriga af metall, föll han baklänges från vagnen ner i gatan.

Det blef en gränslös uppståndelse. Spårvagnen stannade och en tät folkhop började skocka sig kring den fallne, där han låg medvetslös med blodet forsande ur hufvudskålen. Man var rädlös. Så skrek en myndig stämman genom sorlet: »Bär

upp honom till mig, första våningen där!» och mannen pekade på huset midt emot. Det var verkligen Hessler, som den fallnes halfklara tanke sett närma sig. Ottos gamle motståndare var blek af öfverraskning, när han åter sprang upp i sitt ekipage för att tillkalla en läkare.

Hvilka underliga sammanträffanden kunde lifvet icke föranstalta, tänkte Hessler för sig själf, medan vagnen raskt förde honom bort. Där hade han nyss, som en annan barmhärtig samaritan, låtit lyfta ur väggruset och föra till sitt eget hem själfva sin ärkefiende, envigsmannen, som aldrig tröttnat att begabba hans lifsgärning och bekriga hans person. Och nu... Bernt Hessler åkande efter läkarhjälp till Otto Imhoff, hvilken effektiv tablå för morgondagens tidningar, hvilken gloria af nobless och upphöjdhet kring honom själf och alla den goda sakens målsmän.

Men i samma sekund som denna tanke flög genom hans hjärna, rodnade han öfver sin simpelhet. Imhoffs ansikte, med blodsdropparna öfver den bleka pannan, hallucinerade för honom som en smärtrönt ecce-homobild. Något af den oro betog honom med ens, hvilken griper äfven den kallaste natur, som slumpen gjort till part i en kamp för lifvet...

Hvad vagnen for långsamt! Och tänk om läkaren icke var hemma! Men det var han lyckligtvis. Och efter några kvartslånga minuter stego de båda männen in i Hesslers arbetsrum, dit man burit den sjuke. Därinne på en schäslongs brokiga kudde trädde Otto Imhoffs ansikte dem

till mötes, likblekt i pingstaftonens klara dager. Dammstrimman snuddade som en flod af guldstoff vid hans tinning. En tjänstvillig hand hade virat en kompress kring hans hjässa, men blodet sippade fram mellan isbitarna och rann rött mot skjortkragen. Dragen voro präglade af smärtsam öfverraskning, som af förtviflan öfver ett förräderi, munnen vidöppen, liksom i ett vildt begär att än en gång inandas lifvets ljufliga och starka luft. De blå pupillerna lyste med ett vilsekommet och inslumradt barns leende, halft i förvirring och halft i frid. Intet spår af lif skälfde genom kroppen. Blott på halsen ryckte det i en åder, en blodström för sista gången frestande sitt vanda lopp, och näsvingarna darrade svagt, insupande en okänd välukt af oändligt blid och sällsam sötma.

Den lille doktors joviala ansikte förmörkades. Han lyssnade på puls och hjärta — de hade slutat sitt dagsverke, och ej en aldrig så tynad andning flöt fram mellan de bleka läpparna.

»Det är döden,» sade så doktorn med dämpad röst och började stillatigande undersöka såret. Döden. Ordet låg kvar och tonade i rummet, tills det för Hesslers öra ljud gällt som af en sträng, som brister. Döden. Han ryste till, såg skyggt mot schäslongen och började envist stirra mot golvet. Skuggan efter dödens mörka budskap föll kall öfver de båda männen — det blef med ens så ljudlöst tyst därinne, och denna intighetens tystnad brusade för hvar sekund allt högre, fyllande hvarje vrå i rummet med skräck och allvar. Men utifrån gatan sorlade alltjämt böljslagen af

stadens lif och färdsel, af tusende människoöden på bråda, bekymmersamma vägar. I ett träd i Humlegården begynte redan en liten fågel kvittra sin sommarsäongs glädtiga koloraturaria, och uppifrån en gård i fjärran trängde då och då en ton från ett gammalt, uttjänt positiv.

»Och herr Hessler har ingen aning om, hvem den stackars gossen är?» började läkaren mycket lågmäldt.

»Jo visst! Sade jag inte det? Han har bott här i huset. Otto Imhoff, journalisten.»

»Å, samma en, om hvilken ni själf skrifvit...»

Hessler afbröt frågan med en nick. Det kändes så förhatligt att kallas fiende till en död.

»Och han har inga släktingar?»

»Jo, fästmö, tror jag. Jag har åtminstone sett honom gå med ett fruntimmer — med en ung dam,» rättade han med än en skygg blick mot Imhoff. »Men Gud vet hvar hon finns.»

Så tog läkaren afsked, och redan i tamburen återfick han något af den jovialiska minen öfver sitt ansikte.

»Herr Hesslers familj bor redan på landet,» sade han. »Samma håll som jag. Jag rodde just förbi villan här om dagen på en fisktur.»

Och nu sken den lille mannens fysionomi helt och hållet upp vid tanken på de sista triumferna med nät och stångkrok.

»Och ändock kommer han från döden,» tänkte Hessler för sig själf, medan den lille doktorn hvisslande sprang nedför trapporna.

Så blef Hessler lämnad ensam där uppe i

våningen. Ensam med den döde. Den tanken slog honom med plötslig beklämning. Vankelmodig vandrade han af och an i de öfvergifna rummen, där ingen röst ljöd, af hvilkens ömhet han kunde hämta tillförsikt, där själfva bohaget, som var inlindadt i papper och tyg mot sommarsolen, ingaf främlingskänslor och ovanda tankar af öfvergifvenhet. Han hade farit in från landet för att dagen därpå hålla terminsafslutning vid ett lärarinne-seminarium, där han var inspektor. Det hade under läsåret förports en viss kättersk fläkt af modern åskådning hos de unga damerna, och han ärnade därför taga tillfället i akt att utslunga ett kraftigt anatema mot den s. k. nya tiden, dess yrvakna härolder och falska profeter, det hela lyktande i en våldsamt diatrib mot den moderna litteraturen. Talet låg därinne på skrifbordet i hans arbetsrum, han ville gå in för att memorera det, men för hvar gång han lade handen på dörrvredet, stannade han i en sorts vidskeplig olust att störa den döde. Ändtligen bemannade han sig. Hvad kunde detta unga brushufvuds död vara för varsel för honom, som hade sin plats gifven och sin fana vald i den stora striden, fanan med evighetens kors på sanningens klara guldgrund? En af fiendens utposter låg stupad vid väggkanten... hvad mer?

Beslutsamt gick han åter in i arbetsrummet utan att fixera Imhoff och fördjupade sig i sitt tal. Liksom hvarje rad af hans hand, var äfven denna flyktigt utkastade retorik ett äkta barn af författarens lynne. Genom hvarje ord däri ljöd den brutala husbondestämman, som ensam ville dekretera,

hvad som är rätt i stugan. Satserna sjödo af harm, som om de utropats af en vredgad patriark, hvilken med sanningens rätta taflor i sina händer ser folket lyssna till främmande läror och gudar, som ej äro hans. Men alla dessa straffdomar, som eljes voro så förtroliga i hans mun, läto i dag underligt främmande och hårdt. Det var, som dessa stränga ord med ens fått en ny innebörd, och han upprepade dem ett efter ett, lyssnande på deras klang som på en stämgaaffels vibrationer. Hvilken skrällande ton af hat och själfrättfärdighet! Var detta den stora, högtidliga maning, som han tagit till lifsmission att ropa i öronen på de ljumma och tanklösa? Kunde den yttra sig så, den heliga vrede, som flammar upp i eldskrift, därför att den skjuter upp ur den dolda kärlekens varma glöd?

Så frågade Hessler sig själf utan att våga svara. Men medan pingsteftermiddagens vårljusa klarhet lyste öfver manuskriptet i hans hand, började det gamla språket om den ljudande malmen och den klingande bjällran ljuda genom hans själ, aflägsset, som uttaladt ur decenniens fjärran, men dock så välbekant, med den manande ömhet öfver orden, som hans mors tonlösa stämma ägt på sin ålderdom. Ett ögonblick slöt han ögonen och drömde. Men strax därpå for han till, som om han ertappat sig själf med en barnslighet, kastade manuskriptet ifrån sig och började gå af och an i rummet.

»Alltsammans är dendärs fel,» mumlade han förtrytsamt, i det han stannade framför den döde

med en liflig önskan att polisen snart skulle hämta liket till bårhuset. Så länge den gamle motståndaren låg därinne, med ansiktet blekt som en martyrs, med evighetsprotesten på sina stumma läppar, kändes allt det trovissa och säkra i hans natur för-lamadt. Döden satte sin rad af frågetecken efter hans tankars små resonemanger. Med en svarslös mans ovilja betraktade han denne fiende, som till och med efter döden ägde kraft att bringa honom ur fattningen. Men medan han stod där och fixerade Imhoff, blef hans blick allt blidare, intill den helt färgades af tungsint medkänsla.

Det fanns icke längre en skymt af fanatikerns hätskhet öfver den unge mannens anlete, fastmer låg öfver det bleka ansiktet ett drag af osäkerhet och svårmod, som stämde Hesslers hjärta vekt, rörde honom som en likhet, som en förtrolig melodi. Min Gud, kunde det vara möjligt! Det var ju hans ende son, som den döde liknade, icke i drag, men i uttryck — båda hade de nyss lämnat ungdomen och beträdde i tvehågsen melankoli mandomens tröskel. Det var en och samma ålderskris, som för ett ögonblick närmat två eljes olika fysionomier, och Hesslers hjärta krympte plötsligt samman i denna blinda oro, som åsynen af sår och död låter oss känna för våra kära.

Att mista sin son — det gick en rysning genom hans själ vid blotta tanken därpå, och samtidigt föll det honom in, att den döde, som låg framför honom, kanske också hade en far i lifvet, en man liksom Hessler själf törhända, en gammal man, som hoppats ett, medan tillvaron skänkt ett annat, men

som kunnat resignera, i det han öfverflyttat på sin son den samlade arvedelen af sin hänförelse och sin kärlek.

Och allt vemodigare blickade Hessler ned på den döde.

Innebörden af ordet död blef för hvar minut verkligare och mer förfärande för hans tanke. Otto Imhoff var död. Det var icke blott en kropp, som skulle myllas ner för att förruttna, men en hel värld för sig, som skulle jordfästas och glömmas, en liten värld, men hvilkens längtan dock varit vingstark nog att nå den stora omvärldens mest dimblå gränser, en liten värld, men hvilkens förstånd dock ensamt gifvit ordning i företeelsernas virrvarr och hvilkens tankar lyst som solar öfver gångna tider, liksom öfver tider som skulle komma. Och allt detta obeskrifligt starka och oberäkneligt rika kunde på ett ögonblick brista i tu som en såpbubbla... Otto Imhoff, hör, hur började icke själfva namnet, som en gång för Hessler innefattat så mycket lif och så mycken protest, plötsligt ljuda tomt och utan mening, redan anfräkt af dödens röta.

Miljoner människor skulle födas, men bland dessa oändliga tal af lif skulle aldrig det återkomma, som slocknat nyss, aldrig den sammansättningen af tankens och lidelsens atomer. Aldrig skulle någon sörja eller jubla som han, aldrig någon uppstå med samma färg öfver sitt hopp eller samma skräckbilder i sin ångest, aldrig någon se samma syner som han i solnedgångens skyar eller mena detsamma som han, när han tryckte vännens

hand eller kysste sin älskades läppar. Det evigt oscillerande, som bildat hans personlighet, lidelsens säregna takt i hans blod och tankarnas egendomliga syskonskap i hans hufvud, åtbörden, med hvilken han strök håret ur pannan eller lade handen om foten på sitt vinglas, allt detta skulle evigt glömmas. Ingen biograf skulle kunna uppteckna det, intet minne bevara det, icke ens den närmaste anförvantens, som letade bland bref och relikier för att än en gång få se bilden lefvande framför sig. Blott skuggor var det minnet kände, skuggor med stela rörelser och drag, med leenden, som ej kunde gå öfver i gråt, och pupiller, som ej kunde växla uttryck. Och dessa skuggor, hvilka man ännu ville sällskapa med och famna genom den tomma rymden, de bleknade och krympte för hvarje år som gick, in till dess den uslaste komparsen i ens lefnad stod lika klar för ens inre syn som den, med hvilken man blandat blod. Men människorna gingo på sina kyrkogårdar, lekte med marmor och inskrifter i guld och drömde sin saknad evig, evig som deras evighetsblomster och lyckades inbilla sig själfva, att de kunde minnas...

Ett djupt svärmod betog Hessler, medan dessa tankar susade genom hans själ. Åter betraktade han den döde, och den långa striden mellan dem båda föreföll honom med ens så förunderligt absurd och meningslös. De hade hatat hvarandra, hatat utan att känna hvarandra. Och hvarför? Hessler blygdes i detta ögonblick nästan att tänka på orsakerna därtill — så tomma och eländiga föreföllo deras meningsstrider inför den dödens realitet, som

snart skulle förena dem båda i en gemensam tomhet. Hata en som skulle dö! Människorna funno då icke sitt mått rågadt. Den dryck, naturen redan förgiftat med sina tusen smärtor, som lifvet för hvar dag som gick försatte med sina sorgers etter, måste de då än ytterligare förbittra med sitt hat. Från alla världens hörn ljödo oräkneliga sårades och förtrampades rop på ambulans, och ändock fanns det människor, hvilkas hela lifsarbete gick ut på att lägga hatets och fiendskapens stenar på den nog tunga börda af bekymmer, som en varelse hade att bära.

Här ryckte Hessler till åt sina egna tankar och blef plötsligt mycket blek. Var det domen öfver hans eget lif, som ofrivilligt uttalades i hans inre? Han ville komma ifrån denna upprifvande fråga, men han kunde icke, ty han kände ett djupt öga orörligt fäst på sig, och inför den smärtsamma strängheten i dess blick föll hvarje undanflykt till marken... Å, han kände henne väl, själf-rannsakningens genius med det mörka, orubbliga ögat. I hans ungdom hade hon ofta beträdd hans tröskel, men nu hade de själfanklagelsens och ödmjukhetens strängar, som förr tonat inom honom, för länge sedan förstummats. I bitter saknad började han tänka på den tid, då han efter hvart lyktadt dagsverke erfor ett oändligt behof att granska och döma sig själf. Sent på aftonen, när öfver allting hvilade denna nattens stillhet, som låter oss dubbelt förnimma vår inre oro, brukade han gå in i sin unga hustrus sofrum, falla på knä vid hennes bädd och i en ström af lidelsefulla ord bikta för henne

allt hvad han tänkt och skrivit under den långa arbetsdagen, all sin tro, sin skuldkänsla och sitt tvifvel. Det hade känts förunderligt ljust att få hänskjuta domen öfver sig själf till den barnsliga rättfärdighet, som log emot honom ur hennes fina ansikte, där det stilla och lyssnande låg på den hvita hufvudgården, medan skenet från nattlampan darrade öfver den bleka hyn som skimret af en osynlig gloria...

Denna bild dröjde länge för minnet och uppfyllde hela hans varelse med ett vemod, som steg från bitterhet till förkrosselse. Hvad det var länge sedan allt detta, hvad det var glömdt och dödt! Lik en försumlig landtman, som låter det yppersta af sina åkerfält ligga i träde och förbytas till en ödemark, hade också han låtit allt det ömtåliga och finkänsliga inom sig ligga utan ans. Nu var det alltsammans förtorkadt och vissnadt. Det var, som lifvet blott haft bruk för det våldsamma och brutala inom honom — och han hade blifvit sådan lifvet ville hafva honom. Denna hans naturs hänsynslösa kraft, som alla prisade, hade rusat honom själf, liksom ett vapen rusar den arm, som för det. Så hade han långsamt blifvit sin egen styrkas offer, partikämpen, som aldrig rastade i sin hatfulla kamp, straffdomaren, alltid redo att bryta stafven öfver sina vederdelomän, den starke mannen, som ingen rättighet hade att vara svag. Och nu fanns ingen återvändo. Af honom skulle alltjämt fordras starkare ord och häftigare fördömelser. Aldrig ett tvifvel eller ett medgifvande, aldrig en stilla timme af själföfrebråelse och öd-

mjukhet — han var den starke partiledaren som ingen rätt hade att hvila och ingen rätt att vara svag. Det steg upp inom honom en bölja af gränslös leda vid det lif han förde och den ställning han valt, en febersjuk längtan bort från allt, som nu upptog hans dag, bort från sin själftagna domarplats, bort från offentlighetens larmande marknadstorg, från högljudda retoriker och draperade skådespelare, bort till det obemärkta, till något fredligt dagsverke, hvilket glädje och tunga blott de närmaste, och knappast de, skulle bevara i sin hågkomst. Bondson som han var, tog denna längtan hos honom bilden af hans födelsebygd med hans fädernehem i all dess karga och undangömda stillhet... Solen sjönk öfver ett blekt svenskt vårlandskap, öfver en grön slätts och ett grått vattens samstämda melankoli. Fåglarna tystnade, vinden domnade, och skymningen sänkte sina mörka vingslag öfver bygden. Där man satt i kretsen af de sina, sträckte man sig omedvetet efter hvarandras händer, och medan aftonen fyllde sinnet med sitt vemod, kom dagens osagda kärleksord plötsligt på ens läppar.

Så längtade Hessler tungsint och obestämdt och dock med vissheten om att hans lifstärning en gång för alla var kastad som en svart dyning under sina blida drömmar. Ingen uppgörelse och inga fantasier kunde ändra det som gått eller mana till lifs det som var dödt. Med det utesägligt trötta och hjälplösa uttryck af olust och svärmod, med hvilket en man morgonen efter en stor smärtas högtidsdag och en stor sorgs festrus vaknar upp till den vanliga

verkdagens små sysslor och bekymmer, reste sig Hessler med en viljeanstängning ur sina drömmier, ställde sig vid fönstret och såg ett ögonblick ut, liksom för att morna sig innan han på nytt lade handen vid sitt vanda värf.

Därute öfver Humlegården darrade ännu pingstkvällens majlätta skymningsdager. Men för hvar minut blef luften mera grå. Solnedgångens färgflod rann bort i skymningen. Snart var det blott himmelns bård af purpur och orange där borta öfver Lilljansskogen, som ännu talade om yppigt lif och röda solar. Eljes var allt blekt och obestämdt, försvinnande i töcken. Men bakom detta formlösa och grå skälfde vårnattens hela lönliga lif med safve, som steg, mark i grodd och svällande knoppar. Och våren själf — den spensliga unga flickan med de skygga ögonen och den blekröda munnen, som suttit på en trappa och bjudit ut liljekonvaljer — reste sig och försvann. Doften från hennes korg flöt som en hvit strimma genom natten.

Men öfver honom, som burit namnet Otto Imhoff, lade sig den stora vinternatten allt oblidkeligare. Hur omätligt långt var han icke redan från allt lefvande. Förmultningens skugga föll mörk öfver hans läppar, öfver de bleka händerna med sina meningslöst hoppresade fingrar, och blicken själf, som länge bevarat något af lifvets förnuft och glöd, stirrade nu tom och brusten mot allt det okända och svarta. Allt var förbi. Hade Otto Imhoff i själfva dödsminuten krampaktigt fattat tag i någon af lifvets tankar, en bild, ett minne af det han

älskat mest, hade nu döden också beröfvat honom denna sista återstod af tillvarons rikedom — det är den sista obolen, som vi alla måste lämna Charon, innan vi skuffas ut i det stora mörkret.

1888—1890.

MAGISTRARNE I ÖSTERÅS

AF

OSCAR LEVERTIN

ANDRA UPPLAGAN

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1909

I.

När midvinter stundade och dagarna blefvo korta, lämnade Asvar sin hustru Engun i sin faders vård och vandrade för att gästa vänner och fränder vid älfvarna i Söderlandet. Ty på Österåsen, där han själf bodde, var snötiden öde och lång. Ständigt strök vinden lika tungt öfver Mälarens is. Blott med möda hindrade männen yrsnön att täcka de från hvarandra spridda stugorna, som lågo längs strandnäset med grundstockarna djupt ner i jorden. Oskiljbara från hvarandra gingo dagarna med vård om boskap och härd, och när målet var öfver, tröt talet och tanken somnade i den kvafva röken från eldstaden. »Nattvärn», den svartkrusiga vakthunden, gitte icke skälla, men låg morrande sträckt öfver afskrädena i kolen invid glöden. Den gamle med hvita hårkransen under skinnmössan satt med krokiga ben och stödde mot knäet en lerkanna, hvilkens grepe och hals han sirade. Det skulle blifva faders-arf till barnen. Stadigt satt musselskalet, med hvilket han ristade, i knothanden och med flintspånet punktade han ett nät af linjer, liknande de maskor, öfver hvilka han åldrats, städse förgäfves väntande skatt-fångst, när han drog ur sjön dagens förråd af id

och sik. Engun, den unga kvinnan med det ljusa håret böljande till bältet, sjöng sakta för sig själf solblomstrets sång, intill dess stämman tröttnade och bröstet blef tomt. Handen, som höll träklykan, på hvilken hon spann sin ull, domnade. Hon såg på Asvar och längtade till natt. Men Asvar märkte intet. Han högg så gnistorna flögo kring spjutspetsen, på hvilken han arbetade med mejseln. Blodet dånade i hans ådror. Allt otåligare spändes armens senor, medan flisorna röko kring flintan.

Men när det daglösa mörkret föll, vandrade Asvar till älfvarna i Söderlandet, där bruten bygd fanns med täta byar och ungdomsskaran drog samman på fejd och jakt. Här dröjde han ända tills sommaren grönskade. Då hände det att han mötte en man från Österåsen, hvilken nyss kommit därifrån för att byta sig vapen mot skinn af utter och räf. Den mannen förde sällsamma bud. Han förtäljde att Asvars fader dött strax efter det Asvar vandrat bort hemifrån, och genom vinterfrost och storm hade liket burits till gånggriften på Stenudden. Grannar hade hjälpt Engun, så elden icke slocknat och hon och kreaturen fått föda. Asvar skulle icke sörja den döde, ty hans själ var just på väg att vända hem till stugan. Engun väntade nämligen barn.

Asvar hade ej af sin hustru hört ett ord därom, då han drog sin väg. Han såg i inbillningen främmande män komma och gå i stugan, där Engun låg på fällarna med håret böljande till bältet. Han grep hårdt om skaftet på sin yxa. Han ville dräpa budbäraren, men han hejdade sig och anträdde

samma kväll återvägen hem. Långsamt gick vandringen genom den ändlösa älgskogen, nu när man icke kunde glida på skaren. Dag och natt växlade, men där inne rådde evigt samma gröna skymning och samma sus öfver hufvudet, såsom på hafvets botten, af de tunga grankronorna. Doft trampande försvann uroxen bland stammarna. Asvar jagade icke mer än för nödtorft, utan skyndade hem. Var barnet födt? Skulle han igenkänna faderns själ i dess ögon? Eller måste han dräpa Engun, sedan han virat hennes långa hår kring sin arm? Så sporde han ständigt sig själf och längtade allt mer till huset på Österåsen.

Mälaren låg där framför som en spänd båge af blått vatten, och hans hus just där man riktade pilen på bågsträngen, och som en pil kunde också blicken därifrån flyga öfver solig bölja och grön mark.

Asvar hastade mer och mer. Till sist halfsprang han dag och natt och kom ändtligen en sjunkande soltimme upp på klinten öfver Mälaren. Under honom lågo hans hus och gård. Men framför stugdörren såg han Engun sitta i sin hvita ylle-dräkt med hornknäppena. Hennes hår vajade. Hon lutade sig öfver en bädd af vide. Där måste barnet ligga! Men nu föll plötsligt en tät, blodröd dimma öfver Asvars syn, och han urskilde intet vidare. Stelnadt blod hade han i hår och skägg efter djuren, som han dödat och förtärt, och med yxa och lans i handen sprang han nedför brinken rakt fram till Engun.

»Asvar!» jublade hon.

»Barnet, barnet!» ropade han.

Modern log svagt med sitt bleka ansikte och pekade på löfbädden. Asvar böjde sig ned för att läsa i piltens ögon. Men han kunde ingenting se. Den blodröda dimman bländade fortfarande hans blick. Då grep han Engun i håret och lyfte yxan.

»Låt mig blott först tvätta dina ögon med vatten ur källan,» sade hon.

»Källan?»

»En källa sprang fram den dag barnet föddes.»

Hon kröp på marken och han följde henne utan att släppa hennes hår. Så böjde hon sig ned öfver ett källsprång i hällen, öste vatten i sin håland och tvättade mannens ögon.

När Asvar såg upp, sköt en ström af glädje genom hans bröst. Nu först igenkände han allt, huset, som hans fader byggt, gården, som han själf hägnat. Hvad allt var välbekant! Det var tydligen redan frukt- och skördetid. I de långa, smala åkerfårorna stod redan det låga hvetet med sina småkorniga ax. Den krokstammiga vildapelgården lyste med röda dvärgäpplen. I hagen betade de småväxta korna med kortvridna horn, medan svinen, hvilka på höga ben liknade små borstiga hundar, bökade i afskrädeshögen. »Nattvärn» kom fram och fägnade husbonden. Själf stod Asvar såsom en jätte bland de förkrympta plantorna och djuren, där han höll den bleka kvinnan fjättrad med hennes hår rundt om sin arm. Så såg han än en gång in i ögonen på barnet, hvilket på grenbädden med små röda händer lekte med den genomstungna björn-

tanden i snöret öfver sin skjorta. Nu först släppte han Engun och slätade hennes hopslitna hår.

»Hvad heter han?» sporde han.

»Ingvar, som den gamle,» sade hon och satte sig stilla bredvid barnet, som om intet händt. Men Asvar blickade ut mot Stenudden, där Mälarens bölja sprutade skum öfver gånggriftens klippblock, så lyfte han af skinnlufvan, gick fram till källan och högg i hällen med yxan den fruktskänkande solens heliga, allt omfattande kretstecken.

•

På strandvägen längs Mälaren skredo fyra ynglingar i mörka kåpor, bärande en likbår. Det var en klar försommarafton. Göken gol i alla fyra väderstrecken. Löjorna stimmade i vattenbrynet under albredden, så fjällen lyste och vågen häfdes lik en blank sköldbuckla. Solskifvan låg röd öfver granranden på andra sidan sjön och ekarna längs vägen fingo metallglans öfver bladen.

De fyra ynglingarna sågo sig ej omkring. Med nedböjda hufvuden vandrade de och buro med tårade ögon den stenade lekamen af den, som i lifvet varit Södermanlands apostel, anglernfunken Eskil, men hvilken nu med martyrpalmen mot axeln redan vid föregångaren Paulus' hand förts till salighetens tron. En segerdag hade hans dödsdag varit, en helig triumf hans hädanfärd. Hur oförglömligt skulle ynglingarna icke minnas honom, där han stod midt emot sveakonungen själf och med sin bön tvang himmelns regn att släcka elden på afgudarnas altare.

Den stolte Blot-Sven skylde sitt förvridna ansikte i mantelns guldbård och tappade den drypande blodkvasten. Men orörlig stod den lille svarte munken med sina knäppta händer och sin klart skinnande panna. Rundt omkring smattrade regnet, men ingen droppe vätte hans hjässa. Blotprästerna förbannade, krigarna stenade honom, men lugn och strålände som Stephanus antvordade han sin ande i Jesu hand, och snart skulle han från skyn se vedergällningen och hur Herren krossade Blot-Sven, såsom han krossat Rhehabeam och Apostata. Förvisso var han afundsvärd, den helige Eskil, men ändock kunde icke ynglingarna afhålla sig från att gråta af saknad efter honom. Ty de gingo ännu i jordemörkret, men hade mist mästaren och ledaren.

Det var den sege, knotige Hilarius, som följt Eskil till Svithiod från hemklostret på pilbacken i det gröna Kent och slagit vad med bådas abbot om att han, som var lugn och stark, skulle föra den hethjärtade, bräcklige Eskil till fosterjorden åter. Nu tänkte Hilarius på den fjärran aftonrodnad, då han ensam skulle gå grässtigen öfver kullarna i Kent och ensam se den höga Mariaporten till klostret på pilbacken träda fram ur kvällstöcknet.

Det var vidare den bredaxlade unge svensken Timoteus, som förut hette Asbjörn. Han hade förr blott drömt att gå till segels och på främmande kust vinna ära och guld, men nu undergifvet stuckit klingen i skidan för att i stället få taga del i det himmelska kriget och bära kerubsvärd bakom

Mikael. Men vid fotändan af båren gingo de två sönerna till den fattige sarffiskaren i Sigtuna, Zebedei söner som Eskil kallade dem, och de snyftade öfverljuddt, ty de voro ännu barn. Hur mycket tyckte de sig ej hafva olärdt och oförklaradt! Med stora ögon hade de suttit vid Eskils fötter och hviskat: berätta mera, men nu var lärarens mun tyst för alltid, och brödernas hjärtan ville brista af längtan efter alla de hemligheter, af hvilka de aldrig skulle få uppenbarelse.

Så vandrade ynglingarna framåt. Vägen gick än ned till sjökanten, där man såg långa, låga skepp med blå och röda vadmalssegel glida in till Birka, och än upp bland åkrarna, i hvilka det trädades och bonden gick längs fåran, för upptagen af att följa plogen, som drogs af de roströda oxarna, för att bry sig om liktåget. Lokehafran och det hvita Baldersbråt susade längs åkerrenarna där tåget skred förbi. Men högre upp grönskade kål- och lökgårdarna kring trähus med i solnedgången lysande svartbjälkar och tak öfvervuxna af fladdergräs. Barnen sågo upp från maskrosornas dunbollar, med hvilka de lekte på trappstegen, och betraktade nyfiket båren, men kvinnor, som hört och känt Eskil, störtade gråtande och spörjande ut och ville med porsöl och björklake vederkvicka de trötta bärarna. Men dessa ville hvarken hafva kost eller dryck. Tigande fortsatte de sin väg.

Solen hade sjunkit, men dagens klarhet sken ännu i luften, när ynglingarna började bestiga den öde Österåsen, å hvilkens andra sida Forss låg, där helige Eskil skulle jordfästas i sitt eget hvita

bönkapell. Men midt på åsen brusade det plötsligt till, som när stormen kommer hvirflande från hafvet och låter vindharporna klinga.

»Hören I musiken?» ropade Hilarius. »Hören I icke, det spelas uppståndelse för Eskil ur själfva den öppna himmeln.» Men innan de andra hunnit svara, hade ett tungt blått moln höljt båren och ynglingarna, så tätt, att de ej längre varsnade hvarandra.

»Broder,» ropade den yngste af fiskarsönerna. »Hvar är du? Jag förskräckes.»

»Broder,» svarade den andre. »Räck mig din hand. Nu få vi tillsammans se Eskils kista lyftas till S:t Petri krypta, vid hvilken han så gärna ville hvila.»

Men i stället för att höja sig blef båren tung, som lastad med järntackor, och bärarna måste sätta ned sin börda. Åter brusade det, men denna gång ej ur luft eller haf, men från jordens innandöme. Det porlade såsom blod ur heliga sår och kvälde likt vatten ur dopfunten.

»En källa springer fram,» ropade Timoteus, »en helig källa att döpa ur till jungfru Marias och den helige Eskils ära.»

Molnet lyfte sig. Vid den sida af båren, där Eskils krossade hufvud låg, flöt en klar källa ur hällen. De fyra lärjungarna bildade knäböjande en bönekedja omkring dess vatten och bådo, medan de djupt nere i bottnen tyckte sig se helige Eskils svarta ögon brinna.

Den stilla, dunkelblå natten föll. Göken gol

svagare. En silfverpingla ljöd bortifrån en grön fölhage. Men på åsens högsta krön hälsade redan en herdelur morgonrodnaden.

*

Nedifrån strandbukten vid Mälaren, där staden hade sin hamn, och koggar och briggar med brokiga segel i mastsbogen trängdes inom sjöportarna, upp till åsens krön, där S:t Eskils katedral höjde tegelröda torn, spann Österås stad sin spindelväf af gafvelgränder inom en ringmur med skottgluggar och vårdborg.

Brittmässan var inne, som kommer med sommar midt i hösten, så man förgäter att frost och vinter stå för dörren. Asken, förgängelsens träd, som sist får och först faller sina löf, stod visserligen redan kal och sade sitt memento mori längs klostergårdarna, men aspen, korsets och uppståndelsens träd, hade ännu gyllene blad, som sakta och ständigt skälfde. Blomtiden var förbi, men det doftade salvieblad från kryddgårdarna, och af fruktskörden hade ännu icke allt hamnat i sållen. Öfver trädgårdsplanken lyste krikon och röda äpplen. Stillastående låg eftermiddagens solsken öfver takgyttingen, och ett blekt skimmer af leende föll öfver bildernas anleten.

Österås var en bildernas stad. Redan i hamnen hade flamländska köpmän och skeppare rest S:ta Gudule i porten till ett halft öfver vattnet hängande kapell. Frodig och trofast stod hon där med sin lykta och väntade redan före landningen sina lång-

väga landsmän. I hallöppningen till Olofskyrkan svängde S:t Olof, riddarnas helgon, nordens S:t Georg, sitt svärd och trampade trollet med guldsporrade stöfvel. Vid ingången till Helgeandshuset välkomnades de sjuka och elända af Heliga Elisabeth med sina till rosor förvandlade gåfvor, som voro hennes egna kärlekstankar, då hon räckte läkemedlen och skiftade brödet. Men öfver dem alla, högt uppe på domkyrkoberget stod Helige Eskil på midtstenen i katedralporten med biskopsstaf och nyckel och höll uppsikt öfver sin stad.

På björksluttningen utanför Österås låg ett Franciskanerkloster, ur hvilkets långa trädde en åldrad munk och en ung discipel. Den gamle, som kom från böntimmen i den dunkla nederkyrkan, klippte med utslitna ögon mot solen, men scholaren, en yngling med ett ansikte, obestämdt som ett mynt, hvilket ännu ej fått prägeln, lyste upp, då han närmade sig stadsbullret. När de gingo genom porthvalfvet öfver Mälarviken kunde lärjungen icke längre uppfatta lärarens ord, ty skrattet af kvinnor från badstugan stack honom som ett spjut i köttet. De veko uppför en brant gatbacke, där det ännu köpslogs ifrigt vid bodluckorna. Klosterläraren skakade trött på hufvudet:

»Alltid samma oro för timligheten, samma strid för det förgängliga, samma glömska af det varaktiga. Helige Franciskus hade rätt, man skall endast älska fattigdomen. Allt ondt kommer af att människan vill äga.» Den gamle munken var öfver åttio år och ju äldre han blifvit dess djupare sårade människors äflan hans hjärta. Men yng-

lingen följde med blicken som förtrollad en mörk kvinna. Hon hade små silfverbjällror i sin kjortelvåd, som klingade vid hennes lätta steg. Halsen lyste öfver lifstyckets mårdbräms och på det svarta håret bar hon en silfverkrans. Det var en ung adelsfru, och hon log åt ynglingen, när hon brusade förbi.

Men nu hade de båda vandrarna nått målet, S:t Eskils källa i gatuprånget framför den låga dopkyrkan. Klosterläraren satte sig på den murade brunnskanten och talade sakta till lärjungen:

»Laurentius, min son. Du är säkert den siste, som jag handleder i boklig konst och andans kunskap. Och hvem vet, hur länge jag får dröja hos dig? I afton slutar Brittmässan. Väl känner jag denna luftens klarhet och lönnbladens sätt att utbredda och stilla segna till jorden. Det kommer frost i natt och i morgon slår stormen in från hafvet.

Laurentius, vi stå alla i Guds vilja, sparfven, som nyss flugit ur nästet, lika väl som den gamla vargen, hvilken tyst ligger och bidar slutet i stenlyan. Men det finns likväl en lag, som låter dödens frön växa med åren och mogna, tills förgängelsen står som ett multhead, svart kärnhus inom oss. Då beder man hvar afton: låt nu din tjänare fara, och hälsar hvar morgon såsom den sista betydelsens dag.

Alltså gifver jag dig i kväll vid helige Eskils källa min kanske sista lära. Källan berättas ju hafva fått lif, när martyrens ben fördes till bisätningen. Så förhåller det sig icke. Den fanns långt

förut. Som alla lefvande brunnar fanns den, där all klarhet och vederkvickelse funnits af evighet, i Guds Visdom.

Sapientia Dei. Laurentius, inskärp det ordet. Det är namnet på den enda brud, som gör människan lycklig. Hvert jordiskt begär är eldglödet i handen, som bränner mer ju längre det ligger. Förklädd bitterhet är kreaturens vällust, och dödsångestens håliga ögon stirra genom fastlagsmasken. Men söker du vägen till Guds Visdom och vill ensamt älska henne, sårar dig tisteln i början, men på sistone finner du frid.

Letar du nätter och dar Guds Visdom, är du snart på blomvägen, där sommaren aldrig lyktar. Solvisare och tumstock äro orons och ängslans mätare, men i umgänget med Guds Visdom finns ingen tid och ingen smärta och, förglömmande dig själf, förgås du som oljedroppen i hafvet i dess allfamn.»

Så talade klosterläraren och pekade ned mot Eskils källa, som om han i dess evigt förnygrade flöde ville visa bilden af denna Herrens Visdom. Scholaren kände sig rörd af den gamles ord. Men nere i källdjupet kunde han intet annat se än speglingen af världen där uppe. Också där nere tyckte han att Österås brusade med sina människor och instrument, och svagt men hörbart förnam han ur djupet klangen af silfverbjällrorna i den mörka kvinnans kjortelvåd.

Det var i Österås en marsmiddag år 1596. Dagen förut hade det varit tö och dagsmedjan hade smält snön. Den kälfrusna marken lyste ödslig i ljuset under en järngrå himmel. En snål nordan piskade genom de folktomma gatorna i den fattigdomens ort med skyggt hopkrupna trähus, som Österås blifvit efter alla vådeldarna och omhvälfningarna vid seklets början. En enda pålbrygga vid Mälaren var kvar af den gamla hamnen med sitt hansekontor och sina skepp ända från Spanien. Raserade voro alla praktbyggnader och gillehus, munkklostren och örtagårdarna, i hvilka bergamotter och Bon-Chrétiener trifts. Ensamt S:t Eskils domkyrka behärskade ännu staden från domkyrkoberget, orubbad och stor med sina mäktiga torn och sträfvor, och hela platsen där uppe, omgärdad af tegelmuren med de tre hvälfda portarna, S:t Lars, S:t Pers och S:t Påwels, talade om en förgången tid och dess välstånd. Eljes hade den forna gyllene handels- och sjöstaden blifvit en karg handtverkarstad, där man var belåten, när man fick frysa och svälta i fred.

Två unga flickor gingo tätt tryckta intill hvarandra uppför den smala gränd, som ledde till den nu alldeles oprydda, blott i smyg besökta S:t Eskils källa.

»Märta,» sade den äldsta af dem, en lång skratlysten, brun tös i hufva af räfskinn, »tänker du verkligen offra i S:t Eskils källa? Vet du icke att det är förbjudet?»

»Nog vet jag det,» svarade den yngre, hvilkens blida ansikte var stelt af spänning och ångest under det blå hufvudklädet. »Men min döda moder offrade

och bad där alltid i svåra ögonblick, och just nu gäller det mitt lufs välfärd. Jag skall offra silfverskeden, som jag fick vid dopet.»

»Akta dig för ärkebiskop Abraham. Han är en gammal skol- och stutomästare och lägger icke fingrarna emellan. Får han veta det, blir det allt ris på bara...»

»Skämta icke, Gunilla. Både från Telje och Sigtuna har det nog försports, hur grufveligt han far fram. Mycken förtröstan har jag icke, ty öfverallt lär han tvinga trolofvade till äktenskap. Om de vilja eller icke, drifvas de samman som djur. Mitt enda hopp är att min gudfader, domprosten, kan berätta, hvilket viljelöst barn jag var, då jag med lock och pock tvingades taga Rewel Larssons fästeskänk.»

»Bäst att förtiga fortsättningen, att du i stället har till hjärtevän den raske Jon på Riddarnäset.»

»Tyst! Just nu är gudfar hos ärkebiskop Abraham. Jag skulle vara hemma och bedja. Men jag tror det verkar mer, om jag som mor offerar i källan. Bara ingen ser oss.»

»Nej, det är måltid och tomt i fönstren.»

De hade kommit till den vanvårdade källan, hvilrens vatten dock flödade rent som alltid. Likblek af ångest böjde sig Märta ned mot vattnet, tog ur kjortelsäcken en silfversked, hvilrens skaft föreställde heliga Barbara med tornet, och lät den glida i vattnet, medan hon halfhögt mumlade en gammal bön.

Hela dagen hade domprosten i Österås, Mathias And, stått inför Svea rikets ärkebiskop, Abraham Angermannus, med hjärtat i halsgropen, som en

skolpojke inför magistern. Ryktet hade icke öfverdrifvit den hårdhet, med hvilken ärkebiskopen for fram på sin räfstfärd genom landet för att äntligen med roten rycka upp det papistiska ogräs, som under kung Johans beklagansvärda regering ånyo frodats, så det hotat öfverväxa det rena sädet. Magister And, som af vekt sinne och naturlig klenmodighet i förening hört till de vacklande, hvilka skyddade katolsk sedvänja och i fråga om församlingslemmarnas svagheter hade en mild åldrings eftergifvenhet, såg med växande fasa, hur ärkebiskopen trampade ner de gamla kyrkoberken, förbjöd klockorna ringa Mariæ lof och offerljusen att brinna på altarna, och hur han tuktrade och straffade med järnfärla. Allt oansenligare blef den lille vippige, grå domprosten bredvid den reslige, storskäggige Angermannus. Mathias Ands latin snubblade och snafvade, och han fäktade förtvifladt i luften med de hvita, tunna händerna. Han kände sig såsom Daniel i lejongropen bland alla de hårda teologerna i ärkebiskopens följe och de väldiga djäknarna, hvilka med synbar förnöjelse agerade bödlar och piskade hans socknebor till blods. Den lille domprosten suckade invärtes allt tyngre och såg sin guddotters förgråtna ansikte för sig. Här fanns ingen hjälp; barnet måste blifva den råde Rewels maka.

På domkyrkoberget utanför portalen höll Angermannus sin straffdomstol, och marken var full af halft ihjältpiskade män och kvinnor, hvilka blottade till midjan lågo afsvimmade.

»Nu är det tid att göra måltidsrast,» sade ärkebiskopen, där han satt i stor mårdpäl i en stol på

trappan. »Har secretarius ordentligt fört protokollet? Låt höra!»

En bleknäst, snedväxt skrifvare reste sig bugande och läste:

»Bagaren Sven Persson för otukt dömd att mista rygghuden framför tvenne kyrkor. Item slaktardrängen Botvid trettionio par ris, fem ämbar isvatten och sättes sedan i kistan för att blifva litet mjukare.

Trollkonan Dorthe i Ledberget, som läst mot trollskott och flen, trettiosju par ris. Kommer hon igen, kastas hon med sten om halsen i sjön.

Trumslagar-Lars, som är drucken i kyrkan och säger att S:t Påwel blott förbjudit vin, men intet nämnt om öl, tio par ris.

Fästekvinnan Märta Andersdotter, som tagit fästegåfva, giftes med Rewel Larsson till påskan.

Spotskas hon, sättes hon i häkte.»

»Godt, godt,» afbröt ärkebiskopen den långa strafflitanian. »Jag hör han skrifver ackurat. Låt oss gå.»

Ärkebiskopen vände sig ett tag mot kyrkan för att kalla en tjänare, men fick i detsamma syn på S:t Eskils bild, hvilken han förut i ifvern med kyrktukten icke märkt. Då knöt han näfven och ropade:

»Hit med ett par karlar med hackor och ned med det papistiska belätet där!»

Mathias And blef mycket blek och hans händer fladdrade som ett par skottskjutna vingar i luften.

»Herr ärkebiskop,» sade han. »Bilderna är så gammal som kyrkan. Södermanlands apostel.»

»Det gifves inga andra apostlar än dem Testamentum Novum enumererar. Och det skall bli slut

en gång i Svea rike på helgonkult och bildveneration, på signeri och lös sed. Herr domprost, tacka Gud att nåd går för rätt för er ålders skull. Ty I hade bort mista socken och gäll. När den rena trons herdar utstodo landsflykt och kval för den heliga skrifts rätta lärandes skull, när jag låg och svalt vid Saltviken på Åland, då lekten I här i Österås med pomeranser och trodde det glada papis-tiska gycklets tid kommen åter... Men allvaret kom, och nu skall det blifva ren luft, kristlig tro och sedetukt i landet... Ned med belätet, säger jag.»

Ett par stora drängar kommo med hackor och yxor och började slå ned stenbilden med en färdighet, som tydde på vana. Snart vacklade S:t Eskil, som stått med den höjda stafven och haft uppsikt öfver sin stad under så många århundraden, och efter hvilkens gloriehöljda hufvud vandraren, som vände åter på landsvägen, och sjöfararen från däckets omedvetet letade, när Österås stad visade sig vid synranden.

Mathias And, som kände att allt var förloradt och att han nu snart skulle dö, fick för första gången sin värdighet åter. Utan ett ord till svar vände han bort hufvudet och gick ned mot staden. När han kom till S:t Lars port, hörde han brakets af stenbilden, som krossad föll från pelaren, och han såg S:t Eskils biskopsstaf med de två höjda fingrarna falla mot stentrappan, där de fromma böjt hjässorna djupt under skyddshelgonets välsignelse.

På midsommaraftonens morgon år 1767 seglade borgmästaren i Österås, ädel och välaktad herr Anders Berselius från Mälartorget i Stockholm hem till sin fosterstad. Han var vid ett lysande humör. Han hade som riksdagsman gjort ypperliga affärer. Först hade han sålt samvetet till mössorna och sedan samvetskvalet till hattarna, och ihop hade det inbringat en anständig summa. Dagen hade visat sig glad alltifrån gryningen, då han, vandrande från sekreta utskottets politiska pic-nic på Kejsarkronan, mötte tjänstemännen i riksbanken herr Carl Bellman och dennes vän herr Claes Qvist, hvilka sjungande kommo ut från källaren »Förgyllda Bägaren». Man slog sig samman till en reveillon på den ädla Pelikanen, som närmer ungarna med sitt eget hjärteblod, och sedan man här rensat vätskorna med en maglikör och förskingrat nattkvalmet med några flaskor rhenskt, lyckades det borgmästaren att få de båda vännerna att följa med till Österås.

»Nog står Svea rikes bank ett par dagar utan herrarna,» sade borgmästaren.

»Det vete fan,» sade Qvist.

»Det är för rikslånens skull vi behöfvas,» sade Bellman.

Men när det sjunde hartssigillet bröts på en uråldrig flaska och ett vin flöt i remmarna, som luktade syrligt såsom grön mossa, vuxen i en slottskällare, och solen därtill låg och blinkade lik ett blondt flickhufvud i glasen, blef inbjudningen oemotståndlig. Man gick till skutan. Det var löfmarknad, och det tycktes som Mälarens björkhagar kommit in till Stockholm och fyllt gatorna med sus

och grönska. Himmel, luft och vatten strålade af sol. Vår Herre sände medvind och båten länsade friskt undan ut på Mälaren, medan man åt allehanda mål och drack stilla, men med filosofisk kontinuerlighet. Borgmästaren skildrade europeiska balansen och in- och utländsk kredits sammanhang, Qvist förevisade fransyska dansösen madame du Londels privata aftonbalett för H. K. M. Adolf Fredrik, och Bellman härmade bankmän, riksdagsmän och alla sorters djur. Tiden gick fort, till dess Österås i kvällen skymtade på sin bergsluttning. Hela stranden var full med folk som skulle välkomna borgmästaren. Det var väljare af båda partierna, hvilka omväxlande kallade Anders Berselius den »dyrbara patrioten» och den »smutsiga mutkolfven», och som nu ville förkrossa honom med sin närvaro.

Det var ämbetsmän och dignitärer, rådmännen, såväl de litterata som de illiterata och hela den exekutiva makten: gevaldigern med stickvärjan, spögubben med riset och brandvakten med lyktan, tänd af tjänstenit. En böljande rad af solhattar med skära band och mössor med hvita band visade slutligen att könet uppvaktade borgmästaren en corps.

I kvällens halfljus, medan rosiga midsommarmoln gled oöfver himmeln, låg Österås stad täckt af blom och grönska, ur hvilka blott takkrönen och kyrktornen på domkyrkoberget stucko upp i den solgula luften. Frukträdsblommen hade visserligen fallit, men på gångar och gator lågo ännu hvita blad kvar, som den sista flydda vårnattens fjät. Men öfver staketen längs vägarna sträckte de

gamla hagtorns- och slånbuskarna sina skära blomspön, och inne i trädgårdstäpporna försvunno husen halft bland guldregnet och de persiska syrenernas druflika klasar. Löfrankor gingo mellan svalarnas gröna stolpar, och löfruskor stucko ut ur portar och gluggar ända upp till vindfönstren i gaflarna.

Nu lade skutan till. Ett förväntansfyllt sorl hördes från stranden. Men i mannaminne hade icke Österåsborna häpnat, som när de nu sågo sin borgmästare och riksdagsman stiga af båten, röd som en sol i ansiktet och blåsande lergök, medan han hade på hvar sida en främmande sprätthök, som tutade i barntrumpet och slog på triangel. Den politiska stormen lade sig på ett ögonblick inför detta skådespel. Männen stodo tysta och stirrade, kvinnorna voro uppbragta och roade, till och med korna, som betade vid strandvassen med löfsirade horn, stodo stilla och bligade.

Men borgmästaren var på andra sidan om etikett och hvardagslag. Belåten med det uppseende han väckte, sträckte han ut armarna och hälsade med mosig stämma: »Tack, mina kära vänner! Tack, mina små pullor!» Han omfamnade rådmännen med fullkomlig égalité för de litterata och illiterata och nickade åt exekutiva makten. Röd som en pion stod hans enda dotter Ulrique Eleonore och slog ut solfjädern, som ville hon sjunka till marken. Men borgmästaren kysste henne ljudeligt på båda kinderna, och då han icke hade någon egen fru — hon var död — tog han apotekarens under den ena och fiskalens under den andra armen.

Och midt i villervallan hade Bellman och Qvist

med vana ceremonimästares skicklighet ordnat hopen, som halft förtretadt, halft skrattande lydde, till en procession. Först gick brandvakten med sin hornlykta, sedan gevaldigern och spögubben i ett led. Därpå de två pompösaste fruarna, sammanställda med anledning af symmetrien i korpulens, så att prostinnan till sin förskräckelse kom bredvid barnmorskan, därpå rådmannen, därpå en hel kolonn vackra flickor och därpå en gris med en björklöfskrans vid svansen, som slutit sig till sällskapet.

»Après vous, herr Praeses,» sade Bellman till suggan och tog Qvists arm, och blåsande fanfarer i barntrumpeterna gingo de två vännerna framför borgmästaren, medan den öfriga staden bildade eftertrupp.

Brandvakten, en liten kutig, mossgrå gubbe, började mekaniskt sin vanliga rundgång, försiktigt bärande lyktan på sin långa stång öfver skuldran, och i halflyset såg dess låga så blek ut, som en liten nedfallen och tillvaratagen sommarnattstjärna. Processionen böljade sakta framåt förbi löfklädda gaflar och grindar upp till domkyrkoberget, där gräset susade svagt öfver de döda, och katedralen, trots de slutna dörrarna, utandades en sval och minnestung frid, och sedan genom S:t Lars port ned till S:t Eskils källa. Bellman, som fått fatt i en cittra, började spela och sjunga. Rodnaden flög som en eldflamma öfver hans smala ansikte, men ögonen sågo ned i källan, i hvilken de rosiga molnen på himmeln och de vackra flickornas ansikten med sommarfräknar under schäferhattarna

speglade sig. Stående mellan den lille buttre spögubben och den martialiske gevaldigern sjöng skalden midsommarskyns, de täcka flickornas och de vinyra ynglingarnas visa.

*

Det var en klar högsommardag 1866. Hela Österås låg festklädt med otaliga hissade flaggor, och en mängd lustbåtar med mässingsextetter landade vid Mälarkajen. Karl XV hade kommit till staden för att inviga järnvägen, genom hvilken det gamla Österås spans in i rikets stora kommunikationsnät. Glädjen var stor i S:t Eskils stad öfver att man äntligen kände sig tillhöra den moderna världen, och man väntade en ny tid för det bortglömda Österås, som så länge uteslutande lefvat bland sina minnen. Allt hade också tecknat sig till det bästa. Invigningsceremonien försiggick efter alla konstens regler på perrongen till den nybyggda järnvägsstationen. Landshöfdingen hälsade konungen välkommen och skildrade i ett högstämdt tal järnvägarnas betydelse, med sorgfälligt undvikande af tekniska och prosaiska termer, kallande lokomotivet ånghäst och skenorna bojor af stål. Biskopen erinrade om att Österås var helgonens och reformatornas hemvist och uttryckte sin förhoppning, att det moderna samfärdsmedlet, som satte orten i förbindelse med det nutida Sverige, också skulle gifva hela landet en välbehöflig påminnelse om reformationsverkets alltför ofta för-

gätna tradition. Stadens skald, organisten, höll tal på vers till konungen. Första strofen var kanske icke fullt lycklig:

Kom, höga Majestät,
kom och vig in vår bana,
vi själf ej kunna det,
men Du har nödig vana.

Man iakttog att ett leende vid denna vers flög öfver konungens ansikte, där han stod mellan Gillis Bildt och sin adjutant och vän, major Stjerncrantz, förtroligt kallad halfstopet, och att han vid ordet »nödig» blinkade åt den fete majoren. Men dikten höjde sig sedan till både nornor och bautastenar. Konungen höll ett kort invigningstal, hvilkets poetiskt spända språk stod i strid mot den fullkomliga flärdlösheten i framsägandet. Så var ceremonien öfver. Uniformer och frackherrar spridde sig öfver den lilla, soliga sommarstaden. Festkommitterade drogo en suck af lättnad.

Borgmästaren vindade mot sitt i fantasien redan prydda knapphål. Magistratens enda oro var nu, att ett inbördes krig skulle utbryta emellan herr Cadier, som kallats från Stockholm för att sköta kungamiddagen, och den med harm i hjärtat lydande källarmästaren på stadshotellet.

Konungen tycktes nöjd att ceremonien var öfver och glad att gå i den idylliska staden denna varma, vackra augustidag. Han hade en fornforskare och en arkitekturprofessor med sig från Stockholm, och med dem, Bildt och den fete Stjerncrantz vandrade

han genom gatorna. Människorna trädde vördnadsfullt åt sidan — ensamt en hop barfota traspojkar följde på afstånd med uppspärrade ögon, som efter ett positiv. Konungen såg in i gamla rum öfver fönsterposternas blommande fuchsior och hortensior, log åt gamla litografier eller fula, brokiga vaser på etagèrer. Han nickade åt gamla gummor, som nego på gammaldags vis med två fingrar i kjortelpösen, och åt unga flickor, som stöpte ljus, röda i ansiktena af sinnesrörelse, som om de tappat krinolinerna. Men hela tiden rådde en ädel täflan mellan fornforskaren och arkitektprofessorn, hvem som kunde mest bidra till underhållningen. Fornforskaren var stark på namn och årtal, som flödade ur hans blonda skägg, men arkitekten svor och förbannade i gäll falsett öfver stadens alla akvarellmotiv. Det var en liten Napoleon III-figur med rödt pipskägg.

Nu steg man in i katedralen. Det rådde i den mäktiga byggnadens inre en motsats mellan skeppen från medeltiden och det under sextonhundratalet ombyggda koret. I skeppen var allt gotik, och allt i de trånga men höga spetshvalfven med fönstrens ädelstensglödande glasmålningar var beräknadt på drömmens färgbrand och själf förtappelsen i gudsvärlden, medan det hallbreda koret hade den protestantiska församlingssalens för verklighetens fulla men också kalla dagsljus öppna rum. Dock denna högsommarmiddag hopsmälte den strålande solen allt och göt samma minnets guldglans öfver de skilda tidernas spår. I försonlig endräkt tycktes alla de stränga herrarna med de

stridiga viljorna sofva under vårdarna sin heroiska sömn. Svärden voro stuckna i skidorna och biskopsstafvarna fällda.

Konungen besåg alltsammans, flaggor, harnesk och sarkofager, och trädde så ut igen på den öppna platsen på domkyrkoberget. Men där han nu stod med alla minnena bakom sig och blickade ut öfver den öppna, lefvande bygden, som bredde sig rundt ikring honom och där just säden stackades eller frodig kördes hem på skindorna, lyste hans höga gestalt och det vackra, solbrynta ansiktet, en jägares och en drömmares, af vissheten om att han också var landsfader för ett bragdens rike, fast helt annat än det, som sof i kyrkan, ett den folkliga förkofringens land. Han kände i detta ögonblick en fullkomligt personlig kärlek till allt han såg där uppifrån, vatten, mark och skog, som han själf försökt skildra, och människorna, hvilkas glädje och tunga han förstod.

»Nu hafva vi blott S:t Eskils källa kvar,» sade fornforskaren, som i kyrkan blifvit fullkomligt fördunklad af arkitekten och ville taga hämnd.

Genom S:t Lars gamla port gick gruppen.

Brunnen var nu åter satt i stånd och dess vatten traktens yppersta.

»Ers Majestät,» sade fornforskaren, »S:t Eskils källa bär vittne om Mälardalens äldsta odling. Här i hällen kunna vi ännu se ett kretstecken, en symbol af solen och spår af våra äldsta förfäders gudatro. Med S:t Eskil, Sörmlands apostel, blef källan ju undergörande och en mängd legender har sedan spunnits om den.»

»Vattnet ser härligt klart ut,» sade konungen, »och du, gamle Stjernerantz, bör dricka ett glas, det skall göra dig godt.»

»Om Ers Majestät befaller, men vatten till in-värtes bruk...»

»Du slipper, gamla spritlåda, men jag vill ösa mig en klunk.»

Konungen tog järnskopan och lyfte vattnet till munnen.

»Hvad det är friskt och härligt! Och så genom-skinlig källan är och ändock så ogenomträngligt djup. Kanske springer den fram ur själfva Sveriges hjärta.»

Så talade Karl XV och gick hög och stilla med sina herrar i solvärmen ned till staden, medan flaggorna viftade i sommarluften, Mälaren brusade, och lokomotivets hvissling och buller för första gången hördes i det uråldriga Österås.

II.

I den frostgrå januarimorgonen tedde sig Österås domkyrka med de gotiska sträfvorna och tornen såsom en i hafvets dimma strandad fregatt. Timslagen från Klas Siggeson Elds tornklocka trängde doft och aflägsset genom snöluften. Nattmörkret bleknade till dag, och isbackarna, som ledde upp till domkyrkoberget, lyste genom portarna i tegelmuren rundt ikring platsen. Midt emot koret

på själfva åsen öfver Mälarens issänka låg S:t Eskils katedralskola, Magnus Sommars forna biskopsborg, tyst och öde. I salarna stodo pulpeternas spiltor tomma och ensamt i lärarrummet sprakade björkveden i de två kakelugnarna. Terminen var ännu icke börjad, men det första kollegiet skulle hållas klockan nio.

Erland Stråle, som kommit springande med sömnen i ögonen, drog uret ur fickan och såg att han anländt en god halftimme för tidigt. »Här går skolpojken aldrig ur mig, så magister jag blifvit,» tänkte han för sig själf. I brasorna knastrade det och sjöng med tusen minnen och historier. Erland såg sig själf som pys med klarblå ögon under lång lugg, hoppande utför trapporna så böckerna ruskade i ränseln och kulorna skramlade i fickorna, och såsom förvuxen gymnasist, glåmig och grubblande på flickor, med vers om synden och Gud i plånboken. S:t Eskils läroverk hade omslutit hans uppväxt liksom ett fängelsehus, och åter stod han inom dess murar, fast nu i egenskap af fångvaktare, af magister. Trots befordringen kändes det obehagligt, som att i drömmen på nytt genomgå en examen. Åren tycktes hafva rullat tillbaka, och han satt än en gång fast i det trånga Österås.

Precis så hade det också känts genast, när underrättelsen kom att modern fått rektorns löfte om vikariatet. Han läste hennes bref på en vinstuga i Strassburg. Germanias lilla röda kårmössa hängde långt ned i hans panna och det röda kårbandet dinglade öfver bröstet. Med iskyld mosel skötte han ett första rangens bakrus, och genom

aflöfvade lindkronor flöt höstskimret gulblekt in i källarsalen och öfver papperet i hans hand.

Moderns bestämda stil lyste i solen. Det var ordern, som gjorde slut på friheten och kallade honom hem till den gamla skolan och hans moders hus. Han såg sin mors gestalt, sådan den hög reste sig mot dunklet, när hon på lördagseftermiddagen stod och vred upp salsklockan i barndomshemmet. I gråskymningen liknade hon en ödesgudinna med de färglösa ögonen i det fårade ansiktet och det trots åldern korpsvarta håret i en tung flätkrans viradt kring hjässan. Det kved i det gamla slagverket. Genom mörkret såg Erland hennes magra fingrar mot den hvita urtaflan. De förde visarna långsamt bakåt, men för hvart timtal, öfver hvilket de gled, gled år och månader med, och den unge mannen blef på nytt pilten vid moderns kjortelband och ynglingen i hennes lydno.

Erland Stråle skakade undan synen. Han älskade henne ju. Hvilken mor hade lefvat för och med sin son som hon? Allt hade han henne att tacka för. Det var bara icke lönt att tänka därpå. Ty ifrån den blå bärkappan, som hon sytt och som han burit som lindebarn — på skämt brukade han alltid säga att dess hvita broderi, som han sneglat på från moderns arm, var hans första minne — till denna studieresa, var allt gåfvor från henne. Utan modern hade han som ett tiggarbarn måst slå sig fram i världen med två tomma händer — och så svaga händer som hans! Ofrivilligt betraktade han dem — tunna, kraftlösa studerhänder att vända pappersblad och smeka kvinnor med!

Utan modern hade alltsammans varit en omöjlighet. Men ju mer denna tacksamhetsskuld värkte, dess mer fängslade och bundo orden i hennes bref. I häftigt uppror kastade han papperet och knöt fingrarna hårdt kring den gröna remmaren.

Ute på den medeltidssmala Strassburgergatan gingo rader af unga män, studenter, fria och sorglösa, och bland dem, drömde Erland, den unge Wolfgang Goethe i blå frack och gula ridbyxor, sådan han sett ut under jäsningsåret i Strassburg. Han bar i handen ett rött rönnblad, med hvilket han fröjdade ögat, och dref rak och leende mot Münstern... Den förstod lifvet. En Kätchen här och en Friederike där, hela tillvaron en ung titans kägelspel. Erland hade inga anspråk på någon sorts genialitet, han skulle hvarken blifva geheimeråd eller ryktbar. Men lefva ville han, vara med om turkiska musiken, hafva äfventyr allt efter som vinden blåste i flöjeln, sorgsna, glada, men alltid roliga. Dock, där låg redan häkttningsordern framför honom och hotade. Det kallades bara en termins lektorsvikariat, men Erland visste att den, som kom tillbaka till Österås, den blef där bland minnena och frukt-trädgårdarna, och den, som började tjänstgöra i Sveriges äldsta katedralskola, den stannade där. S:t Eskil, den sege anglosaxaren, som med sitt ord lika väl bundit vilsna själar och förlupen boskap, gaf icke tappt. En obönhörlig, trumpen gevaldiger liknade han med sina fängelsenycklar på stenbelätet i domkyrkoportalen.

Men starkast fjättrade barndomshemmet, huset på backen öfver Mälaren, där alla dörrar gingo

inåt och främlingarna själfva dröjde, liksom döfvade af blomdoften från fönsterväxterna och kvarhållna i länstolarnas sitsar.

Kom Erland väl dit på nytt, kom han aldrig loss. Där skulle han bo ensam i sin takkammare. Där hade modern också en våning åt honom för framtiden mot S:t Eskils skuggiga torg och de trånsjuka lönnarna kring S:t Eskils källa. För honom och Karin! Ty han var ju halft förlofvad. Hur undvika det, när en ung flicka, röd, hvit och rund, alltid går i ens väg och finns till hands just när unge Hamlet har ledsamt och längtar luta tänkarhufvudet mot en liten hofdams knä. »Karin väntar dig,» hette det i moderns postscriptum. Allting var redan ordnad. Ingenting oförutsedt kunde hända i Österås. Utan att man visste ordet af, blef man där gift, gammal och grå, fick bekymmer och barn. Den knotiga, svartklädda frun med stora piraten skulle komma om våarna i huset och mysa sitt högtidliga: herr lektor, det är en gosse, eller, det är en flicka, och Erland kände redan besväret att anlägga den lycklige faderns min. Häftigt tog han pokalen, tömde den och såg åter ut på Strassburgergatan. En ström af gårdagsruset brände blodet. Han knöt näfven mot en stork, som hade bo på gafvelkrönet.

»Retur med resgodset, infama fågel.» Han ville icke blifva borgare och barnafader i Österås. Denna gång skulle han trotsa modern. Men nu började kopparslagarna på allvar dunka i hans panna med sina järnhammare och han hörde upp att tänka.

Erland Stråle trotsade eller rättare förhållade

två månader, kom hem till julmaten, och denna januarimorgon stod han för första gången som magister i S:t Eskils skola. —

Allt detta for på några minuter genom den unge lärarens tanke, medan han stod ensam i kollegierummet och värmdes ryggvidan framför kakelugnen. Man såg på hans halsduk och rockuppslag, nästan på hans rörelser, att han nyss vändt hem från en längre utrikes resa. Han var lång och spenslig. På mustascher och kamning kunde man märka, att han i spegeln med en viss belåtenhet uppfattade sig själf som militär. Men det tunga, alltid liksom lyssnande hufvudet och de glasblå ögonens inåtvända blick gäfvö snarare föreställning om en konstnär, mest om en musiker.

Flamskenet från brasorna fladdrade öfver väggarna. Erland betraktade alla lärareporträtten, som hängde i rummet och lyste fram ur de mörknade dukarna.

Det var 1500-talets bond- och handtverkarsöner med verkstadsutseendena och arbetsnäfvarna, teologer, som glättade den heliga skrift med snickarhyfveln och trätte om Guds ord som grofsmeder, såningsmän, på fältet i ur och skur, bedjande om skörd med händerna på plogen. Det var 1600-talets rödlätta soldatsöner med de stora knäfvelbårarna, sökande äfventyr och eröfring i böckerna, drömmande om att brandskatta städer och kvinnor och dränka latinet i forsande stänkor. Det var 1700-talets sällskapsmänniskor och kannstöpare, allt elegantare, magrare och mer voltairianska i synen, och

1800-talets enstöringar och kammarsittare med pomaderade tupéer, mjältsjuka och släta.

Erland betraktade denna räcka af berömdheter. Hur många halfva genier — halfva tänkare och diktare — hade icke härinne i skolsalarna stått framför elden och dag för dag sett lärobyggnader och drömslott brinna djupare ned i glöden för att långsamt täckas af dagsmödans och småstadslifvets aska! Djupt under snön sofvo de i skuggan af domkyrkan, hvilkens klockslag ringt requiem öfver krossade planer och ofullgången dikt. I den urhistoriska marken sofvo de, där stenredskapen från deras förfäders äldsta odling hittats, medan den svenskaste af sägner, sägnen om hur rikmän förslösa punden för alla vindar och hur ving- och stridshästar stupa i sele och skacklor, smyckade deras förgätna namn, såsom ljungen smyckar den svenska skogens af andra blommor oprydda tufvor. Traditionen lefde här ännu. Ännu i dag var S:t Eskils skola en tillflykt för män, hvilka af svensk högfärd och svensk blyghet satte sitt ljus att förbrinna under skäppan, af slarf bytte förstfödsörätten mot grynvällingen och för ensliga kammäres tobaksrök, margerna på gamla böcker, kroganekdoter och några lärjungars minnen gömde sina tankars rikedom. Var icke Mårten Frank, rektorn, skuren till att bli en kyrkolärare och ledare i stort? Var icke Ragnar Gylling, historielektorn, sin generations mest mångbildade och öfverlägsne man? Så kunde man räkna namn för namn bland S:t Eskils män. Och Erland själf? Han skrattade bittert. Han själf hade ju också en gång varit på väg att blifva rykt-

bar. Som helt ung hade han upptäckt en germansk ljudlag.

Strassburgerkamraten Schultze brukade afundsam samt förklara, att det var tillräckligt för en lång lefnad af epokgörande afhandlingar »alla vetenskapliga, kära kollega». Men Erland var ingen Schultze, utan en lättsinnig svensk och hans ljudlag och dess rykte äcklade honom. Tanken hade flugit genom hufvudet på honom en gång, då han låg på magen och rökte pipa bläddrande i en oanständig roman. Så blef han utbasunad som ett ljus och lärarna gingo och väntade på hans upptäckter. Men han upptäckte aldrig ett kvitt mera. Det var icke heller så underligt. Ty hvad brydde han sig i botten om vetenskap? Ett parti biljard, en rask ridt, för att icke tala om en jakt genom marssnön eller en seglats i aftonrodnaden, allt som det minsta passionerade, var honom kärare. Han disputerade på sin ljudlag. Men hade han stannat vid universitetet, hade han antagligen, som en annan Uppsalastjärna, blifvit doktor och professor, emeritus och decrepitus på ett och samma lärdomsprof. Det var troligen ödets logik, som förde honom tillbaka till S:t Eskils skola. Här kunde ju den välvilliga legenden också taga hand om honom och göra Erland Stråle till ett kungligt svenskt geni, som af okänd, hemlighetsfull anledning spårat ur.

Erland skrattade än en gång kort och bittert. Men nu var stunden för hans tysta monolog förbi. Steg hördes. De båda ungdomsvännerna, Frank och Gylling, rektorn och historielektorn, hade som så många andra morgnar mötts på halva vägen

vid norra domkyrkoporten och trädde nu samtidigt in i rummet.

»Välkommen till S:t Eskil, min käre Erland,» sade rektor Frank i beskyddande ton, fast han knappt var mer än tio år äldre än den forne lärjungen och knappast såg ens så gammal ut med sitt skägglösa, ungdomligt stränga prästansikte. »Din plats i höga rådet är därnere vid fönstret.»

Erland rodnade lätt. Han kände trycket af att komma under förman, bandet af att blifva en länk i en institution. Försagdt räckte han handen mot Gylling, som stod där gänglig och tunn, alltjämt som förr i världen lik en lång pojke med det ljusa håret rätt i vädret öfver den smala pannan. Men historikern besvarade rätt kyligt sin forne elevs handslag.

»Hur känns det att komma direkt från världsvimlet till vårt gamla insnöade Abdera?» frågade han. Erland log besväradt och drog sig mot sin plats. Men nu slog det oupphörligt i dörrarna. Brådiskande och halfmornade anlande herrar lärare från äkta sängar och kaffebord. Naturalielektorn Herrlænius gick fram till Erland och lättade en smula på kalotten öfver sin kala hjässa.

»Välkommen tillbaka till Österås, S:t Eskils hopp! Hur porterar det en resande landsman att må?»

Herrlænius var ett original och talade cirklat och gammaldags.

»Karlen är tryckt af det högtidliga i att inburas i detta illustra menageri,» inföll klassikern, som kommit i närheten. Den höga kaféfärgen lyste i kapp

med det röda jägarskägget i hans ansikte. Det var en ryktbar uppsaliensisk intelligensmaskin, hvilken olycka varit, att hans hufvud lika väl och gärna omsatte alla sorters kunskaper. Så hade han strandat såsom Österås stadskällares encyklopedi.

»Det sämsta föret är i portgången,» fortsatte han, »eller hur, skald?» Men hans vän skalden, folkdiktaren och extraläraren i modersmålet strök med handen öfver sina röda ögon och sitt vackra Gustaf Adolfs-skägg och bara gäspade.

»Det är underbart med våra svenska skalder, antingen äro de fulla eller sömniga. Tertium non datur. Men detta är också en onödig otta.» Klassikern ropade det sista halfhögt för att det skulle nå fram till rektor. Men nu slog Mäster Siggeson Elds tornklocka i domkyrkan nio. Man tog plats kring bordet. Franks starka malmstämma började ljuda genom rummet. Men Erland lyssnade med halft öra. Sömnigt föll ljuset från den stora taklampan öfver ansiktena kring det gröna klädet. Erland betraktade i smyg sina forna lärare, och han fick förnimmelsen af en långsamt men säkert malande kvarn.

Småstadsvanornas lifsförnötning, själfförbränningen af brist på annat bränsle, händelselöshetens mjältsjuka lästes i ögon, matta inför ständigt samma utsikter och syner, i dessa hufvuden, ständigt böjda under samma låga dörrträn. Liksom snödimman, hvilken allt ogenomträngligare kom och andades på fönsterrutorna, närmade sig framtiden uppför de tysta snöbackarna till Österås domkyrkoplatz. Erland frös till och började rita på ett papper. Det blef

en barhalsad dam, en sångerska från Strassburg, yppig, men med ett par långa smala armar, som gäfvö en tröstande föreställning om att det stora fruntimret också ägde en odödlig själ. Nu kom turen i arbetsplanen till Erlands egna lärotimmar. Mekaniskt antecknade han dem ikring Frau Seemanns trikåer. Klockan slog dofva kvarts- och halftimmar och lärarrådet blef småningom avslutadt.

Utanför skolan skildes man på vägarna mellan isvallarna. Erland såg Frank och Gylling vandra hem samman, liksom de kommit, gående hvar och en sin raka linje framåt, blott så långt ifrån hvarandra som de trånga stigarna i snön tilläto. De talade icke öfverdrifvet mycket, men betraktade hvarann ibland hastigt och förstulet ifrån sidan med glimtar i ögonen. Så hade de redan vandrat ett decennium, och ju mer mannaåren isade känslans meddelsamhet och gjorde deras hjärtan blyga, desto allvarligare vardt ungdomstidens fostbrödraskap. Det inåtvända lifvets samhörighet, två klosterbröders eller två humanisters vänskap förenade dem trots olika världsåskådning. Erland betraktade dem länge och kände sig skamsen öfver sin bäfverpäls, när han såg den bräcklige Gylling med en tunn kappa öfver de smala skuldrorna täfla i spartanskhet med Frank, hvilkens berghälsa just trufdes i januariköld och oväder. Nu skakade vännerna hand och försvunno i de låga portgångarna till hvar sitt af de gammaldags husen på sidorna om S:t Lars tegelport, och vinden, som förföljt dem genom dimman, täckte med lös snö deras fotspår.

Erland blickade mot katedralen och letade skimret från grafvårdarna inne i skeppen. Men blott som en mörk bredsida af fartyg med halfförstördt tackel skymtade sträfvor och spiror genom töcknet.

Så vände han mot S:t Pers port för att gå hem. Han kom ned till Mälarpromenaden, som steg utefter åsen längs den tillfrusna sjön. Långt bortom kyrkogårdens popplar ledde den upp till det gamla Skansberget, där vikingarna en gång vid spejarbålen spanat efter de röda skeppsstäfvarna från Birka och landsknektar med stormhufvor och hillebarder från väktartornet sett öfver den hvita sjön, väntande Engelbrekt och Sture. Nu stod där blott en gammal väderkvarn, som sakta vred vingarna för vinden, men för länge sedan slutat arbeta.

Dit upp gick man, när det kändes trångt i stugan och på gatorna i Österås. Det var en liten bergbestigning, och när man nådde toppen var gemenligen det häftigaste af utlängtan och äfventyrsförsten förbrukadt. Den vida utsikten öfver bygderna i Västmanland och Sörmland var en sorts säkerhetsventil för reshågen. Den gamla kvarnen, som malt så mycket mjöl för otaliga, hungriga munnar och hört så mycken mjölnarvisdom, snurade belåtet med sina fängslade vingar. Lugnare och tröttare vände man åter ned till S:t Eskils stad.

Men Erland gick motsatta vägen utefter sjön. Blott en smal strimma af isen blänkte i dagern närmast strandbrädden såsom grön kakel.

Eljes var allt grått och hvitt af snö och dimma, och skogen på andra sidan isen försvann som ett

dunkelt moln i den grå himmeln. Motvinden, som Erland hade att brottas med, piskade ändtligen upp honom ur hans tyngd. Det kändes som man fick lof att slå igen, och isflarnen stucko i skinnet. En ström af varmt blod drog genom den unga kroppen och gaf den åter sin ålders glada, hungriga rofdjurstag.

Raskt slog Erland upp järngrinden till fädernegården, gick förbi den stora rundbänken i kastanjebersån, där tunnklädda flickor och gossar om sommarafnarna lekte sitt-blindebock och gömma ringen med förbehåll, medan kastanjeblommorna regnade öfver dem, men som nu stod öfversnöad och infrusen. Gården låg tyst och kall. Ensamt sparfvarna, de fräcka tiggaringarna, hoppade kring förstusvalens stentröskel, hvilkens rosverk fars och farfars steg nött ut. Det var ljuft att i förstugan känna hemvärmens och sin egen luft slå sig till mötes. Det var ljuft att träda in i sitt eget rike. Af sig själf kom pälsen på rätt pinne.

»Gud, hvad jag är hungrig och törstig — det är, som om jag kommit hem från en begrafning,» mumlade Erland för sig själf. Lifslustens sköna själfviskhet lät honom glömma allt annat. Han skulle äta sin mors kryddade mat, dricka hennes tunga julöl, som smakade humle, sirap och vintersaga, och sedan det svarta spåkaffet. Elden skulle spraka med stora träkubbar i hans rum. Han skulle tända älsklingspipan — på grund af filosofhufvudet kallad Aristoteles — sätta sig i den svarta gungstolen, där små, gyllene kineser med klock-

mössor skuro majs i lackeringen och lyssna till, hur vinden från Mälaren tjöt mot vindsrutorna, medan han på knäet gungade lilla Karin.

III.

Det var natt med stora stjärnor öfver domkyrkotornen och en blankslipad månskära i den blå västern, när mjölkbudet från Björkhaga stannade utanför rektorshuset vid S:t Lars port i Österås. I den iskalla luften ångade imman kring länderna på den lilla feta bläsen och andedräkten stod som en trätt af rök ur mulen. Men hofvarna slog gnistor i isgatan och ögonen tindrade klara och utsöfda under pannluggen. Mjölkgumman, en trollekäring med skinnlufva och pepparbrun hy, skräfvade ner från sittbrädan, stampade med lappskorna mot snön och lyfte en af de blanka bleckflaskorna från kärnan. Det var gryningens, morgonhvilans, drömmens och dödsdvalans timme, men metallen, som omslöt den spenfriska mjölken, skramlade och sjöng om den nya dagen i den slummertysta gatan. Nu hördes steg i trappan, och Ingrid, flickan däruppiifrån, öppnade porten och stod där nymornad i skenet från den lilla mässingslampan med träbunken i sin hand.

»God morgon — mor Lena,» sade hon, »en sådan välsignad kyla.»

»Hin håle har det varmare,» svarade gumman kort.

»Det är svår tid för de fattiga,» fortfor flickan.

»Ja, eländet är stort nog här i världen, men det går an att vi ä många om'et.»

Bondgumman hade tydligen icke bruk för den lilla stadsråttans ömkan, men började vresigt fylla bunken. Hvit skvalade mjölken och bubblade. Som den purt unga flickan stod där, rosig i kinderna efter örngottet och med lysande tänder, strålade hon af tanklös belåtenhet under den blåhvita snibben, som höll ihop hennes stora, röda hår. Det bleka snöljuset skar mot hennes hy, som var bar i halsgropen öfver det löst häktade lifstycket. Från gummans bleckflaska svallade en ström af lif, och flickan log och gnlade mot den vaknande söndagen, medan mjölken forsade ljum i träbunken på hennes arm.

Så gick gumman och försvann i backen med sin kärra, hvilkens bleckflaskor klingade hårdt och klart mellan de tysta husen. Men flickan steg sakta uppför den skumma trappan, i hvilkens utsprång och vinklar ännu spöken och nattgastar kunde stå på lur. Försiktigt bar hon mjölkbunken in i det halfmörka köket, där den stora grötgrytan med slef kokade på elden, den randiga katten slickade tassarna på spiselstenens i glödskenet rodnande rosor, och hennes eget ansikte strålade i de blanka kittlarna.

Emellertid hade det kommit lif i hela gamla rektorshuset. Förstummade lås och gångjärn började åter väsnas och ljusskenet stod gult ur dörr-

springorna. Men kyrkklockornas ringning till otte-sång, som flöt direkt in i de gammaldags kupiga rummen, dämpade uppvaknandets sorl med sin söndagshelgd. I de två barnkamrarna klädde sig barnen stillsammare än eljes, medan de sågo kor-fönstrens glasmålningar midt emot börja glimma för gasblossen inne i kyrkan. Själva stenstommen försvann såsom en mörk massa i dunklet. Så mycket högtidligare lyste apostlarna i rubinröda mantlar och gyllene glorio, där de i bildfälten vandrade öfver zodiaken kring frälsaren, hvilken i midten med svärd och gissel tronade på världsgloben.

Inne hos flickorna var Maria ensam färdig med håret vattenkammadt och struket så slätt som med ett stryklad från den lilla bleka pannan och en stor rosett med alldeles jämna öglor knuten öfver bröstet. Hon hade äldsta systemns allvarliga ögon och lillgamla uttryck af mors ställföreträderska, där hon knäböjde på golvet bredvid den lilla odygdiga Lisbeth, som med de gula lockarna öfver trubbnäsan satt i bara linnet på en röd träpall, omväxlande lyfte de knubbiga benen upp och ned och lät toffeln flyga från ena tåspetsen till den andra. Men Maria tog henne i kroppen som en olydig docka, pekade på björkriset vid kakelugnen och sade med moderns stämma och ord och moderns ömma sätt att hota:

»Akta dig, Lisbeth!... Du tjänar upp dig till smäll. Vill du klä dig, lilla Vippendal.»

Den behagsjuka Gertrud satt vid fönstret alldeles försjunken i flätandet af sitt underbara hår. Hon misstrodde tydligen den officiösa gamla spegeln

öfver tvättbordet och hade framför sig en privat liten spegelruta, i hvilken hon oafbrutet mönstrade sig själf med ögon blänkande af ifver som ett par blå glaspärlor, medan hon vred håret allt hårdare i de två rättsvansarna på ryggen. Inne hos gossarna brann ännu den lilla nattlampan med sin flytande veke i oljeglaset, och rummet låg skuggtäckt innanför de rimfrostiga fönstren. Ensamt gunghästen skymtade med sin hvita man och röda mundering, ryktad, sadlad, färdig att gnäggande galoppa af, gällde det så till Soria Moria slott. Sten, den långe andraklassisten stod och tvättade sig. Han såg ut som en lärpojke, hvilken fått orlof från verkstaden, den bruna tröjan hängde ned öfver magen som ett förskinn och han var löddrig ända upp i stubbhåret af grön kärnsåpa. Men lille Hans stod framför sin säng i nattskjorta och en svart strumpa på ena benet, halfsofvande, halfgråtande och famlande med de små händerna i mörkret — en svart och vit liten Pierrot, som vaknar öfvergifven af hjärtlösa föräldrar.

Men nu tog en hand lätt i dörrvredet. Alla barnen sprutto till, ty de hörde att det var modern. Med sin nyckelkorg på armen kom hon, sedan hon redan gjort sin första husmorsvandring genom hemmet. Hon var söndagsklädd och stilla, den lilla spensliga, ljusa solkvinnan. Hela hennes bleka ansikte med den genomskinliga hyn utandades ett ljust leende, var liksom upplyst inifrån af ett slutet rums stillastående solsken. Hon bar hufvudet, tungt af allt det ljusbruna krushåret, lätt lutadt mot skuldran och hennes handlofvar lyste hvita och

tunna. Hennes gång, af naturen lätt och sväfvande, var nu tröttare, långsammare, ty under sitt hjärta bar hon ett syskon till de fem barnen, hvilka hon nu omslöt med en stor blick ur de blågrå ögonen.

»Barn!» ropade hon med en stämma, som äfven när den talade, vittnade om att den var skapad för sång, som svalans gång på marken visar att hon är skapad att flyga. »Barn, skynda er!» och hon gick fram till den minste och sömnigaste, lille Hans, och kysste hans yrvakna ögon.

Men rektor Frank själf hade redan en timme sittit och läst i arbetskammaren. Den gamla lutherska huspostillan låg uppslagen på furubordet framför pinnsoffan, och det andaktsstarka, gammal-svenska språket susade i hans öron. Själfva boken med pergamentryggen och mässingsknäppena var ett arfstycke i hans familj, och i pärmen funnos släktanteckningar, dopdagar och dödsdagar för fäder och förfäder ända från midten af 1600-talet. Det var bönder och hemmansbrukare allesammans, och icke så många som man kunde tro, ty alla hade de lefvat ända in i patriarkernas ålder. Frank såg samtliga för sig, liksom han sett sin egen far, stående axelbreda och stora i stugdörren, drottare i smått öfver folk och fä, och som en rad af svenska flygelmän, dem döden mejat ner, men icke böjt, tänkte han dem ligga bredvid hvarandra under träkorsen längs den af blå veronika höljda dikesranden på Österhanninge kyrkogård. De yngre bröderna hade försvunnit i städerna, böjts öfver disk och bord, men i stugan hade alltid äldste son tagit regementet

efter äldste son, till dess Frank själf som pojke, med näfven knuten mot nöden, måste se gård och gröda gå ur släkten. Nu satt han härinne bland de dammiga böckerna i rektorshuset i Österås.

Du skall icke trå,
du har det bättre här än hemma,

upprepade han för sig själf, som så många andra ensliga grubbeltimmar, också denna söndagsmorgon. Det var ett gammalt signeri, hvilket han som barn hört drängar och dejor hviska i örat på nyköpta kreatur för att de skulle trifvas i ladugården:

Du skall icke trå,
du har det bättre här än hemma.

Och ändock trånade han alltid till barndomshemmet på talkrönet öfver den blå lillsjön, till snöensamheten och skogsmörkret, då han läst i denna gamla familjepostilla, hvilken uppkallade för hågkomsten hela stugans luft, föräldrarnas nötta röster, helgens dubbelstämning af bön och skrock, den tunga ungsvärmens frid, gnistsorlet i rökfånget öfver spiseln, kryddlukten från julbrygden.

Eftertänksamt slöt Frank pärmarna till den gamla visdomen och började i egna tankar vandra af och an på golfvet. Stor var icke promenaden. Som en burad skogsbjörn såg den starke mannen ut, där han med stora steg gick på gångmattan mellan de bokklädda väggarna.

Nu låg den stora postillan hopslagen, men ljuset i staken bredvid, som han icke tänkt på så länge det blott brunnit för att låta honom se skriften, drog nu ofrivilligt hans ögon. Hvad den skälfde och flämtade därborta i dunklet, den ensamma lågan! Ljuskärnan nederst glödde och förbrändes, flamman lyfte sig liksom till flykt, men fladdrade fängslad allt mera ängsligt, darrande som ett rött hjärta, utkastad i mörkret, likt ett i rymden gjutet blodstänk från mänsklighetens törnekrona.

»Ecce homo,» sade Frank. »Du skälfver, ty du skall ändock slockna i natten!»

Häftigt blåste han ut det halfbrunna ljuset och slog i stället upp på vid gafvel de båda rutorna i sitt fönster för att fånga glansen från stjärnorna i den djupblå vinterhimmeln öfver kyrktornen. Den isklara gryningsluften strömmade in. Frank drack den med välbehag, som en vaknad vandrare vederkvicker sig ur källan, och vinden från de snötäckta furuskogarna gjorde åter hans tanke lätt och stark. Med båda händerna fattade han i murpelarna utanför fönsterposterna och böjde öfverkroppen ut mot mörkret. Medan det första dagsstänket sken på hans panna, talade han sakta för sig själf:

»Herre,» sade han, »jag vill ut från längtans bon och gömslen, i hvilka det bedes och hoppas i ovisshet med ångestfullt knäppta händer. Jag vill förbi vankelmodets vägar. Jag vill högre än kyrkor, i hvilka det längtas med musik och många röster. Jag vill upp på beständighetens berg och dyrka i dess klarhet.

Herre, gif mig den helgade vreden, hvilken

härda och rena viljan, som elden stålet i ässjan, och skär sönder feghet och ljum håg, som diamanten skär sönder glas, vreden, hvilken jagar schackrarna ur templet och krossar stentaflorna med lagen af hat mot den onda viljan.

Herre, gif mig den stränghet, som icke vet af stort eller smått, men smider alla de förflyktande stunderna samman till ett svärd i gudomens tjänst. Och eftersom du gjort mig till herde och vallare för barn, därför att högmodet att härska öfver män och kyrkor kunnat bringa mig till förhäufvelse, låt mig med tukt och sång föra kiden till fällan...

Herre, jag ber om strängheten, låt dess morgonblåst andas sin rena luft öfver min vandring och omsväfva allt, som blifvit mitt.»

Medan Frank talade, steg hans hustru oförmärkt in i rummet. På själfva tröskeln stannade hon för att ett ögonblick i smyg betrakta sin man. Hon såg på hans starka händer, knutna kring fönsterpelarna, det yfviga håret, i hvilket vinden blåste, det skarpt skurna ansiktet, som dagningen gaf ett blekt glansljus, och så på händerna igen. De händerna hade böjt henne, de hade smekt henne, och hon kysste och älskade dem. Ett bortskämdt barn, uttröttadt af sitt eget trots och sina nycker utan mening, hade hon blifvit hans. Hennes önskningar hade gått rundt med visaren kring uret, och i sin obeständighet brukade hon i skämt slå bort sin egen snyftning. Hvad ville hon? Hvem var hon? Hvertill lefde hon? Hon hade intet vetat därom, blott i skräck sett de tusen ingenting, som bildade hennes dag och år, glida undan som damm mellan

fingrarna, medan tankar och föresatser runno bort och försvunno, onyttig sand i tidens bottenlösa säll. Till och med under sömnen hade tomhetsanden förfärat henne och intighetsormen stuckit henne, och hennes drömmars dröm blifvit väfven, som brast sönder, och sömnen, som gick upp, och förgäfves hade hon med skälfvande fingrar sökt hålla samman alla bristande trådar. Så hade Frank tagit henne, tuktat henne, lärt henne tjäna som han tjänade själf, och bladet, som drifvit för alla vindar, kände sig fast vid stammen, kände sig växa, susa och skugga på lifvets stora, fruktbärande träd. Den själfberusade bruden blef maka och mor, och den irriga bäckens sällhet i att försjunka i en mäktig flod fyllde hennes varelse med själförgätenhetens lycka.

Men nu vände Frank sin breda rygg i fönstermygen, där han stod, och blickade emot henne, vare sig han hört sorlet af hennes klädning eller kände värmen af den kärlek, som hennes hjärta och ögon sände honom.

»Eva,» ropade han, »kom hit!»

Hon ryckte ofrivilligt till ett ögonblick. Hon frös redan, där hon stod i dörren, och en blekblå iskyla göt sin frost kring Frank i fönsterbågen. Så rodnade hon lätt, som om han kunnat se skälningen af hennes vilja, gick rakt fram till honom och lade sitt hufvud mot hans bröst.

»Ser du söndagen komma därborta genom S:t Pers port?» frågade han och pekade på den hvälfda tegelporten bakom domkyrkotornet, genom hvilken Mälarens isyta skymtade, en vit skogskant och

däröfver en himmel, i hvilken stjärnorna bleknade för en aflägsen hög, blå dag.

»Ja, jag ser. Och du är den förste, som ber söndagen välkommen hem.»

Genom det öppna fönstret betraktade hon ett ögonblick de slumrande husen kring domkyrkan på det höga kyrkberget. I byggningen midt emot begynte lampor lysa fram genom de gammalmodigt målade rullgardinerna med sina om killekort påminnande blomsterpottor. Men många hus lågo ännu mörka med svarta luckor, olustiga att vakna i den smällkalla januarimorgonen. Nu började åter de stora klockorna ringa. Eva Frank såg upp mot kyrktornet och tyckte sig genom tornluckan se kopparrundeln lyfta sig uppåt för den gråhårige ringarens hand. Hon följde klockans jublande rörelse och hennes blick for med klangen så högt upp i morgonhimmeln att hon tappade andan, som om hon själf blifvit svingad mot det blå i en brusande koppargunga. Klocksången och gryningskylan, hvilka samman flöto öfver hennes hufvud, döfvade tinning och tanke. En osynlig isudd flög hvass som en pil in i hennes bröst. Det brände och stack därinne och hon tryckte händerna med en underlig känsla af lycka hårdt mot hjärtat.

»Eva, fryser du kanske?» sade Frank plötsligt och böjde hufvudet ned mot hennes hvita ögonlock. »Det är en riktig söndagsmorgon.»

»Nej, jag vill icke frysa, det är ju din luft, mästern Mårten Nordanväder,» sade hon med ett smeknamn, som hon en gång gifvit honom. Och hon smög sig allt djupare in mot hans bröst och

hörde trots klockdånet den jämna, säkra sången af hans hjärtslag.

Men på himmeln blefvo måne och stjärnor matta, som klippta af tunt silfverpapper och klistrade på det blå, hvilket nu förlorade nattdjupet och blef lätt och vattenklart, medan morgonrodnadens röda medeltida korstecken steg öfver söndagens lutherska Österås.

IV.

»Serveradt,» sade den lilla buttra tjänstflickan och stack skyggt lintotten med mössan inom dörren till Ragnar Gyllings af bokhyllor från golf till tak täckta arbetsrum. Lektorn nickade förströdt, där han satt begrafven i ett kaos af böcker af alla slag och storlekar med studerskenet under arbetslampans gröna skärm öfver sitt gossansikte. De blå ögonen drömde tankfyllda, men han reste snabbt sin gängliga gestalt från skrifbordet för att gå och spisa kvälls-
vard.

Inne i salen stod redan fru Elin vid teköket. Ragnar kunde aldrig, om också blott efter ett par arbetstimmars skilsmässa, se henne igen utan att beröras såsom af klassisk musik eller ett sydländskt landskaps linjer af hennes fulländadt rena ansiktsprofil. Han kunde aldrig blicka in i dessa dunkelbruna ögon under den svarta hårkronan utan att vänta det stormande uppvaknandet af ett lyckans

och lidelsens väsen, hvilket lefde fängsladt djupt inom henne bak dragens frusna regelbundenhet och allvarsbetrycket öfver hennes hvardagslag. Det var inte fantasteri. När solen föll osparadt rikt öfver detta dystra hufvud, så det svarta håret brann likt gammalt rött guld och marmorhyn strålade, eller när skönheten i ton och form löste hennes bundna inre, då var det, han alldeles tydligt genom hennes ögon, som blefvo klara och lysande, såg den fångna prinsessan draga riglarna från sitt fängelsetorn och hörde den frigjorda kvinnans glädje, liksom sorlet af en varm källa, hvilken bryter fram ur en underjordisk, mörk cistern. Men blott ett moln drog öfver solen, musiken tystnade och de vackra linjernas högtid bröts, var uppenbarelsen förbi, och bredvid honom stod åter den glädjelösa kvinnan, en förstenad sånggudinna med dragens frusna regelbundenhet och allvarsbetrycket öfver sitt hvardagslag. Och dock väntade Ragnar ständigt att frigörelsen skulle komma, såsom skattsökarna förr i världen, att skatten, blott man bidade, till sist ändock skulle höja sig ur kärret.

Så kunde Ragnar Gylling tungsint dikta för sig själf om sig och sitt äktenskap, ty han hade alltid i inbillningen varit litet poet, fast endast för sitt eget höga nöjes skull, — som andra klinka på piano — och det hade aldrig fallit honom, som studerade folks och rikens sorgespel, in att gifva någon sorts varaktighet åt sitt vemods lyriska såpbubblor.

»God afton, Ragnar,» sade fru Elin Gylling till sin man, då han trädde ut i salen. Stämman var hennes vanliga, tonlöst vänliga, och hon nickade

lätt. Ångan från teköket steg upp kring hennes bleka ansikte. Aflägsset och prästinneaktigt föreföll hennes hufvud med den af guldfärgade band hopflätade svarta hårkronan öfver den höga gestalten. Ragnar satte sig vid kvällsbordet, besviken som ett barn, hvilket omedvetet gått och hoppats på en gåfva. Men hvad väntade han också att hon skulle säga? Det visste han icke, men denna röst strax bredvid honom, som ändock var så oberörd och fjärran, slog en ödslig isring rundt ikring honom.

»Narr,» sade han till sig själf, »som icke vet att vinter är vinter och förblifver i evighet vinter, och att främlingskap och förfrusenhet blott växa och växa.» Mekaniskt började han äta, och han tyckte att de fyra faten med det ständigt återkommande soffet till smörgåsen snurrade rundt på den hvita duken som i en karusell, i hvilken hans kvällar och år skulle förgå. Blott allt tröttare och gråare skulle han se sitt eget hufvud i teköket. Glömd, som minnet af en förgäten barndomssöndag, skulle glädjen blifva i hans lif, och allt tystare skulle de sitta midt emot hvarandra, mannen med tanken fångad af forntiden, historikern, som lefde bland grafvar, och kvinnan, som förfrös, därför att hon var ett söndagsbarn, som aldrig kunde förlika sig med hvardag.

»Har du hunnit något för ditt arbete?» frågade hon, då tystnaden blef pinsam ikring dem.

»Mitt arbete!» Han skrattade. När han begynte sitt historiska författeri, hade han öfverraskat med studier från de mest skilda tidskiften, alla af samma lärdom. Det gick en legend, att han tänkte

skrifva en världshistoria, hvilken på alla punkter var grundad på egen forskning, en tanke för en svensk Ivar Vidfamne att gå under på! Men allt sedan den afgörande krisen i sitt lif, då han gift sig och satt bo i Österås, hade han sysslat med ett verk om de svenska vikingatågen, särskildt öster och söderut till Ryssland och Bysanz. Men också den planen tycktes han aldrig hinna fullborda.

»Mitt arbete,» sade han. »Jag är som mina egna svenska vikingar — jag kan eröfra jord, men icke dyrka och behålla den.»

Fru Elin kände skuggan af en dubbelmening om sig och honom i hans ord. Hon letade efter en vändning för att slå bort hans missmod, men utan framgång. Det svallade till en varm bölja djupt nere i hennes inre, men rörelsen trängde icke upp genom den frusna ytan. Det blef blott kvar af stämningen ett mildt och svalt medlidande, sådant enligt de gamla myterna naturen själf antogs äga mot lidande och sorg, källådern för fotgängarens törst och skogsmarkens mossbädd för hans trötthet.

»Vill du hafva vatten till ditt te?» frågade hon, för att dock säga något.

Han skakade på hufvudet och så drucko de tysta den moderna världens aftondryck, den minst befriande och mest neutrala af alla, gemensam för tungsinta slaver och praktiska anglosaxare, men alltid med samma grundsmak af hvardaglig förnöjsamhet i små hvita hus och passionslöst drömmeri bland hvita täppor, det himmelska rikets kontemplativa lifslikgiltighet. När Ragnar såg Elin hålla i teet, tänkte han gärna på, hur mycket bättre det

skulle passat den mörka kvinnan med den bleka pannan att skänka i det svarta kaffet med tältbäddens ökenrus, men helst dock vinet, förgyl-laren, förlossaren, hvilket som bergsmanshammaren spränger fram guld eller slagg, allt efter hvad malmen gömmer.

Nu reste de sig från bordet och satte sig i ett litet förmak, upplyst från taket af en antikt formad hänglampa, som göt ett svagt skimmer öfver alla de stora fotografierna af Akropolis och dess rekonstruktioner, hvilka prydde väggarna. Därinne stodo tvenne stora länstolar med snidadt karmverk. Det var konungens och drottningens troner hade de sagt den tiden de skämtade, men nu, när svårmodet flödade öfver Ragnars tunga, kunde han hviska: »här trona konungen och drottningen öfver den Förspilda Glädjens Rike... Sjuka Viljor och Isade Hjärtan heta deras provinser, Tröttflugen Förhoppning och Öde Tomhet deras städer».

»Ragnar, vän,» afbröt hon, »hafva vi icke snart vuxit öfver det, folk kalla sorg och glädje? Låt oss bli stilla!»

Så talade de lågmält och tonlöst de hvita vinteraftnarna, tills Österås natt höljde dem. Och i griffriden, som med sitt högtidssvala mörker strömmade in från domkyrkoskeppen och kyrkogården utanför, blefvo de, där de sutto i länstolarna, ett par skuggor utan ord, ty två skuggor hafva intet att känna eller förebrå hvarandra.

Men i afton samspråkade de tonlöst om ditt och datt, medan deras blickar dröjde i de athénska tempelruiner, bland hvilkas brutna och sollysta

kolonnstammar de lustvandrat samman en länge sedan förfluten sommar. De samspråkade om dagens händelser och om Österås sist hemkomne son, Erland Stråle, och diskuterade, med ömsesidig visshet om hur den lilla staden och den gamla skolan fängslade, hans framtid, och deras anmärkningar därom voro också vemodsord om dem själfva och de många år de lefvat bland de tysta minnena och fruktträdgårdarna. Så slog klockan elfva, först Klas Siggesson Elds domkyrkoklocka med sin märkliga stämma och sedan den lilla Katarinaklockan med sin lekfulla silfverklang. Den sista gjorde gärna Ragnar vek om hjärtat. Den hade varit hans barnoms tidmätare och klingat genom det sollysta borgmästarhemmet, där han var född. Hans mor hade, då han var liten, berättat en sägen om hur barnen i Österås skänkt sitt silfver, när den göts. Faddrarnas små silfverbägare och gudmödrarnas skedar ur de gamla besticken hade smälts in i massan. Katarinaklockan lät än i dag såsom John Blunds silfverklocka med drömmar öfver låga, hvita hufvudgärdar.

»Klockan är elfva,» sade fru Elin, reste sig och kysste sin man på pannan med de svala läpparna. »God natt, vän, läs icke för länge.»

Så gick hon med det guldfärgade bandet lysande öfver de hvita tinningarna. Det blef tomt efter henne, som om hon försvunnit ur huset.

Ragnar gick in i sitt bibliotek. Där brann lampan oförändradt jämnt och klart med sitt studersken under den gröna skärmen. Raskt, som man kastar sig i sjön, kastade han sig åter in

i läsningen, och snart satt han där på nytt, begrafven i ett kaos af böcker af alla storlekar och slag. Det var för ögonblicket i Bysanz, han höll till. Det gällde samla spår af vikingarnas besök i Konstantinopel och af Varingarna. Men Bysanz själf, understaden, ädelstensspännet mellan Öster- och Västerland, mellan antiken och medeltiden, tju-sade honom. I ett par år hade han nu läst i dess historia, som i en enorm handskrift med halft oförståbar text, men strålande af guld och purpurbilder, af visionsfigurer med uppspärrade mördar- och helgonögon och gestalter, som under guldskrudarna och pärlkedjorna tycktes skapade af okroppslig helgelse och synd.

Också denna afton flöt det intellektuella ruset, det starkaste af alla, med sin lätta eld genom hela hans varelse. Han blef het i kinderna och hjärnan kombinerade och byggde feberaktigt. I otålig förkortningsskrift kastade han iakttagelser och fakta på papperet, resande sig sömngångaraktigt då och då för att rådfråga kartor och grekiska lexika. En ström af tidskriftshäften och afhandlingar ur stora, blå kartonger började regna öfver mattan omkring honom.

Proteus, historiens gud, den store förvandlingskonstnären, som aldrig två ögonblick har samma ansikte, styrde honom. Hundratals skepnader med halftydliga drag skymtade framför honom, sorlade med profetior och förbannelser, hviskade eder och kärleksord. Klirret af bröstharnesk och bruset af silkessegel drucknade i mässor. Från Hippodromen brusade det som ett svallande haf. Det var

hopen, mängden, det tusenhöfdade människodjuret, som i grönt och blått slogs om marmorsätena, skrek efter taskspeleri och blod, hånade och jublade, men framför allt kröp i stoftet nedanför härskarens guldterrass, utan att dock kunna störa välljudet af det heliga palatsets tiotusen springande brunnar och högtidsstillheten i dess tiotusen guld- och marmorrum.

Men slutligen stannade hans fantasi efter ett par timmars ansträngdt hjärnarbete vid Theodoras gestalt, som han nyss läst om i de gamla krönikorna. Justiniani beryktade maka satt, tyckte han, bland guldhjenden i den sal af kejsarinneslottet, som kallades Aftonrodnaden och vette mot Bosporen. Rundt omkring henne slogo ädelstenarnas doftlösa blommor ut och glödde i mosaikernas trädgård utan sus. Kurtisanen, som på alla världens skådebanor bjudit ut sin nakenhet, var nu inlindad i tyg som en docka, höljd till hakan i guldbrokad med hängande dunkelröda kläppar af ädelstenar. De blå pärlflätorna från gudsmoderkronan med ametisterna täckte helt hennes kinder. Fötterna syntes knappast i purpursockorna under guldbården, utsydd med knäböjande jungfrur, hvilka hindrade hennes mantel från att vidröra marken. Det var en afgud med ett ensamt, ödsligt dunkande hjärta, som satt där, med ett par förbrända stjärnor till ögon och en under mönjan ännu blek mun. Hon liknande Kalomena, Kains tvillingsyster, som ormen Satanael fostrade med Eva.

Ragnar log åt sin fantasibild.

»Theodora,» sade han, »jag är icke okunnig

om, hur mycket du de sista decennierna vunnit i godt rykte och borgerligt anseende. Några hundra år har du behandlats som afskummens afskum, och människorna hafva diskuterat din kropp och dina skandaler, som om de betalat biljetter till dina representationer på teatrarna, haft tillträde till din sofkammare eller åtminstone känt din kammarsnärt. Nu kommer du därför antagligen att ett par hundra år hyllas som hjältinna och helgon. Redan skildrar en lärd dig såsom en Cendrillon, hvilken lifnärt sig af sina händers ullspinneri och som dygden fört till tronen, medan en annan i dig ser den upplysta förkämpen för kvinnan, hvilken försvarade hennes sak i lagarna och byggde räddningshem åt fallna systrar.

O, Theodora, björnvaktarunge eller dotter af det ädla huset Anicia, gatuskarn eller rosenjungfru med Monthyonska priset, gycklerska eller federationskvinna, hjältinna eller giftblanderska — hvad var du af allt detta? — eller var du kanske turvis allt detta?

O, Theodora, med själen dold i ogenomträngligare höljen än de guldstoffer, som dolde din gestalt, du med de förbrända stjärnorna till ögon och din förblödda mun, du skådespelerska och drottning med dina tusen masker — låt mig gifva dig binamnet *Historia*.»

Klockan hade blifvit tre på natten. Ragnar spratt till och återfann sig i Österås i sitt tysta läsrum midt emot den gamla domkyrkan. Hans ögon svedo och åter ville själfvets lilla ström af längtan och sorg börja kvälla inom honom. Men han tryckte handen mot bröstet, gick fram till

fönstret och såg upp från de skumma husen till himmeln, där vintergatans breda strimma lyste som kölvattnet efter en vikingaflotta, farande på äfventyr från Mälaren till Bysanz.

V.

Lektor Gabriel Herrlänius vände i vinterskymningen hem från en rad familjebesök. Det hade varit onkel Caspers födelsedag, men då Gabriel redan var ute hos honom, hälsade han också på hos tant Malvina, faster Leontine och de vördade gamla, hans kära föräldrar. Ty alla Herrlänierna bodde nära hvarandra under almarna på Österås hemtreffliga kyrkogård. Alla världens Herrlänier lågo för resten på kyrkogårdar utom en enda, och det var just Gabriel själf. När han dog skulle det icke längre finnas någon kvar. Ty han var ogift och familjen hade dessutom redan länge, som Gabriel i hemlighetsfull ton brukade antyda, företett en åldrad släkts brist på barn och förnäma benägenhet att dö ut. Men en fin gammal släkt var det, och dess ättlingar hade förr i världen både nått högt i graderna och haft fullt upp med kontanter, fast de på senare tiden egentligen utmärkte sig för sin otur och sina goda hjärtan. Gabriel kunde berätta tusen historier om både det ena och det andra af dessa släktdrag, utan att man dock fick fullt klart för sig, huruvida något samband fanns mellan oturen

och ömsintheten innanför västknapparna. Men när Gabriel omtalade, hur onkel Casper kunnat blifva en formlig Cræsus, om han icke af ren istadighet vägrat att i Gudi behaglig tid inköpa vissa värdepapper, eller hur salig gubben Gottschalk, hans egen far, skulle hafva suttit som professor i kontrapunkt vid Musikaliska Akademien i Stockholm, om han icke försummat fatalierna, liksom han alltid kom för sent till ångbåtar och diligenser, tillfogade han beständigt, skakande kalotten, »men det var också en äkta Herrlænius.»

Mer än en gång hade den vändningen också kommit på hans läppar denna vintereftermiddag, en af de många bemärkelsedagar, då han gästade familjen på kyrkogården och långsamt vandrade utefter gångstigarna mellan all snön öfver de döda.

Men nu vände Gabriel hem genom vinterskymningen i godt humör. Onkel Casper hade alltid varit en *toujour* fysik och hans födelsedag en glädjedag. Gabriel var viss på att familjen också i kväll var samlad på något vis omkring gubben därofvanom molntapparna, om också icke precis som förr i världen glammande kring en ostindisk båls fluidum.

Snölandskapets liflösa mörker och vandringens ensamhet ökade hos Gabriel blott hågkomsternas skärpa, och med förunderlig tydlighet tyckte han sig se den för länge sedan sprängda familjekretsen i den anilinröda möbeln kring bålen. Casper satt själf i midten, stolt och rak som en gammal general med sitt hvita skägg. Trots sextioalet bar han ännu syn för saken, när han berättade sin ungdoms stockholmsbravader från den tiden, då Belletti och

han en natt i bara skjortorna buro en brinnande brylå af och an på Österlånggatan och muffbalerna i Kirsteinska huset regelbundet slutade med ropen: Pirre Horn och Casper Herrlænius ska ha smörj!

»Tja,» sade Casper, »jag minns när en bodisco, som var svartsjuk på mig för en liten näspärla i Boivins handskbutik — hm, det var icke utan skäl för resten — bussade den s. k. starka vindragaren på mig. Det var i mörkret bakom riddarhuset. Jag minns som i går hvad han sa: jag skall måla dig röd och vit i Arsenalsfarstun, sa han, förbannade obelisk!»

Casper Herrlænius reste sig i hela sin längd för att förklara den sista titulaturen och såg i det lilla Österåshuset af trä ut som en jätte i en leksaksbyggnad af papier maché.

»Men den gången tog vindragaren fel på butelj och ögonlockligen singlade jag honom som en af lilla mamsellens trådvantar öfver ett plank.»

Onkel Casper fortsatte att tala och hans ord ryckte hela sällskapet med. Det var, som man samman på en stor galeas en vårlid majkväll sakta seglade in till Stockholm. Där låg Blockhusudden med sitt hvita hus, sina tullsnokar och den första hälsningsbägaren för hufvudstaden i skepparnas starka porto. Där susade Valdemarsuddens gamla lindar och ekar om Djurgårdens Heber och handklaver och trefaldighetsnattens sippor i daggräset. Där ångade Beckholmen som ett stort brännvinsbränneri. Så landade man i Stockholm. Karl Johans förridare red med den gnistrande facklan lik en blyxtgud förbi det radikala kafé La Croix och medan

månljuset ur brutna skyar föll öfver Rosenbad, strömmen och norsfiskarna, darrade genom den majljusa stockholmsnatten en genklang af Jenny Linds röst.

»Mamsell Lind — det var för resten en nipper-tippa,» sade onkel Casper, »tacka vet jag Taglioni.»

Vid dessa ord utbröt ett vildt larm. Hela familjen protesterade, och så mycket ifrigare, som man icke stod ut med att låta Casper ensam föra ordet. Visserligen var det hans födelsedag, men någon annan kunde också få ett ord med i laget.

»Casper är en genomfördärfvad sälle, det veta vi sedan gammalt,» sade tant Malvina, som hörde illa och icke rätt förstod hvad det skreks om. Hon ruskade på sig så det frasade i den vidlyftiga bombasinkjolen.

»Hvad är det för ekivoker han säger, den gemena karlen?» sade hon och förde ifrigt hörsel-luren till örat.

»Ack ja, Taglioni,» snörpte faster Leontine, den lilla rosiga och leende gumman, som hade på hufvudet en kokett supéhatt med två hvita plymer från en längese'n förgången stockholmsvinter. Hon lyfte med små tjocka fingrar den blommiga polonäsens sidenbubblor och gjorde ett litet danssteg med guldskinnskorna.

»Är det meningen att tala illa om Jenny, skall jag be att först få aflägsna mig.» Det var Gabriels far, organisten, hvilken i det kapitlet icke tålde skämt, ehuru han eljes var medgörligheten själf. Hans bleka, svärmiska fru, en vindfläkt med ett par stora, svarta ögon, tryckte gillande mannens

hand, medan hon inom sig som psalmsång hörde stora arian ur Norma.

»Inget bråk på biljarden!» ropade Casper... »låt oss hellre slåss än gråla på min födelsedag.» Så lyfte han den stora silfverslefven ur bålens konstmässiga brygd af rhenskt, punsch och arrack med kvintessens af muskot och gammalt Kirschwasser och fyllde glasen, medan det hvita håret stod som böljskum kring hans hjässa. —

Medan Gabriel såg för sig alla dessa bilder, hade han hunnit från snöfälten in till Österås. Gas-skenet från lyktor och butikfönster lyste öfver hans ansikte. Men i samma ögonblick som det blef ljusst utomkring honom, föll ett tätt, mörkt förhänge för hans inre syn. Nyss hade han tyckt sig urskilja hvar fason i mattan, hvar rynka i de kära gamla ansiktena. Nu stod en ogenomtränglig svart vägg för hans fantasi. Han pulstade ensam i snö och mörker. Det blef tyst, som när klockringning hör upp i ens inre, och han grufvade sig för att komma hem till sin enslighet. Så vardt han belåten, när han just i hörnet vid sitt eget hus stötte på en bekant. Det var Erland Stråle, som tycktes ute och spatsera, drifvande i snön med händerna instuckna i päls-ärmarna.

»Nej, se unge patron,» ropade Herrlænius, och ljudet af hans egen levande stämma gjorde honom godt.

»Hvadan och hvarthän, om man dristar fråga?»

»Å, just ingenstädes, jag skall först vara borta klockan åtta.»

»Stig då upp ett tag till mig. Du har icke

varit hos mig, sedan du kom till Österås. Det är icke kollegialt.»

Herrlænius sköt Erland före sig in i en låg portgång. De gamla stegen i den rankiga trätrappan knarrade vänligt och välkomnande. När Gabriel öppnade sin dörr, slog en doft af i gråpapper pressade växter, torkad mossa och en halft förflyktigad, men ännu i siden och broderade kuddar häftande lukt af lavendel och tearos Erland till mötes. Han kände genast från sin barndom igen denna atmosfär, som gaf intrycket af att man öppnade ett länge stängdt skrin med minnen och relikier.

Herrlænius förde Erland genom sitt arbetsrum till ett litet förmak, liknande ett klädstånd med alla sina olika här strandade möbler och prydnader, allt Herrlæniskt släktgods. Familjemedlemmar, stadsmajorer och damer i drottning Desiderias hårklädslar stirrade i olja från väggarna.

»I dag skola vi sitta i onkel Caspers emmor,» sade Gabriel och sköt fram ett par af de anilinröda fåtöljerna med stora guldklor till karmstöd. »Det är rätt och billigt, ty det är i dag hans födelsedag.»

»Onkel Casper?» sade Erland tankspridt. Han hade under sin bortovaro hunnit förgäta släkttraditionerna.

»Jag trodde du mindes honom. Han beundrade din mor. Hon måste hafva talat om honom.»

»Ja visst. Men säg mig, hvad var onkel Casper egentligen?»

»Han hade kunnat blifva hvad han ville. Han hade briljant ingenium i alla riktningar. Tänkte först på kavalleriet... for sedan till Rom för att

lära sig måla. Men så brydde han sig icke om alltsammans, utan lefde här på sina räntor. Han kallade sig »particulier».

»Det är också det visaste yrke man kan välja. Och han, som kuskat rundt Europa, kunde trifvas här i Österås?»

»Jaa! Det vill säga, han längtade kanske bort ibland. Jag har aldrig sett någon så galen efter resebeskrifningar, och han älskade brefbärarna.

Erland smålog. Här i Österås kunde han förstå denna uppfattning af brefbäraren som förmedlaren med världen, äfventyret och det obekanta.

»Farbror har ju själf hållit ut här i snart tjugufem år!»

»Hvar skulle jag eljes hafva varit? Österås är ju min och hela Herrläniska familjens fosterstad!»

»Farbror tänker fortfarande icke på att gifta sig?»

»Vet du icke hvem som upfunnit äktenskapet, min gubbe lilla? Det står i katekesen.»

»Nej, det är lyckligtvis den bok man först glömmar!»

»Djäf vulen och ens eget kött. För resten äro fruntimren så bråkiga och ha jämt så mycket tillstånd. Och hvarför behöfver man egentligen gifta sig, när man bor i stad?»

Erland skrattade.

»Du skrattar, men kom ihåg, Erland, att det är med äktenskap som med själfmord... man skall icke begå det förr än i yttersta nödfall.»

Erland såg upp och betraktade Herrlænus.

Infallet föreföll så direkt afsedt för hans egen uppbyggelse, att han undrade, om den gode lektorn hört något glunkas om honom och Karin. Men Gabriel Herrlænius satt och ryckte på kalotten och hade den fadda min, som folk få, när de säga allmänna sanningar.

»Farbror har också mossorna att fördrifva tiden med. I Strassburg hörde jag af en botaniker, att farbror är världens störste mosskännare.»

»Öfverdrift. — Vi voro fyra, som förstodo dem, men nu är tyvärr italienaren där nere i Palermo död, och det är bara Königsbergaren, den lille professorn i Quito och jag själf kvar. Du kan tro att de där två herrarna bombardera mig med afhandlingar, och jämt hitta de nya arter och varieteter. Men i somras for jag upp till Lappland och där fann jag i träsken några högst kuriösa, som jag just nu beskriver. Få se, om de kunna sticka öfver dem.»

Erland smålog åter svagt. Detta var vetenskapen, denna lärda notväxling om ogräs mellan Österås, Königsberg och Quito. Det påminde om kortspel, helst om den slags whist utan nämnvärd point, som i gamla dagar kallades »konversationsspel». Men skulle man redan spela kort, borde det då vara om pengar och helst hasard!

Nu reste sig Erland och tog afsked.

»Nattens orgier skola börja,» sade Herrlænius skämtsamt och hjälpte honom på med pälsen.

»God natt, bäfverkrage,» ropade han, då den unge mannen försvann i trappan.

Erland hade till kvällen stämt möte med Karin

på isbanan. Det kunde vara vackert att åka utefter Mälaren i det bleka månskenet, medan stjärnorna gnistrade öfver skogshöjderna. Det kunde blifva litet romantik och tillbuden till dylikt voro i Österås icke fler än att man borde begagna dem. Så var det opassande också, och pulsen slog så pass svagt i den sofvande vinterstaden, att den enkla förströelsen att reta mostrar och tanter icke var alldeles utan lockelse. Hvisslande, glad att hafva kommit ut i fria luften från det Herrlæniska relikskrinet, vandrade Erland ned till sjön.

Men Gabriel Herrlænius gick oroligt af och an i sina rum. Förgäfves hade han sökt tala upp sig i sitt vanliga ungtkarlshumör. Mjältsjukan kom tillbaka, då han blef ensam, och det var då bäst att så godt först som sist gå och melankolisera en stund i det »allra heligaste». Gabriels »allra heligaste» var ett litet rum, alldeles oförändradt sedan hans föräldrars tid, där han satte sig som i en lönnkammare, när han kände sig allvarlig eller eftertänksam. Därinne bildade de gamla stolarna af svart päronträ en magnetisk kedja kring divansbordets album och stereoskopbilder. Där stod i den höga fönstersmygen hans mors sybord med lådan halft utdragen, så man i facken såg silke af kyligt röda och gröna toner, ej mer gångbara i handeln, och på skifvan låg ännu hennes älsklingsbok, Stagnelius, med linnéor och bokmärken af stramalj mellan bladen. Här stodo faderns violoncell och den höga hyllan med hans handskrifna kompositioner. Men porträtten af de gamla hade bleknat på daguerrotypierna öfver pinnsoffan, så de liknade

ett par skymningens skuggbilder i färd att sväfva sin väg, då lampan bäres in.

Af modern, som dött då han var barn, hade Gabriel blott i minnet ett par stora, svarta ögon, och ett sus kring en tunn gestalt, som af lätt, hvitt muslin. Af denna barnhågkomst och Stagnelii stjärnvers bildade Gabriel hennes gestalt, en spenslig och flygfärdig varelse, som också fick flyga bort en majnatt till de solfurstens æoner, om hvilka hon, att döma af hennes poesiböcker, tycktes hafva drömt så mycket bak hyacinterna i sin fönstersmyg.

Med helt annan klarhet lefde fadern för hans ögon. Han hörde till de urverk, som blott långsamt nöta ut sig själf. År för år hade Gabriel sett honom krympa ihop och gråna, om söndagarna skötande domkyrko-orgeln och dessemellan användande tiden att komponera. Han skref oratorier och mässor, symfonier och sonater, som aldrig uppfördes eller kommo ut. I yngre år hade han ännu kämpat för att få sina tonsättningar fram till offentligheten, men med så liten framgång, att han senare, då han satt som åldrad och ensam organist i Österås, blott skapade för sig själf. Verken spelades för släkten. Så skref han ut stora partitur med stämmor och lade alltsammans i tjocka högar på hyllorna. Opustalen växte och växte, men organisten i S:t Eskil blef därför ej mer bekant. Det var och förblef endast den lilla capriccion för violoncell, som för världen uppenbarade hans musik. Den var hans stolthet och hans skam, den capriccion. Nyss kommen till Leipzig hade han helt ung spelat den i ett sällskap. Men när han slutat, hörde han

applåderna med ett enda ryck afstanna och såg publiken tyst betrakta en ståtlig man med svart, knollrigt hår, stor näsa, lifrock och en solitär i skjortbröset. Mannen gick tyst fram till pianot, vid hvilket han själf satt. »Det är Mendelssohn,» hviskade ackompanjatriken och stötte till honom med armbågen. Gottschalk blef röd och hvit. Ljusen och människorna försvunno långt borta. Han högg tag i flygeln och reste sig, men maestron log med sina stora, brunsvarta sammetsögon och sade muntert: Brav gespielt! Wird mal was draus werden!

Så blef Gottschalk Herrlænni capriccio känd och tryckt, det enda af hans många arbeten. »Det är ett litet struntstycke med fladder för en ung cellist och ett par långdansmotiv», brukade han vid äldre år häftigt säga, när han talade om den och tänkte på att han sedan skrivit så mycket djupare, lär-dare och bättre saker, som aldrig kunnat tränga sig fram. Men ändock kunde han icke låta bli att i hemlighet spela stycket. Det var det enda af hans verk, som lefde. Människor hade lett åt tonerna, fyllt passageverk och tema med sina hugskott och infall. Melodien hade gått till bords och i säng med dem, medan allt det andra låg dött som oafsända bref på hyllan. Men ju mer hop-torkad den lille organisten blef under sitt yfviga musikanthår, dess mindre capriciös lät för den trötta stråken hans ungdoms capriccio. De glada lång-dansmelodierna för varma töser och drängar blefvo groteska, som melodier till dans af gubbar och gum-mor på en fattiggård. Men som den lilla för-

minskade bilden på en kvicksilfverkula såg den gamle i fjärran en ung, blond svensk, som stödd mot en flygel stod brydd och bugande, medan ett par stora, judiska sammetsögon logo vänligt mot honom: *wird mal was draus werden!*

Gabriel tänkte på allt detta och hur han sedan han blef vuxen aldrig utan rörelse kunnat se fadern spela. Det kom sig också däraf att denne, när Gabriel var liten, brukade — det var väl gamla vanan — ställa parfveln mellan knäna, precis som instrumentet, klappa honom på hufvudet, som han gjorde med gripbrädet däruppe på cellon, brumma och puttra ett tag, och så kunde det blifva sagor och berättelser hela kvällen, som det på cellon blef musik.

Men när Gabriel mindes detta och tusen smådrag därtill, som lefde upp härinne i föräldrarnas rum, vardt det honom tungt om hjärtat. Det var icke hans egen ensamhet, som tryckte. Det var icke han själf, Gabriel, som ville fortlefva. Hans gossar skulle hetat Gottschalk och Casper och flickorna efter modern och tanterna. Men det hemska i, att alla minnena om dem han älskat med blodets blindaste instinkt och makt skulle gå bort med honom själf, lät honom rysa, som när man ser en sten sjunka i ett tomt svart djup. Äfven den kallsinte skälver vid tanken på ett folks undergång, och det var ett helt litet folk, som haft sin historia, sina hjältar och slagne och sitt namn, som skulle gå i grafven med honom själf. Ingen skulle mer heta Herrlænius. På kyrkogården skulle namnet småningom förvittra på de försummade vårdarna,

och besökarna förströdt stafva på bokstäfverna och småle åt det gamla kuriösa namnet, som när man i en dammgömma hittar ett föråldradt plagg, som är onyttigt och utan mening.

Gabriel tryckte kalotten djupt ned i pannan, och fast han icke kunde spela, tog han faderns gamla instrument ur lådan, satte det mellan sina knän och famlade med stråken öfver de för länge sedan somnade strängarna. —

VI.

»Så stå vi här och spela Fortuna samman, precis som när vi voro barn.

Vet du hvad, Karin, jag börjar blifva rädd att det är din mening, att vi två skola spela det spelet samman en längre tid.»

»Ack ja, Erland!«

Det kom så utan omsvep och oöfverlagdt, att den kallaste måste känna sig smickrad. Den lätt-rörde Erland Stråle log belåtet och lät cigarrettröken hvirfla som en blå slöja kring den unga flickans askblonda hufvud, där hon stod framåtlutad med sin lilla kö i handen öfver det gamla Fortuna-bordet från trädgården, under vintern inflyttadt i salen. På Karins utseende passade alla de klassiskt svenska liknelserna för kvinnoskönhet. Ty hon var verkligen röd som en ros, hvit som snö och smal om lifvet som en vidja, utan att därför sakna

liljekullarna — tvärtom. Hon kunde godt hafva hetat Ingeborg. Hon strålade af ungdom och friskhet i sin småstadselegans och skulle säkert ligga som mjuk, vit bomull kring hjärtat.

»Laga då att du får fatt i högsta vinsten,» bröstade sig Erland. Han var het i kinderna af sin mors starka söndagsmat och hvita, källargömda portvin, och i den åldriga kakelugnen med profeten Jonas och hvalfisker i kakeln öfver ugnsluckan lågo stora bränder och glödde, blossande och röda.

Karin lutade hufvudet litet på sned mot tyllspetsen kring sin runda hals. En blekröd strimma från elden följde den mjuka kinden och försvann i hårburret öfver örat. Medan hon måttade med kön, öppnade hon omedvetet munnen, så en tandrad syntes, vit och hvass som en vargunges. Så stötte hon till kulan och den rullade direkt ned i midtfördjupningen på bordet.

»Högsta vinsten,» ropade hon och klappade i händerna. »Hvad säger du nu?»

»Det ser onekligen ganska allvarsamt ut för mig,» svarade Erland skrattande och tände en ny cigarrett. »Men tag dig till vara själf. Fortunaspelet går ändock an, men när man kommer öfver till de hvardagliga äktenskaps- och hushållsspelen, som svälta räf, skrapnos och patience, är leken icke hälften så rolig. Har du varit i de norska fjällen?»

»Nej.»

»Där finns en lifrätt, hvilken alltid starkt erinrat mig om äktenskapet. Örret heter den! Det är en sorts laxöring, som man är alldeles förtjust i

strax i början, men när den kommer igen alla dar, morgon, middag och kväll, då fattas man snart af en alldeles orimlig längtan efter — annan fisk.»

»Fy, Erland!«

»Det är det hvita portvinet. Det låter en blifva frispråkig, prata dumheter, som det kallas, när man säger ut hvad man tänker. För resten har jag aldrig råkat någon ung karl, hvilkens kvinnoreligion, när man en smula närmare granskade hans hjärta och njurar — och i synnerhet de sista — icke var tämligen muhammedansk.»

Den gamla moraklockan, på hvilkens grönstrukna trä en sträng, allvarsam bondmålare framställt lifvets bok liggande uppslagen med tukdens ris mellan sidorna inom en krans af tistel och törne, slog nu sex med sitt trötta, rosslande slagverk. Hela den lilla staden låg i söndagseftermiddagen så stilla i snön, och det blef så tyst i salen, när de båda unga tego, att de tyckte sig höra aftonsångens koral med lugna, jämna vingslag flyga öfver Österås och ut mot skogarna, hvita under svagt stjärnströdd himmel. Vintermörkret flödade öfver mossan med berberisbären mellan innanfönstren och glöden dog i askan.

Karin satte från sig kön. Hennes blå ögon blänkte, då hon betraktade Erland.

»Nu är jag trött på Fortuna trots all min lycka. Låt oss sätta oss i skymningen och skvallra.»

Hennes klara stämma lät beslöjad och sväfvande.

»Kallas det skvallra nu,« sade Erland, som också fick lust att smekas och att känna hennes

lilla flickhjärta sprattla som en fången fågel i sin hand. Han lutade sig ned öfver henne och kysste häftigt hennes hårfäste. Hvad hon var ung och frisk! Hon doftade mjölk och blomma! Hvad söndagseftermiddagen skulle vara kulen och outhärdlig utan henne! Han slog armen om hennes lif och förde henne sakta öfver golfvet till den stora länstolen vid uret, och leende sågo de sina skuggor hinna upp hvarann och smälta samman i halfmörkret.

Erland satte sig och bredde ut armarna.

»Skall du nu få sitta på Gud Faders högra hand,» sade han.

Men just då Karin skulle hoppa upp i hans knä och smyga sig till honom, öppnades dörren. En hög, mörk gestalt stod där, omfluten af lamp-ljus från rummet innanför.

»Hvad gör ni här i mörkret, barn?»

»Inga mörkrets gärningar åtminstone,» svarade Erland och skrattade, dock utan att nu, lika litet som någonsin, förblifva oberörd af det intryck af allvar, sträng plikt och besvikenhet, som hans mors person ständigt meddelade. Han kände Karins hand darrande lösa sig ur sin. Liksom en dyster budbärrinna, tyngd af sina sorgliga underrättelser, verkade också fru Stråle, då hon plötsligt öppnade dörren och infattad af de hvita dörrposterna stod där, mörkklädd i dunklet, medan skenet inifrån lät den svarta flätkorgen öfver hennes hjässa lysa mot det i elfenben skurna ansiktet.

»Erland och Karin, kom in till mig ett tag, jag vill säga er ett ord.»

Inne i fru Stråles blekta, gröna arbetsrum brann

lampan dåsiget under den mattslipade kupan, och sedan hon slagit sig ned i den raka soffan började hon, med de magra händerna korslagda, tala till de båda unga, som stodo där bortkomna och under samma:

»Jag har använt hela söndagen i dag till att städa i mina lådor. Ni kunna nog icke förstå, hvad det vill säga för en gammal fru att göra en sådan generalmönstring, att taga fram alla de gamla nipporna och ett för ett öppna etuierna, att hitta minnen af alla slag från de få glada och de många sorgsna dagarna, hågkomster af döda människor och af platser, som man aldrig sedan återsett, att stryka med handen öfver broderier och skärp från ungdomen. Hela ens lif ter sig för blicken med underlig klarhet, och man ser så tydligt den lilla tusendedel, som var verklighet och som bestod profvet, lösa sig från massan af fras, svek och illusion.» Hon gjorde ett ögonblicks uppehåll och stirrade med blekta, färglösa ögon rakt framför sig. Sonen förstod, hvar hennes tanke var, och kände ett styng genom hjärtat. Så begynte hon igen med sin mörkaste röst, den som Erland alltid kände tränga djupt in mot sina inälfvor.

»Dock, detta är väl ålderdomens syn på världen och kan förblifva dess hemlighet. Men medan jag under sådana tankar städade i mina lådor, var det jag hittade en sak, som varit mig dyrbarast af allt. Det är ett gammalt smycke, som jag förut på långa år ej ens förmått se på, men som jag i dag tagit fram, ty jag ville gärna, att Erland skulle gifva det till Karin i förlofningsgåfva... Det är

den enda skänk jag har kvar ifrån hans far. Det föll för mycket skam, lögn och tårar öfver allt, som kom sedan, för att jag skulle kunnat bevara något mera från hans hand. Du har nog märkt, Karin, att hans namn här aldrig nämnes och att ingen bild, intet spår af honom finnes i mitt hus.»

»Mor! Mor!» afbröt Erland blek.

»Tyst, Erland! Karin skall höra detta, nu när hon blir min dotter. Och du Erland, tag armbandet här, som din far gaf mig den gången han och jag voro som ni, helt unga, och först började hålla af hvarann, och båda — jag tror och hoppas det — båda lofvade med hela hjärtat. Tag det enda minne jag kunnat gömma af din far och gif det till din trolofvade, fast det är ett fattigt litet smycke utan värde.»

Ur en blå pappask tog fru Stråle fram ett gammaldags armband af guld och svart emalj.

»Dieu vous garde, lyder inskriften,» sade hon, »och nu skall Erland själf fästa det på Karins arm.»

Den unga flickan räckte tyst fram sin hand. Hennes ögon stodo fulla af tårar. Men när Erland tog det gamla armbandet ur moderns tärda hand och fäste det kring Karins runda handled, fylldes han af högtidlighet. Allt skämt försvann långt borta. Hans egna ord och skratt från ögonblicket förut fladdrade bort i en förrunnen dröm. Det var, som han just vaknat till en allvarsam, men lugn och samlad dag. En svag viljas längtan efter det väsentliga rörde sig dunkelt inom honom, en önskan att kunna skapa en stilla helhet af sitt lif, en bön om kraft att varda ett stöd för det sorglösa barn, som

han för lifvet fjättrade som sin fånge med det gamla armbandet, hvilket hans fader för en half människoålder sedan, innan ännu namnen bedragare och förfalskare stämplade hans panna, gifvit åt sin ungdoms älskade.

»Dieu vous garde,» upprepade Erland sakta. Men nu slog modern an en glad ton.

»Aftonsången är öfver, barn. Nu skola vi roa oss. Vi skola dränka nötter i punsch och steka äpplen.»

Men Erland och Karin sutto tysta bredvid hvarandra och betraktade i smyg fru Stråles bleka panna under det svarta håret och hennes magra händer, som nu fattade ett sticktyg och tvungo de mjuka maskorna in i sin söm med de blanka stickorna af stål.

VII.

Det var supé med dans och konsertafdelning hos den man, som inom det eljes i det förflutna gärna uppgående Österås, företrädde den nya tiden och den moderna andan, fabrikör Smith. Han var ortens storkapitalist, och den uråldriga Mälarstaden, hvilken förut i allmänna medvetandet uteslutande hängt samman med namn på katolska biskopar och lutherska reformatorer, började numera, tack vare hans om den fosterländska industrien förtjänta arbete, också förknippas med Napoleon Smiths margarin.

En krets flickor satt samlad i ett förmak kring husets döttrar, de flesta mindre, men också några mera unga. Fantasirikt kammade, men försiktigt barhalsade, verkade de allesammans fula eller kanske snarare såsom ännu ej uppskrufvade lampor. Det var ännu ingen herre kommen. Till och med den täcka Karin såg ut att hafva sordin på sin ungdomsfärging. Ett par konstgjorda vallmor, som hon bar i håret, gjorde henne kanske dufven. På bröstet hängde i ett sammetsband ett granatkors, hvilket stam också betecknade djupleken af urringningen i hennes sidenlif.

Men nu gick ett namn från mun till mun i ringen. Flickorna rätade på höfter och hufvuden, och man såg på ögonen att uppeldningen begynte. Det var visserligen ingen kavaljer, som kom, men fru Sylvi Anstrin, Österås mest omtalade dam. Det var föga mer än ett år sedan hon flyttat till Österås såsom kaptenens, den kände samlarens maka, och den legendkrans af äfventyr, som ryktet bundit kring den forna konsertsångerskan med den mäktiga altstämman och den utmanande skönheten, spelade i Österås samma roll som en spännande följetong.

Det betraktades redan som skandal, att fru Sylvi antagit inbjudningen till balen, då hon var gräsänka — mannen gjorde just en rundresa genom Europas antikvitetsbodas — men harmen stegrades, när hon kom där, djärfvare och vackrare än någonsin, snarare svept än klädd i sin hvita tyll och med en urringning, som ungt folk i Österås aldrig sett maken till och gammalt icke sedan de första glada men lättsinniga åren af Karl XV:s regering.

Det gick ett sus genom rummet, när hon beträdde tröskeln och till hälsning böjde sitt höga hufvud med en hy, dunkelvarm som en kreolskas, under en hjälm af svart hår, mot hvilket skuldrorna lyste dubbelt hvita. Men fru Sylvis stora, bruna ögon tindrade af lifslust. Hon kände till punkt och pricka Österåsninnornas — som hon kallade dem — tankar om hennes person, och det var henne en fröjd att göra dem lifvet surt med parisiska dräkter och glad vänlighet.

Men af alla hade Karin denna afton blifvit mest gripen, när fru Sylvi syntes. Hon bleknade formligen. Blixtnabbt och oemotsägligt flög en aning om att denna kvinna, hvilken förut icke haft något att taga på hennes väg, nu skulle korsa den och bestjäla henne. I kväll skulle Erland se henne för första gången. Han skulle se de hvita skuldrorna, denna kropp, som var liksom blottad i tyllskummet, han skulle höra henne sjunga och hennes djupa, lidelsefulla röst skulle snärja honom. Karin såg sig själf och fru Sylvi i väggspegeln och kände sig slagen och fördunklad såsom kammarflickan af en drottning. En brännignista af hat föll ned och glödde i den unga flickans själ. Hon kände det, som hon ville kasta sig öfver och misshandla medtäflarinnan, och det kom en sådan häftighet i hennes blick, att fru Sylvi icke kunde undgå att märka det.

»Hvad går åt flickan?» tänkte hon, som dittills blott känt Karin som ett älskvärdt barn. Så erinrade hon sig plötsligt förlofningen och log.

»Herre Gud, ungen är rädd att jag skall taga pojken ifrån henne... En sådan söt liten gås.»

Fru Sylvi kände sig betydligt mer rörd än smickrad och fick ett oemotståndligt behof att kyssa den runda flickpannan med de dumma, oroliga tankarna. Utan att bry sig om den stela dockmin, med hvilken Karin såg henne närma sig, gick fru Sylvi fram till den lilla fästmön.

»Det är ingen Judaskyss, Karin,» sade hon, då flickan fortfarande satt där orörlig som en porslinsfigur.

»Hvad menar Sylvi?» kom det häftigt.

»Ingenting. Men jag har ju icke förr fått lyckönska dig till din förlofning. Det skall vara en begåfvad och älskvärd ung man.»

Karin rodnade på en gång förödmjukad och lugnad. Den nedlåtande och likgiltiga vänligheten tycktes ämnad att skingra alla farhågor.

»Bara han kommer, skall jag genast föreställa honom för Sylvi,» sade hon. »Han är nyfiken att se Österås skönhet.»

Karin ville öfverbjuda Sylvi i storsinhet.

»Jag har en helig vördnad för nyförlofvade herrar. De likna noviser, som nyss aflagt klosterlöfte. Men naturligtvis vill jag gärna lära känna din tillkommande.»

Fru Sylvi drog Karin ned bredvid sig på midtsoffan under skuggan af en palm i en hög kruka af modern majolika. Det fanns mycket palmer och majolika hos fabrikören och resten var plysch och cuivre poli. Det var den nya tidens hem i Österås.

Senare på aftonen förde Erland fru Sylvi, med hvilken han dansat en lång vals, in i ett sidorum,

där de satte sig att prata. Erland var i ett strålande lynne. Han älskade dans. Festklädda kvinnor och balmusik gjorde hans tankar fria och lätta. Valstakten gungade in i hans själ. Blodet i ådrorna bubblade och sjöng. En berusning af ungdom förvandlade i ögonblicket hans värld till ett vackert hägringsspel, i hvilket alla bilder smälte samman. Hvad han var lycklig! Han ägde en slända, som alltid skulle spinna guldsilke, en härd, som alltid skulle gifva honom värme, en oljekruka, som aldrig blef tom. Det var hans lilla Karin! Och hennes väninnor voro söta, också de, klarögda, mjuka att hafva i armarna, medan balmusiken brann. Men härligast var fru Sylvi, den nya, okända morgonstjärnan, som från och med i dag skulle väcka honom i gryningen, medan alla andra sofvo, och med pannan mot rutans isrosor skulle han ropa hennes namn. Erland märkte mycket väl, att han redan höll på att blifva förälskad i den höga kvinnan vid sin sida, men han var seglaren, som med händerna knäppta bakom hjässan och ögonen tjusade af horisonten icke kan förmå sig att vända rodret, utan låter sin hvita båt långsamt glida till hafs för solbrisen.

Erland gnlade sakta melodien till den nyss dansade valsen, där han halflåg och blickade upp i fru Sylvis ögon. Men hon, som alls icke väntat honom sådan han var, utropade plötsligt:

»Men ni är ju icke en gång någon riktig svensk herre!»

»En svensk herre? Hvad är det?»

»En svensk herre är rödlätt med blonda

mustascher, klädd i kavaj af blå cheviot och drickande punsch på ångbåtar.»

»En väl öfverläst definition, men de flesta kännetecknena svåra att förete på bal. Nå, hur ser jag ut då?»

»Som en kontinental lätting, en lifsturist, som har en mycket rik och fin pappa. Och svårt har jag att tänka mig er förankrad här i Österås! Men det är sant, med er fästmö går det kanske. Karin är förtjusande.»

»Karin är en vacker, stilla svensk insjö, vid hvilken det säkert är godt att bo... Men hvem längtar ej ibland ut mot hafvet!»

Erland kände själf falskheten i sina ord, men han kunde icke låta vara att kasta sitt bete. Ty åter brusade solbrisen öfver hans hufvud. Seglen svällde. Han låg och dref mot horisonten i sin hvita båt.

»Hafvet fordrar mycket. Och så — har ni varit i Ostende t. ex. — får man icke sofva bredvid det.»

Erland for till. Han tyckte sig se en svärm af oändligt små guldgnistor skälfva i fru Sylvis bruna ögon. Men eljes satt hon där oberörd med de hvita skuldrorna och den dunkelvarma hyn, som aldrig blef blek eller röd. Erland måste slå ned blicken.

»För en konstnärinna som ni måste Österås vara grått.»

»Konstnärinna har jag aldrig varit. Jag har aldrig kunnat sjunga väl annat än när glädjen tvang mig att dela med af mitt öfverflöd. Här sjunger jag sällan af egen drift.»

»Att ni icke rest utrikes med er man, fru Anstrin?»

»Jag trodde ni visste att min man är samlare, och att samlandet, som morfin, är en passion, som man blott kan hängifva sig åt riktigt, när man är ensam. Och så är det en sak till, som är mer allmänmänsklig, men i högsta måtto gäller herrar samlare. Hvad de redan kommit öfver, intresserar dem icke hälften så mycket, som det, som återstår att få. När sakerna väl finnas på hyllan, få de stå där. Men hvad är detta för prat... Får jag komplimentera er för er frack, herr Stråle. Den är icke sydd i Österås.»

»Den är från Regent Street.»

»Får jag känna om den luktar London? Allting, som kommer därifrån, till och med en bok eller ett bref, har sin egen atmosfär. Jag älskar London högst af allt. Hvad all musik är tunn och tom mot dess världstadsorkester! Ingenting är som att en afton hvirflas yr af människooceanen på dess gator... tills man svindlar och får lof att ropa på en cab som på en lifräddningsbåt.»

Fru Sylvi slöt ögonlocken, men in kom en bugande herre och störde. Det var värden själf, Napoleon Smith, som ville föra fru Anstrin till pianot.

»Jaså, jag skall sjunga nu,» sade hon doft och främmande, och med den trötta minen hos ett medium, som skall söfvas, gick hon ut i musikrummet.

Efter ett ögonblick hörde Erland hennes stämma och vid första tonfallet klack det till inom honom,

som när ett drama börjar. Rösterna var djupa och starka. Vakna nätter hade fyllt den med sina hemligheter och de döda timplagens saknad. Men röstklangens lidelsefullhet mildrades, när sångerskan kom in i stycket. Hon sjöng en visa af Händel, lugn och klassisk, och med dess tonflykt renades rösterna, som ett springvatten blir hvitare, ju högre det når från metallbassängen i marken.

Erland lyssnade till sången och kände ljusa, svindlande höga hvalf slås öfver sitt hufvud och en stilla, mäktig tempelvidd spänns ikring sig. Han tänkte på en kyrka, som människan gärna gör, när det blir fråga om ett rum, i hvilkets svala högtid hon försvinner. Men det var hvarken slut eller början på denna byggnad. Ty hvart han vände blicken, var det höga hvalfvet öfver honom och tempelvidden rundt ikring honom, och hela det lefvande lifvet fanns därinom, brusande precis som eljes, blott därtill med den mening, som gemensam helgd gifver. Men den djupa kvinnorösten var det, som omhögade allt.

Erland förde händerna till pannan. Han var icke glad, han var icke ledsen, men kände sig blott sällsamt invigd, och när just nu Karin, letande honom, syntes bland växterna i dörren, kunde icke ens hennes gestalt rubba den svärmeriets frid, som var öfver honom. Hvarför skulle icke lilla Karin också få komma in i kyrkan?

Han vinkade åt henne och pekade tyst på den tomma platsen bredvid sig. Men Karin var icke nöjd med att sitta stilla vid hans sida. Just nu ville hon i smyg, men strax bredvid alla de främ-

mande, förnimma att han var hennes och ingen annans, och hon slog armarna kring hans hals.

»Sch! Karin, någon kan se oss,» sade han och ville vrida sig loss. Den lekamliga beröringen med en kvinna var honom motbjudande i denna stund af gryende, än ej medveten känsla.

»Ett par nyförlofvade måtte väl kunna kyssas i en vrå,» sade hon och tryckte sin mun hårdt mot hans.

Erland log blekt och främmande mot hennes enträgenhet. Han lät sig smekas, liksom en troende, hvilken nyss kommunierat, tar emot anförvanners vänlighet, själf upptagen af undret och full af medömkan med dem, som icke blifvit delaktiga af dess helgd.

Efter konserten och supén fick Erland ej vidare tala ett ord med Sylvi. Ju mer tiden led in på småtimmarna, dess mer blef hon omgifven af beundrare, hvilka, stärkta af champagnen, vågade trotsa Österås opinion och korselden från upprörda kvinnoögon. Där honungen finns, samla sig bina. Ännu när hon skulle kläda på sig för att åka hem, stod en ring af herrar med röda ansikten ikring henne. Borgmästaren och den bisarre järnkramhandlaren voro de ifrigaste, och deras något till åren komna äkta vif hväste om Susanna och gubbarna, medan de drogo på sig bottforerna. Fru Sylvi blef till sist trött på alla de artigheter de gamla kavaljererna letade fram, medan de i smyg, hisnande till som när man begynner färden utför en rutschbana, läto blickarna glida nedför hennés hvita hals.

»Nu stängs butiken i alla fall,» sade hon och slog sin pälskappa öfver skuldrorna. Hon bjöd farväl och gick till sin vagn. Utanför stod Erland och väntade på Karin, som han skulle följa hem. Fru Sylvi nickade blott åt honom. Pekande på åkdonet ropade hon leende: »Hansom Cab». Så försvann hon i den gamla hyrvagnen. Åkdonet släpade sig långsamt och bullrande öfver Österås tysta, hvita gator, och Erland tänkte på, att i denna skumma vagn nu gömdes, som i cremoneservioli-nens låda, en värld af slumrande sång.

VIII.

Nu skrufvades gasen ned i kronan. Det föll ett blågrått halfmörker öfver det af cigarrök fyllda kafét i Österås stadskällare. Det var första varningen. Klockan slog half tolf. Ett par sällskap, som funnos kvar, bröto larmande upp. Anton, den gamle, loje kyparen, som hörde till samhällets missnöjda, halfsof i ett hörn öfver en bok om Kapital och Arbete, två statsmakter, som han båda blott kände till af hörsagor och sålunda kunde bedöma fullkomligt opartiskt. Men fröken Kalla, skänkjungfrun, tronade fet och orörlig som en Buddabild vid disken framför flaskorna med likörerna, hypnotiserad af en juvelring på sin egen hand, som hon lät briljera i det bleka gasskimret.

Kafésalen hade närmast formen af en ångbåts-

salong, och längst in funnos ännu trenne herrar kvar. Det var lärare vid skolan, källarens två osvikliga stamgäster, klassikern och skalden eller lektorn i döda språk, Alexander Roos, och läraren i modersmålet, kandidat Sten Andersson-Alm, känd för sin diktsamling »I gamla näfverlurar». Som tredje man hade de med sig Erland Stråle, hvilken denna afton icke kunnat hålla ut i det tysta hemmet och i sitt inre uppror flytt till den all ångest döfvande kafériden. Gabriel Herrlænius hade också en stund suttit hos dem, men gått. Han var gammaldags värdshuskund och ordensbroder, som tömde bägaren ceremoniöst på fädrens vis. Med den noggrannaste etikett i fråga om rangordningen mellan sockret, arracken, vattnet och citronen bryggde han sitt konfonium, som han kallade drycken, och fattade glaset med ett högtidligt »hujus lyfta vi guldpokalen». Men när kamraterna märkbart började tröttna på hans anekdoter om prins August och Garibaldi, nickade han farväl utan att blifva stött.

»Gamle Herrlænius går hem till släkten,» myste man och öfvergick till dagordningen.

Klassikern förde i stället ordet. Hvem skulle också kunna täfla med honom däri? Hans uttrycksätt var endast alltför fulländadt och aldrig så mycket whisky förmådde icke rubba den konstmässiga svarningen af hans perioder. Hvad samtalsämnet angick, var det honom fullkomligt likgiltigt. Ty han behärskade allt upptänkligt och var lika stor specialist på antik poesi, modern arbetarstatistik, Kant och Athén hetärer. Vers, data och siffror flödade med

samma säkerhet ur hans minne. Allt detta vetande hade hamnat på Österås stadskällare. Den gamla schaggsoffan, i hvilken han satt, var hans kateder och bordet med whiskyn hans tryckpress, för hvilken han hvar afton författade en hel tidning, i hvilken dagens tilldragelser betraktades, historiskt, kommersiellt, socialt och politiskt, en tidning långt mer sprakande och innehållsrik än någon af de publicerade.

Urgerman verkade han med det mäktiga hufvudet och det vajande röda skägget. Så måste de barbarer sett ut, som eröfrade Rom och tillägnade sig den klassiska civilisationen som marodörbyte. Men ju längre aftonen led, dess våldsammare arbetade denne atlet af intelligens och alkohol, och hans hjärna snurrade och väsnades som en jättepropeller instängd i en docka.

I afton gällde det den svenska poesien. Det var ett tal, riktadt till stallbrodern och skalden. Kandidat Andersson-Alm hade ett vackert svenskt herrgårdsutseende med blå ögon och blondt skägg. Han älskade sig själf i profil, och detta gaf honom en viss uthållighet i konsten att lyssna, vänd mot en talare, hvilket verkade sympatiskt. Han hade druckit mer än han kunde göra skäl för, men hans fylla var tystlåten, blek och inåtvänd.

Roos betraktade honom och skakade på hufvudet.

»Det gör mig ondt att behöfva säga dig det, min käre skald,» sade han, »men jag är rädd att du, trots ditt högst förträffliga svenska utseende och den utan tvifvel trogna logdansakustiken i dina vers,

ändock aldrig blir folkets man, ty du är och förblir en städad och rangerad karl, också när du kommer på kulan, och en sådan skald tar aldrig, tro mig, svenska folkets hjärta. Professor kan han bli, excellens med, men svenska folket ger fan i hans professors- och excellenspoesi, det är just hvad det gör.

Nej, Sverige är de förfallna geniernas land, och förfallna, urspårade och söndersupna äro vi alla, vi svenska snillen. Drick djupare mot butelj-botten, Andersson-Alm, där nere växer din blåa blomma... där ligger sången och blänker klar som en juvel. I Frankrike blir man geni genom idkeligt umgänge med kolorerade mamseller, men i Sverige genom den ärliga, rejela, klara, hvita finkeln. Ty kom aldrig och tala med mig om erotisk svensk poesi. Det finns ingen svensk erotik. Det är bara articles de Paris, gallisk import, liksom vår filosofi på baken kunde bära stämpeln 'made in Germany'.

Nej, en enda sann och poetisk lidelse fyller detta land vid polen, kärleken till spriten, och därför ser du också, att poetens lagerträd i Sverige endast och allenast växa utanför krogarna.»

Nu släckte Anton gasen. Det blef beckmörkt i rummet. Den enda upplysningen kom från klassikerns eget rödflammiga ansikte och röda skägg. Han lyste af whisky liksom en grofsmed af skenet från ässjan. Diskfröken stängde sin låda och gick. Mycken sömnighet och instängd luft gäfvö henne, där hon försvann i röken, ett oskuldsfullt utseende. Anton närmade sig högst myndig för att erinra om stängningen.

»Låt oss gå, innan den där politiska borickan kommer och kältar,» sade Roos. Han reste sig rak och stadig, bärande sitt rus majestätiskt som en purpurmantel kring skuldrorna. Men skalden, som utan att förstå suttit och stirrat på Roos med mörtögonen på skaft, slog stora åttor med benen, när han kom upp på golfvet.

»Stackars gosse,» sade Roos tyst till Stråle. »Han gör hvad han kan och det är icke hans fel att gudomen ej vill skänka honom den heliga yran. För honom hem, Stråle, till omväxling. Jag har gjort det så många gånger. Blif icke ond, om han alittererar och diktar på vägen. Det är obehagligt, men det kan han icke låta bli.»

De hade kommit ut på gatan genom porten, som öppnades och stängdes af en stelögd sömngångare till dräng, och nu stodo de tre herrarna ute på den tysta gatan i februari klara, kalla mån-sken. Deras skuggor föllo om hvarandra som kullslagna käglor på den hvita snön.

Roos deklamerade med hög röst en grekisk vers till stjärnorna och tog farväl. Med rödskägget öfver pälsen liknade han än mer en urgerman från en utdöd jätttestam, där han blossande och hög försvann mellan de små sofvande byggnaderna.

Erland Stråle förde utan händelser poeten hem. Men i trätrappan snafvade olyckligtvis denne och föll omkull med ett buller, som väckte huset. Innan Stråle fått honom på benen igen, slogs dörren upp, och poetens far, den hederlige gamle sadelmakaren stod där hopböjd och krokig i hvita bomullskal-songer med ett ljus i handen. I hastigheten hade

han fått en broderad rökmössa med guldganser och röda uddar på hufvudet och såg ut som en störd och arg tomtégubbe.

»Hvad i Herrans namn står på?» ropade han.

Erland sökte med mild humor förklara situationen, men gubben hade druckit ölost till kvällsvard och var icke hågad att taga saken från den skämtsamma sidan.

»Är han nu full igen, det svinet!» ropade han med dunderröst.

Men i detsamma störtade hans gumma ut ur den äktenskapliga sängkammaren med nattmössan öfver håret, vissen och grå i sin nattroja med en svart och rödrandig stubb kring de tunna benen.

»Gräla icke på honom, Niklas,» ropade hon. »Vet du icke att Sten är ett geni!»

»Ja, men han behöfver väl icke komma hem full alla kvällar för det!»

»Asch! Man kan bli så ond att höra dig,» sade gumman och stötte till honom med armbågen. »Gå in och lägg dig, gamla sofgucku! Men du, lilla Sten,» jollrade hon, »min gosse, jag skall föra dig till sängs.»

Gubben slog ilsket med handen mot sin mössa, så de röda uddarna foro ned öfver öronen, och försvann med sitt ljus.

Men gumman tog hand om sin herr skald och son, hvilken tårögd och rimmande lutade hufvudet mot hennes gamla böjda skuldra, och kärligt lotsade hon honom in i den poetiska sofkammaren.

Erland log i trappan åt den oväntade fortsätt-

ningen på Roos' tal om de svenska snillena och kom åter ut på den månhvita gatan.

Men när han här blef allena, dunstade på ett ögonblick kafétöcknet, som ett par timmar skylt hans oro, sin väg, och ängslad, som när han denna afton gick ut och sökte bedöfning, var han åter, där han blek vankade i vintermånens skarpa ljus och mot sin vilja vek af till trakten, där fru Sylvi bodde.

Ängsten har sin egen puls. Långa stunder kan den slå så sakta att man halft glömmen den, liksom de många själens urverk, som gå utan att man tänker på dem, men blott en omärklig anledning behöfs för att den åter skall dunka, så febern far i blodet, och där skälfver människan, stum och kall, sin egen skräcks byte.

Min Gud, hvad han var olycklig! Det var, tyckte Erland, en hel evighet sedan den aftonen, då han första gången såg fru Sylvi och svärmeriet hade bredt sig öfver hans hjärta med den glada högtidslyckan i en saga, utan att han tänkte på verkligheten. Det var också länge sedan veckorna därpå, då han i trots gick från den ena kvinnan till den andra, log och ljög för dem båda och kände sig själfbelåten och öfverlägsen i sitt dubbelspel som en ung roué. Nu var allvaret kommet. Beslut, som han icke skulle hafva kraft att fatta, stodo hotande för dörren. Det kvalde honom att tala med två tungor, att smeka Karin, skälfvande af rädsla för att instinktmässigt ropa en annans namn, att skratta med fru Sylvi, medan han midt i skämtet trodde sig höra en flicka, som i ett aflägsset rum

spelade på pianot med runda fingrar en liten lycklig och rörande melodi. Dubbelhetens gift brände hans blod. Han vämjdes för sina ögon och sin mun, när han af en slump fick se dem i ett spegelglas.

Tillitsfull kom Karin hvar dag. Utan att märka något bjöd hon sina läppar, sina ögons glädje, sin ungdoms ömhet. Det var hans plikt att bekänna kort, men han var icke skapad till bödel. Och bakom Karin skymtade modern, mörk och hög, med sin bakgrund af ett förödt lifs besvikenhet och sin röst, som i smärtan skulle nå ända in mot hans inälfvor. Han blef svettig af oro och sökte resonera sig till förstånd. Hvad visste han om fru Sylvi? Hon var en främmande kvinna, falsk och tve tydlig, sade världen, och trots långa samtal hade han icke kommit henne nära. Med alla sina franska ord var hon otillgängligheten själf. Förgäfves spände han dag efter dag giller och snaror af bekännelser och förklaringar för att få henne fast. Var det icke en fantasi alltsammans, detta gränslösa begär att gå öfver ån efter vatten, när ån rann så frisk och spegelklar invid hans väg?

Så talade han visdom till sig själf. Men hvar morgon väckte honom gryningstimmen. Hans hjärta bultade af förväntan. Med bara fötter sprang han till fönstret, slog luckorna åt sidan och hälsade morgonstjärnan med Sylvis namn. Vissheten att han älskade henne trängde med den första dagsstrålen in i hans bröst, och när dagens långa själsstrid och tvekamp äntligen var förbi, blef natten åter hennes. Som en tjuf smög han sig ut för att

i timmar bara gå och gå rundt kring hennes hus. Han hoppades att blott med sin viljas makt få henne att känna sin närvaro. Han ville öfverrumpla henne i mörkret, när hon var vapenlös och oförberedd — när han icke mötte den medvetna kvinnan med sitt spotska tal, men sångerskan, som med ögon gnistrande af guldsoft, gaf sig hän i sin dunkla röst och famnade som tropisk skugga. Med hennes eget utslagna, svarta hår ville han fjättra henne, och hon skulle leende och lycklig låta det ske. Men allt detta förblef en fantasi. Skepnaden af en hög, rolös kvinna skymtade väl mången gång bak de fällda gardinerna, men aldrig öppnades en ruta och aldrig kallade en älskad röst Erland vid namn.

Så var det också denna natt. Månskenshvit låg huset där, skyddadt af en vakt af höga, svarta popplar vid den ensliga gatan. »Sylvi,» hviskade Erland. Han visste att hon icke kunde sofva en natt som denna. Hon måste höra till dem, som känna det hvita ljuset falla som brännande fosforregn öfver bröstet. »Sylvi,» ropade han högt och bad mörkret föra sitt rop med heta kyssar till hennes mun. Men slutet, somnadt, med spökaktig relief af skenet från fullmånen, hvilken lik en stor elektrisk bågglampa hängde i frostluften, låg huset där, utan att en fönsterhake lyftes eller en rigel rördes.

Erland lutade hufvudet mot den höga järngrinden till trädgårdsstaketet och ville gråta. Men en hund, som tjöt mot månen, lät honom rycka till. »Weltschmerz, förmodligen också,» sade han med ens kallt och torrt och betraktade djuret, som

låg på gården bredvid. Det var en liten brun hund med stora ögon, som höll hufvudet på sned och himlade sig som en sentimental tenor.

IX.

Erland Stråle gick af och an på den knarrande golftiljan i sin kammare. Allt sedan han begynte tänka för sig själf, hade han haft till vana att under upprörda stunder vandra här fram och åter, medan den murkna plankan knakade doft under stegen. Här kände han alltid igen sig själf, och i dag som många andra gånger slog det honom, hvad en människas längtan i botten alltid är sig lik trots års och händelsers förändringar och begärens skiftande förklädnad.

Utanför brusade Mälaren, hvilkens is gick upp med ett slammer af metall. Flakens blanka brottytor tindrade som sågblad. Kråkan satt ännu på vintertak, men snön smälte på hus och mark. Fränt vatten klunkade i rännor och tunnor. Töblåsten hvirflade fjolårets vissna blad, som hvilat under snön, men nu skulle bort.

Erland öppnade klaffen till mahognychiffonieren, tryckte på ett lås, så en lönnlåda sprang ut, och tog fram ett porträtt. Det var hans faders. Oförglömligt mindes han, hur han som pojke en afton under de förfärliga veckorna, då fadern rymde och skammen och olyckan slog ned i hemmet, form-

ligen stal bilden för att rädda den undan den förödelse, som hans mor lät alla spår af förfalskaren undergå.

Fadern hade aldrig bekymrat sig om sonen, och dock älskade gossen honom fantastiskt och lidelsefullt. Den ståtliga mannen, som alltid uppträdde i vackra kläder och lysande uniformer och ständigt förde med sig lif, rörelse och musik, var äfventyret i barnets eljes så tysta och regelrätta hem. Erland var sagoaktigt förtrollad af faderns tindrande ögon och stolta, svarta tupé och kände sig lycklig, blott han ur en vrå kunde se denne underhålla gäster, skämta med damer eller sitta skrattande vid spelbordet och rulla de blanka dukaterna med en hvit, juvelprydd hand. Det låg också något tjusande och oförklaradt öfver Rutger Stråle. Han kom och gick ej som andra, men så att man alltid blef öfverraskad. Aldrig hade Erland sett honom resa bort utan att få ett oklart intryck af, att det var något hemlighetsfullt bakom färden, och aldrig sett honom återkomma i släden, rak och blek, utan att vänta en tilldragelse.

Så kom den tragiska upplösningen. Erland begrep den icke som gosse, och föga mera nu. Ty hur litet förklara icke en rad nakna fakta? Att fadern var en förfalskare och bedragare, det var hvad han hört redan som barn. Modern hade upprepat det, som hon velat med glödande järn bränna in i hans hjärta denna skammens läxa. Men hur hängde alltsammans ihop? Genom hvilken kedja af omständigheter var det, som den firade och förnögne officeren förnedrade sig själf och vapnet med

ömkliga förbrytelser och lämnade en ensam kvinna att möta den vanära och ruin, som voro hans gärningars följd? Närmare om allt detta hade modern icke velat och någon annan icke kunnat berätta honom. Men Erland själf undrade ständigt däröfver, då han tog fram detta porträtt, hvilket han som pojke en gång med klappande hjärta röfvat ur moderns album och sedan gömt såsom en relik. Under årens lopp hade Erland för sig själf diktat en hel legend om fadern. Ty mer personligt kär blef honom, trots allt, ständigt den flydde, som flackat i fjärran från äfventyr till äfventyr, rik ena dagen och utfattig den andra, men alltid i storm och brus, en kapare, hvilkens vilda irrfärd först döden lyktat. Men här i Österås satt lifsfrestarens son, längtaren, och drack svagdricka, medan han drömde om de hetaste vingårdarnas vin. I takkammarrens ensamhet ställde Erland många sonliga och varma ord till den skeppsbrutne och döde, och vissheten om att han var den ende, som ägnade den bortgångne hågkomstens värma och förlåtelsens upprättelse, gjorde hans tanke vek.

Erland betraktade porträttet. Lik en svart vinge låg tupén öfver tinningen. Roffågelsdraget präglade hufvudet. Aldrig hade Erland tyckt sig så djupt kunna loda faderns öde som i dag. Med omisskännlig skrift stod på denna bleka panna skrifvet ordet undergång. Fadern hade måst duka under för sin själs brännbarhet och sitt hjärtas febertörst efter all slags berusning: festens, hasardspelets och lifsfarans. Ett våldsamt handlingslif, krigets helst, hade måhända kunnat frälsa Rutger Stråle, men

i stället kom han till det döda Österås och till detta tysta regelhem.

Nu svartnade det för Erlands ögon. Medvetandet om, att han själf gick och tänkte på att fly, också han, från alla plikter och band, lät honom skälfva af ångest. »Arfvet efter far har vaknat inom mig,» sade han. »Hvad skall det bli af mig?» Händerna, som höllo den bleknade fotografien af den döde, darrade, och den gamla plankan, på hvilken han vandrat af och an i ynglingaårens oklara och heta drömmar, knarrade ännu under steg, som aldrig tycktes vilja blifva en mans.

Nu slog tornuret. Erland måste i tjänstgöring i skolan och sökte skjuta undan sin ångest. Mekaniskt vandrade han längs gatorna, men under den ström af bilder och förnimmelser, hvilka yttervärlden som vanligt lät fara genom tanken, arbetade, lik som en rastlös undervattensmaskin, samma själskamp, som nu ett par månader förtärt honom. Hvar dag växte hans lidelse för fru Sylvi och blef det honom allt klarare, att endast hoppet att vinna henne skulle gifva honom styrka, att långt från den trånga hemstaden, där han satt instoppad i bomull, fresta det vågsamhetens lif, som ändock var hans blods åtrå. Men hvar dag, som gick utan handling, väfde honom också djupare in i det gamla. Det finns män, hos hvilka allt, ögon, stämman och handtryckningar, lofva utan ord, och som genom sin känslighet för stämningar och människor ofrivilligt binda sig och andra. Erland hörde till dem. Förgefves sökte han genom häftigt och ojämnt sinne stöta sin trolofvade ifrån sig. Hon upptog allt

med det kristligaste tålmod och en frisk naturs osårbarhet, till dess Erland blygdes. Och bakom Karin stod modern, som skulle bestjälas på den sista ringa återstoden af lifstro och lycka!

Erland frös i töblåsten. Bekanta gingo förbi och hälsade. Erland nickade tillbaka, men såg dem i fjärran gå i aflägsen klarhet, medan töcknet blef allt djupare omkring honom själf. Han erfor en sorgsen stolthet öfver sin isolering och sin strids högtidlighet, medan alla de andra, som han tyckte, voro maskinhjul gående trögt i hvardagsgångorna. Han kom till skolan. Lärjungarna skymtade långt borta, och hans egen stämman genljöd från katedern som ur ett hvalf.

Men när arbetet var förbi, kom rädslan för ensamheten. Erland fick behof att sträcka armarna ur sitt töcken mot människorna på allfarvägen för att af dem få en ledtråd i sin själskamp. Han blef den förtäckte rådfrågaren, som närmar sig oss oftare än vi tro, och bakom hvilkens skrufvade och tve tydiga ord vi ana ett par ögon, som skulle förfära oss, om icke vi af bekvämlighet låte intrycket förgå. —

Ur skolporten trädde rektor Mårten Frank ut på domkyrkoplatsen. Han hade knäppt upp rocken för att riktigt få vårblåsten in på lifvet. Rak gick han med lugn panna och klara ögon genom vindbruset.

Erland såg afundsamt den styrkans jämvikt, som hvilade öfver hans gång.

»Det blåser till vår,» började Erland.

»Visst. Snart ha vi ju dymmelsonsdagen och

då måste det blåsa. Hur skulle trollpackorna eljes komma till Blåkulla? Och sedan följer ju Tiburtii dag, som är den första riktiga vårdagen, då ormarna få lif och solen lyser i säng.» Frank skrattade. »Jag är en lefvande bondpraktika.»

»Man blir ängslig i våren, trött på det vanliga, till och med på sitt arbete...»

Frank såg på sin unge följeslagare, hvilken krökt och viljelös skred genom blåsten, och skakade hårdt på hufvudet.

»Nog kan väl rektor förstå det, fast jag vet att rektor icke själf känner så...»

»Förstå, förstå...! Det är det moderna alfa och omega. Förstå allt mellan himmel och jord, Gud och djäfvulen, rätt och orätt. Förstå allting och blifva ett enda trasbylte af purt förstånd på likt och olik, men icke mäktas lefva och göra en rät linje af sitt lif. Å! Ingenting retar mig som tout comprendre c'est tout pardonner. Allting skall icke förstås och icke heller förlåtas!»

Erland fick ett ögonblick känslan af att stå inför kirurgen. Bara han visste såret, kunde operationen ske, som förtog värken. Men i samma ögonblick begrep han att det var en amputering det gällde och log sorgmodigt, ångrande sin bekännelse.

Men Frank stannade midt på gatan, tog Erlands båda rockuppslag och talade hårdt och strängt. Erland måste skratta. Han mindes från gamla dar rektors rotting.

»Erland,» sade Frank, »jag har själf märkt att det är något på tok med dig. Drag in tyglarna i tid och klema dig icke sjuk. Det är på medlidande

med sig själf, som människorna i våra dar gå under. Och eftersom ni ungdomar skall hafva allt den erbarmliga estetiska vägen, res i påsk till Stockholm och hör Matthäus passion.»

»Matthäus passion?»

»Hos fader Bach lefver, hvad jag menar, det enda, som kan frälsa alla ynkryggar och trötta män, allvaret, strängheten, den glada lydnaden, uppgåendet i den tjänande församlingen, medan ens stämman drunknar i den stora kören.»

Frank släppte taget, stötte bort Erland som en själfsvåldig pojke och vek af mot sitt hem utan att säga farväl.

Erland vände också stegen hemåt, men nere på Mälarpromenaden mötte han Ragnar Gylling, hvilken vandrade längs den för vårstormen brusande sjön, med blicken inåtvänd och borta.

Erland såg honom, och i oförmågan att längre bära sin själsstrids ensamhet blef han åter rådfrågaren, som sträcker händerna efter halmstrået och bakom maskens leende stirrar spörjande och ängsladt.

»Går du och väntar våren, Gylling?» begynte Erland.

»Vårbrytning, islossning, ungdom, lärkvingar, den vårtrötta violen, nej tack, herrar poeters magra kaka skall jag icke inkräkta på... Jag gick och tänkte på Birka.»

»Birka?»

»Jag vet ingen så genomträngande känsla som att för sig själf gå och lefva sig in i döda städer, som grusats ända till grunden med allting: människo-

åldrars gråt och lycka, bräckliga nipper och obrytbara svärd, byggnader, hjärtan, kyrkor och glädjehus, alltsammans förintadt, borta som smuts i mullen!»

»Kan den tanken trösta dig?»

»Jag behöfver ingen tröst. Tänk dig Birka med höfdingar i pälsfodrade scharlakanskappor, och svarta trälar, ljushåriga kvinnor med smycken från Velskland, hvitklädda blotpräster, anglosaxiska resemisionärer med sina kors och så från Miklagård hemvända vikingar, mätta på alla sorters gudar, den tidens skeptiska kondottierer. Och nu alltsammans borta som damm och agnar... Ensamt minnet slår ur jorden såsom luft ur svarta källare. Det är en vällust att tänka därpå, som att en het sommardag träda in i ett stenhvalf.»

Gylling hade talat med en föraktfull likgiltighet för åhöraren, som Erland måste märka. Han skynadade att taga farväl, men historikern gick vidare på sin regelbundna och maskinmässiga promenad, med ögonlocken, som voro röda af nattarbete och lampsken, halfslutna öfver sina syner, en lefvande begrafven. Vårstormen och isbullret susade om hans tärda gosshufvud och hans tunna, gängliga gestalt.

Då Erland blef allena, log han svårmodigt åt utgången af sina förstuckna försök att meddela sig och få råd. Hvilka sällsamma urverk voro icke människorna, alla gående rundt, rundt för sig utan beröring med de andra! Som automater skredo alla, hvar och en sin fåra framåt, utan att bry sig om eller förstå grannen. Franks pliktlära och

Gyllings historiska intighetsfilosofi kunde lika litet hjälpa honom. Hvad han behöfde, det var den milda, varma handen, den, som kan lirka och hjälpa och visa lifvets rikedom på hjälpkällor och läkedom. Men hvar fanns den?

För tredje gången vände Erland, och i stället för att gå hem skyndade han rakt mot fru Sylvis hus. Så slutade oftast hans rådvilla vandringar i staden, och han erfor den befrielse, som man känner, när man efter plågsam tvekan kastar sig med slutna ögon midt in i striden.

Erland fann fru Sylvi sittande bland de hundratala kuriosa, som fyllde hennes mans hem. I sin parisiska förmiddagsdräkt och sin moderna hårklädsel satt hon där bland alla dessa gamla föremål från olika länder och tider. Bord och hyllor dignade af bronser och porslin. Finhyllta herdar af Meissen med dufbröstoffärgade västar blåste kärleksflöjt för herdinnor med hvita smalben under styfkjortlarnas blomkransar. Kinesiska mandariner nickade med gula hårpiskor öfver Confucii visdom, medan orientens afgudar rundt ikring grinade vällustigt med de öppna käkarna, som smälte de människooffer i sina uppsvällda magar. Med möda lotsade sig Erland fram till länstolen, i hvilken fru Sylvi satt och studerade en röd resehandbok.

»God dag, herr Stråle,» sade hon, »välkommen! Men hvarför slår ni aldrig sönder någonting?»

»Herre Gud, är det ingenting annat, kan jag taga en af gubbarna här och kasta i golfvet.»

»Det blefve ju rent mord. Nej, men ett litet vådadråp då och då skulle vara så välgörande. Om

ni visste hvad de där sentimentala herdarna och de där kinesiska professorerna reta en, när man måste sitta ibland dem dag efter dag.»

Fru Sylvi hade åter slagit an den gäckande skämtton, med hvilken hon alltid höll Erland långt ifrån sig, men han var i dag för uppsliten för att tåla den.

»Det är underbart att ni någonsin gifte er med en antikvitetsamlare!»

Fru Sylvi kisade mot Erland med ena ögat, road af detta öppna och hänsynslösa anfall. Hon skrattade.

»Vill ni höra hur det gick till?» sade hon. »Vi börja ju bli goda vänner och historien är lärorik. Ser ni, herr Stråle, det är icke alltid så lätt för en ung dam att bli gift.»

»Å, när...»

»Jag förstår hvad ni vill säga, men observera att jag sade gift. Andra sorters erotiska uppmärksamheter brister det icke på, när man är någorlunda välskapad och till på köpet lefver som ensam konstnärinna. Det finns ingen slagdänga, som jag hört så ofta som hviskningen: 'blif min'. Man kan åtminstone icke påstå att herrarna förbrylla oss genom oväntade förklaringar. Men med äktenskap är det en annan sak. Det är icke så många, som fria till en, låt oss säga, extravagant skönhet, och jag undrar icke därpå. Men, herr Stråle, nu kommer det märkvärdigt nog alltid en period i en vacker kvinnas lif, i hvilken hon fattas af lust att blifva gift. Man tröttnar på att se sina kära väninnor, den ena efter den andra, alla naturligtvis långt

fulare och obetydligare än man själf, göra fina partier. Man tröttnar på sin osäkra ställning som ensamt, firadt och förtaladt fruntimmer och på själfva sina små äfventyr, ofta mer besvärliga än roliga. Och så blir man svag nog att längta efter det sakramentskade äktenskapet, som prästerna säga.»

»Så gick det också er, fru Sylvi?»

»Tyvärr. Också jag fick dårskapen i hufvudet. Men tänk er, det ville icke lyckas! Älskare, så många som helst, men inga friare! Så var det jag gjorde min stora förvandling.»

»Hvad menar ni?»

»Jag förstod att mitt uppträdande som modern, själfständig konstnärinna i strålande parisertoalletter skrämde, och jag förvandlade mig till en skålmaktig och sedesam ung flicka från 1800-talets början.»

»Ni skämtar!»

»Nej. Jag klädde mig i lång, slät kjol af alpacca, hade håret uppsatt med en stor gammaldags kam, lutade mig öfver små empirebord af mahogny och sjöng ur aflånga notböcker gammaldags visor i fyra fjärdedels takt. Jag efterliknade med ett ord ett porträtt af min döda mormor, som jag hade på väggen.»

»Det var en afskyvärd maskerad.»

»Ja, isynnerhet som jag hade den moderna bitterheten ända upp i halsgropen. Och mormor var med skäl ond på mig.»

»Hur vet ni det då?»

»En afton, då jag kom hem från en bal och var alldeles lika klädd som hon på porträttet, tyckte hon nog det gick för långt. Ty hon steg ut ur

ramen och gick med lyft pekfinger emot mig. 'Skäms du icke, flicktossa, att drifva gäckel med din egen mormor?' — 'Förlåt, lilla mormor,' sade jag, 'men hvad skall man taga sig till, när man ändtligen vill bli gift och herrarna ej törs på en, som man är, fri, stolt och själfmedveten, men prompt vill ha små näpna och oskuldsfulla änglalam, som mormor var i ungdomsåren.' — 'Vill du hålla mun, näbbgädda,' sade gumman, 'och var viss på att det kommer surt efter, när demaskeringen är öfver.' Det hade mormor rätt i och jag behöfver icke vidare vidröra det kapitlet.»

Fru Sylvi, som talat med klingande, uppspelt röst, blef allvarsam. Det föll en skugga öfver ansiktet, men hennes käcka bröst lyste som i en gyllene brynja i det rödgula, åtsittande bluslifvet.

»Ni tror icke på äktenskapet?»

»Tro på äktenskap! Jag tror att skapa ett lyckligt äktenskap är att åstadkomma ett perpetuum mobile. Se bara på gift folk, hur de gå på gatorna liksom ojämna dragare för lasset... man ser, att de bitas hemma i krubban. Eller hör äkta folk byta ord i sällskap. Det går med en färdighet, som tyder på öfning i knifkastningen.»

»Fru Sylvi!»

»Nu talar jag hufvudet af mig. Ni skall ju snart själf bränna fingrarna. Nå, undret är ju aldrig fullkomligt uteslutet och Karin är så älsklig. Måtte ni blifva det lyckliga äktenskapets Columbus och göra bekanskap med guden där.»

Hon pekade på en däst och belåten kinesisk afgud.

»Jag kallar honom Ching-Ling-Su, de lyckliga äktenskapens gud, ty finns det en sådan, bör han se ut så där, så mätt, tandlös och fromsint, med händerna på magen...»

Erland hade blifvit mycket blek under hennes sista ord. Hans hand darrade. Nu for han upp ur sin stol och ropade:

»Hvarför hetsar och pinar ni mig, fru Sylvi? Hvad menar ni? Ni vet mycket väl att jag är olycklig, att jag måste bryta med Karin, att jag älskar er... Herre Gud, nu är det sagdt!»

Han tog ett steg fram för att gripa Sylvis handlofvar, men hon stötte honom hårdt tillbaka, reste sig också hon, och stående rak och hög midt emot honom, talade hon, med de svarta, stora ögonen seende in i hans:

»Då skall jag också säga er min hemlighet. Jag reser endera dagen från Österås, från hemmet här, min man och alltsammans, rymmer, hur ni vill kalla det... Jag står icke ut längre.»

»Sylvi! Sylvi! Vi fly tillsammans!»

»Nej, Erland. Du måste kämpa dig fri själf. Jag tar intet ansvar. Om du känner att du går under eljes, så res, annars icke. Du är så fin och ömtålig, hvem vet om du står ut med stormen. Du kan bli sjösjuk och längta till hamnen igen.»

»Sylvi, gif mig bara ett enda ord att hålla mig till, och jag kan det. Ett enda ord att få kraft af.»

»Kraft måste du hafva själf. Hvem vet för resten, hur allt ter sig, när man kommer ut. Här hafva vi gått ensamma i en och samma längtan

och därför känt oss nära hvarandra, hvem vet, om icke det bara är spindelväf alltsammans?»

»Sylvi, Sylvi, du säger att du håller mig kär...»

»Det vet jag icke. Jag vet bara ett... att jag måste bort. Möt mig därute, om du vill, men på egen risk. Jag lockar icke. Det är vidrigt att bakom ryggen stjäla en annan kvinnas man. Men om du måste ut, möt mig i London, där vimlet är tätast. Vid Piccadilly Circus. Låt oss se, om vi hitta hvarandra där.»

»När far du, Sylvi?»

»Till påsk, som trollpackorna. Jag hör till dem.»

Hon skrattade, som om redan nordsjöbåtens kölvatten låg bakom henne och gnistrade. Den skarpa aprilluften med sitt oroliga växelslag af sol och skugga föll öfver hennes ansikte, och det fria, obundna lifvet slog redan sitt kalla, isolerade afstånd kring hennes gestalt, där hon stod strålande af lif bland alla de döda porslins- och metallväsendena.

»Hvad du är stolt och vacker. Ingen är som du. Jag kommer, jag kommer och hittar dig,» hviskade Erland och slog plötsligt sina armar omkring henne.

Men Sylvi vred sig häftigt lös.

»Här ges inga förskott,» sade hon. »Bestäm själf! Och du behöfver icke ångra, om du stannar och finner det godt i spiselvrån — där är godt för somliga — ty jag har inga löften tagit.»

»Din hand, Sylvi.»

»Här, Erland.»

Hon räckte honom båda händerna, som han tryckte hårdt och länge, innan han gick ut i aprils genomblåsta Österås.

X.

Fru Magda Stråle satt en mörk regnafton efter kvällsvarden i sitt mossgröna rum och stickade vid lampans mattslipade kupa, lyssnande till dropparnas fall, då den gamla tjänarinnan, den allt bestyrande Ulrika, inträdde:

»Skall jag hjälpa unga herrn att lägga ner sakerna till resan?» frågade hon.

»Resan? Är Erland hemma? Han skulle ju först komma hem sent i natt?»

»Jag såg honom i mörkret. Han gick lilla vägen och vindstrappan upp till sig. Han har redan tagit fram sin nattsäck. Och herr Erland tycker ju så illa om att packa.»

Fru Stråle blef askgrå i ansiktet och stirrade stelt på den rynkiga gamla pigan i bindmössan. Sticktyget föll mot mattan. Med möda reste hon sig, hållande i bordskifvan. Sammanhållningen i ansiktet liksom löste upp sig och dragen föllo ihop. Men ögonblickligen behärskade hon sig, och ansiktet återfick sin skugghöljda ro under det höga stenkolssvarta håret.

»Jag skall själf hjälpa Erland, om han verkligen tänker resa till Stockholm.»

Orden kommo andfådda och korta. Den gamla tjänstflickan, som sett förvånadt på sin husfru, nickade nu tanklöst och likgiltigt och lämnade rummet.

Men när fru Stråle blef ensam, slog hon båda händerna hårdt mot pannan. Utan att hon behöfde tänka efter, stod den förtviflade sanningen med ens klar för henne. Detta skulle alltså blifva slutet. Erland ville verkligen fly, rymma från henne själf, sitt hem, sin trolofvade, tjänsten och alltsammans. Han ville resa efter fru Sylvi, hvilken till stadens bestörtning dagen förut lämnat Österås. På tourné till utlandet hade hon sagt, lögnerskan, äktenskapsbryterskan! Magda Stråle kallade henne högt slinka och tjuf.

Det var icke länge, som fru Stråle vetat att den upprördhet, som sista tiden präglat sonens sätt att vara, berodde på denna kvinna, hvilken hon instinktivt alltid afskytt med den besviknas hat mot en laglös jägarinna och fångerska af män. Många nätter, innan hon anat Erlands känslor för Sylvi, hade fru Stråle legat vaken och grubblat öfver sonen, utan att kunna somna in, förr än hon sent omsider hörde honom sätta nyckeln i portens rostiga lås, sakta smyga fram till hennes egen dörr och lyssna — så hon måste låtsas den djupa sömnens lugna andetag — och sedan tyst gå uppför trappan till sitt rum. Hvar hade han varit? Den tiden var förbi, då hon kände alla hans vägar, och hon fruktade dunkelt något oroande och hemskt af de skrufvade svaren på hennes frågor. Men en tyst afton, då han, som många andra gånger, plötsligt störtat på

dörren och dröjt bort, hade Karin kommit instigande just här i rummet, bärande en stor korg, röd i ansiktet af ansträngning och sinnesrörelse.

»Hur är det, Karin lilla,» hade fru Stråle frågat, »och hvad är det för en stor korg, som du kommer släpande med?»

Då hade flickan under strida tårar berättat, att Erland nästan alla dar gick till fru Sylvi. Det sades i staden, att han var kär i henne, och det trodde Karin med. Men därför ville hon inte — hon grät allt häftigare och den lilla mjuka ryggen skakade — stå i vägen. Det skulle fru Stråle säga honom, ty hon kunde icke gå ifrån honom, bara hon såg honom, och här bar hon alla hans gåfvor tillbaka.

Så snyftade och talade hon, medan hon med gropiga små händer packade upp den ena saken efter den andra ur korgen, tills bordet såg ut som en hel basar. Det var ett barndomstyckes och en ungdomsdröms typiska historia i skänker, denna massa föremål, som hon staplade upp: syväskan med barnfingerborgern af silfver, fodralet med de små gyllene saxarna, konfirmationens guldmedaljong, och många små smycken i etuier och askar, omlindade med silkespapper, statyetter och afbildningar af konstverk. Fru Stråle, hvilken icke var onödigt ömsint, blef rörd öfver den lilla kvinnan, som stod där så rosig och rund, så frisk och så olycklig och skulle lämna sin ungdoms relikier ifrån sig.

»Barnet mitt,» sade hon och slätade det blonda hårburret öfver flickans panna, »var du klok och låtsas icke om hela saken. Det är bara vind och väder. Jag känner min Erland. Var lugn, du skall

få honom, och ni skola bo här i friden midt emot S:t Eskils källa.»

Karin klarnade upp. Hon log med sina jämna små vargtänder, innan ännu tårarna torkat på kinderna, och den gamla frun hjälpte den unga flickan att packa ned barndoms- och ungdomsminnena i den stora korgen.

Så hade fru Stråle för Karin och sig själf spelat den bekymmerslösas roll, fast just hon alltför väl visste, att erotisk trolöshet för veka män kunde vara det sluttande planet till allt slags förräderi, desertering och undergång. Men hon hade icke velat, icke kunnat tänka tanken ut. Det vore för gräsligt, för meningslöst, att samma öde skulle drabba henne med man och son. Hon litade på Erlands tillgifvenhet — och på hans svaghet. Han var ju ännu alltjämt mors gosse, som då han vaknade på morgonen fann sitt rena linne framlagdt vid sängkanten, och som lät modern bära dagens besvär och stötarna från yttervärlden, fatta hans beslut och kämpa hans strider. I det lilla rike, som var hemmet på backen mellan Mälaren och S:t Eskils källa, var det icke den unge konungen, men den gamla änkedrottningen, som styrde och bestämde. Erland skulle aldrig kunna handla. Det hade varit moderns slutord och trösteord hvar gång hon grubblat på saken, ända till dess fru Sylvis afresa, som hon trott, lyft sista stenen från hennes hjärta.

Min Gud! Hur döfva och blindade voro icke människorna! Olyckan skred in genom dörren och fram till stolarna, i hvilka de sutto, och de sågo ingen-

ting. Skilsmässan ropade farväl i öronen på dem och de hörde intet. Sveket stod bredvid dem och de märkte det ej. Hur lugn och lycklig hade hon icke känt sig just i går afton! Där hade hon suttit midt emot sin ende son, sitt allt i världen, och intet förstått af hans tankar eller ögonkast! Nu först blef allt från den hvardagliga aftonen så hemskt klart och så betydelsefullt. Ett för ett erinrade sig fru Stråle nu Erlands ord, ja, hvar åtbörd af hans hand — och en förtviflan, som icke blott var sorgen öfver sonen, men öfver hela tillvarons blindhet och all mänsklig kärleks otillräcklighet, isade hennes hjärta.

Först hade de druckit te samman vid bordet. Hon hade själf vidrört Sylvis afresa, men tystnat, då Erland, utan att svara, stirrade mot de fladdrande ljusen i armstaken. »Stackars gosse,» sade hon till sig själf, »han har stridit sin första strid.» Och då tänkte nog han i stället på att det var sista gången han satt där och drack sin mors te ur de gamla ostindiska kopparna. Så hade de pratat länge — eller rättare, han hade låtit henne tala vidt och bredt om sitt ensamma lif, då han var på resan och hon själf allena i huset. Nu förstod hon hvarför, och nu mindes hon också att de gått ett långt slag samman genom rummen, att han stannat ibland och sett länge på möbler och minnen, att han strukit ut spetsfällan på kudden i hennes hvilstol med en blid och öm rörelse, som kändes såsom en smekning, att han så osedvanligt länge hållit händerna kring hennes hufvud, när han sade godnatt, men utan att se henne in i ögonen.

Han tog afsked af hemmet, där han fått allt, tog farväl af den, som ingen annan tanke ägt än honom, och just nu satt han på sitt rum och lade ned sakerna för att som en tjuf smyga sig bort i natten. Han hade föregifvit att vara borta hela dagen, för att i ro förbereda allt. Fru Stråle kände blodet dunka i tinningarna. Hennes händer voro iskalla och hon utstötte ett kort, kväfdt rop.

Dock, nu gällde det att handla, innan det blef för sent, att brottas med Erlands vilja och tvinga honom att stanna. Det skulle nog gå, tänkte hon, medan hon mekaniskt tände en liten lampa, för att lysa sig fram genom det mörka huset. Det skulle nog gå, men att hon skulle behöfva strida, behöfva med makt öfvertala sin af ett lifs kärlek glömske son, det fyllde henne med en förödmjukelse utan gräns. Blek och trött, med den lilla lampan stelt sträckt framför sig, öppnade hon dörren.

Utanför låg salen i dunkel och tycktes från tröskeln en oändlighet af mörker, som hon måste genomvandra. Med släpande steg begynte hon, men studsade vid ljudet af moraklockan, som gick i mörkret. En storm af minnen brusade öfver henne. Hon måste stanna och lyssna på denna gamla klocka, som mätt ut hennes tid och behärskat hennes existens, men som ändock aldrig gått med takten af hennes eget hjärta. Först i årtal, så länge möjlighet till illusion fanns, hade hemmets ur gått efter mannens hjärtslag. Det hade varit själfklart allt ifrån den nu nästan glömda afton, då hon som brud steg in i denna sal och hörde pendelslagen slå hårdt och berusande som Rutger Stråles hjärta.

Men ungdomsåren hade försvunnit och efter oändligt många och långa sorgetimmar, väntetimmar och ångesttimmar, då uret ännu talat med hans röst och gått med hans gång, hade hon vaknat en morgon ensam i huset med sinnet förfruset och bräddadt af förakt. Då först skiftade salsuret takt och började i stället gå efter små dansande barnsteg, efter en sofvande gosses hjärtslag. Det blef Erlands tidmätare, som räknade hans år från födelsedag till födelsedag, följde hans sjukdomar och tillfrisknanden, hans sorg och glädje, hans växt och utveckling, och någon annan tidsräkning hade en lefnadsålder igenom icke funnits i hemmet. Och nu skulle hon åter vakna ensam i huset, med sinnet såsom aldrig förr isadt och bräddadt af förakt, men intet vidare hafva att höra af klockan än det sakta närmandet af ålderdomskrämporna och döden.

Det var hennes lif. Det var en kvinnas lif. Hvar fanns Magda själf i denna tillvaro? Hon förstod det icke. Med moderns förtviflan öfver sonen blandade sig kvinnans bitterhet mot mannen. Skänka kropp, gärningar och tankar, uppgå i en annan, och sedan man gifvit bort sig själf, hopplöst duka under i den fåfänga striden mot det trolösa begär, som är mannens väsen, och sedan sitta där ensam och utblottad på allt! Svikas för mannens älskarinna, brottas med sonens! Det var skam, svek och orenlighet bakom och framför henne. Hon vämjdes.

Fru Stråle satte lampan på salsbordet. Hon förmådde icke mer. Mätte då Erland i Guds namn resa och aldrig mer träda för hennes syn, så hon

en gång i lifvet skulle få frid, så hon åtminstone fick sluta i ro och dö i egna tankar! Det steg brännande tårar i de uttröttade ögonen. Men medan hon stod där hukad öfver det i bekymmer brutna, dagliga brödets bord, kände hon, trots allt, kärleken till sonen värka inom sig. Det var icke i hjärtat, icke i hufvudet, men, tyckte hon, i själfva skötet, där hon en gång burit fostret, som denna outslitliga kärleksomsorg brände. Hon log svärmodigt. Barnet var väl då hennes lifsnerv, och en mor, som älskade sitt barn, ägde icke mera något jag.

Fru Stråle varnade Erlands framtid, tyngd af olycka. Hur skulle han redä sig ensam i världsstäderna med den bedrägliga, kurtisanen, han, som var utan penningar, styrka och själf försvar? Hvem skulle sköta honom, när han blef sjuk, se till att han åt och drack — hon blandade på mödras vis stort och smått — beskydda honom? Och resa för att sedan en gång vända hem som den förlorade sonen! Ack, då skulle hon redan vara borta och ingen gödd calf finnas att slakta! Hur hon tänkte sig utgången af hans flykt, väntade honom missaktning och elände. Olyckligare än den olycklige fadern skulle sonen sluta.

*Känslan af att det var för Erlands egen välgång, hon upptog striden, lät åter handlingsmänniskan, som ridit af en dödsstorm förr, vakna. Hon grep hastigt lampan och efter två minuter stod hon uppe i vindsvåningen utanför Erlands arbetsrum. Dörren var icke en gång riglad, så säkert hade han räknat på att allting i huset gick sin alldagliga gång och att modern redan låg i

sin bädd. Hon lade handen på dörrvredet och steg in.

En gestalt, som hoppade till af bestörtning och sedan höjde båda händerna framför ett förvridet ansikte, skymtade i det matta skenet från ett nästan nedbrunnet ljus. Erland fick icke fram ett ord.

»Du skall således resa din väg nu,» började modern. Han hörde på rösten att hon visste alltsammans och svarade:

»Ja. Hur har du gissat det?»

»Och du tänkte ingenting säga?»

»Mor! Jag förmådde icke.»

»I natt alltså?»

»Ja, i natt.»

De hade talat utan att se på hvarandra, med blicken letande i hvar sin del af rummet. Erland vek undan in i mörkret och stannade lutad mot bokhyllan vid väggen. Fru Stråle, som ett ögonblick hoppats kunna taga saken stilla, kände allt blodet stiga mot hufvudet. Hennes svarta hår hade fallit ned öfver skuldrorna. Hon rörde med foten vid den uppslagna nattsäcken på golvet och ropade:

»Alltid ett framsteg, att du åtminstone packar själf!»

»Jag förstår icke.»

»Den gången din far rymde som du, utan att säga farväl, lät han mig packa.»

»Mor! Skona mig, skona dig själf! Jag kunde icke säga det. Jag skulle förklara allt utförligt i bref. Men efter du vet det ändå, skulle vi icke kunna tala stilla? Jag har haft det mycket svårt.

Jag vet ju att ingen mor har varit för sin son som du. Jag vet...»

»Vet! Du vet ingenting. Ty hade du bara anat, hur det var den gången och hvad jag genomgått, skulle du aldrig, aldrig i världen kunna tänka på att lämna mig ensam, ensam än en gång med skammen.»

»Mor... Det är ingenting skamligt, det jag vill.»

»Icke skamligt att bryta löften och ord, att rymma från trolofvad och tjänst med en annans hustru? Jag talar icke om mig, som än en gång skulle stå här allena och reda ut allt det elände, du lämnar efter dig som tack till din mor. Men innan du reser, skall du höra hvad jag aldrig sagt någon, hur det var den gången.»

Erland tog ett häftigt steg framåt för att tysta henne, men stannade. Midt i sin egen ångest greps han af en isande åtrå att äntligen få klarhet i det faderns drama, hvaröfver han så länge grubblat och som tycktes honom stå i så sällsamt samband med hans eget. Han gjorde en rörelse med handen, som kunde betyda ja och nej.

»Den gången var det också en kvinna med, hon, som förmodligen fick packa upp de sakerna jag lagt ned. Slag i slag hade jag fått veta att han spelat bort vår förmögenhet, att han förfalskat och försnillat. Men först när han var borta, fick jag höra att det varit kvinnor med. Människorna kunde knappt låta bli att skratta, hur ohyggligt det var, när de märkte min okunnighet. Så riksbekant var hans trolöshet. I Österås visste hvar-enda människa det, ända till mitt eget tjänstfolk.

Det hade varit en hop med kvinnor, men så kom en starkare än de andra, som dref honom till stöld och flykt. Det var en af de själ- och hjärtlösa förbrukerskor af män, som tyckas skapade för att krossa oss andra, en som den, för hvilken du vill svika allt.»

»Mor, Sylvi har icke...»

»Tyst, när din mor talar. Så var han borta, och där stod jag ensam. Jag var icke trettio år gammal. Anförvanter, som kunde hjälpa, hade jag icke. Jag var förstörd af års ängslan, aningar och försummelse. Men jag hade ett barn, för hvilket jag ville lefva och tåla allt. Dagligen kommo poliser, som jag måste tala med. Jag fick redogöra för det intimaste. Han skulle häktas, men ingen visste, hvart han flytt. Af de bedragna hoppades också några att få en del af penningarna igen. Jag ägde ju en brådel kvar af min förmögenhet. Skulle den helt gått förlorad hade vi ej haft bröd för dagen. Då reste jag till Stockholm. Det var knappt en kamrat i regementet, hvilkens förtroende han icke missbrukat. Jag åkte i droska från hus till hus. Några kräde igen penningarna kort och kallt, andra foro ut mot den, hvilken var mitt barns far, med skymford, som jag icke kunde motsäga. Hos de bästa måste jag svälja det nedlåtande ädelmodets förödmjukelse och tiggerskans skam. Och några, några slogo bort eländet i skämt och fjäsade för kvinnan. Hur olycklig skall en ung kvinna bli för att män skola glömma hennes kön?»

Erland lyssnade förstenad med tomma ögon

och öppen mun. Men fru Stråle fortsatte med allt dystrare och mörkare röst.

»Men då jag kom hem den kvällen och hade lyckats rädda huset här och litet att lefva på, och jag stod lutad öfver bädden, där du sof, då var det, som jag än en gång gått igenom födslovåndan för dig. Jag ropade öfver din hufvudgård, att om du skulle röfvas ifrån mig eller göra mig ondt, fanns det ingen försyn till. Ty nu tyckte jag mig äga dig med dubbel rätt.»

»Mor! Du krossar mig. Hvad skall jag taga mig till?»

»Och det är icke mig ensam, som du öfvergifver. Karin också, din lekkamrat från det du var liten, som du bundit vid dig, sedan du var barn. Du skulle ha sett henne, då hon kom härom aftonen för att bryta. Hon hade hört, hvad jag icke anade, och jag förblindade, jag tröstade henne. Jag kände min Erland, sade jag. Hon hade med alla gåfvor du gifvit henne. Jag kände igen saker, som du köpt henne, alltsedan den tiden, du till jul slog sönder din sparbössa.»

»Karin är så ung. Hon kan glömma och blifva lycklig med en annan.»

»Naturligtvis, därför att hon är vek och barnslig och älskar rent och troskyldigt, har hon intet hjärta och ingen själ. Det hafva vi kvinnor icke. Men hur är du skapad, Erland, du, som kan kasta bort två människor, som kunde låta hugga sig i små stycken för din skull, kasta bort dem för en främmande kvinna, om hvilken du ingenting vet, kasta bort alltsammans för en kropps skull.»

Erland skälfde i sitt innersta. Det tycktes honom, som om ingenting kunde vara så förfärligt, som att höra den åldrade, inbundna modern röra vid sidor af lifvet, på hvilka han aldrig ens hört henne anspela. Han kunde icke slita blicken ifrån henne, där hon stod i ljusskenet, så blek, mycket blekare nog än han själf. Hvad hennes färglösa ögon sågo hemska ut, och hur lidande var icke hennes mun! Men mest såg Erland på det svarta håret, som flöt öfver skuldrorna. Alltid hade det berört honom underligt att se modern med utslaget hår. Han kunde minnas att han som barn tyckt henne blifva främmande och oförklarlig, när det låg öfver axlarna, och som yngling hade han alltid, när slumpen lät honom se henne innan hon flätat och satt upp sitt hår, känt ett sällsamt obehag. I modern hade han anat kvinnan, som älskat, smekt och svikits, och hans hjärta sved och blygdes, när den tanken oklart rörde sig i hans själ. Också nu förskräckte honom mest af allt detta utslagna, korp-svarta hår. Om det legat där grått och visset, tyckte han det skulle hafva varit lättare. Det hade tydt på, att askan småningom fallit öfver elden i hennes bröst, att besvikenhet och sorg förlorat det skarpaste af sin udd inför årens trötta visshet om allts förgängelse och ålderdomens afmattning af lifsintrycken. Men i detta hår fanns icke en hvit strimma, som talade om undergifvenhet och glömska. Det skulle förblifva svart in mot dödsstunden, och så länge skulle också denna kvinna kunna lida lika mycket, sakna och brinna, och det föreföll Erland som han, om han nu reste, aldrig skulle kunna se

Sylvius hår eller någon annan kvinnas hår utslaget utan att minnas detta. Marken sviktade under hans fötter. Det föll ikring honom en tät dimma, som skymde framtiden och spärrade vägen. Han skulle aldrig nå genom denna dörr. Nederlagets fatalism förlamade redan hans vilja, men inom honom var det, som brast en hel väfnad af fina ådror och kärll och han när som helst kunde få munnen full af blod.

Fru Stråle förde båda de hvita händerna mot det dystra hufvudet, som om hon gissat hans tankar, och hon fortsatte att tala, blek och hög.

»Och så, Erland, en annan sak. Det har varit min glädje och min plikt att sörja för dig. Hur har du tänkt reda dig därute?»

»Jag har icke tänkt så långt. Andra hafva ju slagit sig igenom. Jag kunde ju blifva lärare.»

»Du gå och söka arbete, kränkas, ses öfver axeln, förödmjukas och slita hund — och det tror du, du kan. Och här skulle jag aldrig hafva en lefnadsstund af frid. Ty lika visst som jag lofvade mig själf att ej längre betrakta dig som son, när du rymt, lika visst skulle jag naturligtvis — det är mödrars förbannelse — sörja ögon och hjärta ur mig för din skull, nätter och dar se dig vandra genom det stora Babylon, nödställd och ensam. Det blefve jag, som finge sända pengar, så mycket jag kunde, och till sist fick jag väl ej ens frid att behålla huset här, utan måste sälja det och flytta... Och med sådana minnen och bilder för ögonen tror du att du någonstädes i världen kan lefva lycklig, min veka Erland?»

»Men mor, jag älskar Sylvi.»

»Barn, hvad är det att älska en kvinna, som man icke känner och som plötsligt dårat tanken. Tänk dig att du redan druckit och är glad att ställa glaset ifrån dig — tomhet och vämjelse är det enda, som är kvar. Ack, min gosse, finns det något flyktigare, mer bedrägligt, än sullet i blodet? Och den man, som börjar byta kvinnor, han byter, tills han blir hvithårig — och får aldrig frid.»

»Men det är icke bara det. Här är så tyst, här är så trångt. Jag blir kväfd här i Österås.»

»Du kan ju resa då. Vi kunna ju fara samman och pröfva, om man i Cosmopolis är lyckligare än i Österås. Hvad du är för ett barn, Erland! Den lilla lycka, som man kan förvärfva i denna usla värld, finner man icke genom att flytta och leta långt borta, men genom att modigt gå in i stillheten, lära sig älska det, som är nära till hands, genom att växa förtröstansfullt, där man kommit till. Det är lycka att vakna utan samvetsagg med lugnt hjärta, att alla morgnar mötas af klara ögon, hvilkas ömhet döden först kan släcka, att se blommor växa och bära frukt i egen täppa. Aldrig får du ett hem annat än här i huset, där du är född, och hvar du bor i världen, skall du längta efter Mälaren och i sömnen höra suset af träden kring Eskils källa.»

»Kanske du har rätt, mor. Kanske jag icke kan resa härifrån. Men jag är så trött nu. Jag orkar icke höra mer. I alla fall skall jag icke fara i natt.»

»Du har icke gifvit löfte?»

»Nej. Jag kan stanna, jag kan fara, och fara, när jag vill.»

»Ja, barn, jag ber ju heller icke om något löfte. Tänk dig för bara en gång till. Erland, du är det enda jag har i hela världen, och tro ändå, att det icke är blott för mig själf jag talat.»

»Det tror jag. Jag behöfver ju heller ingenting lofva. Kan jag icke stanna, så reser jag... och då tala vi ej mer.»

»Nej, Erland. Hvad du ser blek ut, min gosse.»

»Jag vill gärna vara för mig själf. God natt, mamma.»

»God natt.»

Fru Stråle tog långsamt lampan, gick sakta och stannade ett ögonblick vid dörren. Hon skulle ha gifvit allt hvad hon ägde, för att sonen i detta ögonblick kommit fram till henne, tagit henne i famnen och släat hennes hår. Erland förstod det, men kunde icke. Redan en lång stund hade han talat utan att mena något, utan att känna annat, än att han var slagen och att han aldrig skulle få lefva sin önskans lif. I detta ögonblick hatade han icke modern, men han älskade henne heller icke. Han blott förstod att han måste följa hennes tillvaro, så länge hennes blekta, olyckliga ögon kunde se och detta svarta hår föll lefvande öfver hennes skuldror. Så lät han henne stå där och tigga med blicken och såg bort. Hon suckade sakta och gick.

Erland stod kvar midt på golfvet med handen mot sitt hjärta, som han tyckte stannadt och dött. Han lyssnade till hennes steg, som småningom försvunno genom det mörka huset. Hade det i dessa funnits ett spår af seger och själfthit, hade hans

trots kanske kunnat vakna än en gång, men de läto som ett sjukt djurs, som släpar sig hem.

»Det är slut,» sade han sakta för sig själf. Han hade önskat kunna gråta, när han blef ensam. Men han kände sig bara oändligt tom och stilla, torr i munnen, som han vandrat genom en öken. Han drack kallt vatten och släckte ljuset, som plågade honom. Så smög han in i sängkammaren och låg på en minut i bädden. Först nu kände han, hur bruten han var af veckors själsstrid och sinnesrörelser. Regnet droppade mot fönstret. Det var skönt att lyssna på dess lugna, jämna fall. På den gamla rullgardinen tyckte han sig skymta den målade roddbåten med sjömännen i oljerockarna, som han sett sedan han var barn. »Ro, ro till fiskarskär» hörde han i örat, och han kände sömnen komma, medan han för sig själf mumlade något, om, att ingenting ändock öfvergick att få somna i sin egen säng.

XI.

Det var långt lidet på förmiddagen, då Erland vaknade efter gårkvällens uppgörelse med modern. Han hade dunkelt väntat att icke kunna stå upp för feber och förundrade sig öfver att blodet flöt så svalt genom ådrorna och att pulsen slog så lugnt. Det fanns intet annat att göra än att stiga upp. Huset låg tyst i helgdagsmiddagssolen och klockringningen. Frukosten stod dukad i salen, men fru

Stråle var mot sin vana utgången. Förmodligen ville hon icke strax störa honom med sin närvaro och erinra om hvad som händt. Erland smålog svagt åt hennes diplomati. Han åt och drack, och maten smakade honom så förträffligt att han åter måste undra öfver sig själf. Dock, lycklig kände han sig öfver att icke nödgas gå till skolan och att öfver hufvud taget ej behöfva synas på gatorna. Bakom salsgardinerna tittade han skyggt efter mäniskorna, som utan brådska vandrade förbi i solskenet. Han förstod plötsligen så innerligt väl, hur det kändes att göra cession. Också han hade inställt sina betalningar och skulle efter dags datum aldrig mera vara samma människa som förr, fast det bara fanns en enda, som förstod det. En enda, som redan var långt borta och som kanske mer log än sörjde öfver hans nederlag.

Den halfdomnade pinan vaknade i hela sin styrka med den nya dagen. Erland vankade af och an i rummet för att döfva våndan. Hvad skulle han taga sig till? Tiden kröp. Klockringningen och solskenet tröttade och retade honom. Han slog ett par toner på pianot, men fick hjärtstyng åt klangen. Minnet af Sylvis sång skar som en knif i bröstet. Han försökte läsa en lärd afhandling om språkbruk och språkgränser, men han tyckte dess resultat lika intressanta som statistik öfver hur mycket löständer som användes i Sverige eller en undersökning om hur många snusburkar per år förbrukades i Österås. Han slog ihop boken och gick ut i trädgården.

En veckas varmt solskensväder hade låtit den

så länge af vintern isade trädgården lösas ur frostdvalan.

Krokus och snödroppar knoppades mot söder, och fast träden och buskarna i de gamla bersåerna och gångarna ännu voro mörka, utan skott eller ansats till grönska, såg man att de sträckte på sig i sömnens sista oroliga timme och redan drömde om uppvaknandet med mot solen höjdt kvistverk.

Erland dref i tankar och hågkomster, som han icke lät taga gestalt, mellan träden och de tomma blomlanden. Solglittret öfver Mälaren drog honom omedvetet mot trädgårdens slut vid strandpromenaden längs efter sjön. Hängande öfver staketet följde han de krusade vågornas gång. Dock, vårblåsten lät honom icke vara i fred, utan väckte honom ur drömmeriet med gällt sorl och brus öfver hufvudet. Det ljud som sjöfåglar, hvilka skreko mot hafs, såsom de gröna böljornas larm mot skärets fyrklippa, som propellerns slag och Atlanterångarens lurar och pipor. Erland såg upp. Det var i den närstående telegrafstolpens järntrådar, som vinden tjöt, en korus af kallande, okända röster med alla slags lockelser och löften. Det var i ledningens porslinshufvar det klingade af vapen, kvinnoskratt, rulladt guld och sköra glaspokaler. Det var en skärande sång af naturelement, människostrupar och maskinsorl. Erland slöt de matta ögonen, skälfde i hela kroppen och lyssnade.

Han såg Sylvi stå på däckets till sin nordsjöbåt, strålande och hög med hafssolen öfver sin svarta hårhjälms och stormen mot sin dunkelvarma hud.

Bakom fartyget spände kölvattnet sin glitter-

båge, men hon såg framåt, lik en drottning, spanande öfver stäfvén mot tributskyldiga, i fjärran blånande land. Englands kritklippor tindrade i solen, Englands grässlätter susade glad, frodig sommar, men genom själfva jorden tycktes jättestaden fortplanta svallet af sitt lif. Marken tycktes gunga för dess aflägsna millionorkester, som en glaskupa för ett stråkdir.

Så drömde Erland, och när han såg upp, möttes blicken af Mälarens lilla, lättörda vatten med sina små vårvågor. »Storm i ett tvättfat,» tänkte han och betraktade förbittrad en liten puttrande ångbåt, som strök nära stranden. På dess kommandobrygga varseblef han en ung man, som för sin dam pekade på trädgården, där han själf stod, och på hans moders hus. Han tyckte sig precis höra, hvad karlen däruppe sade: Hvilket litet idylliskt hus, där skulle du och jag bo. Så talade de två och foro vidare, fria och på färd. Erland kunde hafva slagit en sten i hufvudet på den främmande mannen.

Det blef honom outhärdligt att längre stanna härnere i vårsorlet. Han vände åter upp i den gamla lugna trädgården och sökte lä på andra sidan huset i den stora kastanjebersån med sin runda lek- och hvilobänk, på hvilken han som barn sett sin far, omgifven af en ring af det dåtida Österås unga flickor, och där han själf lekt med deras barn. Där var också stilla. Vårsuset hvirflade väl uppe i de åldriga kronorna, som ett aldrig afstannande ackompanjemang, men nere på bänken rädde tyst ro, och solstrimman låg där gul och varm. Erland satte sig ned på den runda soffan, lutad mot en

svart stam. Hackspettarna voro redan framme och hamrade på träden. Det var trädgårdens stamgäster och han älskade dem, ty de voro de första fåglar, med hvilka han gjort bekantskap, och oskiljaktiga från de murkna, susande träden kring hans barn-doms-hem. En gammal svart en gick af och an öfver hans hjässa, bultade med näbben på barken och lyssnade betänksamt. Det lät precis, som när en läkare auskulterar och knackar på ett sjukt bröst. »Ja, doktor Hackspett, nu har jag sett dig knacka och lyssna så många år, men den här våren är det illa därän. Gud vet, om vi någonsin blifva riktigt bra igen.» Så hviskade Erland för sig själf och fick tårar i ögonen. Men vinden susade entonigt däruppe i de torra kronorna. Solstrimman gassade. Midt i sin ömkan med sig själf föll Erland i sömn.

När han vaknade, kände han sig märkvärdigt upplifvad. Den gamla fantasien om skyddsgudinnor, hvilka just komma till ens läger, när man somnat som sorgsnast, och gjuta balsam på ögonlocken, flög genom hans hjärna. Ett friskt blodflöde drog genom alla lemmar, liksom de i sömnen varit i be-röring med vårens lönligt i jord och plantor arbe-tande förnyelse. Vårvinden fläktade kring pannan och gjorde tanken sval och klar. Den sorg, som blott för en stund sedan varit honom så öfvermäktig, föreföll nu åter aflägsnare och mindre tung.

Herre Gud, det var sant att han vägts på af-görandets väg och befunnits för lätt. Men skam-känslan öfver nederlaget hade nu dunstat bort. Med ens tyckte han sig se det, som händt de sista måna-derna och framför allt utgången af striden så för-

underligt skarpt och klart. Han hade försökt spränga sitt väsens gränser, och det lyckas lika litet som att fånga sin egen skugga. Fantasimänniskan och drömmaren hade inbillat sig kunna handla som lidelsens hänsynslösa och blinda lyckosmeder. Aldrig kunde det gå. Aldrig blef atleten tänkare och kammarfilosofen atlet. Och hvad betydde därvidlag det man kallade sin fria vilja? En maskinkuggs fria vilja? Om det fanns något, som tycktes Erland solklart, var det att ens vilja var lika reglerad som gången af ett ur, att hvart beslut endast var en summering af redan gifna siffror, och känslan af att man fritt beslöt det minsta en ren synvilla, beroende på bristfällig kontroll. Erland hade satt upp sitt problem orätt. Han hade öfverskattat sin energi och underskattat friktionen och motståndet. Därför hade han kunnat tro sig om att bryta bojorna och få lefva det stormens lif, hvartill han ej danats, trots all sin längtan. Hvad som skett, hade måst ske, och det hade icke hjälpt, om han piskat sig själf med skorpioner.

Den illusionsdödande köld, som i hans väsen var reaktionen mot viljelösheten och stämnings-slafveriet, hade plötsligt vaknat, och efter dessa månader af blind och brinnande öfverspändhet erfor han en verklig lättnad öfver att tänka på saken torrt och hårdt, som om det var idel algebra. Vårvinden brusade, himmeln var hög och klar. Erland ville komma till frid. Med själfplågende vällust förde han sin reflexion som brännjärn öfver såren.

Han sade sig själf, att hans kärlek till Sylvi som all annan erotik varit en själfhypnotisering.

En åtrå i blodet, en nyck i fantasien piskades upp till ett parti pris, som gäckade en själf och världen, och denna tyckets halsstarrighet föreföll parterna och andra storartad och sublim. Det storartade i att af alla färger endast se gredelint! Det sublima i att kalla ljungblomman ros och uppfatta svalan som påfågel! Kärleken var människornas galaspektakel — det var förlåtligt att de sökte göra det mest möjliga därpå. Men i botten var det etiketten och toaletterna, som gjorde hela galan. Det märkte man bäst, om man gick med hvardagsklädd. Det sjöngs falskt som vanligt, ljusen flämtade och slocknade som vanligt, och vaktmästarna kommo till sist med de svarta skynkena — precis som vanligt.

Kanske blef man lika lycklig med den ena kvinnan som med den andra? Ett par kämpade genom himmel och helvete för att »få hvarandra» — det var kärlekstragediens utvalda — ett annat par växlade fredligt ringar hos juveleraren och gifte sig i den ljufva endräkt, som ligger i ett gemensamt beslut att endast använda äkta hvitt porslin, och efter ett par års äktenskap voro båda paren så lika, att en oinvid kunde aflägga ed på att de startat från samma början. Var det i botten icke alltid en kapitulering när en man gifte sig? De flesta kamrater, Erland känt, hade sett blyga ut, som öfver något dumt och löjligh, när de anförtrorde honom sin afsikt att träda in i det äkta ståndet. Förlofning eller förbindelse — alltid kom förfalldagen, då man måste göra upp sin gäld. Men, som sagdt, antagligen blef man hvarken så lycklig

eller så olycklig som det förmäldes. Lycka? Var det icke närmast en fint stämd musik i blod och tanke, en de inre sfärernas harmoni, eterisk som den planeternas, om hvilken myten talade? Hur sällan hade andra människor klaven till ens väsens melodi? Ett rum åt solsidan, ett vinddrag från en doftande trädgård, ett vackert moln, ett par strofer i en versbok och tusen andra ting ägde kanske lika mycket af den magi, som lyckliggör!

Så sökte Erland resonera sig till ro, och det gick bättre, än han vågat hoppas. Han såg sig ikring. Högmässan var öfver och klockorna hade tystnat. Helgdagsmiddagens glada ro föll öfver Österås, som strålade i solen och aprilluften, aldrig för gammalt att vänta ny vår öfver åldrade byggnader och minnen. En stämning af bordsbön och en svag lukt af söndagsstek flöto genom gatorna. I ett närliggande hus tycktes middagen redan vara öfver, ty söndagseftermiddags quatre-mains-en begynte. De spröda tonerna af Ouvertyren till Mozarts »Titus» trängde ut till bersån, där Erland satt. Han hade själf spelat den som pojke, och hans pianolärlarinna hade slagit honom på fingrarna med en linjal, när han spelade en liten krånglig figur i otakt. Nu måste han skratta, när han hörde Ouvertyren igen med samma otakt på samma ställe.

»Här är fridfullt i Österås, här finns hvarken tid eller rum,» sade han. Han kände sig ironisk mot sig själf, och då var han på god väg att tillfriskna. Lugnet var ljuft att andas och ljuft var det att ej längre behöfva strida med sig själf och sina kära. Han skulle lugnt kunna kyssa moderns

panna och trycka Karins hand. Herre Gud, han hade varit för svag för att hugga i den hårda marmorn, men han kunde kanske forma ett litet konstverk i den mjuka, eftergivande leran. Hvarför skulle det icke, trots allt, kunna blifva något stilla och vackert af hans lif? Det var de stora såpbubblorna, som brusto, men de små, som muntert lefde sin tid och speglade sol och glada ansikten.

XII.

Den blå valborgsmässoaftonen begynte med vemod. Ty på middagen begrofs i hela katedralskolans närvaro en liten lärjunge, som dött ett par dagar förut. Det var en blek, bortkommen liten latinare i fjärde klassen, hvilkens föräldrar bodde långt borta på landet och icke hunnit in till Österås under gossens korta sjukdom. Landtbarnet hade dött ensamt i ett inackorderingshus i staden, och hans klasskamrater fått dela hans halflästa skolböcker och hans temahäften. Men på valborgsmässomorgonen hade föräldrarna kommit åkande genom tullen med ett par gamla tröttkörda vagnshästar, hvilka gossen om somrarna brukade rida på och föra i bet i gårdens björkhage. Rektor Frank höll själf jordfästningen i domkyrkan. Alla lärarna voro med i hvita halsdukar och alla gossarna med skolstandaret florhöljdt i sin midt. Rektorns malmstämma fyllde de höga hvalfven. I det hallbreda

koret bakom predikstolen steg hela våren in med sin solluft och sin blå himmel och bildade en bakgrund af ljus och klarhet åt Franks öppna, skarp-skurna ansikte. Vinden slog de åldrade lindarnas grenar mot kyrkfönstren. Svarta svärmar af flyttfåglar, som just kommo tillbaka till sina hem i Österås, flögo förbi, medan Frank talade om det bortgångna barnet. Blomhöljd stod den lilla kistan i koret, strax bredvid den där begrafda lilla Vasaprinssessans sarkofag, på hvilken hon låg uthuggen med knäppta små händer i sin styfva flickkjortel af guldbrokad. De af gossarna, som hade inbillningsgåfva och läst historiska berättelser, kunde tänka sig att den lille döde Jörgen nu blef hennes sven och lekkamrat. När Frank slutat tala, började orgeln brusa bakom träläktarens vingade änglahufvuden, och alla de oberörda gossrösterna sjöngo en ljus, klar psalm om döden. Så bars kistan ur kyrkan. Processionen slingrade sig genom S:t Lars tegelport nedför domkyrkoberget till kyrkogården, medan det brusade vår i hvar bölja af den blå Mälaren, och de hemvända fåglarna fyllde med kvitter det soliga Österås.

Men på aftonen voro begrafningen och lille Jörgen glömda, och staden genljöd af glada steg och belåtna röster. Efter gammalt bruk gick man till S:t Eskils källa och drack vatten under glam och skämt. Den skruppna, döfva Lucia vid källan hade fullt bestyr med att hålla i glas på glas ur den rostiga skopan. Hon log under den svarta klädesmössan och pjollrade, medan kopparslantarna rullade i hennes bomullsförkläde. Det var borger-

skapet, som kom vandrande: hela familjer med barn och blomma, handtverksmästarna med hustrur och gesäller, och handelsmännen med gemåler, döttrar och biträden. De unga flickorna bildade en ring kring källan och spanade, när de druckit, med blanka ögon mot botten efter alla smycken af guld och silfver, hvilka i gamla dagar offrats af trolovade, brudar och mödrar för soldaters hemkomst ur krigsfara och örlog, sjömäns räddning från hafsstormarna och fångars frälsning från ryssen och hundturken. Solen, som långsamt sjönk bakom domkyrkotornen mot den dunkelblå västern, lät källvattnet glittra. Flickorna tyckte sig nere i flödet se hvälfvas spännen från bälten, soljor från bröstdukar, bågare och skedar, och drömmen om att offra det dyrbaraste för den man höll kär gjorde dem aningsfyllda och tysta, där de stodo i valborgsmässokvällen, ljusklädda, unga och rödkindade.

När man druckit, vandrade man i stora sällskap längs Mälaren upp till Skansberget, för att uppifrån det forna vårdkrönet, där spejarna spanat efter de röda stäfvarna från Birka och landsknektarna väntat Engelbrekt och Sture, se valborgseldar tändas på bergsuddarna och skogsbygderna i Västmanland och på de sjö- och björkkransade backarna i Sörmland.

Men skolan församlade sig på skolgården för att med sångarna i spetsen vandra till rektor Frank, hos hvilken den alla valborgsmässoaftnar var inbjuden på majöl och våfflor och att se eldarna tändas uppifrån hans stora, högt öfver Mälaren liggande trädgård. I rektorshuset väntade man snart

det långa tåget. Stora träbord på bockar voro ställda öfverallt på sandgångarna under de mörka, ännu blott af bleka skott prydda träden. Dörren till köket stod öppen, så man såg den stora, svarta köksan stå framför spiseln och grädda den sista laddningen våfflor i sitt våffeljärn. Det fräste i plåtarna. Eldskenet slog brandrödt öfver det svarta, koppärriga hufvudet. Hon såg ut som en häxa, som tycker om kristet blod, medan Ingrid, den rödhåriga och finhyllta husan, stod som i ett bakverkshus mellan alla våffelfaten och skrattande staplade upp den ena pyramiden efter den andra af frasande hjärtan.

Ute i trädgården hjälpte fru Gylling och Karin med tillrustningarna. Olika voro de två, som Islands-sägnernas mörka och ljusa, ofärds- och lyckokvinnor, den högväxta fru Elin med sin regelrätta, stelnade och otillgängliga skönhet och den lilla täcka, öfverallt mjuka och runda fästmon. För Elin Gylling buro vårens lätta valborgseldar icke längre något löfte — hon hade sett starkare och djupare flammor än så slockna, och ingen anade ens, hur främmande och fruset leendet var på hennes ansikte. Men lilla Karin klef i sjunde himmeln. Det skulle lysa för henne och Erland till midsommar. Alla moln hade, tyckte hon, som på rent guddomlig vink förskingrats. Hon strålade af ungdom, hälsa och lycka. Det blonda hårburret for fram ur den hvita sommarkråkan, och hon gnolade för sig själf, medan hon med känsla och öfvertygelse bar brickorna, vaggande på höfterna, den näpnaste, mest skrattfriska skänkjungfru. Fru Frank syntes öfverallt och lyste upp allestädes, som den lefvande solstrimma hon

var. Hon väntade alla pojkar med belåtenheten hos en bisköterska, som ser svärmarna komma till kupan. Det var spirande kraft och fruktbarhet, grodd och glädje, hvart hon såg i vårvällen. Åter kom bilden med bikupan för henne. Hon var ju den lyckliga tjänarinnan, som fick skatta den, skatta lifvet på dess söta honung.

På den lilla verandan åt trädgården satt rektor Frank, omgifven af alla sina lärare. Själf hade han det vänligaste uttryck af efterlåtenhet, som hans stränga ansikte kunde bestå. Han hade fått Ragnar Gylling bredvid sig och med en broderligt bekymrad åtbörd lagt armen kring vännens stolskarm. Till och med Frank, hvilken med sin järnhälsa nästan hade svårt att fatta, att människor öfver hufvud taget voro sjuka, hade icke kunnat undgå att märka den tårdhet, som under vintern kommit öfver historikerns ansikte och den stickande glansen i hans ögon. Men Gylling nickade blott åt Frank, utan att säga något, nickade som man endast gör det åt ungdomsvännen, som känner ens inre stat: hemligheterna, sorgerna, de infriade och de felslagna förhoppningarna, hela lifvets debet och kredit. Midt emot satt klassikern, den rödskäggige Roos, lik en skogs-röfvare med sin stora slokhatt. Han underhöll med vanlig värtalighet Erland och kandidat Andersson-Alm. Men endast Erland lyssnade. Ty skalden hade inspiration. En dikt höll på att födas, begynnande:

Vackra, hvita Valborgskväll.

De tre V:na gäfvo, tyckte poeten, hela den svenska förvårens ömtåliga och förflyktande skönhet.

Men Gabriel Herrlænius lagade på anmodan punsch efter ett gammalt släktrecept. Han hade broderad skjorta och gul väst af nankin, som kommo på vid högtidliga tillfällen, och dessutom en uråldrig kapprock med stor krage, som till hans häpnad blifvit modern och brukbar igen. Allvarsamt slevvade han i åt kamraterna den doftande drycken.

»Det skall vara brors fina blandning, som kan låta mig öfvergifva det klassiska majölet,» sade rektor Frank.

Ja, detta är verklig, äkta Carolina.

»Ja, så långt som till punschen kan jag gå,» fortsatte rektorn. »Men något afskyvärdare än den moderna whiskyn vet jag icke. Aldrig får den komma in genom mina dörrar. Det är hela den färg- och laglösa, missbelåtna och brandluktande tiden.»

»Whiskyn är nutidsdrycken,» svarade klassikern, »vår tids skeptiska, spleenfyllda och intellektuella dryck, lika väl som den opportunistiska punschen var studentmötenas och skandinavismens. Men här i Österås märker ni icke, hvilka antikviteter ni blir. Och bland alla dessa inventarier tänker du, Erland, sätta fast dina unga ben?»

»Här är så vackert,» svarade Erland, »att jag har svårt att tänka mig någon plats, som så frestar en att stanna. Se, hur solen går ner bakom S:t Eskils torn! Här finns mycket i Österås, minnen, historia, modern lärdom,» han bugade för kamraterna, »och så ungdom.» Han nickade åt Karin,

som just gick förbi och gjorde en liten min med munnen åt honom ur sin hvita kråka. Bålen och vårvädret läto Erland redan känna Österåssommarens varma, stilla fridfullhet. Han kunde redan se sig sitta på ett gungbräde med Karin tätt tryckt intill sig, dold för hela världen af blommande guldregn och syren.

»Här finns mycket,» upprepade han.

»Ja, till och med Parcer,» sade plötsligt den ordkarge Gylling hånfullt och pekade på några gamla fattighusgummor, som gingo och krattade och räfsade på en gräsplan vid kyrkan. De voro klädda i dunkla hucklen och slitna mullgrå kjolar, och deras vissna, hårda ansikten lyste i det klara kvällsljuset, där de i trekant stodo och samlade de vissna löfven från i fjol.

Erland ryste till, men i detsamma störtade Franks flickor, rodnande af ifver, till veranden.

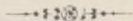
»Nu komma gossarna,» ropade de.

Redan hördes också sången och stegen af marscherande, lätt trampande ungdomsregementen. Sorlet af stämmor närmade sig nedför domkyrkoberget. Med skolstandaret i spetsen, på hvilket S:t Eskil stod broderad på hvitt siden med löjligen himmelsblå ögon, böljade nu hela skolan in genom den höga, öppna järngrinden. På ett ögonblick blef trädgården alldeles svart af pojkar af alla åldrar och slag, från de förlästa studentkandidaterna med sin fula hy och sina oroliga, skygga ögon, ner till de små kortbyxpojarna med de klara blickarna, hoppande som små kid bland buskarna. Det var inemot två hundra gossar, och de gamla människorna

och deras tankar och bekymmer blefvo borta och drunknade i sorlet från alla dessa bullrande och stojande ungdomar. Lärarna reste sig och gingo mellan lederna och klasserna. De började hos de högsta gymnasisterna, som nästan hade svårt att bemantra den vänliga och nedlåtande öfverlägsenhet, de kände mot sina lärare, betraktande dem såsom föråldrade original, med hvilkas egenheter man fick hafva fördrag, och slutade hos småttingarna, för hvilka denna sorts samvaro med magistrarna i en trädgård och utan någon sorts etikett var underlig och spännande, som att komma bakom kulisserna på en teater. Rektor Frank hälsade alla välkomna, och sedan gick det löst öfver våfflorna och majölet vid de långa borden. Gräshoppsvärmarna i Ægypti land skötte icke sin af försynen bestämda uppgift bättre än alla dessa lösslupna skolgossar. Och sedan man ätit och druckit mærg i benen, uppstämde sångarna alla de gamla vårsånger, som deras äldre bröder och kamrater samtidigt sjöngo på slottsbacken i Uppsala utanför den röda Vasaborgen med de skimrande rutorna.

Nu steg aftonstjärnan mild och strålande på den blå himmeln och lyste rakt öfver takryttaren på S:t Eskils kyrka. En blå, stilla kväll låg öfver Österås gator med alla de öppna fönstren och grånade och unga hjässor på förstusvalarna. Mälaren låg blankblå och skvalpade gungande mot stränderna, i hvilkas sälgdungar hängena lyste lätta och gulfransade. Men uppe i backarna och på höjderna hade gamla grå björkar och mariga granar fått nya skott — och sågo halft trötta och ledsna ut

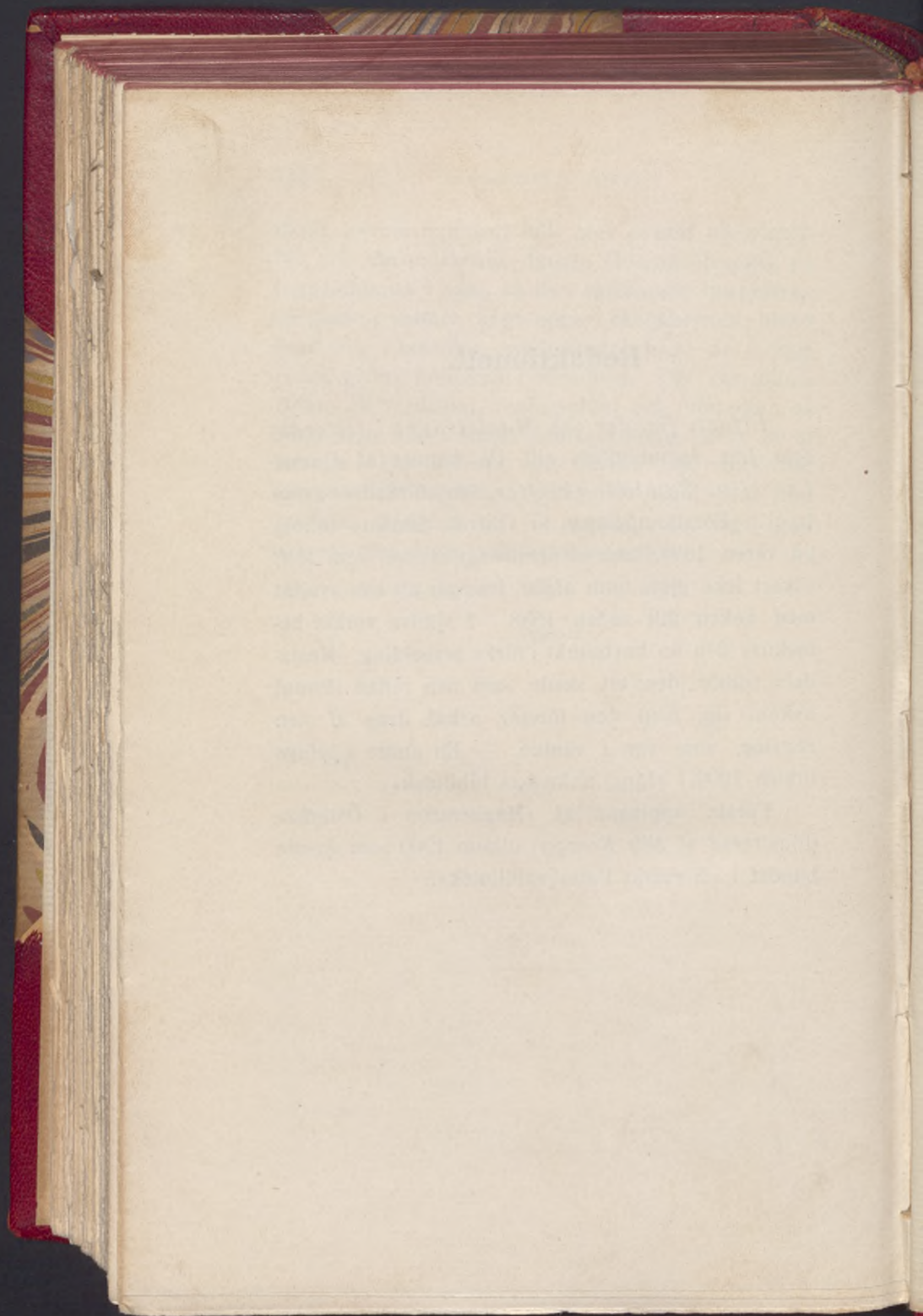
däråt, liksom gammalt folk, som pyntas till högtid. Nu, när det mörknade, tändes eldarna öfverallt, på bergsuddarna i sjön, så den skälfvande ljuspelaren speglade i vattnet, högt uppe i skogsbrynen, bland svart ris, i kolmilor, svedjeland och på de många redan gröna höjderna i Sörmland. Det var löfteseldar och vårdeldar, reningseldar och offereldar, så långt man från Österås domkyrkoberg kunde se af Sverige. De tindrade och blänkte och slocknade först, sedan ungdomen sjungande tågat hem från rektorns trädgård och de gamla stilla tagit god natt af det årets valborgsmässoafton.

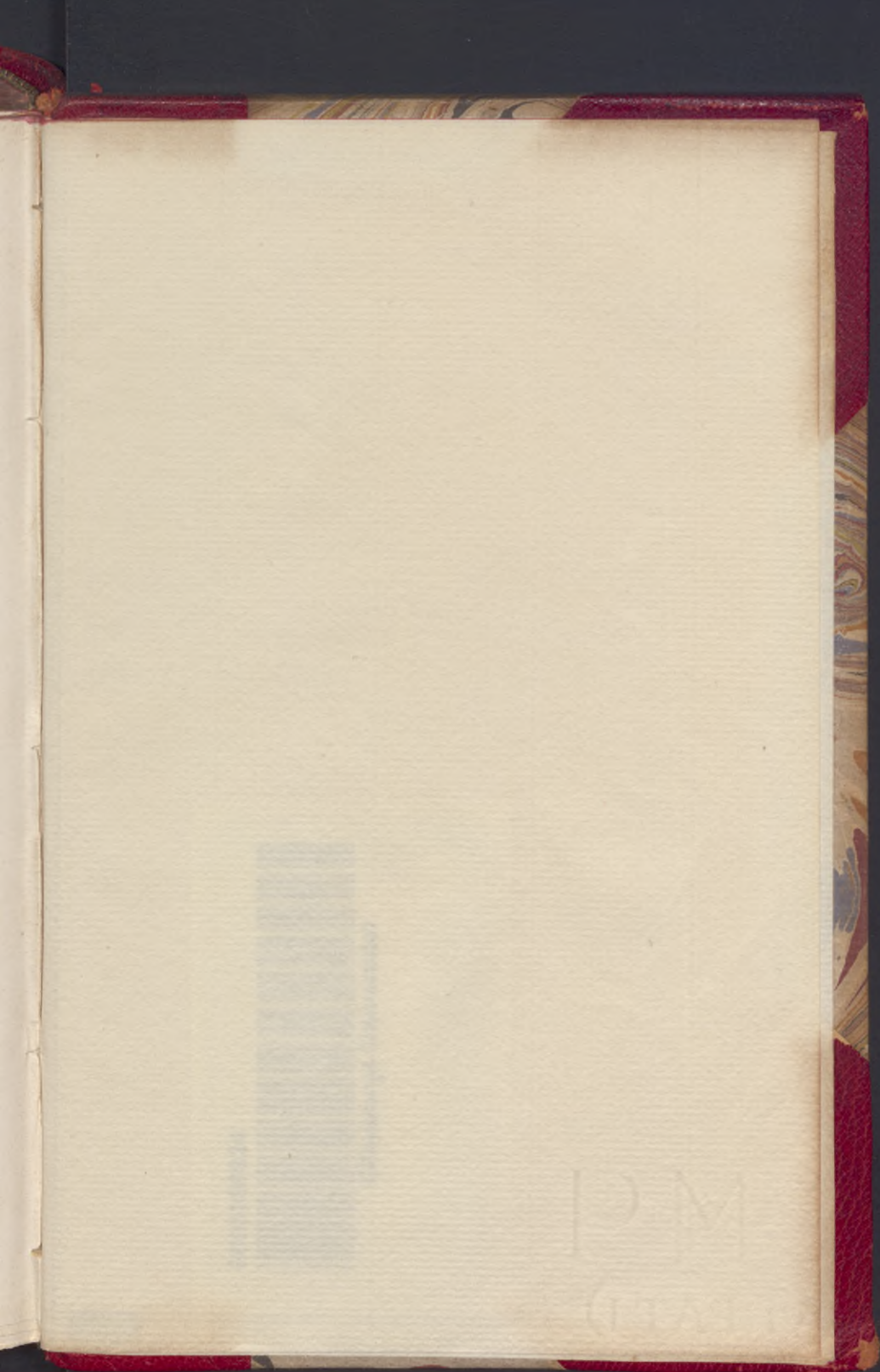

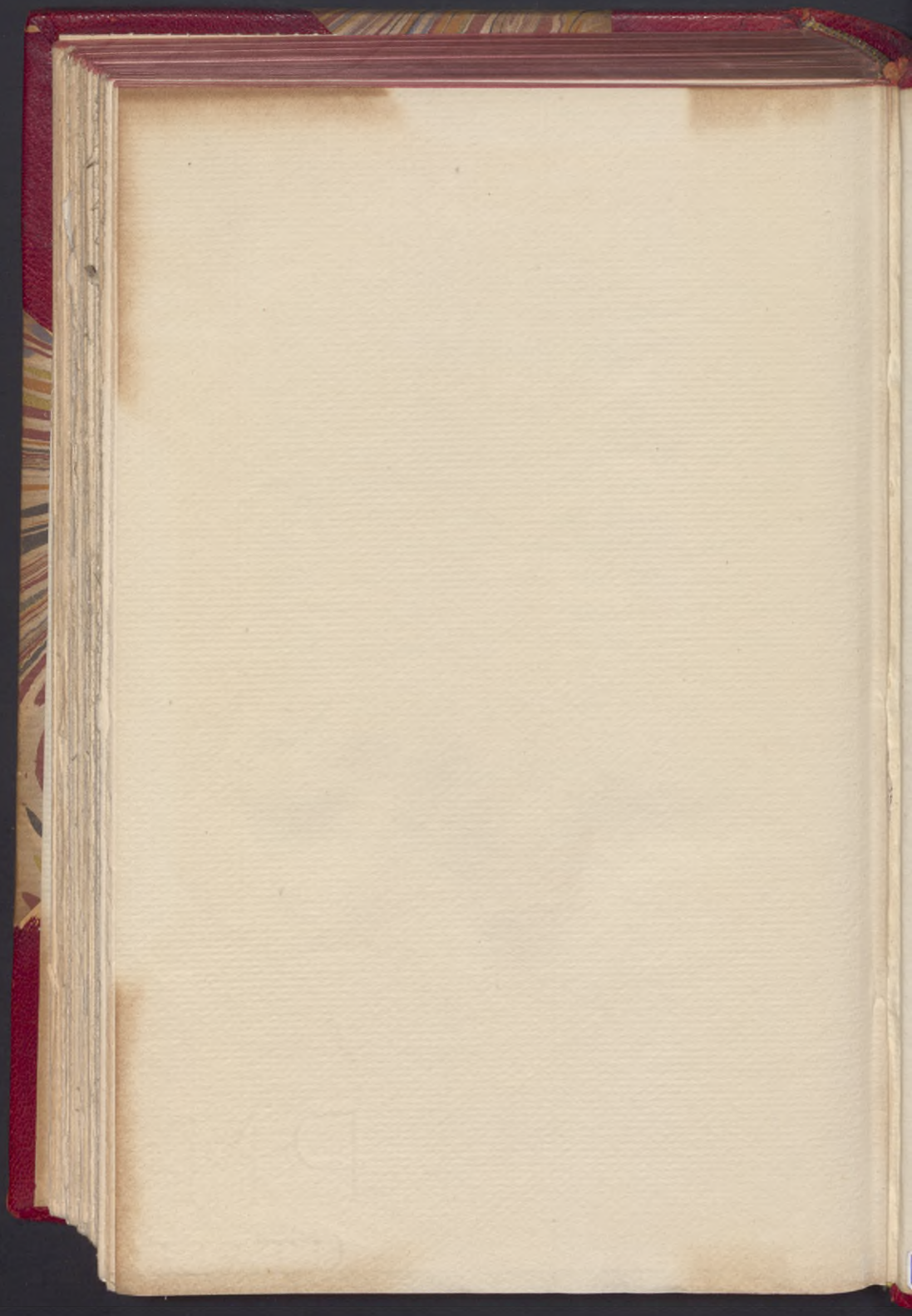
Redaktionelt.

Lifvets fiender och *Magistrarne i Österås*, som här sammanförts till IV bandet af *Oscar Levertins Samlade skrifter*, äro oförändrade omtryck. Första upplagan af »Lifvets fiender» utkom på våren 1891, men af årtalsangifvandet, som förf. säkert icke gjort utan afsikt, framgår att han sysslat med boken allt sedan 1888. I själfva verket betecknar den en knypunkt i förf:s utveckling. Mestadels tillhör den ett skede, som han redan lämnat bakom sig, men den företer också drag af den alstring, som var i väntan. — En andra upplaga utkom 1906 i »Ljus' Enkronas bibliotek».

Första upplagan af »Magistrarne i Österås» (illustrerad af *Nils Kreuger*) utkom 1900 som sjunde bandet i »Nordiskt Familjebibliotek».

6000288924

Göteborgs Universitet

